

VÍTĚZSTVÍ V JEŽÍŠI

Zářná naděje postmilenialismu

Dr. Greg L. Bahnsen, Ph.D.

Ed.: Robert R. Booth

REFORMOVANÁ
KNIHOVNA

Autor: Greg L. Bahnsen, Phd.
Název: Vítězství v Ježíši
Název originálu: Victory in Jesus
Původní vydání: Covenant Media Press, Second Edition 2015

Překlad a korektura: © Jan Prorok
Sazba a tisk: Ing. Tomáš David
Návrh obálky: Ing. Tomáš David
Malba z obálky: Morning on the Riesengebirge - Caspar D. Friedrich

Rok vydání: 2024
Vydání: První v češtině
Vydal: Jan Prorok
Jabloňová 797/9, Karlovy Vary

ISBN: 978-80-909176-4-4

Na památku:

Grega L. Bahnsena,
který teď přebývá v přítomnosti svého Pána

Obsah

EDITOROVA PŘEDMLUVA	9
JAK CHÁPAT KNIHU ZJEVENÍ	11
Každý chce znát budoucnost	11
Výklad knihy Zjevení.....	12
Kontext knihy Zjevení.....	16
Časové vymezení	17
Struktura knihy Zjevení.....	18
Potom	20
Shrnutí	24
Důkaz a potvrzení teze.....	26
OTÁZKA MILÉNIA	31
Kdy se Ježíš vrátí?	31
Premilenialismus	35
Amilenialismus.....	37
Shrnutí	39
Postmilenialismus.....	39
Vyberte si...?	42
Selhání premilenialismu	43
Kdy Milénium skončí?.....	48
O dispenzacionalismu.....	49
TRIUMF EVANGELIA.....	53
Nejlepší zpráva ze všech	53
Co už jsme viděli?.....	53
Co bychom měli očekávat, že se stane během tohoto „tisíciletého“ období?	55
Deset postmileniálních přesvědčení.....	57
Velké věci před námi.....	62
Propojme si to	63
Charakter Kristovy vlády na zemi.....	65
Biblické příklady.....	66
Shrnutí	69

Tato zaslíbení jsou Božím vlastním Slovem 71

NEZPOCHYBNITELNÁ PŘIJATELNOST

POSTMILENIALISMU 73

Odklon od postmilenialismu 73

Liberalismus 73

Evolucionářský progresivismus 75

Dispenzacionalismus 76

Pomýlené důvody odmítání postmilenialismu 80

Novinová exegeze 80

Zkreslování a překrucování 83

Dvojsečná kritika 85

Ukvapená nařčení 86

Význačné rysy eschatologických škol 90

Jádro věci 95

Rekapitulace 98

Reformované dědictví postmilenialismu 101

Jan Kalvín 102

Šestnácté a sedmnácté století 111

Osmnácté století 130

Devatenácté století 145

Závěr 156

OSOBA, DÍLO A MOMENTÁLNÍ SITUACE

SATANA 159

Ničemný, Nehodný, Nicotný (Beliar) 161

Kníže démonů 165

Ničitel (Abaddon, Apollyon) 168

Hnějbůh či Pán much (Belzebul) 173

Náš nepřítel (Satan) 184

Vyvrženec z nebes 188

Rozdrcený had 193

Spoutaný drak 195

EDITOROVA PŘEDMLUVA

Dorazili jsme do roku našeho Pána, Anno Domini, 2000. Všechny minulé roky patřily Jemu, a bude to tak i ve všech letech budoucích. Postmilenialismus, o kterém se kdysi prohlašovalo, že je „mrtvý“, je naživu a dobře se mu daří. Biblický postmilenialismus není planou nadějí ve stínu vítězícího zla – je smělou, jistou a důvěřující vírou v Boha, který dodržuje všechny své sliby a ze všech Kristových nepřátel dělá Jeho podnož. Luther o Satanovi napsal, že „slovíčko ho porazí“,¹ a velmi podobně promluvil i Bůh sám a prohlásil, že se „skloní každé koleno všech, kdo jsou v nebi i na zemi i pod zemí, a každý jazyk vyzná, že Ježíš Kristus je Pán, k slávě Boha Otce“ (Fp 2:10–11). Postmilenialismus se vyhřívá v *zářné naději vítězství v Ježíši!* Lidé se mohou vychloubat ve své pýše a aroganci a pozvedat se proti Hospodinu, nějakou dobu se může zdát, že se jim i daří, ale jejich noha v pravý čas podklouzne. „*Království tohoto světa se stala královstvími našeho Pána a Jeho Krista; a On bude vládnout na věky věků*“ (Zj 11:15).

Právě jsme skončili století, jemuž dominoval nespočet *nenaplněných prorocství* lidí, kteří vyhlíželi, že budou každou chvíli vytrženi z kolabujícího světa. Úsvit nového milénia bude doufejme znamenat, že Církev se zastaví a položí si otázku, jestli už opravdu není čas tyto zdiskreditované proroky vybučet a vypískat z jeviště. Pojďme se vrátit ke střízlivějšímu a věrnějšímu zkoumání Písma, které povede k eschatologii optimismu a vítězství Božího lidu. Pojďme se vrátit k dílu, jímž nás Bůh pověřil – *k učednickému národu*.

¹ Pozn. př.: Odkaz na píseň „Hrad přepevný jest Pán Bůh náš“.

Vítězství v Ježíši: Zářná naděje postmilenialismu je souborem tří přeepsaných přednášek na téma eschatologie a dvou dříve vydaných esejů z *Žurnálu křesťanské rekonstrukce* (*Journal of Christian Reconstruction*). První tři kapitoly, které jsou editovanými verzemi několika přednášek Dr. Bahnsena, předkládají *jednoduchý, snadno pochopitelný úvod do postmileniální eschatologie*. „Kapitola 1: Jak chápat knihu Zjevení“ prezentuje přehled celé knihy a ukazuje nám, že ji ve skutečnosti není těžké pochopit, jestliže věnujeme pozornost jejím vlastním jasným pokynům. „Kapitola 2: Otázka Milénia“ se věnuje třem hlavním mileniálním náhledům, které zastávají evangelikální křesťané, a kontrastuje jejich podobnosti a rozdíly. Zároveň i vysvětluje deset základních rysů postmilenialismu. „Kapitola 3: Triumf evangelia“ předkládá biblická očekávání a naději na skutečný úspěch Velkého poslání v tomto světě a na konečné vítězství Církve v Ježíši. Tyto tři kapitoly společně předkládají základní rámec pro pochopení hlavních otázek a pozic, které jsou dnes předmětem eschatologických diskuzí mezi evangelikálními křesťany.

Kapitoly 4 a 5 předkládají rozvinutější, podrobnější a hlubší prezentaci postmileniální eschatologie. „Kapitola 4: Nezpochybnitelná přijatelnost postmilenialismu“² ukazuje a obhajuje teologickou přijatelnost postmilenialismu a zasazuje ho do náležitého kontextu, včetně historického dědictví této pozice. „Kapitola 5: Osoba, dílo a momentální situace Satana“³ shrnuje, co Nový zákon zjevuje o Satanovi, o jeho snahách a o tom, jak Kristovo dílo radikálně změnilo Satanovu situaci a jeho statut. Navzdory mnoha populárním představám, Bible nám říká, že Satanovi se na zemi zas až tak dobře nedaří.

Robert R. Booth
Editor

---

² *Journal of Christian Reconstruction*, III:2, Winter, 1976-1977.

³ *Journal of Christian Reconstruction*, I:2, Winter, 1974.

Kapitola 1

JAK CHÁPAT KNIHU ZJEVENÍ

Každý chce znát budoucnost

Jestli se zajímáte o ekonomii, pak přímo milujete, když se vám povede správně předvídat budoucnost; vědět to, co se dá předvídat, vám pomůže k úspěchu na trhu. Kdybyste věděli, co skrývá budoucnost, mohli byste uspět i v dalších oblastech, například politicky nebo sociálně. Ale naše touha znát budoucnost se neomezuje jen na osobní zisk nebo na ekonomické a politické aspirace. Máme prostě sklony být v tomto ohledu zvědaví. Tak nějak by se nám líbilo vědět, co přijde.

Z křesťanského úhlu pohledu náš zájem o budoucnost jde za pouhou zvědavost a rozhodně jde za touhu po osobním úspěchu. Chtěli bychom vědět, co má Bůh připravené pro planetu Zemi. Jelikož jsme součástí Jeho Království, jsme součástí Jeho plánu a musíme si myslet Jeho myšlenky po NĚm a řídit se Jeho „programem“. Co se tedy Bůh chystá dělat budoucnosti?

Odpověď na tuto otázku je něčím, ohledně čeho se křesťané dlouho hádali – hádají se ohledně toho pořádku. To je jeden problém. Druhým problémem je, že někdy je otázka toho, co Bůh zamýšlí konat

budoucnosti, pro lidi velmi složitá. Jak můžeme pochopit všechna ta proroctví? Jak můžeme Bibli nějakým koherentním způsobem propojit? Zdánlivá obtížnost a komplikovanost této otázky nám často může téměř nahánět strach. Takže: křesťané se ohledně tohoto

tématu hádají, a navíc s ním máme obtíže. Důsledkem je, že drtivá většina lidí, kteří o nedělích sedí ve sborových lavicích, prostě řekne: „Na tohle já zkrátka nemám, to nepochopím.“

Máme však několik důvodů být v této oblasti teologie povzbuzeni. Za prvé, Boží svaté Slovo v tomto ohledu není tak nejasné, abychom ho nemohli pochopit. Za druhé, velmi povzbuzující je i to, že Bůh má ohledně budoucnosti dobré zprávy. Já sám jsem teolog, který rozhodně ohledně toho, co se v budoucnu bude dít, není pesimista. Nemyslím si, že žijeme na konci historie planety Země. Zemi čeká slavná budoucnost, ač dost možná přijde mnoho soudů a těžkých časů, kterými budeme muset na cestě k onomu konečnému cíli projít. Nicméně, nemám sebemenší pochybnost, že Bible nás učí, že Bůh, který je svrchovaný nad všemi věcmi, neodevzdá historii ďáblu. Nenechá planetu Zemi, aby zcela zdegenerovala. Faktem je, že *posledním slovem bude slovo Jeho Království*. Bůh bude řídit všechny národy na zemi a vládnout jim. To znamená, že se můžeme upínat ke slavné budoucnosti.

Dost možná bych vám mohl prodat optimismus nebo planou naději, jelikož my všichni chceme věřit, že je to pravda. Dobrou zprávou však je, že vám nepředkládám jen to, že „já doufám, já doufám...“ Ukážu vám, že Boží Slovo této naději dodává obsah a podstatu, takže rozhodně nejde jen o planou naději. *Slavná budoucnost nevyhnutelně přijde*. Jestli budeme věnovat pozornost tomu, co nás Boží Slovo učí, dodá nám to jedinečnou jistotu ohledně budoucnosti.

Výklad knihy Zjevení

Pavel nám v 2. listu Timoteovi 3:16–17 říká, že veškeré Písmo je vdechnuté Bohem, a jelikož je vdechnuté Bohem, je to Jeho vlastní Slovo, které je prospěšné a užitečné k učení, k usvědčování, k napravování a k tomu, aby nás vychovávalo ke spravedlnosti, abychom byli důkladně vystrojeni ke každému dobrému skutku. *Tento prospěšný charakter má veškeré Písmo*. A to znamená, že kniha Zjevení je pro nás prospěšná a užitečná. Může pro nás však být užitečná jen v případě, že ji čteme a rozumíme jí. A právě tady se mnozí

dostávají do rozpaků, protože se jim zdá, že Zjevení je obtížné, že je těžké ho pochopit. Pojďme se tedy trochu zaměřit na pozadí a strukturu této knihy. Umožní nám to mít prospěch i z této části Božího Slova.

Název knihy zní *Zjevení*. Řecké slovo pro zjevení je „*apocalypses*“, což znamená „odhalení“ či „odhrnutí závoje“. Smutným faktem je, že mnozí křesťané se na knihu Zjevení dívají ne jako na odhrnutí závoje, abychom díky tomu mohli vidět pravdu, ale spíš jako na zahalení závojem a zatemnění, abychom nemohli vidět jasně. Důsledkem je, že jsme zmateni a že se kolem Zjevení točí tolik kontroverzí. Odvahu by nám však měl dodat už i jen název knihy samotné – *jde o odhalení*. Bůh říká: „Jestli chcete vědět, o čem to celé je, jestli chcete vědět, kam věci směřují, dovoďte Mi pro vás odhrnout oponu.“ Stojíme tu tváří v tvář zjevení, ne zahalení; ne zakrytí závojem, ale jeho odkrytí, abychom mohli pochopit, co Bůh zamýšlí dělat. Bůh nás nechce v našem uvažování a v našich postojích oslepit; chce nám otevřít oči, abychom viděli.

Také bychom si měli povšimnout, že v knize Zjevení (Zj 1:3) slyšíme, že Bůh od nás očekává, že na tuto knihu budeme reagovat konkrétním způsobem. „*Blahoslavený je ten, kdo čte, i ti, kdo slyší slova tohoto proroctví a zachovávají to, co je v něm zapsáno, neboť ten čas je blízko.*“ Bůh očekává, že budeme knihu Zjevení *dodržovat* – že budeme zachovávat, co je v ní napsáno.⁴ Není řeč o tom, že bychom knihu měli prostě nepoškodit nebo ji mít po ruce nebo něco podobného – máme na ni reagovat svou poslušností. Bůh nás volá, ať kvůli tomu, co se nám v této knize chystá odhalit, ve svých životech v historii jednáme nějakým konkrétním způsobem. Jestli tedy tuto knihu nečteme, jestli se neobtěžujeme tím, abychom ji náležitě pochopili, jak vůči ní můžeme být poslušní a mít z ní prospěch, který Bůh zamýšlel?

Ačkoliv kniha Zjevení se může zdát obtížná, zdůrazníme si v ní několik věcí, které ukazují, že Božím záměrem není, aby bylo těžké ji pochopit. Pojďme si tuto realitu ilustrovat alespoň na jednom

---

⁴ Pozn. př.: Srov. např. BK: „Blahoslavený, kdož čte, i ti, kteříž slyší slova proroctví tohoto a ostříhají toho, což napsáno jest v něm; nebo čas blízko jest.“

místě, a to ve Zjevení 17. Poté, co byl Janovi ukázán velmi děsivý a znepokojivý obraz nevěstky, která se roztahovala nad hlavami sedmihlavé bestie a jejíž jméno je Babylon Veliký, Matka smilnic a ohavností země, na konci verše 6 čteme: „*Velice jsem užasl, když jsem ji uviděl.*“ Toto ohromení či překvapení není jen zvědavým poodstoupením, při němž by Jan řekl: „Wow, co to asi znamená?“ Je to chvějící se ohromení. Jan říká, že to, co vidí, je opravdu děsivé a velmi matoucí. Jak si to má přebrat? Povšimněte si, co říká verš 7: „*A ten anděl mi řekl: „Proč jsi v úžasu? Já ti řeknu tajemství té ženy a té šelmy, která ji nese a má sedm hlav a deset rohů. Šelma, kterou jsi viděl...“*“ a pak anděl pokračuje ve vysvětlování. Tento verš by měl být útěchou. Anděl říká: „Proč jsi tak zmatený? Proč se třeseš, celý rozrušený a nejistý, Jane? Řeknu ti, co to znamená.“

Bůh nám nedal knihu Zjevení proto, aby nás donutil ustoupit tři kroky dozadu, zeptat se: „Co to u všech všudy znamená? Asi to budeme prostě muset přenechat kazatelům,“ a pak zavřít naše Bible a jít pryč. *Bůh chce, abychom tuto knihu pochopili.* Bůh chce, abychom četli Jeho Slovo a měli z něj užitek, který On sám zamýšlí. Právě proto nám znovu a znovu vysvětluje, o čem kniha Zjevení je. Skutečně není tak těžké ji poskládat a pochopit. Některé části nebo obrazy pro nás mohou být obtížné, ale celkově není těžké vidět, co kniha Zjevení předkládá. Samozřejmě, Zjevení bude nepochybně problematické, jestliže se ho pokusíme číst jako něco, čím není, a kvůli něčemu, o čem není. Pokud se pokusíme návod na to, jak smontovat bicykl, číst podle stejných principů jako poezii, nebude nám dávat moc smyslu – a jen stěží bude výsledkem smontované kolo. Stejně tak platí, že jestli si myslíme, že čtení poslední vůle a závěti je stejné jako čtení televizního programu, a pokusíme se aplikovat principy televizního programu na závěť, nebudeme ji ani v nejmenším schopni pochopit. Jestli tedy nepřicházíme ke knize Zjevení s ohledem na to, o jaký druh literatury se jedná, pak pro nás samozřejmě bude jedním velkým nesmyslem.

Jednoduše řečeno, kniha Zjevení je velmi obraznou literaturou. Jsou v ní vize a symboly a tak dále. To, co se často stává mnoha křesťanům, vlastně existuje celý teologický směr, který se tímto uva-

žováním proslavil, je, že ke knize Zjevení přistupují, jako by se jednalo o novinový záznam napsaný v předstihu. Poté z tohoto novinového záznamu budují své grafy a dělají s ním všechno možné. Je Zjevení napsané jako noviny? Ne. Je reportáží, která se podobá něčemu, co byste si mohli přečíst v *New York Times*? Samozřejmě, že ne. Kniha Zjevení je velmi obrazná. Je v ní mnoho různých metafor, figur a symbolů.

Když lidé říkají, že bychom měli Bibli vykládat doslovně, musíme si uvědomit, že to je něco, co nikdo nemůže tvrdit bez hlubokého pokrytectví. Knihu Zjevení totiž nečte doslovně nikdo. Jestli to, co se míní „doslovností“, je, že Písmo vykládáme podle toho, co jeho slova skutečně říkají, ne podle nějaké předjímané představy nebo nějakého „duchovního vhledu“, který jsme našli mezi řádky, dobře. Knihu Zjevení bychom skutečně měli vykládat jako literalisté – jestli tím myslíme, že ji vykládáme podle druhu literatury, kterou je. Nicméně, *nemyslíme* si a *nesmíme* si myslet, že kniha Zjevení a všechno, co říká, neobsahuje obrazy nebo řečnická vyjádření, která je třeba vyložit. Například ve Zjevení 13 vidíme popis šelmy. Tato šelma má sedm hlav a deset rohů a vychází ze Středozemního moře. Ačkoliv naše pasáž *by mohla* být doslovná, nevím o nikom v křesťanské Církvi, kdo by ji vykládal v tom smyslu, že Bůh pro tuto událost skutečně stvořil zmiňovanou obludu.

Nikdo tedy nečte knihu Zjevení doslovně, a přece je tu jistá teologická škola, jmenovitě ta dispenzační, jejíž přístup ke čtení knihy Zjevení má na rukou hodně pokrytectví, které je třeba smýt. Lidé, kteří se snaží být věrní a upřímní v tom, jak čtou Boží Slovo, jsou znovu a znovu šikanováni. Šikanují je dispenzacionalisté, kteří tvrdí, že „Jestli to nevykládáš tak jako my, nebereš Bibli doslovně; to znamená, že nebereš ohledy na Boží Slovo a děláš si s ním, co chceš.“ Buďte si jisti, že dispenzacionalisté nečtou knihu Zjevení doslovně – nedokázali by to. Nedokázal by to nikdo, kdo má alespoň trochu literárního citu. A tak je to v pořádku. Nevadí mi, že dispenzacionalisté tuto šelmu vykládají obrazně. To, co mi vadí, je, že když já vykládám věci jinak než oni, obrátí se na patě a řeknou, že problémem je, že oni jsou literalisté, ale já ne. Knihu Zjevení nečte doslovně nikdo.

Musíte chápat, o jaký druh literatury se jedná. Zjevení je velmi vizi-onářské, velmi dramatické a velmi obrazné, což jen přidává na úzkosti těm, kdo jsou ohledně celé knihy v rozpacích.

Jak tedy můžeme tyto věci pochopit? Pamatujete si na anděla, o kterém jsme hovořili? Bůh nám řekne, co tyto věci znamenají. Všichni jsme schopni vzít nějaký text, pokud je jasně napsaný – a kniha Zjevení jasně napsaná je – a pochopit ho, i když je velmi obrazný. Uvidíte, že jakmile si projdeme přehled knihy Zjevení, opravdu to nebude tak složité. O čem tedy celá tato kniha je? Jaká je její pointa? Poté, co vyložíme všechny tyto obrazy a projdeme si strukturu knihy – co je to, co Bůh chce, abychom se ze Zjevení naučili? Jednoduše řečeno, *Bůh chce, abychom věděli, že Jeho Království, Království Jeho Syna Ježíše Krista, zvítězí nad veškerým odporem.*

Kontext knihy Zjevení

Když Jan napsal Zjevení, byl kvůli Božímu Slovu na ostrově Patmos. Byl pronásledován a poslán do vyhnanství kvůli svému svědectví o Božím Slově. Pronásledování tehdy totiž čelila celá křesťanská Církev. Ve dnech císaře Nerona byli křesťané pronásledováni do té míry, že se stávalo, že někteří z nich byli naraženi na kůl zaživa, poté celí pomazáni smolou a následně zapáleni. Nero pak používal tyto hořící křesťany k tomu, aby v noci osvětloval své zahradní oslavy jejich hořícími těly. Právě tak vypadala všudypřítomná nenávist k těm, kdo vzývali Kristovo jméno.

V raných dnech římské říše v Asii vzniklo něco, co se začalo označovat jako kult císaře – císař sám byl uctíván jako bůh. Tento kult se nakonec rozšířil do celé římské říše, ale obzvláště prominentní byl v Malé Asii, kde se nacházelo sedm církví, k nimž Ježíš Kristus promlouvá ve Zjevení. Právě v této oblasti byli pronásledováni ti, kdo odmítli obětovat kadidlo bustě císaře a říct, že „Císař je pán.“ Když křesťané odmítli: „Ne, Ježíš je Pán; tento titul nikdy nedáme císaři,“ byli zabiti. Křesťané byli často házeni lvům nebo vháněni do arén na stadionech, kde se lidé bavili tím, jak jsou zabíjeni.

Křesťanská Církev tedy byla strašlivým způsobem nenáviděna. První dny Církve ještě dále zhoršoval fakt, že křesťany pronásle-

dovali i ti, kdo jim byli nejbližší, ti, kdo chápali naplnění starozákonních proroctví, ti, kdo byli tradičně a historicky označováni jako Boží lid: Židé. Když si přečteme knihu Skutků, vidíme, že Židé křesťanům dělali problémy. Lukáš znovu a znovu poukazuje na to, jak Židé těm, kdo došli k přesvědčení, že Ježíš je Mesiáš, dělali obtíže. Na jednu stranu tu máte Židy, kteří pronásledují Církev a působí jí problémy. Na druhou stranu tu je římský svět v Malé Asii a v samém srdci římské říše, který křesťany pronásleduje také. Uprostřed všeho tohoto pronásledování Jan píše ze svého vyhnanství a říká: „Mám pro vás dobré zprávy. Ježíš triumfálně zvítězí nad vším odporem.“ *Právě to je tématem knihy Zjevení.*

Časové vymezení

O jakém období Jan mluví? Kniha Zjevení nám sama říká, kdy se naplní hlavní část jejího proroctví. Podívejte se na první a poslední kapitolu. Jan nám na začátku i na konci knihy říká, o čem v ní hovoří. Ve Zjevení 1:1–3 vidíme odhalení Ježíše Krista, které Mu dal Bůh, aby svým otrokům ukázal „...věci, které se musí brzy stát; a On poslal a sdělil to skrze svého anděla svému otroku Janovi, který dosvědčil Boží slovo a svědectví Ježíše Krista, vše, co viděl. Blahoslavený je ten, kdo čte, i ti, kdo slyší slova tohoto proroctví a zachovávají to, co je v něm zapsáno, neboť ten čas je blízko.“

Kniha Zjevení v zásadě začíná tím, že se ptá: „Proč se bojíte, že Henry Kissinger je šelma? Proč si všechny tyhle věci promítáte do budoucnosti?“ Jan říká: „To, o čem mluvím, je *blízko*, má se to *stát brzy*.“ V lidské komunikaci není nic, co by vyžadovalo, aby nutně byla blízko každá jedna věc, která je v knize zmíněna – Jan zobecňuje. Hovoří o nejzákladnějším a podstatném záměru knihy. Říká: „Předkládám vám proroctví o tom, co se *brzy stane*.“

Tento verš se určitě vyplatí zmínit našim dispenzačním přátelům. Ne proto, abychom je popichovali, ale proto, abychom jim snad mohli pomoci; abychom mohli říct: „Co Janův jazyk tady na tom místě? Jsi literalista ohledně těchto slov? Jak je možné, že to, co se ‚*má brzy stát*,‘ nebo to, že ‚*čas je blízko*,‘ ve skutečnosti znamená ‚za 2000 let‘?“ Nikdo, kdo je při smyslech, si nemyslí, že vyjádření jako

„*brzy se má stát,*“ a „*čas je blízko,*“ označují události o 2000 let později. Kniha Zjevení nám na samém začátku říká, že hlavní část a ústřední důraz toho, o čem v ní Jan hovoří, je *blízkou budoucností Jana a jeho posluchačů*, těch, kdo procházeli pronásledováním, o němž už jsme mluvili.

Když se podíváme na poslední kapitolu Zjevení, vidíme, že Jan pro nás toto časové upřesnění opakuje, takže na samém začátku a na samém konci knihy máme jakési její „orámování“. Ve Zjevení 22:6 čteme: „*I řekl mi: ‚Tato slova jsou věrná a pravá; a Pán, Bůh duchů proroků, poslal svého anděla, aby Jeho otrokům ukázal, co se brzy musí stát.‘*“ Zároveň ve verši 10 vidíme: „*A řekl mi: ‚Nezapečet’ slova proroctví této knihy...‘*“ Proč? „*...neboť ten čas je blízko.*“ Jan se neobtěžuje se zapečetěním tohoto proroctví, jako by bylo pro nějaký den v budoucnosti, „*neboť ten čas je blízko.*“ Tyto věci se rovnou začnou dít. Bůh nám tedy na začátku a na konci knihy Zjevení velmi jasně říká, kdy se tyto věci stanou. Je k naší hanbě a je naší chybou, jestli Zjevení nepochopíme kvůli tomu, že se zapleteme do debat, zda tato kniha říká, jestli je šelmou Hitler nebo Henry Kissinger nebo Bill Clinton nebo jánevím kdo. Hlavní část učení v této knize se týká Janovy vlastní doby, týká se generace, která měla bezprostředně následovat v raných dnech Církve.

Struktura knihy Zjevení

Kniha Zjevení má svou vlastní osnovu, své vlastní rozčlenění. Znáte to staré rčení: „Když všechno ostatní selže, přečtěte si návod.“ Inu, jestli máme problém pochopit knihu Zjevení, pak jsme prostě nedávali pozor, jelikož kniha Zjevení má v sobě zabudovanou svou vlastní studijní výkladovou příručku; vidíme ji ve Zjevení 1:19. K verši 19 nás dovedla Janova vize oslaveného Pána; Jan pro nás tuto slavnou vizi Krista, kterou mu Bůh dal, popisuje v prostřední sekci kapitoly jedna. Zjevení 1:12 říká: „*Pak jsem se obrátil, abych viděl ten hlas, který se mnou mluvil. A když jsem se obrátil, spatřil jsem sedm zlatých svícnů,*“ a poté popisuje slavnou osobu, která k Janovi promlouvala. Poté, co Janovo vidění a jeho popis končí, je Jan ohromen. Verš 19 nám předkládá jeho pověření, jeho úkol. Čteme: „*Na-*

piš tedy ty věci, které jsi viděl, a ty věci, které jsou, a ty věci, které se stanou po nich.“ To znamená, velmi jednoduše řečeno: „Jane, napiš, co už jsi viděl, napiš o věcech, které se právě teď dějí, a ty věci, které se stanou krátce po nich.“

Ve Zjevení 4:1 máme jazyk, který nám také pomůže v naší snaze být dobrými vykladači Písma a dobrými detektivy: „*Poté jsem se díval, a hle, otevřené dveře v nebi, a ten první hlas, který jsem slyšel, jako zvuk polnice mluvící se mnou; říkal: ‚Vystup sem vzhůru a ukážu ti, co se musí stát po těchto věcech.‘*“ Zjevení 1:19 nám říká, že v této knize máme tři sekce: (1) to, co Jan už viděl; (2) to, co se momentálně děje; a (3) to, co bude potom. Zjevení 4:1 říká: „Teď ti ukážu věci, které se stanou v budoucnu.“ Nyní tedy vidíme, kde má výklad Zjevení volant a brzdy.

Co tedy Jan viděl předtím? Odpověď nacházíme v kapitole jedna – viděl vizi oslaveného Spasitele uprostřed sedmi svícňů. Tyto svícny jsou církve. Ježíš jakoby říká: „Jsem s církví. Kráčím ve středu své církve. A kráčím ve středu své církve ne jako nějaký zlý duch, ale jako oslavený a svrchovaný Spasitel.“ Nezní to snad jako něco, co už jsme slyšeli na jiném místě Nového zákona? Co Ježíš říká těsně předtím, než vystoupí na pravici Boží? „*Byla Mi dána veškerá autorita v nebi i na zemi ... A hle, Já jsem s vámi vždycky, až do skonání tohoto věku*“ (Mt 28:18, 20). Vidíme zde Boží slavné, symbolické, obrazné zopakování tohoto zaslíbení. Ježíš řekl: „Já jsem se svou církví a jsem oslavený Spasitel. Jsem svrchovaným Vládcem nade vším. Řídím a soudím všechny a všechno. Jane, napiš, co jsi viděl.“ V první třetině knihy Zjevení (ne ve smyslu její délky, ale v kontextu struktury, kterou nám Bůh dal) se dozvídáme to nejdůležitější a nejhlavnější, co potřebujeme o této knize vědět. Tato část knihy nás ujišťuje, že i uprostřed strašného pronásledování, i uprostřed časů, které jsou pro Boží lid hrozné, je Kristus se svou Církví a je svrchovaným Vládcem.

Jan dále slyší: „*Napiš ... ty věci, které jsou.*“ Na to, o čem je řeč zde – a řeč je o kapitolách dva a tři – se můžeme dostat odčítáním. Víme, že kapitola čtyři se začíná věnovat věcem „potom“; a víme, že kapitola jedna se věnovala věcem, které Jan viděl dříve. To nám ne-

chává kapitoly dva a tři. Když se podíváme na kapitoly dva a tři, vidíme dopisy sedmi církvím v Malé Asii. Jaké téma se znovu a znovu objevuje v těchto dopisech sedmi církvím? Všechny tyto dopisy se drží stejného vzoru, s jednou *malíčkou* výjimkou. Obecným vzorem, který najdeme ve všech těchto sedmi dopisech církvím v Malé Asii, je to, že nejprve vidíme oslovení anděla, neboli kazatele či vedoucího dané církve, toho, kdo je Božím poslem⁵ tomuto sboru. Poté následuje konkrétní označení Krista, které vychází z vize ve Zjevení 1. Poté přichází pochvala dané církve, její pokárání, výzva, poté vyjádření „*Kdo má ucho, ať slyší, co Duch praví církvím,*“ a poté Kristus dává zaslíbení. Ve všech případech toto zaslíbení souvisí s vítězstvím a triumfem. Ten, kdo vítězí, ten, kdo setrvává ve vítězství, dostává následně uvedené zaslíbení.

Nyní tedy chápeme dvě třetiny struktury [knihy Zjevení], kterou Bůh chtěl, aby nám Jan dal. První věcí, kterou potřebujeme vědět, je to, že Kristus je svrchovaný, oslavený Spasitel, který přebývá ve své Církvi a s ní. Za druhé, Kristus přímo hovoří ke své Církvi. Říká: „Čiň pokání z toho, co je špatně. Buď povzbuzena Mou přítomností; a věz, že odměním ty, kdo vítězí, kdo jsou vítězi v Mém jménu.“ Tím přicházíme ke kapitole čtyři a začínáme s věcmi, které se mají stát potom.

Potom

O jak vzdáleném „potom“ je řeč? Většinu knihy hovoříme o generacích rané Církve, protože začátek i konec knihy už nám řekl, že tyto věci se „brzy stanou“. To však Janovi nebrání nakonec pohlédnout vpřed k druhému příchodu Ježíše Krista, k novým nebesům a k nové zemi. Nicméně, je to jen jakýsi dodatek na konci knihy. Hlavní část proroctví o věcech, které se mají stát „potom“, neboli úsek mezi kapitolou čtyři a polovinou kapitoly dvacet, se týká dvou konkrétních dramát, která pro nás Jan přehraje.

Jak víme, že tuto část máme rozdělit na dvě konkrétní sekce? Je tu literární vodítko, kterého si musíme všimnout a držet se ho. Není

⁵ Pozn. př.: Řečtina používá pro „anděla“ i „posla“ totožné slovo ἄγγελος, *aggelos*, sr. např. Jk 2:25, L 9:52.

ale nijak esoterické a ani těžké. O to smutnější je, že ho historicky tolik lidí přehlíželo a nevěnovalo mu pozornost – a že nejinak je tomu i dnes. Všimněte si, že v kapitolách čtyři a pět je Janovi předložen svitek, na němž je sedm pečetí. Tento svitek, který je zavinutý, má na své straně pečetí. Sedm pečetí. Aby se Jan dostal k obsahu svitku, někdo musí zlomit jeho pečetí. Při zlomení každé z nich Jan vidí ukázkou toho, co má přijít. Proč to říkám? Jan se do dokumentu ještě nedostal. Všechny pečetí svitku ještě nebyly zlomeny. Je to něco, jako když si kupujeme knihu (uznávám, tohle je hodně hrubá analogie); otevřeme ji a přečteme si popis na přebalu, který nám stručně nastíní, co v knize bude. Podobně i Jan vidí tyto ukázky důležitých prvků toho, co se stane, jakmile bude svitek otevřen.

Máme tu tedy svitek se sedmi pečetěmi. Poté, později ve Zjevení, Jan dostává další knihu a je mu přikázáno, aby znovu prorokoval. Podívejme se na Zjevení 10:7–11.

Ale ve dnech hlasu sedmého anděla, až bude troubit, bude dokonáno tajemství Boží, jak to On ohlásil svým otrokům prorokům. Poté jsem *znovu uslyšel* ten hlas, jenž jsem předtím slyšel z nebe, jak se mnou mluví; a říkal: „Jdi, vezmi tu knihu, která je otevřená v ruce anděla, jenž stojí na moři a na zemi.“ I šel jsem k tomu andělovi a řekl jsem mu, ať mi dá tu maličkou knihu. A on mi řekl: „Vezmi ji a sněz ji; naplní tvé břicho hořkostí, ale ve tvých ústech bude sladká jako med.“ Vzal jsem si tu maličkou knihu z ruky anděla a snědl jsem ji; a v mých ústech byla sladká jako med; ale když jsem ji snědl, mé břicho bylo naplněno hořkostí. A řekli mi: „*Musíš znovu prorokovat o mnohých lidích a národech a jazycích a králích.*“⁶

Na začátku sekce ohledně „*věcí, které se stanou potom*“, je Janovi předložen svitek. Jan vidí svitek, který má sedm pečetí. Poté, co je

⁶ Pozn. př.: Srov. Žilka, Pavlík, NASB, NIV, ESV, HCSB, YLT, atd.

tento svitek otevřen, a poté, co Bůh Janovi konečně vysvětlí, o co v něm jde, je Janovi předložena další – tentokrát malá – kniha, která je v ruce anděla stojícího na moři. Na konci této sekce je Janovi řečeno, ať knihu vezme a sní, protože bude znovu prorokovat.

Tuto vizi není těžké pochopit. Jan má nejprve jedno proroctví, svitek se sedmi pečetěmi, a nyní bude znovu prorokovat. Tentokrát je mu řečeno, ať prorokuje nad mnoha lidy, jazyky a národy. Předtím prorokoval pouze o jednom; nyní bude prorokovat o mnohých. Jednoduše řečeno, *jsou zde dvě proroctví*. Máme zde proroctví o konkrétním lidu, o národu, svitek se sedmi pečetěmi; a poté bude Jan prorokovat znovu, mezinárodně, nad mnoha národy. Na konci knihy Zjevení uvidíme obraz toho, co Bůh udělá na konci historie.

Pro Církev, která v Janově době prožívá pronásledování, je důležité vidět, že Kristus porazí všechny své a její nepřátele. Církev uvidí vítězství Kristova Království. Přichází proroctví soudu proti konkrétnímu národu – a tím národem je Izrael. Bůh se konečně jednou provždy (smluvně) vypořádá s lidem, který ukřižoval Mesiáše. Jan vidí proroctví o tom, jak Bůh zničí Izrael. Poté, v kapitole dvanáct, přichází vysvětlení, jak je toto vítězství vlastně možné. A vysvětlení vždycky souvisí s tím, co se děje za oponou.

Musíme pamatovat na to, že Pavel říká, že *„Náš zápas není proti tělu a krvi, ale proti vládám, proti mocnostem...“* (Ef 6:12). Tuto pravdu v knize Zjevení vidíme velmi jasně. Vidíme pozemské události, především pak zničení Izraele, spolu s postupem a růstem Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista. Jestli chceme vědět, jak je to možné, musíme se podívat za oponu. Jedná se o válku proti „vládám a autoritám a mocnostem“, a tak nám Jan vysvětluje, že Satan byl svržen ze své vyvýšené pozice, byl svržen dolů na zem, nebyl úspěšný v pronásledování ženy, která porodila chlapce. Touto ženou, chlapcovou matkou, je židovská Církev. Satan bude židovskou církev pronásledovat, ale nepodaří se mu zničit ty Židy, kteří jsou věrní a věří v Pána Ježíše Krista. Jeruzalém bude zničen, ale Boží lid unikne do hor. Ti, kdo skutečně patří Bohu, budou zachráněni. Satan bude proto, že byl svržen dolů na zem, jen o to víc rozlícený a zuřivý.

V kapitole třináct se Jan obrací a vidí, že Satan nyní pracuje s další mocností, a tak zde ze Středozemního moře vystupuje šelma. Jestli celou scénu sledujeme jako drama, jako obraz, není ani v nejmenším těžké ji pochopit. A je to velmi působivá scéna. Za oponou je Satan; a tím, že Bůh ničí židovský národ, ničí plány Satana samotného. Destrukce Izraele přišla v roce 70, když římská armáda vtrhla do Jeruzaléma, definitivně zbořila Chrám („ohavnost zpusťování“) a zaorala jeho zbytky do země, aby tak ukázala, že je s ním jednou provždy konec. Ale předtím, než to Římané udělali, na krátkou dobu od města odtáhli, a tak ti, kdo věřili v Ježíše, podle Jeho vlastních pokynů [např. v Mt 24] z Jeruzaléma utekli. *V roce 70 byli zničeni pouze nevěřící Židé. Křesťané zůstali naživu.* Satanovy snahy selhaly, a tak teď pokračuje v pronásledování zbytku sítě ženy napříč světem, v pronásledování Církve ze Židů i z pohanů.

Nyní vidíme, jak ze Středozemního moře vystupuje šelma. Kdo je ústředním nepřítelem druhé části knihy Zjevení? Inu, kdybyste byli v Palestině a podívali se přes Středozemní moře, na co byste se dívali? Na Itálii! Dívali byste se na Řím. Židé, kteří pronásledovali Boží lid, budou zničeni, o čemž hovoří první svitek, a poté bude Satan pokračovat v pronásledování Božího lidu napříč národy římské říše. Římská říše je tématem malé knihy, kde Jan znovu prorokuje, a to tentokrát proti mnoha kmenům a národům a jazykům.

Jelikož kapitola dvanáct vysvětlila, jak je možné, že byly zmařeny Satanovy snahy konané skrze prvního nepřítele Božího lidu, skrze nevěřící Židy, nemělo by nás překvapit, že poté, co Jan hovoří o pádu římské říše a o vzestupu Království Ježíše Krista, nám v kapitole dvacet znovu dá nahlédnout za oponu. Řekne (a to je to vysvětlení), že Satan byl nejen svržen na zem, ale že ho Ježíš i spoutal a uvrhl ho do pekelné jámy, a to s velmi konkrétním záměrem a účelem. Kniha Zjevení nám říká, že tohle je „to, co se stane potom“. „Bůh bude soudit ty, kdo vás pronásledují; odpadlí Židé a Jeruzalém budou zničeni.“ Tato skutečnost je symbolicky zaznamenána tak, že Satan byl svržen na zem. „Poté půjde a bude pronásledovat zbytek Církve v celé římské říši; a římská říše vás

bude pronásledovat, ale Bůh ji nakonec zničí. V historii obstojí pouze a jedině Království Ježíše Krista.“ Jan jde za scénu a ukazuje nám, že důvodem je fakt, že Satan byl spoután, aby už nesváděl národy. Nyní se tedy bude moci naplnit Velké poslání.

Na konci období, o němž se hovoří ve Zjevení 20, na konci období, kdy je Satan spoután, aby Církev mohla nyní kázat dobrou zprávu a naplnit Velké poslání, Bůh nakrátko Satana propustí. Přejde odpadnutí a Ježíš se vrátí v soudu nad světem – poté, co svět spatří velkolepé, všezahrnující a celosvětové vítězství Jeho Království. Následně přijde poslední odpadnutí a Ježíš se vrátí; pak zde máme záznam o soudu u Velkého bílého trůnu; a poté ustanovení nových nebes a nové země.

Shrnutí

Nyní tedy vidíme průběh či vývoj knihy Zjevení. Ježíš začíná tím, že říká, že chce, abyste věděli, že je oslaveným, svrchovaným Spasitelem a že je s vámi. Chce, abyste věděli, že i když čelíte protivenstvím a Židé vás nenávidí a Římané vás pronásledují, přesto platí Jeho ujištění: „Já jsem s vámi a mám veškerou autoritu na nebi i na zemi. Proto naplníte poslání, které jsem vám svěřil. Zúčedničíte národy.“ V kapitolách dva a tři Ježíš píše sedmi církvím a říká: „Poslouchejte. Jsou věci, které ve vás chci pochválit, a jsou věci, které ve vás chci napomenout. Čiňte pokání. Ten, kdo má ucho k slyšení, ať poslouchá, co Duch praví církvím. Tomu, kdo vítězí, bude naplněno následující zaslíbení. Očekávám, že budete vítěznou a vítězící církví. Chci, abyste tvář v tvář odporu, jemuž čelíte, obstáli. Mé Království zvítězí.“

„Řeknu vám, co se bude dít dál. Nejprve budu soudit ty ničemné Židy, kteří vás pronásledují a dělají vám obtíže. Naplnili míru své ničemnosti až po okraj a Bůh jim za ni odplatí v historii.“ Proto vidíme soud nad židovským lidem. Poté zjišťujeme, že se tak děje, jelikož Satan byl svržen na zem. Boží lid se dočká vítězství i nad Židy, protože Satan je spoután a Bůh ho drží na velmi krátkém vodítku. Satanovi to však nestačí; půjde a bude pronásledovat Církev i v římské říši. Uvidíte, jak proti Církví nyní po-

vstane římská říše, ale Bůh zničí i ji. Vizi Boha, který ničí římskou říši, vidíme ve Zjevení 19, kdy Ježíš sám vyjíždí do boje na bílém koni, aby zničil vše, co se proti Němu staví na odpor.

Když čteme tento záznam, mohlo by nás napadnout, že tato vize musí být vizí soudu, jelikož Ježíš v něm masakruje každého, kdo Mu stojí v cestě; podívejte se na všechnu tu krev, podívejte se na ta jatka. Je to strašlivé. Musíme si však pamatovat, že se jedná o obrazný jazyk, o jazyk symbolický. Jan nám ve Zjevení 19:15 důrazně říká, že Ježíš jede na bílém koni a že „*z Jeho úst vychází ostrý meč*“. Není to tak, že by Ježíš vzal doslovný meč a rozsekával své nepřátele na kousky. Ježíš rozhodně má právo to udělat, ale o tom Jan nemluví. Mluví o meči, který vychází z Ježíšových úst. Jedná se o běžný biblický obraz. Všichni víme, že mečem Ducha je Boží Slovo. Ježíš nyní hlásá Boží Slovo a jede na bílém koni, jede a poráží veškerý odpor a všechny své nepřátele. Vítězství v Ježíši! *Tohle je naplnění Velkého poslání.*

Musíme si položit otázku: Jestliže Bůh zničí židovské pronásledovatele a i všechny pronásledovatele jiné, pak si Jeho Království podmaní všechny národy – jak je však něco takového možné? Právě na tuto otázku Jan odpovídá ve Zjevení 20, kde předkládá své „mileniální vysvětlení“. Jelikož Bůh spoutal a zadržuje Satana, Satan už nebude klamat národy. *Tím, co si podmaní národy, bude Boží Slovo, ne Satan.* Satan sice ve světě koná, ale pokud jde o svádění a klamání národů, je spoután, je na řetězu. Poté, na samém konci historie, uvidíme, že ačkoliv přijde závěrečné odpadnutí, Ježíš se vrátí v soudu a ustanoví nová nebesa a novou zemi, v nichž přebývá spravedlnost. Bůh tehdy setře každou slzu z našich očí. Tohle muselo Janovi, když seděl ve věznicí na Patmu, být nesmírným povzbuzením. „Nezáleží na tom, jaké lži o mě Židé šíří nebo co mi Římané chtějí udělat. *Poslední slovo bude mít Ježíš. Bude mít poslední slovo v celé historii. Jeho Království si podmaní národy. Bude mít poslední slovo i na věčnosti; a na věčnosti mě On sám utěší.* Ukáže se, že všechno z toho, čím jsem prošel, veškeré to soužení, mělo smysl. Stálo to za to.“

Důkaz a potvrzení teze

Vzpomeňte si, že nepřitelem v prvním proroctví, v prvním svitku, o němž jsme hovořili, je Jeruzalém. Jedním z důvodů, proč si tím můžeme být jistí, je to, že v kapitole 6, kde jsou rozlamovány pečeti, vidíme spojitost mezi rozlomením druhé pečeti, které znamená válku, a Matoušem 24:7, kázáním na Olivové hoře. Další spojitost je mezi třetí pečeti, hladomorem, a (opět) kázáním na Olivové hoře v Matouši 24:7. Pátá pečeť, vražedné pronásledování, odpovídá Matouši 24:9. Šestá pečeť, otřesení nebes, odpovídá Matouši 24:29. Vraťte se a podívejte se do Matouše 24:34, kde Pán Ježíš svými vlastními slovy říká následující proroctví: *„Vpravdě vám říkám, že určitě nepomine tato generace, dokud se toto všechno nestane.“* Vidíme tedy, že Ježíš už předem Církev učil, že takovéto věci se budou dít, až bude Bůh soudit židovský lid, a *že se to vše stane v generaci Jeho posluchačů.* A skutečně se to v té generaci stalo, jelikož pohané po Jeruzalémě šlapali v roce 70.

Už dříve (ve Zj 6:16) jako součást úvodu k soudu prvního proroctví zaznívá: *„Říkali těm horám a skalám: ‚Padněte na nás a skryjte nás před přítomností Jeho, který sedí na trůnu...‘“* V Lukáši 23:27–31, uprostřed záznamu o ukřižování našeho Pána, čteme:

A následoval Ho velký zástup lidu a žen, které truchlily a oplakávaly Ho. Ale Ježíš se k nim obrátil a řekl: „Dcery Jeruzaléma, přestaňte naříkat kvůli Mně, ale naříkejte kvůli sobě a kvůli svým dětem. Neboť hle, přicházejí dny, kdy řeknou: ‚Blahoslavené jsou neplodné, luna, která nikdy nerodila, a prsy, které nikdy nekojily.‘ Tehdy začnou říkat horám: ‚Padněte na nás,‘ a pahrbkům: ‚Přikryjte nás!‘ Protože dělají-li tyto věci se zeleným stromem, co se stane se suchým?“

Vidíme, že zatímco Ježíš šel, aby byl ukřižován, řekl těm, kdo pro Něj truchlili: „Měli byste truchlit sami kvůli sobě, protože Bůh vás za to, co děláte, bude soudit.“ Kdy Bůh soudil židovský lid za to, že

Krista ukřižoval? V roce 70. A tak vidíme, že Ježíš používá přesně ten samý jazyk, jaký se nyní objevuje v knize Zjevení. Znovu, z Matouše 24 a nyní z Lukáše 23 vidíme, že Jan předkládá stejný záznam jako Ježíš, když prorokoval, že Bůh bude soudit Židy za to, že odmítli Mesiáše.

V Lukáši 21:24 Ježíš říká: *„Padnou ostrším meče a budou odvedeni jako zajatci do všech národů; a po Jeruzalému budou šlapat pohané, dokud se nenaplní časy pohanů.“* Jeruzalém bude zničen pohany – právě o tom Ježíš mluví. Židy stihne Boží soud, až Bůh přivede do města Římany, aby ho zničili. Když se vrátíme do Zjevení 11, všimněte si několika velmi konkrétních ukazatelů na okolnosti toho, kdy tento soud přijde. Za prvé, ve Zjevení 11:1 čteme: *„Byla mi dána měřící třtina podobná holi; a někdo řekl: „Vstaň a změř Boží chrám i oltář a ty, kteří v něm uctívají.“* V době tohoto soudu tedy stále ještě stojí Chrám, jelikož Janovi bylo symbolicky řečeno, ať ho změří. Ve verši 2 čteme: *„Vnější nádvoří chrámu vynech a neměř je, protože bylo dáno pohanům; a oni budou šlapat po svatém městě po dvaadváctiřícet měsíců.“* V Lukáši 21:24 čteme totožný jazyk: *„Po Jeruzalému budou šlapat pohané, dokud se nenaplní časy pohanů.“*

Co je zač toto město, které bude pošlapáno pod nohama pohanů? Zjevení 11:8 nám říká: *„A jejich mrtvá těla budou ležet v ulicích toho velikého města, které se duchovně nazývá Sodoma a Egypt, kde také byl ukřižován jejich Pán.“* Kde Byl Ježíš ukřižován? V Jeruzalémě. Verš 13 pokračuje: *„A v tu hodinu bylo veliké zemětřesení a desetina toho města padla; a v tom zemětřesení bylo zabito sedm tisíc lidí,“* atd. Zjevení 11 nám tedy jazykem symbolismu říká, že Jeruzalém [v době sepsání Zjevení] stále ještě stál, ale brzy měl být pošlapán nohama pohanů. Město mělo padnout – *město, kde byl ukřižován náš Pán.*

Doufám, že chápete a uvědomujete si hodnověrnost tohoto výkladu, že nepřítelem v první části proroctví je Jeruzalém, neboli Židé, kteří odpadli a nejen, že nepřijali Mesiáše, ale ve skutečnosti i pronásledovali Mesiášův lid; teď na ně měl přijít Boží soud. Zjevení 12:13–14 říká: *„Když ten drak uviděl, že byl svržen dolů na zem, pronásledoval tu ženu, která porodila toho Syna,“* pronásledoval židovskou

Církev, která přivedla na svět Mesiáše. „*Ale té ženě byla dána dvě křídla toho velikého orla, aby mohla letět do pustiny na své místo...*“

V Lukáši 21:20–21 Ježíš řekl svému lidu, věrným Židům, kteří v Něj věřili: „*Až uvidíte Jeruzalém obklíčený vojsky, tehdy rozpoznajte, že se přiblížilo jeho zpuštění. Tehdy ti, kdo jsou v Judsku, musí utéct do hor, a ti, kdo jsou v jeho středu, musí vyjít, a ti, kdo jsou na venkově, ať do toho města nevcházejí.*“ Věrní Židé podle Kristových pokynů unikli tomuto pronásledování a utekli. Právě o tom hovoří Zjevení 12:17. „*Drak se tedy na tu ženu rozzuřil a odešel, aby vedl válku proti zbytku jejích dětí, které zachovávají Boží přikázání a drží se Ježíšova svědectví.*“ A nyní nám kapitola 13 představuje šelmu, druhého velkého nepřítele Božího lidu, šelmu vystupující z moře – říši, která je ze země za mořem, říši, která požaduje rouhačské uctívání samotného císaře.

Ve Zjevení 16:10 čteme o trůnu (neboli sídle) této říše a ve Zjevení 16:19 vidíme pád velkého města. Ale tím, co nám nejvíce pomáhá určit, kdo je touto šelmou, je Zjevení 17:7. Anděl zde Janovi říká: „*Proč jsi v úžasu? Já ti řeknu tajemství té ženy a té šelmy, která ji nese a má sedm hlav a deset rohů.*“ Poté se podívejte na verš 9, „*Zde je mysl, která má moudrost.*“ To je Janův způsob, jak říct „Zastavte se. Tohle dokážete pochopit. Potřebujete přemýšlet, potřebujete být moudří.“ „*Sedm hlav je sedm hor, na nichž ta žena sedí.*“ Jak se ta žena jmenuje? Babylon. Kdo je starobylou politickou mocností Starého zákona, která pronásleduje Boží lid? Babylon. Jan tedy znovu používá symbolický jazyk a hovoří o velkém městě, jež řídí říši, která pronásleduje Boží lid. Ale tento Babylon je žena na sedmi kopcích. Ve starověké literatuře byl Řím známý pod poetickým názvem „Město sedmi pahorků“ či „Město na sedmi pahorcích“. *Takže nevěstka Babylon je město Řím.*

Janovi je zároveň řečeno, že těchto sedm hlav je také sedm králů. Jsou zde dvě úrovně symbolismu. Šelma má hlavy. A teď, jestli je šelma římskou říší, pak jsou hlavy říše co? Císaři, králové Říma. A přesně to je to, co slyšíme. „*Sedm hlav je ... také sedm králů; pět jich padlo, ale jeden je, jeden ještě nepřišel; a až přijde, musí zůstat jen malou chvíli*“ (Zj 17:10). V této vizi je sedm římských císařů. Jan pokračuje

a hovoří o osmém a o dalších, kteří přijdou, ale tak nebo tak říká, že je jich sedm, pět padlo a jeden momentálně vládne. Jan tedy explicitně odkazuje na to, kdo je hlavou říše, hlavou šelmy, v době sepsání Zjevení. Je to šestý císař Říma. Jan zároveň říká, že když přijde sedmá hlava, bude vládnout jen krátce, a právě přesně to se stalo. Po šestém císaři Říma přišel císař Galba, který kvůli vnitřní občanské válce v Římě zůstal u moci jen sedm měsíců. Poté přišli dva další císaři, z nichž jeden vládl tři měsíce a druhý sedm měsíců; a poté se na trůn konečně dostal Vespasián.

Janovi bylo velmi konkrétně řečeno: „Povím ti, o čem mluvím: je to město Řím, rozložené na sedmi pahorcích, a je to šestý král Říma.“ A teď, kdo je šestý král Říma? Židé považovali za prvního císaře Říma Julia Caesara. Julius si nárokoval titul „*imperátor*“. Pokud jde o to, jak se chápal on sám, byl císařem. Jak však určitě víte, nikdy se mu nepodařilo, aby ho za císaře prohlásil senát. Julius Caesar byl zavražděn, ale to je pro Židy nepodstatný detail. Choval se jako císař a nárokoval si tento titul, a tak ho označovali za prvního římského císaře.

Když budete počítat od Julia Caesara, šestým císařem Říma je Nero; muž, který pronásledoval křesťany, muž, který je upaloval zaživa, narážel na kůly a osvětloval si své zahradní oslavy jejich hořícími těly. Vládcem-šelmou je Nero. Ve Zjevení 13:18 slyšíme, „*Zde je moudrost. Kdo má pochopení, ať spočte číslo té šelmy, neboť to číslo je číslo člověka; a jeho číslo je šest set šedesát šest.*“ Ve starověkých kulturách se písmena abecedy často používala jako číslice, a proto každé jméno mělo číselný ekvivalent. Zachovalo se nám například graffiti z Pompejí, které říká: „Miluji tu, jejíž jméno je 545.“ Je to způsob, jak vyznat svou lásku, ale musíte spočítat, či jméno vlastně má součet 545. Takže víme, o co tu jde. Jestli použijete svůj rozum, jestli máte moudrost, dokážete pochopit, o kom Jan hovoří. Jeho jméno se rovná 666. Z Talmudu a z aramejského dokumentu, který byl objeven při vykopávkách v jeskyni Murabba'at, víme, že Židé označovali Nerona spojením *Neron Kaiser*. Když sečtete numerickou hodnotu jména, které Židé pro Nerona používali, dostanete 666.

Vidíme tedy, že knihu Zjevení není těžké pochopit. Proč ji Jan tímto způsobem znejasnil? Inu, odkud tuto knihu psal? Z vyhnanství. Kdo poveze tuto knihu na pevninu? Římané, že? Možná vojáci? Jan nehovoří nijak otevřeně, aby křesťanům, kteří věřili v Ježíše, nezpůsobil další problémy tím, že by prostě řekl, že víme, že šelma je Nero. Jan používá symbolický jazyk, neustále mrká na své posluchače. Ví, že jestli máte moudrost, dokážete pochopit, o čem mluví. Je to šestý král Říma, jehož jméno je 666.

Vnitřní ukazatele v knize Zjevení pro nás vyjasňují, že druhým nepřítelem Božího lidu, který je v knize Zjevení zničen, je římská říše. A tyto věci jsou samozřejmě „to, co se má brzy stát“, jsou to věci, jejichž „čas byl blízko“ v raných dnech Církvě. Jeruzalém padl v roce 70; Řím byl definitivně dobyt za dalších 250 let. Jak řekl Ježíš: „Nemáte se čeho bát. Jsem ve vašem středu. A tím, co v historii zvíťazí, je vaše království, Království, které jsem vám dal.“

Přicházíme do Zjevení 19 a vidíme, jak Ježíš jede vpřed a podmaňuje si národy a veškerý odpor Slovem, které vychází z Jeho úst. Zde je tedy vývoj historie podle knihy Zjevení: (1) Ježíš je se svou Církví a ustanovil své Království. (2) Bůh zničí Židy, kteří pronásledují Církev. (3) Bůh zničí Římany, kteří pronásledují Církev. (4) Poté Boží Slovo podmaní všechny národy. Církev naplní Velké poslání, které jí Pán dal. (5) Na samém konci historie se vrátí Ježíš v soudu a ustanoví nová nebesa a novou zemi, kde nám bude utřena každá slza z očí a všechno bude dokonalé. To je pro pronásledovanou Církev dobrá zpráva.

Měli bychom být povzbuzeni, že Zjevení není knihou, kterou by nám nezbývalo než odložit. Není ani knihou, kterou bychom měli ignorovat. Není knihou, která by nás měla mást. Bůh nám tuto knihu dal pro naše dobro, abychom z ní mohli získávat učení a napomenutí a nápravu a vyučování ve spravedlnosti a abychom mohli být budováni ve víře a chápali, co Bůh zamýšlí dělat v historii. Bez ohledu na to, jakému pronásledování čelíme, i kdyby bylo tak zlé jako v raných dnech Církvě, jsme na vítězné straně historie. *Bůh bude mít poslední slovo a Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista v historii zvíťazí!*

Kapitola 2

OTÁZKA MILÉNIA

Kdy se Ježíš vrátí?

Nikdo z nás nedokáže přesně určit den nebo hodinu Ježíšova návratu. Faktem je, že Ježíš řekl, že to nedokáže dokonce ani Syn, ale jedině sám Otec. Náš Pán prohlásil, že ve své lidské přirozenosti tuto informaci nemá ani On. Samozřejmě, jakožto Bůh ví všechny věci, ale to, jak se v jedné osobě setkává Bůh s člověkem, zůstává velkým tajemstvím. Pointou je, že Ježíš jako člověk nevěděl, kdy se vrátí, a nevíme to ani my. Je k velké hanbě křesťanské Církve, že napříč věky, a dokonce i v naší vlastní generaci, máme mnoho těch, kdo se nám pokoušejí říct, kdy se Ježíš vrátí. Potřebujeme se poučit, potřebujeme se přestat ztrapňovat a nepřinášet už dál hanbu Spasitelovu jménu tím, že bychom se znovu a znovu pokoušeli onen den uhodnout.

Existuje však i otázka ohledně času Kristova návratu, kterou je náležité si položit. Netýká se přesného dne či hodiny, ale toho, v jakém vztahu bude Ježíšův návrat vůči období označeném v knize Zjevení jako „Milénium“ či „tisíc let“. Toto tisícileté období je tématem, o kterém Církev hovoří už roky a roky a často se ohledně něj i hádá. Nuže, kdy se tedy Ježíš vrátí? A v jakém vztahu vůči Miléniu bude Jeho návrat? Na naši otázku nám odpovídá Zjevení 20.

Vrátí se Ježíš před Miléniem, nebo se vrátí po Miléniu? Jestli se domníváte, že Pán se vrátí před Miléniem, pak zastáváte pozici známou jako *premilennialismus* (před-milennialismus). Jestli věříte, že se

vrátí po Miléniu, zastáváte pozici známou jako *postmilenialismus* (po-milenialismus). Možná to může znít jako velká slova, ale není to s nimi až tak strašné. „Milénium“ označuje „tisíc let“ Kristovy vlády. Pokud jde o otázku načasování či chronologie Kristova příchodu, v zásadě existují jen dvě možnosti: premileniální a postmileniální. Je zde ještě další otázka ohledně podstaty Milénia jako takového, a na tu se podíváme později. Momentálně naše otázka zní: *Kdy je nebo kdy bude Milénium?* A znovu, odpovědí na tuto otázku je Zjevení 20.

Předtím, než se však na Zjevení 20 budeme moci podívat, bychom si měli připomenout, co se právě stalo ve Zjevení 19. Janovi byla dána vize Pána Ježíše Krista jako vítězného jezdce na bílém koni, který jede napříč historií a z úst Mu vychází meč, jímž si podmaňuje veškerý odpor. Jinými slovy, vidíme, jak evangelium poráží každého jednoho nepřítele. A proto se slaví velkolepá večere. Tato večere je odkazem na oslavu, z níž se Boží lid každý týden raduje při večeri Páně.⁷

Když slavíme večeri Páně, připomínáme si, že Ježíš zemřel pro naše ospravedlnění. Zároveň zde však máme něco mnohem většího. Vidíme zde Ježíše, dobývajícího a podmaňujícího Spasitele, který vítězí a podrobuje si své nepřátele mečem Ducha, jímž je Boží Slovo. Mnohým možná začínají vyvstávat otázky: „Jak je to možné? Jak je možné si myslet, že evangelium v podmaňování národů zvítězí? Copak jste se nedívali na večerní zprávy? Nevíte, jak špatné to tam venku je? Svět je jeden velký bordel. A Církev je jeden velký bordel. Jak by někdo mohl být tak optimistický, že by si myslel, že kázání evangelia bude vítězné?“ Dám vám Janovu odpověď. Jan jde za scénu a ukazuje nám, jak je toto vítězství možné z hlediska boje

⁷ Pozn. př.: Pasáž doslova hovoří o „Beránkově svatební večeri“ (Zj 19:7–9). Původní řečtina zde používá slovo *δειπνον*, *deipnon*, což je na prvním místě výraz pro večeri; Jan ho ve svém evangeliu používá k označení večere (např. J 12:2; 13:2 a 13:4), stejný výraz používá pro večeri Páně Pavel v 1. Kor 11:20. Drtivá většina anglických překladů (ESV, NIV, NASB, KJV, HCSB, ISV, NKJV, YLT atd.) na obou místech ve Zj 19 (19:7–9, 17–18) konzistentně používá slovo „večere“, tak jako BK a Pavlík. Ve Zj 19 tedy vidíme Kristovo vítězné evangelijní tažení světem, které je „orámované“ svátostí večere Páně.

mezi vládami, autoritami a mocnostmi, jaké události se dějí v duchovní sféře, aby evangelium nyní mohlo podmanit národy. Na tuto otázku nám odpovídá vize ve Zjevení 20:1–6.

Poté jsem uviděl, jak z nebe sestupuje anděl, který držel klíč od propasti a ve své ruce měl veliký řetěz. Chopil se draka, toho dávného hada, který je ďábel a Satan, a na tisíc let ho spoutal; a uvrhl ho do propasti a zavřel a zapečetil ji nad ním, aby už nemohl svádět národy, dokud se nedovrší těch tisíc let; po těchto věcech musí být na krátký čas propuštěn. Poté jsem spatřil trůny a oni na nich seděli a byl jim svěřen soud. A uviděl jsem duše těch, kteří byli sťati kvůli Ježíšovu svědectví a kvůli Božímu Slovu, i těch, kteří neuctívali šelmu ani její obraz a nepřijali znamení na čelo ani na ruku; a ožili a vládli s Kristem tisíc let. Zbytek mrtvých neožil, dokud se nedovršilo těch tisíc let. To je to první vzkříšení. Požehnaný a svatý je ten, kdo má podíl na prvním vzkříšení; nad těmi druhá smrt nemá žádnou moc, nýbrž budou Božími a Kristovými kněžími a budou s Ním vládnout tisíc let.

Jan hovoří o tisíciletém období, o Miléniu. Říká, že v této době bude Satan spoután řetězem, a to s velmi konkrétním záměrem – aby už nemohl svádět národy, dokud tento čas neskončí – pak bude ještě na krátkou chvíli propuštěn. Jan vidí, že ti, kdo patří Pánu Ježíši Kristu a jsou Mu věrní, během tohoto tisíciletého období vládnou s Ním. I jestli byli sťati, i jestli byli kvůli své víře umučeni, v tomto tisíciletém období vládnou s Kristem. Jan hovoří o Pánových věrných, kteří vládnou spolu s Ním a v radosti zakoušejí první vzkříšení. Ostatní nebudou vzkříšeni, dokud toto Milénium neskončí, a poté prožijí druhou smrt. Ti, kdo vládnou s Kristem v tomto tisíciletém období, kdy je Satan spoután, aby už nesváděl národy, jsou Božími a Kristovými kněžími a vládnou s Pánem po tisíc let.

Naše pasáž je velmi krátká, má pouze šest veršů. Jak by mohla způsobit nějaké problémy? No, malé věci mají hodně moci. A tato malá pasáž toho způsobila opravdu hodně. Je v samotném čele krátkého seznamu věcí, které v historii velmi masivně rozdělily Církev. A proto předtím, než se zaměříme na její vysvětlení a než zaujmeme pozici ohledně mileniální vlády Ježíše Krista, chci vyjasnit, že jako křesťané si potřebujeme navzájem prokazovat velkou trpělivost, lásku a laskavost, když spolu hovoříme o našich neshodách. Někdy se debaty ohledně Milénia, které jsme v křesťanské Církvi viděli, zvrhly prakticky ve svatou válku nebo v něco podobného, kdy se žel zdá, že lidé, kteří se rozcházejí ve svých názorech na Milénium, se navzájem ani neuznávají za spoluvěřící. Občas to dojde do bodu, kdy, pokud nesouhlasíte s něčí mileniální pozicí, jste obviněni, že jste „liberálové“, a dozvíte se, že nevěříte Božímu Slovu. Já sám si myslím, že lidé, kteří nesouhlasí s pozicí, kterou zde předkládám, se mýlí. Ostatně, nemůžeme mít pravdu všichni. Skutečně věřím, že se dotčení mýlí, ale zároveň skutečně věřím, že jsou mýlícími se *křesťany*. Také věřím, že kdyby nám Bůh dal vzájemnou laskavost a trpělivost, trochu pokory a dostatek času, abychom tyto věci probrali, všichni křesťané by měli být schopni se v této otázce sjednotit.

Už jsme tedy četli, co je Milénium ve Zjevení 20. Viděli jsme, že se jedná o pouhých šest veršů, ale také víme, že z nich vzešlo hodně problémů. Když celou otázku zestručníme a shrneme, mezi křesťany, kteří věří Bibli, jsou tři základní pozice ohledně Milénia. Už jsem je nazval *premilennialismus* a *postmilennialismus*.

Nezapomněl jsem na něco? „Myslel jsem, že jste říkal tři základní pozice...?“ Inu, skutečně zde existují tři základní pohledy, ale je třeba si uvědomit, že názvy, kterými se tyto pozice označují, neadresují tu samou otázku. Když nazýváme jeden pohled *premileniálním* a druhý *postmileniálním*, řešíme tím otázku načasování: Vrátil se Ježíš před Miléniem, a nebo po něm? Je zde však ještě další teologické přesvědčení, které se nazývá *amilennialismus*. Amilennialismus jako koncept neadresuje otázku času či načasování Milénia. Pokud jde o otázku načasování, amilennialisté jsou postmiloví. Amilennialis-

té věří, že Ježíš se vrátí po Miléniu. Jestli se tedy díváme pouze na otázku načasování, jsou zde jen dva pohledy, premil a postmil.

A teď, názory historických postmilenialistů a těch, kdo by se nazvali amilenialisty, se liší v otázce charakteru Milénia. *Amileniální* doslova znamená „bez Milénia“. To je smutné, jelikož naši bratři, kteří věří Písmům a jsou amilenialisté, neříkají, že by se Zjevení 20 mělo vystříhnout z Bible. Netvrdí, že neexistuje žádné Milénium. Snaží se vyjádřit, že nevěří, že na zemi nastane jakási zlatá či polo-zlatá éra, která by odpovídala tomu, co si pod slovem „Milénium“ představí premileniální a postmileniální vykladači. Amilenialisté nevěří v polo-zlatou éru na zemi, zvanou Milénium. Jsou amileniální v tomto smyslu, ačkoliv plně souhlasí, že Zjevení 20 skutečně nějaké Milénium vyučuje. Zjevení 20 podle nich však *nehovoří* o tom, že na zemi předtím, než se Ježíš vrátí, bude blahobyt. Existují tedy dvě pozice ohledně *načasování* a dvě pozice ohledně *podstaty* či charakteru Milénia. Když spojíte otázky načasování a charakteru Milénia, dostanete tři pozice. Tyto tři pozice jsou: premilenialismus, amilenialismus a postmilenialismus.

Premilenialismus

Premileniální pozice říká, že *Kristus se vrátí před Miléniem*. Co je Milénium? Milénium je obdobím pozemského blahobytu pro Boží Království, které přinese světu spravedlnost, mír a prosperitu. Podle premilenialistů zde bude historický odstup mezi prvním a druhým vzkříšením (která jsou podle premileniálního pohledu fyzickými vzkříšeními). První vzkříšení přijde při Ježíšově návratu; poté následuje časový odstup; a druhé vzkříšení se odehraje při posledním soudu nad ničemy. Premileniálním názorem je, že Ježíš se vrátí před Miléniem a že Milénium bude pozemským obdobím spravedlnosti, pokoje a blahobytu po celém světě. Na počátku Milénia přijde první vzkříšení spravedlivých, na konci Milénia nastane druhé vzkříšení ničemů k poslednímu soudu.

Jestli jste tedy premilenialista, považujete věk Církve za období, které je oddělené a rozlišené od Milénia. Momentálně jsme ve věku Církve, ale nejsme v Miléniu. Milénium je věcí budoucnosti; na-

stane poté, co se Ježíš vrátí a fyzicky vzkřísí svůj lid. Následovat bude mileniální vláda a poté, na konci Milénia, poslední soud. Církevní věk je něco jiného než Milénium, které je čistě budoucím obdobím, konkrétně mezidobím mezi návratem Krista a posledním soudem. Dvěma kriticky důležitými přesvědčeními, jichž si potřebujeme povšimnout, je to, že: 1) věk Církve není Milénium; a 2) Milénium odděluje Kristův návrat od posledního soudu.

Jestli jste *dispenzacionalisté*, jste *premilennialisté*, jelikož *dispenzacionalismus* je jednou z variant *premilennialismu*. *Dispenzacionalisté* jsou *premileniální*, ale mají svá vlastní specifika, svůj vlastní konkrétní soubor charakteristických náhledů, který je vede k dalším přesvědčením za hranicemi historického *premilennialismu* a zcela mimo ně. Jestli jste *dispenzacionalista*, *mileniální období* se ve vašem chápání vyznačuje především *obnoveným židovským národem* a tím, že Ježíš svou vojenskou silou fyzicky vládne z Jeruzaléma nad celým světem. *Milénium* je výrazně židovské. Jedním z nejcharakterističtějších rysů *dispenzacionalismu* historicky bylo rozlišovat Církev od Izraele. Teď jsme ve věku Církve. Momentálně žijeme ve věku Církve, kdy docházejí spásy pohané a jsou přiváděni do Církve. Klíčovou událostí, až se Ježíš vrátí, bude ustanovení důrazně židovského státu, nad nímž bude vládnout Ježíš s vojenskou mocí nad celým světem. Proto *premilennialista*, obzvláště pak *dispenzační premilennialista*, vykládá starozákonní *proctví blahobytu Království* tak, že se naplní doslovně v židovském státě, který přijde v budoucnosti a je jasně oddělený od Církve.

Co se podle *premilennialismu* stane v rámci věku Církve? Kázání evangelia Církví napříč světem bude mít jen velmi málo ovoce. Svět se bude stále více a více zhoršovat, což nakonec vyvrcholí obdobím označovaným jako *Velké soužení*. *Premilennialisté* sice řeknou, že předtím, než se Ježíš bude moci vrátit, musí evangelium proniknout celým světem, bude to však pouze na svědectví; hlásání evangelia nebude nutně vítězné. Evangelium projde celý svět, ale ten se bude i tak stále jen zhoršovat, půjde to s ním stále více a více z kopce, až nakonec narazí do *Velkého soužení*.

Jestli jste dispenzační premilenialista, věříte, že před obdobím Velkého soužení bude Církev vytržena ze země. Jestli jste historický premilenialista, věříte, že Církev tímto velkým obdobím soužení bude muset projít. Poté se Ježíš vrátí, svatí budou vzkříšeni a bude ustanoveno Kristovo pozemské Království, nad nímž bude náš Pán vládnout až do posledního soudu nad ničemy. Stručně řečeno, máme tu věk Církvě, poté Soužení (svatí jsou vytrženi před ním nebo po něm), Ježíš se vrací a křísí mrtvé, následuje období pozemského blahobytu (zvané Milénium), vše uzavírá poslední soud.

Amilenialismus

Čemu věří amilenialisté? *Amilenialisté říkají, že Kristus se vrátí po Miléniu.* Vím, že to je matoucí, protože to přece znamená, že jsou postmileniální, nebo ne? Amil/postmil pozice, nebo, jak bychom mohli říct, variace postmilencialismu zvaná amilenialismus, tvrdí, že Ježíš se vrátí po Miléniu. Milénium neoznačuje polo-zlatou éru na zemi. Označuje buď čas požehnání v přechodném stavu (tedy požehnání pro křesťany, kteří zemřeli a jejichž duchové odešli do nebe, kde se radují z Ježíšovy přítomnosti a očekávají tělesné vzkříšení), nebo duchovní triumfy a požehnání, které věřící zakoušejí v Církvi. Milénium je tedy obdobím požehnání v nebesích nebo nějakou duchovní stranou prožitku věřících v Církvi.

Podle amileniální pozice přijde Kristův návrat zároveň s obecným vzkříšením a s obecným soudem všech lidí na samém konci věku Církvě. Amileniální pozice věří, že momentálně jsme v Miléniu; Milénium ale neoznačuje (polo-)zlatý věk na zemi. Buď existuje pouze v nebesích, nebo se jedná o duchovní triumfy v Církvi samotné. Momentálně však jsme v Miléniu. Milénium není mezidobím mezi vzkříšeními, jak tvrdí premilenialista; na konci Milénia budou vzkříšeni z mrtvých všichni lidé a všichni budou souzeni. Právě proto se toto vzkříšení nazývá „obecným vzkříšením“; proto se tento soud nazývá „obecným soudem“. Amilenialismus nerozlišuje mezi tím, že někteří lidé budou (domněle) vzkříšeni na začátku období zvaného Milénium, a že poté budou jiní lidé vzkříšeni na jeho konci.

Amileniálním náhledem na historii je, že jsme momentálně ve věku Církve; na konci tohoto věku se Ježíš vrátí, všichni lidé budou vzkříšeni z mrtvých a všichni lidé budou souzeni. Poté vstoupíme do věčnosti. Milénium je obdobím mezi Ježíšovým prvním příchodem a Jeho příchodem druhým, ne obdobím mezi prvním vzkříšením svatých a druhým vzkříšením ničemů. Jestli jste amil/postmil, věříte, že Milénium začalo při Kristově prvním příchodu a že skončí při Jeho příchodu druhém.

Jako amilenialista věříte, že Ježíš přijde po Miléniu, a proto si myslíte, že mileniální období uvidí paralelní rozvoj dobra i zla. Evangelium si nepodmaní svět; nedojde k žádnému obrácení světa skrze kázání Církve. Svět nebude (v historii) poddán Kristu Králi. Budou tu spasení jednotlivci, kteří v hranicích a sféře Církve zakusí duchovní vítězství. Věřící, kteří odejdou do nebes, se budou radovat z Ježíšovy přítomnosti. Právě o tom je celé mileniální požehnání. Nijak nesouvisí s vnějšími, viditelnými úspěchy evangelia nebo s tím, že by svět byl podmaněn a přiveden k poslušnosti vůči Kristu jako Králi. V takovém případě nespočetná prorocství blahobytu, která vidíme ve Starém zákoně, musíme chápat obrazně jako popisy vnitřních nebo nebeských vítězství, ne jako něco, co by se týkalo fyzických věcí nebo celospolečenských záležitostí ve světě mezi Kristovými dvěma příchody.

Čeho dosáhne kázání Církve, jestliže jste amil? Amilové by chtěli být optimističtí. Chtějí, aby kázání evangelia bylo vítězné. Chtějí, aby přišel nespočet konverzí, aby přišlo celosvětové probuzení. Nicméně, amileniální pohled tvrdí, že bez ohledu na to, jak moc to chceme a jak moc věříme, že Bůh je toho schopen, v Bibli není žádné zaslíbení, že se něco takového stane. Kázání evangelia Církví nedosáhne žádného dlouhodobého a všeprostupujícího úspěchu. Naopak, v budoucnu dokonce přijde období narůstající bezzákonnosti, které zastaví a zatlačí zpět i ony omezené úspěchy Církve. Církev bude kázat evangelium, uvidíme nějaká ta probuzení, nějaká ta období růstu a podobně, ale nic široce rozšířeného. Nic, co by dlouhodobě vydrželo. A na konci času narůstající bezzákonnost potlačí i to, čeho se do té doby podaří dosáhnout.

Shrnutí

Nyní tedy už známe dvě ze tří pozic: premil a amil. Premil říká, že Ježíš se vrátí před Miléniem; poté přijde pozemské Milénium prosperity. (Jestli jste dispenzační, toto období bude svým charakterem velmi židovské, Ježíš při něm bude vojensky dominovat celému světu.) Na začátku tohoto Milénia přijde Ježíš a vzkřísí svaté, aby vládli s Ním. Na konci Milénia bude Ježíš soudit ničemy, což bude poslední soud.

Amil říká, že jsme momentálně v Miléniu. Proto se Ježíš vrátí po Miléniu, až bude všechno hotovo. Požehnání mileniálního období nejsou vnějšími požehnáními, nejsou to požehnání politická, ekonomická, kulturní atd., ale vnitřní požehnání Církve, která se dějí v utajení našich srdcí nebo v přechodném stavu (kdy jsou věřící v nebesích s Ježíšem). Když Bible předkládá svá proroctví blahobytu, ve skutečnosti hovoří o těchto věcech. Poté, na konci Milénia, se Ježíš vrátí a přijde všeobecné vzkříšení. Všichni lidé budou vzkříšeni, všichni lidé budou souzeni a my vstoupíme do věčnosti.

Postmilenialismus

Je tu ještě jeden mileniální pohled, o němž si potřebujeme promluvit. Osobně věřím, že je nejvěrnější Božímu Slovu, ale musím vám něco říct. Ať už půjdete prakticky kamkoliv, kde lidé přednášejí o tématu Milénia, o pozici známé postmilenialismus tam toho uslyšíte jen velmi málo, pokud vůbec něco. Proč? Protože lidé vám řeknou, že kdysi tu bývala skupinka lidí nazývaných postmilenialisté, ale dnes už všichni vymřeli. Proto jim nemusíme věnovat žádnou pozornost.

No, jsem tu, abych vám řekl, že mrtví žijí. Nevymřeli jsme. Boží pravda neodešla. Uznávám, lidé, kteří mají o *postmilenialismu* chybné představy, se domnívali, že postmilenialismus se bude muset vytrátit a vymřít protože, konec konců, byly tu dvě světové války. Jak by někdo mohl věřit, že svět je lepší a lepší a lepší? Ale, víte, postmilenialismus neučí, že svět je lepší a lepší a lepší *v tomto smyslu či tímto způsobem*. V postmileniálním náhledu není nic, co by říkalo, že nemůže nastat světová válka a že nemůže přijít rozsáhlé od-

padlictví a že nemůže zavládnout velká nemorálnost atd. Postmilenialisté nejsou nějakou bandou liberálních evolucionářských humanistů, která by si myslela, že všechno je super a že všechno jde jako po másle.

Občas, když slyším, jak lidé popisují postmileniální pozici, mám pocit, že postmilenialisté jsou podivní, ztřeštění, nevyčísitelní optimisté, kteří si každý den ve snaze obalamutit sami sebe stále dokola opakují: „Ach, není tu vůbec žádné zlo. Není tu nic, co by nám mohlo ublížit. Všechno jde naprosto skvěle.“ Jiní odpůrci postmilenialismu říkají: „Budme k sobě upřímní: jestli se podíváte na zprávy nebo máte alespoň potuchy o dějepise, nemůžete být postmilenialista.“ V logice se tomu říká „srazit slaměného panáka“ nebo „argumentační klam podsunutého argumentu“. Slaměného panáka dokáže srazit každý. Jestli vykreslíte svého oponenta tak, že ho necháte učit absurdní věci (kterým ve skutečnosti nevěří), není příliš těžké se postavit a říct: „Cha, to dokážu vyvrátit.“ Myslím, že vás dost překvapí, jak silnou biblickou a historickou obhajobu postmilenialismu lze předložit (viz Kapitola 4).

Postmileniální pozici je tedy v první řadě třeba popsat výstižným způsobem. Postmilenialismus není mrtvý. Neodešli jsme a neodejdeme. Věříme, že Kristus se vrátí po Miléniu – a že Miléniem tedy je věk Církve. *Právě teď jsme v Miléniu*. Podle postmileniální pozice je Milénium obdobím růstu Božího Království na zemi. Je obdobím růstu, během něhož bude svět postupně obrácen k víře. Ti, kdo zemřeli a odešli do nebes, mučedníci a svatí, budou ospravedlněni a obhájeni. Ačkoliv odešli, aby byli s Pánem, jejich práce není a nebude marná.

Postmilenialisté tedy věří, že Boží Království na zemi postupně poroste, a to i viditelně, veřejně a navenek. Tento fakt bude zjevný každému. Jsme přesvědčeni, že věřící, kteří umírají, jdou, aby byli s Kristem, a nadále s Ním vládnou v nebesích a budou ospravedlněni a jejich námaha nebude marná. Věříme, že na konci tohoto mileniálního období se Kristus vrátí a zároveň s Jeho příchodem nastane všeobecné vzkříšení a všeobecný soud všech lidí na samém konci věku Církve. Zde se tedy amilové a postmilové shodují; věří,

že jsme momentálně v období Milénia. Na konci mileniálního období budou všichni lidé vzkříšeni z mrtvých (obecné vzkříšení) a všichni lidé budou souzeni (obecný soud). Po Ježíšově návratu nepřichází žádná mileniální mezera, která by oddělovala Jeho návrat od posledního soudu. Poslední soud nastane, až se Ježíš vrátí.

Když tedy shrneme postmileniální pozici, Milénium je nynějším věkem mezi Kristovým prvním a druhým příchodem; je momentálně přítomným obdobím Kristova Království na zemi mezi Jeho příchodem před mnoha lety a Jeho návratem v budoucnosti. Z dlouhodobějšího hlediska se bude jednat o období evangelijního blahobytu. Budou v něm výkyvy nahoru i dolů, budou v něm období pronásledování a nemorálnosti a bezzákonnosti, s nimiž se budeme muset vypořádat. Nicméně, celkový trend bude trendem postupného růstu a úspěchu Království. Někteří historičtí postmilennialisté (ale zdaleka ne *všichni*) používali výraz „Milénium“ pro pozdější část tohoto období, kterou nazývali „sláva pozdějších dní Božího Království“. Dnes je však mezi postmilennialisty obvyklejší označovat jako Milénium celé období od Kristova prvního příchodu až po Jeho příchod druhý.

Jaký druh blahobytu v tomto období uvidíme? Uvidíme blahobyt v Církvi. Boží Království se rozroste skrze postupné obracení národů, jehož nástrojem bude hlásání Božího Slova. Nestane se tak skrze vojenskou sílu, díky puškám a bazukám, ale skrze kázání evangelia, díky meči Ducha. Národy se poddají Božímu vlivu, stanou se součástí Božího Království. Taková spása velkých zástupů lidí se nevyhnutelně musí viditelně projevit, musí ovlivnit celou vnější kulturu a společnost. Jestliže máme v srdcích evangelium, jestliže nás Bůh změnil, pak musíme být nástrojem změny. Světlo světa, město na hoře, nemůže být skryto. Evangelium porazí temnotu světa. Zcela ji rozptýlí. Sůl země vykoná své dílo a ochrání svět před zkázou. S tím, jak chápeme křesťanství, je nemožné, aby na světě bylo mnohem, mnohem více křesťanů, a aby svět přesto „šel do pekla v piknikovém košíku“. Jestli na světě totiž bude více křesťanů – a to skutečně bude – celosvětová společnost se nevyhnutelně změní k nepoznání.

Rozhodně však neuvidíme naprostou dokonalost, a to o nic víc, než vidíme dokonalost v našich životech jakožto jednotlivců. Uvidíme však obecné zlepšení po celém světě, a to z hlediska morálního, kulturního, politického, vzdělávacího, uměleckého i v mnoha dalších ohledech. V takovém případě se tedy starozákonní prorocství, která hovoří o prosperitě Božího Království, mají vykládat obzvláště i doslovně, podle kontextu a podle autorova záměru. Vykreslují totiž (i) viditelné vítězství Kristova Království mezi Jeho dvěma příchody. Kázání Církve postupně z moci Ducha Svatého zučedníčí národy. Celosvětové obrácení postupně přinese období neobyčejné spravedlnosti a jedinečného blahobytu. Na samém konci tohoto období budou (z Božích vlastních důvodů) některé národy vylomeny a Satan bude nakrátko propuštěn, aby přinesl rozsáhlé odpadlictví, po němž se Ježíš vrátí v soudu. Poté budou všichni lidé vzkříšeni a souzeni.

Vyberte si...?

Nyní tedy máme tři mileniální pozice. Mnozí lidé by chtěli dělat teologii tak, že by si teď prostě vybrali, která pozice se jim líbí nejvíc. Je to starý známý bufetový přístup. Máme smažené kuře, máme rosbíf a máme špagety. Co byste si dali? Jaká teologie vám zní dobře? Co odpovídá vaší osobnosti? Upřímně, to, co nám zní dobře nebo co odpovídá naší osobnosti, je naprosto irelevantní.

Možná se nám tato postmileniální pozice líbí, protože je tak optimistická a oslavuje Boha v Jeho svrchovanosti nad historií. Bylo by úžasné, kdyby postmilenialismus měl pravdu, ale jestli je jen planou nadějí, je úplně jedno, jak úžasně třeba zní. Mnoho lidí by rádo věřilo na Santa Clause. Ale, znovu, otázka, jestli se *vám* představa Santa Clause líbí, je naprosto irelevantní. Někteří jiní lidé jsou pesimističtější. Jsou to lidé, kterým opravdu dělá radost být negativní. Prostě musí být mrzutí, musí být kritičtí. Tenhle svět je strašné místo a rozhodně se nemůže nijak zlepšit. Ať už ale svou osobností máme sklony být negativní, nebo optimističtí, nezáleží na tom. Otázka, na které vše stojí, je: „Co o Miléniu učí Boží Slovo?“

Selhání premilencialismu

Premileniální a dispenzační pochopení Milénia neobstojí tváří v tvář Písmu. Faktem je, že na biblickém základě nelze zastávat, že bude existovat nějaký odstup mezi prvním vzkříšením [spravedlivých] a druhým vzkříšením [nespravedlivých]. Nelze zastávat ani to, že Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista ještě nebylo ustanoveno na zemi. Stejně tak není možné obhájit diskontinuitu mezi Izraelem a Církví, aby budoucí mileniální Království mohlo být svým charakterem židovské. A nakonec, z Písma není možné dokázat, že před ustanovením Milénia nastane Velké soužení a že ještě před ním přijde vytržení Církve.

Ježíš v Matouši 12:23–29 vymítal démony a Jeho oponenti Ho obvinili, že to dělá z moci Belzebula, neboli z moci Satana. Ježíš odpovídá: *„Jestliže však vyháním demony Duchem Božím, pak už k vám přišlo Boží Království. Nebo jak může někdo vstoupit do domu siláka a odnést jeho majetek, jestliže“* – a tohle je kriticky důležité – *„toho siláka nejprve nespoutá? A pak vyloupí jeho dům“* (Mt 12:28–29). Z tohoto textu chci vytáhnout dvě věci. Za prvé, Ježíš říká: *„Jestli vymítám démony, už k vám přišlo Boží Království.“* Kdy tedy začalo Boží Království? Začne snad někdy v budoucnu, až se Ježíš vrátí a ustanoví pozemské Milénium? Ne, Boží Království začalo při Kristově prvním příchodu. Ježíš řekl: *„Nyní porážím Satana.“* Jak to víme? Jelikož náš Pán vymítal démony. To znamená, že Boží Království už přišlo.

Někteří se v dobré víře stále pokoušejí bránit staroškolní dispenzační pozice. Jednou z věcí, které nemám rád na moderních – nebo takzvaných *progresivních* – dispenzacionalistech, je to, že jsou ochotni říct, že Království již v nějakém smyslu přišlo, ale že ještě není naplněné. Jsou ochotni připustit, že Ježíš vládne, ale zároveň velmi konkrétně tvrdí, že Ježíšovo Království není davidovským královstvím. Ve Skutcích 2, kde máme Petrovo kázání ze dne Letnic, slyšíme, že:

Tohoto *Muže*, vydaného podle předustanoveného plánu a předzvědění Božího, jste rukama

bezbožníků přibili na kříž a zabili. Bůh Ho ale znovu vzkřísil, zprostil Ho agónie smrti, neboť bylo nemožné, aby byl držen v její moci.
(Sk 2:23–24)

Právě tohle je Petrovým inspirovaným výkladem Davidových slov, která hovoří o Kristově vzkříšení.

David o Něm totiž říká: „Viděl jsem Pána vždy v mé přítomnosti, neboť On je po mé pravici, abych nebyl otřesen. Proto se mé srdce radovalo a můj jazyk jásal; nadto i mé tělo bude žít v naději, neboť Ty neopustíš mou duši v podsvětí, ani nedovolíš, aby Tvůj Svatý podlehl zkáze. Dal jsi mi poznat cesty života; Tvá přítomnost mě naplní radostí.“
(Sk 2:25–28)

Poté Petr prohlašuje:

Bratři, o patriarchovi Davidovi vám mohu s jistotou říci, že zemřel a byl i pohřben a jeho hrobka je s námi až dodnes. A tak, protože byl prorok a věděl, že Bůh se mu přísahou zavázal, že na jeho [davidovský] trůn posadí jednoho z potomků jeho beder...
(Sk 2:29–30)

Petr říká: „V Kristově vzkříšení se naplňuje zaslíbení dané Davidovi.“

Pohleděl vpřed [do budoucnosti] a hovořil o Kristově vzkříšení, když řekl, že nebyl ani opuštěn v podsvětí, ani Jeho tělo nevytrpělo zkázu. Tohoto

Ježíše Bůh znovu vzkřísil a my všichni jsme toho svědky. Když tedy byl vyvýšen na pravici Boží a přijal od Otce slib Ducha Svatého, vylil to, co vy nyní vidíte i slyšíte. Neboť to nebyl David, kdo vystoupil do nebes, ale sám říká: „Řekl Pán mému Pánu: Sed' po Mé pravici, dokud nepoložím Tvé nepřátele za podnož Tvých nohou.“ Ať tedy všechen dům Izraele s jistotou ví, že Bůh učinil toho Ježíše, kterého jste vy ukřižovali, i Pánem i Mesiášem.

(Sk 2:31–36)

Co zde slyšíme? Petr hlásá (s inspirovanou přesností), že když byl Ježíš vzkříslen z mrtvých a vystoupil na pravici Boží, bylo to naplněním Božího zaslíbení Davidovi, že Davidův Syn bude mít jedinečné království a že všichni nepřátelé Božího Pomazaného budou složeni pod Jeho nohy. Jediným možným závěrem je, že Království přišlo – a že je to davidovské království. Faktem je, že Ježíš řekl: „*Patří Mi veškerá moc a autorita v nebi i na zemi*“ [srov. Mt 28:18]. Veškerá autorita, veškerá pravomoc – neexistuje žádné království, které by nebylo Jeho. Kristus je korunován mnoha korunami, včetně koruny davidovského království.

Ježíš v Matouši 12:28 řekl: „*Jestliže však vyháním demony Duchem Božím, pak už k vám přišlo Boží Království.*“ To, jak jsme viděli, znamená i království davidovské. Všimněte si, co Ježíš říká v Matouši 12:29, „*Jak může někdo vstoupit do domu siláka a odnést jeho majetek, jestliže toho siláka nejprve nespoutá?*“ Na začátku této kapitoly jsme se dívali do Zjevení 20 a ukazovali jsme si, že kniha Zjevení nás učí, že během Milénia bude Boží lid zakoušet něco, co se nazývá „první vzkříšení“, a že během Milénia bude Satan spoután samotným Ježíšem. Nyní v Matouši 12 čteme, že Ježíš spoutal Satana. Satan byl spoután už při Pánově prvním příchodu. Milénium tedy podle Písma už započalo. Boží Království už bylo ustanoveno; a stejně tak už bylo ustanoveno i davidovské Boží království.

V Janovi 6:39–40 čteme: „*Toto je vůle Toho, který Mne poslal, abych ze všeho, co Mi dal, neztratil nic, ale vzkřísil to v poslední den. Neboť toto je vůle Mého Otce, aby každý, kdo hledí na Syna a věří v Něho, měl věčný život; a Já sám ho vzkřísím v poslední den.*“ Všimněte si také verše 44: „*Nikdo nedokáže přijít ke Mně, jestliže ho nepřitáhne Otec, který Mne poslal; a Já ho vzkřísím v poslední den.*“ Kdy Ježíš vzkřísí ty, kdo v Něj věří? Kdy Ježíš vzkřísí všechny svaté? Vzkřísí je, jak nám říká premilenialista, tisíc let před posledním dnem pozemské historie? Taková odpověď je extrémně problematická. Ježíš neodděluje vzkříšení svatých od vzkříšení ničemů v poslední den soudu a nestaví mezi ně tisíc let. Náš Pán říká, že ti, kdo Mu patří, budou vzkříšeni, a to *v poslední den*.

Navíc, Bible nás učí, že ti, kdo patří Pánu Ježíši Kristu, už zároveň (v nějakém slova smyslu) prošli vzkříšením. Jinými slovy, Pánův lid už byl duchovně vzkříšen z mrtvých. V Janovi 5:24 nám Ježíš říká: „*Amen, amen, pravím vám, že ten, kdo slyší Mé slovo a věří Tomu, který Mne poslal, má věčný život a nejde na soud, ale již přešel ze smrti do života.*“ Už není mrtvý, ale nyní žije. Už byl duchovně vzkříšen z mrtvých. Verš 25 říká: „*Amen, amen, pravím vám, že přichází hodina, a nyní už je, kdy mrtví uslyší hlas Božího Syna; a ti, kdo uslyší, budou žít.*“ Poté, ve verších 28–29, Ježíš hovoří o jiném druhu vzkříšení; nyní je řeč o vzkříšení druhém. Náš Pán říká: „*Nedivte se tomu; vždyť přichází hodina, v níž všichni, kteří jsou v hrobkách, uslyší Jeho hlas a vyjdou; ti, kdo činili dobré skutky, ke vzkříšení k životu, a ti, kdo činili zlé skutky, ke vzkříšení k soudu.*“ Ježíš nám tedy v evangeliích říká o dvou vzkříšeních: 1) jedno se odehrává nyní, kdy jsou duchovně mrtví lidé kříseni ze smrti do života skrze kázání evangelia a přecházejí ze smrti do života; a Ježíš říká, že se tomu nemáme divit, jelikož přijde den, kdy 2) On sám vzkřísí všechny lidi fyzicky. Všichni lidé vyjdou ze svých hrobů; pro některé z nich to bude vzkříšení k životu věčnému, pro jiné vzkříšení k soudu.

Poslechněme si, co nám apoštol Pavel říká v listu Efezským 2:1–6 o naší nynější situaci jakožto Božího lidu:

Byli jste mrtví ve svých přestoupeních a hříších, v nichž jste dříve kráčeli podle věku tohoto světa, podle vládce mocnosti vzduchu, ducha, který nyní koná v synech neposlušnosti. Mezi nimi jsme dříve i my všichni žili ve chtíčích svého těla, oddávali jsme se tužbám těla a mysli, a tak jsme byli od přirozenosti děti hněvu tak jako ostatní. Ale Bůh, bohatý v milosrdenství, pro svou velikou lásku, kterou nás miloval, i když jsme byli mrtví ve svých přestoupeních, obživil nás spolu s Kristem (milostí jste byli zachráněni), a spolu s Ním nás vzkřísil a spolu s Ním nás i posadil v nebeských místech v Kristu Ježíši.

Pavel říká, že dříve jsme byli duchovně mrtví, ale nyní už jsme byli vzkříšeni s Kristem. Prošli jsme vzkříšením; a nejen to, byli jsme vzkříšeni s Kristem a sedíme s Ním v nebeských místech a právě teď s Ním vládeme z Jeho trůnu v nebesích. Takový je tedy náš duchovní stav z Boží perspektivy. Co nám v tomto ohledu řekl Jan ve Zjevení 20? Řekl, že se jedná o první vzkříšení a že ti, kdo mají podíl na prvním vzkříšení, sedí na trůnu s Kristem a vládou s Ním. Osobně si myslím, že když se podíváme na všechna léta této debaty a na všechno to nepřátelství mezi eschatologickými školami v křesťanské Církvi, neexistuje zde žádná biblicky legitimní omluva pro všechny ty bludy a omyly. Písmo nám jasně říká, kdy Milénium začalo. Začalo, když Ježíš při svém prvním příchodu vymítal demony. Náš Pán řekl, že Boží Království přišlo. Že svázal siláka. Navíc i víme, že Boží mileniální Království je charakterizované prvním vzkříšením, kdy sedíme na trůnu s Kristem. Pavel nám řekl, že jsme byli vzkříšeni s Kristem a že s Ním sedíme v nebeských místech a vládeme s Ním na Jeho trůnu. Vystoupili jsme na nebesa s Ježíšem, *Království už přišlo a Milénium už začalo.*

Kdy Milénium skončí?

Zjevení 20:7–9 nám říká, co bude charakterizovat konec Milénia. Čteme zde, že: *„Až se těch tisíc let dovrší, Satan bude propuštěn ze svého vězení a vyjde, aby svedl národy, které jsou ve všech čtyřech úhlech země, Góga a Magóga, aby je shromáždil k boji; bude jich jako písku moře. A vystoupili na širokou pláň země a obklíčili tábor svatých a milované město.“* A jak tato vzpoura končí? Jan píše: *„A oheň sestoupil z nebe a pohltil je.“* Milénium končí příchodem ohně z nebes a zničením Božích nepřátel, které nás přivádí k poslednímu soudu. Pavel v 2. listu Tesalonickým 1:7–9 píše:

A dopřeje úlevu vám, kteří jste souženi, spolu s námi, až se Pán Ježíš zjeví z nebe se svými mocnými anděly v plameni ohně a odplatí těm, kteří neznají Boha, a těm, kteří nejsou poslušni evangelia našeho Pána Ježíše. Ti zaplatí trestem věčné zkázy daleko od Pánovy přítomnosti a od slávy Jeho síly.

Jan nám říká, že Milénium skončí příchodem ohně z nebes, který pohltí nepřátele. Pavel nám říká, že tato událost se odehraje při Kristově druhém příchodu. Pán Ježíš Kristus se vrátí z nebes v plameni ohně a zničí ty, kdo odporují Bohu a evangeliu.

Když tedy čteme knihu Zjevení v biblickém kontextu, vidíme, že Milénium začalo při prvním Kristově příchodu a že skončí, až se Ježíš vrátí v plameni ohně a v soudu nad světem. Kdy to Ježíš udělá? V Janovi 6 jsme viděli, že Ježíš řekl, že se tak stane v poslední den; tehdy nastane obecné vzkříšení a všichni lidé vyjdou ze svých hrodek. Jan 5 nás naučil, že všichni v hrobech vyjdou a že v poslední den bude všeobecný soud nad celým lidstvem. Další text, Matouš 25:31–32, 46 nám říká, že:

Až přijde Syn člověka ve své slávě a všichni svatí andělé s Ním [pamatujme, že Pavel říká, že Pán přijde s plameny ohně a se soudem], tehdy se po-

sadí na svůj slavný trůn. Budou před Něj shromážděny všechny národy; a On oddělí jednu od druhých, jako pastýř odděluje ovce od koz. ... Tito půjdou do věčného trestu, ale spravedliví do věčného života.

V poslední den se Ježíš vrátí a všichni lidé budou vzkříšeni ze svých hrobů, někteří k životu, jiní k soudu, a všechny národy budou shromážděny před Něj. On poté oddělí ovce od koz – ovce půjdou do věčného života, kozy budou věčně odsouzeny.

Teď by nám tedy tento biblický vzorec měl být jasný. Milénium začalo při Kristově prvním příchodu. My nyní žijeme v období Milénia; a mezi vzkříšením spravedlivých a vzkříšením ničemů v budoucnu nebude žádný odstup. Neexistuje tu žádné tisícileté období, do kterého by bylo možné napasovat mileniální vládu. Bible říká, že všichni lidé budou vzkříšeni v ten samý den, všichni lidé budou v ten samý den společně souzeni – a Písma tento den nazývají *posledním dnem*. Právě proto nemůžeme zastávat premileniální chápání Milénia, a už vůbec ne chápání dispenzační.

O dispenzacionalismu

Dispenzacionalismus se vyznačuje nejen omyly, které jsme již vyvrátili u premilenialismu, ale [obecně] také důrazem na vytržení před Velkým soužením. Dispenzacionalisté mají velký problém i v tom, že Velké soužení, které podle nich má nastat v budoucnu, se podle Ježíšova učení už odehrálo. Ježíš uprostřed své promluvy v Matouši 24:21 říká: „*Neboť tehdy bude velké soužení, jaké nenastalo od počátku světa až do nynějška, a nikdy již nenastane.*“ Právě z tohoto verše se bere vyjádření „*Velké soužení*“. Povšimněte si, že když Ježíš hovoří o *velkém soužení*, hovoří o děsivém čase obtíží pro Židy v Palestině. Matouš 24:16 nám říká: „*Tehdy ti, kdo budou v Judsku, ať utíkají do hor.*“ Tato slova zazněla v době, kdy stále ještě stál Chrám. Poté, ve verši 2, čteme: „*Ale On jim na to řekl: Nevidíte snad všechny tyto věci? Amen, pravím vám, jistě zde nezůstane kámen na kameni, který nebude stržen.*“ Ježíš nehovořil o čase soužení, který by měl

v budoucnu přijít na celý svět. Hovořil o čase velkého soužení pro Judsko, pro Židy v Jeho vlastní generaci.

Připomeňme si, že verš 34 nás učí, že všechny tyto věci se odehrají v generaci Ježíšových posluchačů: „*Amen, pravím vám, že nepomině toto pokolení, dokud se nestanou všechny tyto věci.*“ A proto Velké soužení není něčím, co přijde v budoucnosti, ale podle Ježíšova vlastního učení se odehrálo už v minulosti, v generaci Jeho posluchačů, když římská armáda přišla a zničila Jeruzalém. Římané tehdy zbořili, zničili a uvrhli do opovržení především jeruzalémský Chrám. Velké soužení tedy není věcí budoucnosti, a i kdyby tomu tak bylo, Bible nikdy neučí, že před ním přijde tajné vytržení. Faktem je, že Bible o domnělém tajném vytržení neříká vůbec nic. V Písmu není jediná pasáž, která by hovořila o tom, že budeme tajně vytrženi.

Naším posledním textem je 1. list Tesalonickým 4:16–17.

Pán sám sestoupí z nebe s křikem, s hlasem archanděla a s Boží polnicí; a mrtví v Kristu vstanou nejdříve. Potom my, kdo jsme naživu a zůstaneme tu, budeme spolu s nimi uchvázeni v oblacích, abychom se setkali s Pánem ve vzduchu, a tak vždycky budeme s Pánem.

Vytržení v budoucnu skutečně přijde, ale všimněte si, že ani v nejmenším není tiché či tajné. Čteme o křiku Božího archanděla a o Boží polnici a o tom, že budeme uchvázeni ke Kristu. Nejde tu tedy o nic tajného. Bude to ten nejhlasitější den pozemské historie. Boží polnice si bude vědom celý svět; a svatí budou shromážděni k Bohu.

Proto je o dispenzacionalismu třeba říct dvě věci. Za prvé, Velké soužení, které se odehrálo v generaci Ježíšových posluchačů, je věcí minulosti. Za druhé, vytržení, které ještě očekáváme v budoucnosti, nebude ničím tichým, nebude ničím tajným, ale naopak bude tím nejveřejnějším a nejotevřenějším zjevením Kristova návratu, jaké si lze představit. Jestli tedy necháme Bibli vykládat Bibli, můžeme

nyní pochopit Zjevení 20 trochu lépe. Ježíš přišel a spoutal siláka. Ti, kdo věří v Ježíše, byli duchovně vzkříšeni z mrtvých. To je první vzkříšení. Tito lidé sedí s Kristem na Jeho trůnu a duchovně vládnu nad všemi věcmi. V budoucnu nepřijde ani Velké soužení ani tajné vytržení. Blíží se však den, kdy se Ježíš viditelně vrátí. Tehdy budou Jeho svatí shromážděni před Něj, všichni lidé budou vzkříšeni z mrtvých a Bůh je bude soudit. Jednoduše řečeno, premiální ani dispenzační chápání Milénia nemá žádný pevný biblický základ.

Kapitola 3

TRIUMF EVANGELIA

Nejlepší zpráva ze všech

Bible nás ujišťuje, že Pán Ježíš Kristus zvítězí a rozšíří své Království napříč celým světem a že Jeho Církev čekají na zemi lepší časy. Tento fakt dnes není populární zmiňovat, jelikož nejde dohromady s názorem, který převládá v mnoha sborech a teologických kruzích. Nicméně, věřím, že Boží Slovo nás učí o triumfu evangelia, a rád se vás o tom v této kapitole pokusím přesvědčit.

Co už jsme viděli?

Viděli jsme, že kniha Zjevení je v první řadě *zjevením*, ne *zahalením* pravdy. Jestliže věnujeme pozornost jejím vnitřním ukazatelům a stopám, můžeme pochopit, jaké učení předkládá. Na samém začátku nás učí, že Pán Ježíš Kristus je přítomný se svou Církví tak, jak jí to zaslíbil, když jí dával své Velké poslání [Mt 28:18–20] – je oslavený, svrchovaný a všemohoucí a kráčí mezi svícny. Je s Církví. V druhé části knihy Zjevení náš Pán adresuje svou Církev v sedmi dopisech. Způsob, kterým to dělá, jasně ukazuje, že očekává, že Jeho Církev bude vítězným a triumfujícím lidem.

Věci, které jsou v Církvi špatně, je třeba napravit, je nutné z nich činit pokání. To, co je však chvályhodné, je třeba posílit a vytrvale v tom pokračovat. Všichni, kdo mají uši k slyšení, musí poslechnout; Ježíš říká, že Jeho zaslíbení jsou pro ty, kdo vítězí. Jak však můžeme

věřit ve vítězství Církve, když se rozhlédneme a vidíme všechen ten odpor a pronásledování, jež nás čekají? Když si uvědomíme všechna ta utrpení, která na nás přicházejí, jak může Církev zvítězit? Ostatně, sám pisatel knihy Zjevení byl kvůli Božímu Slovu vyhnanecem a zajatcem na ostrově Patmos. Jak bychom mohli mít tak optimistickou jistotu? Jak je něco takového možné?

Inu, Jan v knize Zjevení píše o dvou svitcích. Prvním je svitek se sedmi pečeti, který se zabývá jedním z nepřátel Božího lidu. Ukazuje nám, že tímto nepřítelem byl Jeruzalém. Odpadlé Židy Ježíšovy doby měl brzy stihnout Boží soud za to, že odmítli svého Spasitele, a jejich město mělo padnout. Víme, že díky Ježíšovu dílu i sám Satan ztratil svou pozici autority a moci a byl svržen na zem. Satan se však nespokojí se svou porážkou, a proto pokračuje v pronásledování Pánova lidu po celém světě. Kvůli tomu vidíme druhou šelmu, jak vystupuje ze Středozemního moře: je jí Římská říše. Jan však pokračuje a ukazuje nám, že i ona, tak jako starý Babylon, padne a Bůh ji zničí.

Jan ve Zjevení hovořil *o své vlastní době, o svém vlastním věku*, o tom, že tyto věci se stanou brzy. On sám nám to jasně zdůrazňuje na začátku a na konci svého proroctví. Jan však zároveň vysvětluje, jak je toto vítězství možné. Na konci záznamu o zničení či pádu Babylona, kterým je Řím Janovy doby, totiž čteme, jak Pán Ježíš Kristus vede svou armádu a podmaňuje si národy skrze kázání evangelia. Satan byl skutečně spoután. Byl spoután během prvního příchodu našeho Pána. Ježíš Kristus teď ničí ďáblův dům; drancuje a vylupuje dům siláka. Ti, kdo patří k Jeho lidu, nyní zažívají duchovní vzkříšení, první vzkříšení. Duchovně řečeno, jsou usazeni s Kristem na Jeho trůnu. Éra, v níž žijeme a kterou nazýváme věkem Církve, tedy bude obdobím postupného vítězství Pána a Jeho lidu skrze kázání evangelia. Národy přijdou k víře v Pána Ježíše Krista a budou tuto víru žít v praxi ve všech oblastech života.

Někdo by se mohl zeptat: „Tvrdíte, že se všechny tyhle věci začaly dít při Kristově prvním příchodu. Jak je možné, že trvají už dva tisíce let, když měly trvat jen tisíc let?“ Jak si to máme přebrat? V první řadě si musíme uvědomit, co už jsem řekl o charakteru kni-

hy Zjevení. Jan nám v něm nepředkládá novinové zprávy napsané předem. Zjevení je velmi obraznou knihou. Je v ní mnoho poetických obrazů, vzorců, symbolů atd. Proto je třeba se vyvarovat tendencí chápat těchto „tisíc let“ doslovně. Neměli bychom je vidět o nic doslovněji, než jak doslovně čteme „tisíc“, když žalmista říká, že Hospodinu patří dobytek na tisíci kopcích [Ž 50:10]. Znamená to snad, že Bůh nevlastní dobytek na kopci číslo 1001, 1002 a tak dále? Samozřejmě, že ne. Jedná se prostě o obrazný jazyk, který hovoří o dlouhém období nebo o velkém množství. Stejným způsobem platí, že Ježíšova tisíciletá vláda už začala a že je v Janových spisech postavena do kontrastu vůči velmi krátkému období Satanem vedené vzpoury na konci historie [Zj 20:3].

Co bychom měli očekávat, že se stane během tohoto „tisíciletého“ období?

Už víme, že na konci tohoto „tisíciletého období“ se Ježíš vrátí v plamenech ohně z nebes a všichni lidé budou vzkříšeni a souzeni. Pravdy, které už jsme v Písmu viděli, tedy v důsledku vylučují premileniální a dispenzační chápání Milénia. Nuže, co bychom měli očekávat v tomto období předtím, než se Ježíš vrátí? Jinými slovy, stojíme před otázkou, zda bychom měli zaujmout amileniální nebo postmileniální pohled na věk Církve. Měli bychom se dívat na Boží zaslíbení a na blahobyť, který Bible zaslubuje, jako na něco, co se týká pouze nebeských, duchovních a skrytých požehnání v rámci Církve? Nebo bychom je měli vidět jako něco, co se projevuje i navenek skrze viditelný úspěch Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista?

Jako postmilenialisté věříme, že dějiny uvidí šíření Božího království napříč tímto světem, a to duchovně i navenek. Jsme přesvědčeni, že tento růst bude postupovat až do samého konce, kdy bude nakrátko rozvázán Satan. Jednoduše řečeno, jako postmilenialisté věříme, že Církev naplní Velké poslání. Ježíš se po svém vzkříšení zjevil svým učedníkům a řekl: „*Patří Mi veškerá moc a autorita v nebi i na zemi; jděte zučedničit národy*“ [Mt 28:19].⁸ Neřekl: „Jděte svědčit

⁸ Pozn. př.: Srov. BK, Pavlík, Petrů, Žilka.

národům.“ Řekl: „Učiňte z nich učedníky, Mé následovníky, tím, že je budete křtít ve jméno Otce, Syna a Ducha Svatého a vyučovat je, ať dodržují všechno, co jsem vám přikázal.“ Ježíš očekává, že všechny národy budou nejen začleněny do Církve a pokřtěny, ale že Ho také budou poslouchat ve všech oblastech života a ve všem, co vyučoval. Poté dodává, že si můžeme být jisti, že se tak skutečně stane, jelikož, „*Hle, Já jsem vždycky s vámi až do konce tohoto věku.*“ Navíc, jestliže našemu Pánu skutečně patří veškerá moc a autorita na nebesích a na zemi a jestliže je s námi až do konce věku, neexistuje žádný důvod, proč by Církev své Velké poslání neměla naplnit.

Právě to je to, co znamená být postmilenialistou. My postmilenialisté věříme ve Velké poslání; věříme, že bude naplněno. Věříme, že nás o tom ujišťuje i kniha Zjevení. Věříme, že učení celé Bible je propojené a jednotné a že vyučuje právě tento náhled na historii. Nyní žijeme v Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista. A jak bude Pán budovat svou Církev a brány pekel proti ní neobstojí, toto Království bude jen růst a růst. To z dlouhodobého hlediska znamená, že Církev napříč věky zakusí celosvětový úspěch svých snah. Křesťané však uvidí nejen to, jak se lidé obracejí na víru a stávají se údy Církve. Uvidí, jak jsou celé národy budovány ve víře a v životě podle toho, co Ježíš učil. A díky tomu nás čekají lepší dny.

Jedním z důvodů, proč si biblický postmilenialismus zaslouží pozornost, je skutečnost, že se víc než dostatečně vypořádává se dvěma faktory: s jedním, který premilenialisté používají proti amilenialistům, a s druhým, který amilenialisté používají proti premilenialistům. Postmilenialismus v sobě nese silné stránky obou zbývajících pozic. Silou amilenialismu je to, že správně chápe načasování Božího Království, to, že Milénium začalo při prvním příchodu Ježíše Krista. Na konci věku Církve nastane všeobecné vzkříšení a Bůh vykoná všeobecný soud; nebude zde žádné mileniální Království po Ježíšově návratu. Právě to je silou amilenialismu, kterou tento směr vždycky argumentoval tváří v tvář premilenialismu. Na druhou stranu, premilenialisté se obrátí na patě a zahrnou amilenialisty celou řadou argumentů ohledně viditelných a velmi zjevně pozemských úspěchů Božího Království, které jsou v Bibli víc než jasně

zaslíbené. Amilenialisté jsou zde vždycky v nevýhodě, jelikož vysvětlit, jak se všechna tato velmi mocná zaslíbení úspěchu Království dnes naplňují nějakým neviditelným způsobem v Církvi a nebo v nebi, si žádá opravdu hodně výkladové gymnastiky.

Jako postmilenialisté se můžeme přidržet silných stránek obou pozic. Můžeme náležitě chápat a uznávat viditelný pozemský úspěch Království (a vztáhnout ho na nynější věk). Můžeme být „premilienialisty“ přinejmenším v otázce charakteru Bibli zaslíbeného zlatého (či téměř zlatého) věku. Zároveň můžeme být „amilenialisty“, co se týče jeho načasování. V naší době však koluje tolik odpadu, tolik překrucování, ať už cíleného nebo ne, tolik nepochopení toho, co postmileniální pozice skutečně zastává, že určitě bude vhodné a cenné věnovat teď chvilku deseti věcem, jímž jako postmilenialisté věříme. Mnozí z kritiků postmilenialismu nás postmilenialisty totiž často vykreslují, jako bychom těmto věcem *nevěřili*.

Deset postmileniálních přesvědčení

1. Jako postmilenialisté zastáváme a s vervou hájíme inspirovanost, neomylnost, bezchybnost a výlučnou doktrinální autoritu Bible. Nejsme postmilenialisté prostě proto, že jsme četli noviny; to by snad mělo být jasné. Kdybychom si brali svou teologii z novin, jak bychom mohli mít takovouto naději? Rozhodně nezastáváme postmilenialismus kvůli tomu, že „světu se přece daří tak dobře“.

2. Nejsme postmilenialisté kvůli tomu, že bychom věřili v jakousi vrozenou dobrotu člověka. Evangelikální postmilenialisté věří, že padlý člověk je naprosto neschopný udělat cokoliiv spásně dobrého. Nedokáže odčinit své hříchy a nedokáže sám vstoupit do Božího Království. K tomu všemu potřebuje vykupitelské dílo Spasitele a znovuzrozuující a obnovující dílo Ducha Svatého. Postmilenialisté rozhodně nemají nijak vysoké mínění o lidské přirozenosti. Někdy slyšíme, jak lidé říkají: „Nemůžu být postmilenialista, protože nevěřím, že člověk je tak dobrý.“ Rád bych teď něco vyjasnil. Jakožto kalvinista si ani v nejmenším nemyslím, že člověk je dobrý; naopak, je naprosto padlý. Bible říká, že člověk je duchovně mrtvý, že pro něj

v jeho přirozenosti není naděje. Aby vůbec mohl spatřit Boží Království, potřebuje být nejprve obnoven a znovuzrozen. Jen stěží tedy lze postmilenialismus spojovat s vírou v dobrotu člověka. Jestli však Bůh dokáže spasit jednoho beznadějného, mrtvého hříšníka, dokáže spasit i dva hříšníky. Nebo čtyři. Nebo deset. A faktem je, že jestli chce, může jich spasit sto. Může jich spasit tisíc. Pokud se Bůh tak rozhodne, zachránit miliony nebo dokonce miliardy pro Něj není ani ten nejmenší problém. Sečteno a podtrženo, nic zde neleží na člověku; vše se odvíjí od toho, co chce dělat Bůh. Bůh může udělat cokoli, co On sám udělat chce. Je snad nějaká věc pro Hospodina nesnadná? (Pamatujete si tuto otázku z knihy Genesis?) Samozřejmě, že ne. Jestli se Bůh rozhodne něco udělat, je (víc než) možné, aby se to stalo. Nuže, nejsme postmilenialisté proto, že bychom měli vysoké mínění o přirozenosti člověka. Ve skutečnosti máme jen velmi nízké mínění o lidské přirozenosti, ale velmi vysoké mínění o Boží svrchovanosti. Bůh je svrchovaný, a tak dokáže obživit duchovně mrtvé hříšníky.

3. Postmilenialisté učí, že na konci historie se Ježíš Kristus osobně, fyzicky a se slávou vrátí, aby soudil svět. Postmilenialisté nepopírají druhý příchod ani viditelný návrat Pána Ježíše Krista ve slávě. Věříme, že Pán se na konci historie vrátí; a až přijde, bude soudit svět.

4. Jako postmilenialisté trváme na tom, že při prvním příchodu Ježíše, Syna Božího, přišel mesiášský Král, Prostředník, a mezi lidmi na zemi ustanovil své spasné Království. Bible opakovaně hovoří o tom, že Pán Ježíš Kristus vystoupil na pravici Boží, kde byl korunován za Krále nad veškerým stvořením; byl jedinečným způsobem vyvýšen. Jeho jméno je ctěno nad každé jméno, aby se ve jménu Ježíše sklonilo každé koleno a aby každý jazyk vyznal, že Ježíš je Pán (srov. Fp 2; Sk 2; Ef 1; Žd 1). Věříme, že Ježíš momentálně vládne jako Král. Jak už jsme viděli v předchozí kapitole, apoštol Petr v den Letnic hlásal, že Ježíš sedí na pravici Boží, čímž se naplňuje zaslí-

bení dané Davidovi, které znělo: „*Učiním Tvé nepřátele podnoží Tvých nohou.*“ Kristus se už této své vlády ujal.

5. Postmilenialisté jsou si bolestně vědomi faktu, že těm, kdo patří Pánu Ježíši Kristu, těm, kdo tvoří Jeho Církev, těm, kdo jsou skutečně Jeho, je určeno, aby v tomto světě trpěli. Při následování Spasitele, který je jejich Králem, nevyhnutelně čelili, čelí a budou čelit pronásledováním, protivenstvím a utrpením. Na rozdíl od toho, co pomlouvačně hlásají kritici postmilenialismu, kteří se ho snaží očerňovat a škodit mu, v jeho učení není nic, co by hlásalo triumfalismus, jenž by tvrdil, že křesťané nikdy nebudou trpět. Ne, ve světě je to bitva! „*Neboť náš zápas není proti tělu a krvi, ale proti vládám, proti mocnostem, proti světovládcům této temnoty, proti duchovním mocnostem ničemnosti v nebeských místech*“ (Ef 6:12). Víme, že být křesťanem bolí, že křesťané jsou často šikanováni, týráni a pronásledováni. Víme, že křesťané v tomto životě čelí nejen celé řadě emočních a duchovních obtíží, ale i mnohým protivenstvím a soužením od okolního světa. To je něco, co ani na minutu nepopíráme. My křesťané jsme a budeme v bitvě, až dokud se Pán nevrátí a všechno nenapraví. To, co však popíráme, je, že bychom byli na straně, která tuto bitvu prohraje.

Spojené státy vyhrály druhou světovou válku. Nevyhráli jsme ji sami, ale byli jsme na vítězné straně. Myslí si snad někdo, že to znamená, že nikdo ze Spojených států ve druhé světové válce netrpěl? Nebo že jsme v ní neztratili žádné vojáky? Že v ní nikdo neměl obtíže? Samozřejmě, že ne. Naši vojáci trpěli, němečtí vojáci trpěli, mnozí další lidé trpěli. Chápete, jak to myslím? Každý, kdo jde do války, bude trpět – je to válka, je to boj. To však neznamená, že obě strany prohrají. Jedna trpící strana zvítězí, druhá trpící strana ne. Jako postmilenialisté nepopíráme utrpení – popíráme, že nás křesťany čeká prohra; popíráme, že bychom byli na „špatné straně historie“. Vyznáváme a jsme si i ve svých vlastních životech velmi bolestně vědomi, že jestli patříte Pánu Ježíši Kristu, budete zažívat pronásledování. V tomto světě budete trpět. Opravdu se nesnažíme obalamutit sami sebe. Nemáme žádnou planou naději chorobně

nenapravitelného optimismu. Nic takového zkrátka není postmilenialismus.

6. Postmilenialisté věří, že Církev před druhým Kristovým příchodem má a bude kázat evangelium všem národům. Důsledkem nakonec bude postupné obrácení celého světa ke Kristu. Právě to totiž je posláním, které Bůh Církvi dal. Bůh nám nedal Maličké poslání. Nedal nám ani Zanedbatelné poslání: „Jděte a zkuste udělat, co bude ve vašich silách, abyste byli svědectvím ve světě.“ Řekl: „Zučedničte národy.“ „Ale, Ježíši, to přece není možné. To nedokážeme.“ A tak Pán pokračuje: „*Já jsem vždycky s vámi až do konce věku*“ [Mt 28:18–20]. Samozřejmě, že to můžeme dokázat. Bůh povolal svou Církev, ať káže – a ať káže *úspěšně*. Církev je povolána kázat, dokud neuvidíme celý svět získaný a vyhraný pro Pána Ježíše Krista.

7. Postmilenialismus zastává, že vítězné tažení Kristova Království v tomto světě se uskuteční skrze postupné podmanění veškerého odporu pokojnou a duchovní mocí, která vždy doprovází hlásání evangelia. Nestane se tak žádným radikálně jiným způsobem, nestane se tak skrze fyzickou sílu a pozemské násilí.

V předchozí kapitole jsem hovořil o premilenialismu a dispenzacionalismu. Řekl jsem, že mají špatné načasování. Tak to skutečně je; zároveň však špatně chápou způsob, jakým přichází Království. Bible říká, že Boží Království v tomto světě nepřichází skrze násilí, skrze fyzické výhrůžky a nátlak. Podle dispenzačního a premileniálního pochopení se však Ježíš vrátí s tanky a s bazukami. Ježíš si nakonec podmaní celý svět. V Písmu však nenajdete nic, co by jakkoliv ukazovalo k násilí. Jak si Ježíš podmaňuje národy podle Zjevení 19? Mečem, že? Není to ale meč v Jeho ruce; Pánův meč vychází z Jeho úst. Národy budou podmaněny skrze kázání, které mění srdce lidí. Bude to z moci Ducha. V den Letnic nikdo nemusel nikoho fyzicky nutit k tomu, ať se skloní před Pánem Ježíšem. Tím, co k Němu přivedlo srdce lidí, byla moc Ducha Svatého. Jako postmilenialisté věříme, že je zásadně důležité vidět růst Království v tomto věku v kontextu zdrojů, jež má k dispozici Církev, tedy

skrže duchovní moc evangelia, skrže kázání Božího Slova a skrže dílo Ducha Svatého, které přináší usvědčení. Nevěříme, že Bůh podmaní svět revolucionářskou silou. I proto nevoláme lidi k rozmýchávání vzpour a revolucí. Nevoláme lidi, ať hromadí zbraně, abychom tak konečně mohli ovládnout svět v jednom mocném výboji násilí. Království Ježíše Krista přichází pouze a jedině podle podmínek a charakteru Jeho vládce – a On je Knížetem pokoje.

8. Postmilenialismus věří v postupný růst a úspěch Božího Království z moci Ducha Svatého. A Duch jedná skrže to, když Církev hlásá evangelium. Proto věříme, že mnoho a mnoho národů a lidí se v budoucnu postupně poddá Kristu.

9. Postmilenialisté nezastávají přesvědčení, že nakonec bude spasen každý jeden člověk, který kdy v historii žil na zemi. Ničemu takovému nevěříme. Jak říká Písmo, až do konce historie na světě společně poroste obilí a plevel (Mt 13:24–30, 36–43). Na poli vždycky bude i plevel, a to až do posledního soudu. Ale, samozřejmě, je dobré si uvědomit, že svět je obilné, ne plevelné pole. Obávám se, že ostatní teologické školy se však na svět dívají, jako by byl plný plevele, a jen tu a tam rostla troška pšenice. Obraz, který předkládá náš Spasitel, je přesně opačný. Pán Ježíš řekl, že svět je Jeho obilným polem, ačkoliv na něm bude i plevel, který z něj bude muset být vytrhán.

10. Postmilenialisté věří, že v budoucnu nastane závěrečné odpadnutí – odpadnutí těsně před Kristovým návratem. Satan bude rozvázán a znovu bude svádět národy. Můžeme jen trochu spekulovat, proč Bůh zakončí dějiny tímto způsobem. V konečném důsledku však platí, že nemáme povinnost vysvětlovat Boží cesty. Bůh nám neřekl, proč věci udělá právě takto; řekl nám však, že tomu tak bude a že při tomto odpadnutí se Ježíš vrátí v soudu nad světem.

Nuže, teď tedy víte, čemu postmilenialisté skutečně věří.

Velké věci před námi

Bible nás učí, co Ježíš očekává, že se odehraje napříč dějinami. A když si to všechno sečteme a podtrhneme, neměli bychom snad souhlasit s Ježíšem? Co si tedy náš Pán myslí, že se ve věku Církve stane? V listu Židům 10:12 čteme: „*On však jednou provždy přinesl jedinou oběť za hříchy a usedl po pravici Boží.*“ Písmo říká, že když Ježíš dokončil své vykupitelské dílo, posadil se po Otcově pravici. Ježíš vystoupil na nebesa a byl korunován za Krále nad celým stvořením. O této realitě čteme v celé řadě novozákonních pasáží. Vidíme ji i v Žalmu 110:1, kde David píše: „*Pán říká mému Pánu: Sed' po Mé pravici.*“ Dokdy? „*Dokud neučiním Tvé nepřátele podnoží Tvých nohou.*“ Jinými slovy, „*Budeš vládnout z místa po Mé pravici, dokud nebudou všichni Tví nepřátelé pod Tvýma nohama.*“ V listu Židům 10 čteme, že Ježíš se poté, co jednou provždy přinesl oběť za hříchy, posadil po pravici Boží, a verš 13 nám říká, že: „*Od té doby čeká, dokud Jeho nepřátelé nebudou učiněni podnoží pro Jeho noby.*“ A to je přesně to, co nám řekl už Starý zákon. Co tedy Ježíš očekává, že se stane předtím, než přijde čas Jeho návratu? Očekává, že všichni Jeho nepřátelé budou poraženi a budou Mu poddáni. Jestli právě to je to, co Ježíš vyhlíží, že se stane, opravdu se to i stane. Podívejme se do Žalmu 2:7–12.

Přednesu Hospodinův úrdek. Řekl Mi: „Ty jsi Můj Syn, Já jsem Tě dnes zplodil. Požádej Mě a zajisté Ti dám národy jako Tvé dědictví, samotné končiny země jako Tvůj majetek. Rozbijíš je železnou holí, roztříštíš je jako hliněnou nádobu. Nuže tedy, králové, jednejte uvážlivě; soudcové země, dejte se varovat! Uctívejte Pána s bázní a jásejte s chvěním. Líbejte Syna, ať se nerozhněvá, jinak zahynete na cestě.“

Žalm 2:8, 10 říká, že Hospodin vyhlásil tento výnos: „*Požádej Mě a zajisté Ti dám národy jako Tvé dědictví ... Králové a soudcové celého světa Ti budou sloužit.*“ Lidé musejí s úctou líbat Syna, nebo za-

hynou na cestě. Ježíš prostě jen musí požádat. A teď, poruší Hospodin tento svůj slib? Lhal by Otec Synu? Seběmenší náznak takové představy je rouhavý. Ježíš tedy jen musí požádat a Otec Mu jeho přání splní. Myslíte si, že Ježíš zapomněl požádat? Bible nám totiž říká, že jestliže Pán požádá, bude Mu to dáno. Hospodin to tak ustanovil. Národy budou patřit Ježíši Kristu – nejvzdálenější končiny země a králové a soudci země Mu budou sloužit, jinak zahynou a stihne je zkáza. Co tedy Ježíš očekává, že ve věku Církve nastane? Očekává, že Jeho nepřátelé budou učiněni podnoží Jeho nohou. Jediné, co pro to musí udělat, je požádat. Jak napsal už David: „*Pán říká mému Pánu: Sed' po Mé pravici, dokud neučiním Tvé nepřátele podnoží Tvých nohou*“ (Ž 110:1).

Propojme si to

Pojďme si nyní propojit to, co jsme zatím probrali, a začlenit do celé debaty otázku načasování Božího Království. Pomůže nám, když se podíváme do 1. listu Korintským 15:20–23, kde Pavel říká:

Kristus však nyní byl vzkříšen z mrtvých, prvotina těch, kdo zesnuli. Jelikož skrze člověka přišla smrt, přišlo skrze člověka také vzkříšení mrtvých. Neboť jako v Adamovi všichni umírají, stejně také budou v Kristu všichni obživeni. Každý však ve svém pořadí.

Pavel nám nyní začíná vysvětlovat řád či souslednost, jak se tyto věci odehrají – každá ve svém pořadí. Nejprve Kristus jako prvotina. Ježíšovo vzkříšení bylo první – On započal sklizeň – On je prvotina. Ve Starém zákoně se předkládala oběť z prvotin na samém začátku sklizně; byla díkůvzdáním Bohu za celou sklizeň, která přicházela. Další v pořadí jsou ti, kdo patří Kristu, kteří vstanou při Jeho příchodu. Kdy tedy budeme vzkříšeni z mrtvých? Pavel říká, že až se Ježíš vrátí.

Poté přijde tisíciletá vláda na zemi, kdy si Kristus konečně podrobí své nepřátele. Je to to, co vaše Bible říká v 1. listu Korint-

ským 15:24–26? Ne. Ježíš byl vzkříšen z mrtvých v minulosti. Až se vrátí, budeme vzkříšeni z mrtvých my. Poté přijde konec. Až nás Ježíš vzkřísí z mrtvých, odevzdá Království Bohu Otcí. Jaké události tehdy už budou minulostí? Kristus zruší každou vládu, každou vrchnost a mocnost: „*Potom přijde konec, až [Kristus] odevzdá Království Bohu a Otcí, a to poté, co zrušil každou vládu, každou vrchnost a mocnost. Neboť On musí vládnout, dokud Mu nebudou složeni pod nohy všichni Jeho nepřátelé. Posledním nepřítelem, který bude zničen, je smrt.*“ Kdy bude smrt zahlazena a zrušena? Co bude otevřeným, viditelným znamením, že smrt už nad námi nemá moc? To, že naše těla budou vzkříšena z mrtvých. Pavel nám říká, že smrt bude zničena při vzkříšení – a právě ona bude posledním nepřítelem, kterého si Ježíš podmaní. Ježíš bude vládnout, dokud Mu nebude složen pod nohy každý jeden nepřítel. Poslední nepřítel bude podmaněn, až budeme vzkříšeni z mrtvých. Kdy nás Ježíš vzkřísí z mrtvých? Až se vrátí. A pak přijde konec.

Jestli si tedy chcete udělat graf dějin vykoupení, tou pasáží, na kterou se potřebujete obrátit, je právě 1. list Korintským 15. Zapomeňte na dispenzační grafy; všechny se mýlí. *Ježíš vládne nyní!* Jak víme, byl vzkříšen z mrtvých. Vládne z místa po Boží pravici a bude ve své vládě pokračovat, dokud Mu nebude poddán každý jeden nepřítel. Nakonec si poddá našeho posledního nepřítele – smrt – až se vrátí a vzkřísí nás z mrtvých. A to bude konec!

Tehdy náš Pán vezme Království a odevzdá ho Otcí jako dokonaný celek. Naplní a dokoná své dílo vykoupení a odevzdá ho Otcí. Právě to je důvod, proč jsem *postmilenialista* – protože Bible po mě požaduje, ať věřím, že Ježíš očekává (jelikož Mu to Otec zaslíbil), že Mu předtím, než se vrátí, bude poddán každý nepřítel. Milénium je před Jeho příchodem. Nebo, jinými slovy, Ježíšův příchod bude následovat *po* Miléniu. Právě proto jsem *postmilenialista*. Věřím, že podstatou a charakterem Milénia je to, že Kristus vládne, zatímco jsou Mu skládáni k nohám všichni Jeho nepřátelé.

Charakter Kristovy vlády na zemi

Písma nás tedy učí, že Ježíš si složí všechny své nepřátele pod nohy. A faktem je, že některé věci, které Bible říká o tomto zlatém věku Kristova Království na zemi, nelze vztáhnout na období poté, co se Ježíš vrátí, nelze je vztáhnout na věčný stav, na nová nebesa a na novou zemi. Například v Žalmu 22:28 žalmista říká: „*Všechny končiny země se rozpomenou a obrátí se k Hospodinu; a všechny čeledi národů budou uctívat před Tebou.*“ Víme, že tato událost se nemůže stát po Kristově návratu, jelikož poté, co se Kristus vrátí a oddělí ovce od koz, už nebude existovat žádná možnost se obrátit na víru. A přece, žalmista říká, že přijde den, kdy se všechny končiny země obrátí k Hospodinu. Takže přinejmenším toto proroctví se musí týkat období před Ježíšovým návratem.

V Žalmu 2 vidíme, že [poté, co se Ježíš chopil moci,] stále ještě existuje nějaký útlak, s nímž se náš Pán musí vypořádat. Stále ještě jsou na světě tyraní, které musí rozbít železnou holí. Zjevně se tedy nejedná o období po ustanovení nových nebes a nové země, ve kterých přebývá spravedlnost, o období po oddělení ovcí a koz, o období, kdy už bylo vše, co se kdy bouřilo proti Bohu, uvrženo do pekla. Jedná se o období, kdy stále ještě existují nějací vzbouřenci proti Pánu Ježíši – vzbouřenci, kterým lze říct, ať „*libají Syna*“, jinak zahynou na cestě.

David v Žalmu 72, kde vykresluje přicházející Království svého Syna a Pána Ježíše Krista, hovoří o tom, že na světě stále ještě jsou Královi nepřátelé – ti, kdo utlačují spravedlivé. David prorokuje o vládě tohoto pozeňnaného Krále, která přichází, o Jeho vládě, která bude pokračovat, dokud nepřestane svítit měsíc. To nutně znamená, že vládne v době, kdy měsíc ještě svítí [ale srov. Zj 21:23]. A právě v tomto období historie – podle Davidových vlastních slov – vládne Jeho větší Syn, Pán Ježíš Kristus. V Izajáši 2 nám prorok Izajáš říká, že v té době bude hora Sijón vyzdvížena nad všechny ostatní hory, že Církev bude vyvýšena a budou do ní proudit všechny národy. Zároveň víme, že když do ní budou takto proudit, budou tam vyučovány Božímu zákonu. Už se nebudou učit válce. Všimněte si, že je stále ještě teoreticky možné, aby národy používaly svou

energii pro válečné záměry, ale místo toho se, protože jsou obrácené, budou chtít učit poslušnosti vůči Božímu zákonu [Iz 2:2–5].

V Izajáši 65 prorok hovoří o velkém dni nových nebes a nové země a říká, že pokud v té době člověk zemře ve sto letech, bude považován za nezletilce, za dítě, které zemřelo předčasně. Izajáš vykresluje dobu, kdy stále ještě bude existovat smrt, ale díky Božímu požehnání na Jeho lidu se lidský život natolik prodlouží, že pokud člověk zemře ve sto letech, ostatní to budou chápat tak, že zemřel jako dítě. V nových nebesích a na nové zemi už nikdo nebude umírat, takže Izajáš nemůže prorokovat o nich – nebo přinejmenším nemůže vykreslovat nová nebesa a novou zemi po naplnění historie. Zároveň však musíme věřit, že Bůh už započal nové stvoření. Jestli je totiž někdo v Kristu Ježíši, je novým stvořením [2. Kor 5:17]. Ježíš již započal tento proces obnovy v historii; a Izajáš říká, že toto dílo povede i k prodloužení našich životů.

Vidíme tedy, že v biblických zaslíbeních je řada věcí, které není možné vztáhnout na Boží Království po naplnění historie. Je třeba je vztáhnout do dějin jako takových. Mezi reality, jejichž naplnění je třeba vidět v historii, patří všechny starozákonní obrazy týkající se růstu Božího Království. Poté, co se Ježíš vrátí a naplní Království při svém druhém příchodu a odevzdá ho Otcí, už Boží Království neporoste. Kdyby Království nadále rostlo i poté, co ho Syn odevzdal Otcí, bylo by to důkazem, že Syn nenaplnil své dílo. Pavel řekl, že Kristus odevzdá Království Otcí, *protože bude dokončené a naplněné*, a Bible přece zároveň jasně říká, že uvidíme růst Božího Království. [Tento růst tedy musí nastat v historii před Kristovým návratem.]

Biblické příklady

Abychom si věci zasadili do kontextu, podívejme se do Izajáše 9:5. *„Neboť dítě se nám narodí, bude nám dán Syn; a na Jeho ramenou spočine vláda; a Jeho jméno, jímž bude nazýván, bude Podivuhodný Rádce, Mocný Bůh, Věčný Otec, Kníže pokoje.“* Nyní se podívejte na verš 6: *„Nebude konce vzrůstu Jeho panství a míru na Davidově trůnu a nad Jeho Královstvím, aby ho upevnil právem a spravedlností od té*

chvíle až navěky. Zápal Pána zástupů to vykoná.“ Kdy byl upevněn Davidův trůn? Kdy bylo upevněno Davidovo království? Ve Skutcích 2 už jsme viděli, že toto zaslíbení se naplnilo ve vzkříšení a nanebevstoupení Pána Ježíše Krista – a růst Jeho vlády se nikdy nezastaví, „*Zápal Pána zástupů to vykoná.*“ Musíme si uvědomit, že Bůh horlí, aby se tak stalo. Bůh vyhlásil svůj výnos, v němž promlouvá k Synu: „*Požádej Mě a zajisté Ti dám národy jako Tvé dědictví, samotné končiny země jako Tvůj majetek*“ (Ž 2:8). Proto očekáváme, že když bylo ustanoveno davidovské království – což se stalo při Kristově vzkříšení a nanebevstoupení – toto Království nyní poroste a poroste a poroste.

Pojďme do Daniele, do druhé kapitoly, kde Daniel vysvětluje králi Nabúkadnesarovi jeho sen o modle, o zpodobnění, které má čtyři různé části. „*Tehdy byly železo, keramika, bronz, stříbro i zlato naráz rozdrčeny a byly jako plevy z letních mlat; a vítr je odnesl, takže po nich nebyla k nalezení ani stopa. Ale ten kámen, který udeřil do sochy, se stal velikou horou a zaplnil celou zemi*“ (Dan 2:35). Objeví se kámen, který zničí tyto světové říše a poté poroste a pohltí – či naplní – celou zemi. Daniel 2:44–45 pokračuje:

Ve dnech oněch králů ale Bůh nebes ustanoví Království, které nebude nikdy zničeno; a ani to Království nebude přenecháno jinému lidu; ono rozdrtí a ukončí všechna tato království, ale samo potrvá navěky. Neboť, jak jsi viděl, z té hory byl bez rukou vylomen kámen a rozdrtil železo, bronz, keramiku, stříbro a zlato. Veliký Bůh oznámil králi, co se stane v budoucnu; takže ten sen je pravdivý a jeho výklad spolehlivý.

Toto proroctví říká, že bezpochyby přijde Boží Království a že římské impérium, poslední ze čtyř zmiňovaných říší, jím bude rozdrčeno na prach, který poté odvanou vichry historie. Kámen Božího Království však poroste a poroste a poroste, až pohltí zemi. A celý

Starý zákon nás vede k tomu, abychom očekávali právě tohle. „*Nebude konce vzrůstu Jeho panství*“ (Iz 9:6).

Jak prorokuje Izajáš 54:2, budeme muset „*prodloužit svá lana*“ – zvětšit své stany – protože nyní budou přivedeny všechny národy. Ezechiel 47 říká, že z Nejsvětější svatyně vytéká proud, který se stále více prohlubuje. Pán Ježíš vyučuje to samé v podobenstvích o Království v Matouši 13:31–32. Jeho Království je jako hořčičné semínko, které začíná velmi malé, ale poté roste, aby se stalo jedním z největších křovisek či stromů. Království je jako kvas v tom, že na počátku začíná v miniaturním množství, a přece nakonec promění celé těsto. Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista poroste a poroste a poroste – bude větší a větší a větší. Prostoupí celý život a celý svět a nakonec jím budou pohlcy všechny národy.

To je to, co nám říká Bible. Jde prostě o otázku, jestli v této věci můžeme Bibli věřit. Musím to říct takhle otevřeně. Když totiž lidem řeknu, že jsem postmilenialista, odpoví mi, že se tohle všechno prostě nemůže stát. Bůh ale může a dokáže vykonat cokoliv, co chce. Nic pro Něj není příliš těžké. Skutečnou otázkou tedy je: Zaslíbil Bůh, že tyto věci vykoná? Už jsme viděli dost biblických pasáží, které ukazují, že Bůh skutečně má každý záměr tak učinit. *Velké poslání Církve se naplní.*

Jaký druh úspěchu Království bychom měli očekávat? Jaká bude historie jeho růstu? Co se stane v rámci skládání všech Kristových nepřátel pod Jeho nohy předtím, než se Ježíš vrátí, aby nás vzkřísil z mrtvých a ukončil historii? Bible nám říká, že úspěch, který uvidíme, bude všezahrnující, právě tak široký jako rozsah hříchu. Jestliže Ježíš vskutku přišel do světa proto, aby se vypořádal s problémem hříchu [1. J 3:8], pak bychom měli věřit, že Jeho Království se vypořádává s hříchem *ve všech jeho projevech*. Ježíš nepřišel do světa prostě proto, aby zachránil naše duše na věčnost. Ano, jistě, chvála Bohu, že udělal i to – právě tam samozřejmě všechno začíná. Nicméně, Ježíš také chce porazit Satana a důsledky hříchu v každé jedné oblasti života. Je Satan aktivní v politice? Je aktivní v ekonomických záležitostech? Je aktivní v oblasti umění, vědy, průmyslu, rodinného života nebo sexuality? Mohli bychom pokračovat dál

a dál. Copak snad hřích nepronikl do každé skuliny a do každého koutu života?

Ježíš přišel, aby Jeho požehnání dosáhla všude, kam až sahá kletba. Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista dosáhne ke všemu, co je ovlivněno kletbou hříchu, a zvrátí její důsledky. Ježíš tedy zvrátí kletbu v politice, zvrátí kletbu v oblasti sexuality, v oblasti rodiny, v oblasti financí, v oblasti umění, v oblasti průmyslu. Není zde rozdíl, Pánovo dílo dosáhne všude. Jestli se něčeho dotkl hřích, Ježíš to uzdraví. V 1. listu Timoteovi 4:8 čteme: „...zbožnost je užitečná ve všech věcech, neboť má zaslíbení pro nynější život i pro život budoucí.“ Zbožnost, která stojí na základě mocné vlády našeho Vykupitele, Pána Ježíše Krista, je prospěšná pro všechno v tomto světě. Ježíš řekl: „Veškerá moc a veškerá autorita v nebesích a na zemi patří Mně.“ A co nás učil se modlit? Vzpomeňte si, jak za Ním přišli učedníci a řekli: „Ježíši, ukaž nám, jak se modlit.“ Odpověděl jim, že by se měli modlit následovně: „*Otče náš, který jsi v nebesích, posvět' se jméno Tvé. Přijď Království Tvé*“ (Mt 6:9–10). Tuto žádost vysvětluje další verš: „*Bud' vůle Tvá.*“ Kde se má dít Boží vůle? „*Jako v nebi, tak i na zemi.*“ Právě za to bychom se měli modlit. Na kolenou v modlitbě bychom všichni měli být postmilenialisté. Měli bychom se modlit, ať Království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista prostoupí všechny oblasti života tak, aby se Boží vůle děla tady dole na zemi stejně dokonale, konzistentně a důsledně jako v nebesích nahoře.

Shrnutí

Boží Království zlomí moc hříchu všude, kde se lidé a věci odchylují od Boží vůle. Všude tam, kde se neděje Boží vůle, znamená příchod Království rozbití moci hříchu. Proto v zásadě lze říct, že úspěch Království, který vyhlížíme a k němuž se upínáme, z biblického hlediska bude spočívat v tom, že se lidstvo vrátí k víře. Podle Žalmu 22 přijde celosvětové obrácení. Izajáš 11:9 nám říká, že „*země bude tak plná poznání Hospodina, jak vody pokrývají moře.*“ Bůh kdysi v Noemových dnech zaplavil svět v soudu. Nyní, ve dnech Kristových, zaplavuje svět spásným poznáním Spasitele. Jak

úplné toto pokrytí bude? Je biblicky správné říct, že vždycky bude tu a tam pár obrácených – malý spravedlivý ostatek v tomto městě a v támhleté vesnici, v téhle a tamté zemi? Ne! Poznání Hospodina pokryje zemi stejným způsobem, jakým voda pokrývá moře. A jak že voda pokrývá moře? V malých kalužích? Malá loužička tu, malá loužička tam? Ne! Vody se rozlévají po celém moři, moře je voda! Izajáš říká, že tohle je to, co bychom měli očekávat – poznání Hospodina bude právě tak důkladné a všezahrnující. Zaplaví svět.

Navíc: Ježíš nás v Matouši 28 neváhá volat k tomu, ať křtíme národy. Žalm 72 říká, že spravedliví budou v Jeho dnech vzkvétat. Tím, kdo bude vzkvétat, nejsou Hurvínci, které teď máme ve Washingtonu; vzkvétat nebudou ani ti zlí ničemové v médiích, kteří zpívají ty své paskvily a točí ty své škváry a odvádějí lidi od spravedlnosti; v Jeho dnech budou vzkvétat spravedliví.

Pavel nám v Římanům 11:11 říká, že přijde den, kdy Izrael uvidí, jak Bůh požehnal pohanskému světu – jak nesmírně hojně mu požehnal. Izrael tím bude vyprovokován k žárlivosti, a tak se Židé konečně také obrátí ke Spasiteli. Pavel říká, že jestliže Boží požehnání je tak velké i ještě před obrácením Židů a před jejich přijetím Spasitele, poté, co se Židé obrátí, bude požehnání tohoto světa jako samotný život vzkříšení. Právě to je to, co Bible vyhlíží a k čemu se upíná: Židé i pohané se hromadně obrátí k Pánu Ježíši Kristu.

Přijde viditelný nárůst počtů věřících. V našich životech bude osobní mír s Bohem, bude v nich zbožnost, ujištění o našem povolání, budou naplněné a celistvé. To vše s sebou přinese požehnané očistění, rozmach a rozšíření Církve. V Malachiáši 1:11 prorok říká, že přijde den, kdy bude Hospodinu přinášena čistá oběť. Už Mu nebude předkládáno to samé slabé a bezvýsledné a nečisté uctívání jako dříve; v oněch dnech Mu bude přinášena čistá oběť a Bůh bude uctíván od východu slunce až po jeho západ. Na této planetě nebude jediné místo, kde by Hospodin nebyl uctíván ve vši čistotě. *To je přece skvělé!* Nemáme tu tedy žádnou planou naději, žádný lidský výmysl, žádný výplod večerních zpráv. Jen Bůh sám nám mohl dát něco tak jedinečného, tak požehnaného.

Tato zaslíbení jsou Božím vlastním Slovem

Bůh nás volá k tomu věřit Jeho zaslíbením. Jestli má přijít celosvětové obrácení, růst Království a naplnění Velkého poslání, pak samozřejmě musí přijít i „druhotný úspěch“, který se projeví zlepšením morálky a zasvěcením ústředních oblastí pozemského života a chování Hospodinu. Žalm 72 hovoří o prokazování dobročinnosti a milosrdenství chudým; hovoří o tom, že utlačovaní budou vysvobozeni ze svého soužení; hovoří o spravedlnosti v našich zákonech, o právu v našich soudních síních. Izajáš 2 vyhlíží, že národy se odvrátí od vedení válek. Izajáš 65 prorokuje prodlužování délky lidského života, Zjevení 21:24 vykresluje krále, kteří se obrátili na víru a nyní ctí Krista a vcházejí do Nového Jeruzaléma. Přijde podmaňování země k Boží slávě. Uvidíme, jak se Království Ježíše Krista projeví v medicíně, v oblasti technologií, v umění, v ekonomii, v politice, v naší legislativě, v našich rodinách, v našich školách. Zachariáš 14:20 nám velmi pěkně popisuje, jaké to bude v den, kdy Králem nad celou zemí bude Pán. Zachariáš říká: „*V onen den bude na zvoncích koní napsáno: SVATÝ HOSPODINU.*“ Zvonky koní, ta nejméně důležitá podrobnost života, ten nejposlednější detail, který řešíte, když berete koně ven do průvodu a dáváte jim zvonky na uzdu, ano, i tyto zvonky budou v ten den sloužit Boží slávě. O co více tedy všechno ostatní?

Právě to je to, co podle Bible máme vyhlížet a na co se máme těšit. To je to, co se podle Ježíšových vlastních slov musí stát; On sám totiž slíbil: „*Vybuduji Mou Církev a brány podsvětí ji nepřemohou*“ (Mt 16:18). Ve Zjevení 11:15 čteme, že „*Království světa se stalo Královstvím našeho Pána a Jeho Krista; a On bude vládnout na věky věků.*“ Právě proto mám naději, právě proto věřím ve slavnou budoucnost.

Kapitola 4

NEZPOCHYBNITELNÁ PŘIJATELNOST POSTMILENIALISMU

V této kapitole se věnuji otázce, proč v předchozích generacích došlo k tak výraznému poklesu počtu křesťanů, kteří zastávají postmileniální přesvědčení; zároveň hájím postmilenialismus jako základní systém teologického uvažování proti zavádějící a naivní kritice, vysvětluji jeho klíčové rysy v kontrastu vůči amilenialismu a premilenialismu a předkládám obecnou obranu jeho přijatelnosti ve světle dějin reformované teologie. Vysvětlím, proč byla nepopularita postmilenialismu v minulých generacích neopodstatněná, a dokážu, že všichni, kdo se drží reformačního křesťanství, musí tuto teologickou pozici brát naprosto vážně.

Odklon od postmilenialismu

Po přelomu devatenáctého a dvacátého století došlo k výraznému úbytku publikovaných obhajob postmileniální eschatologie. Tehdejší všeobecné rozčarování bylo do velké míry způsobeno třemi faktory, které nejlépe pochopíme, když se zaměříme na jejich rané a syrovější fáze v devatenáctém století.

Liberalismus

Za prvé, v devatenáctém století v akademických centrech zaměřených na teologii pevně zakotvila racionalistická „vyšší kritika“

Písma. Ruku v ruce s ní přišel skepticismus ohledně křesťanských dogmat. Uvažování konce sedmnáctého století se vyznačovalo osvícenským důrazem na intelektuální standard autonomního rozumu; jinými slovy, jeho učenost odmítala základní biblické výchozí předpoklady. Důsledky se velmi zjevně projeví v deismu počátku osmnáctého století a v kritických studiích „života [pravého] Ježíše“ (např. z pera Reimara a Pauluse), které se snažily odstranit víru v realitu zázraků, odvysvětlit či odmítnout veškeré Boží nadpřirozené zásahy ve světě a zdiskreditovat spolehlivost Písma jakožto historického dokumentu. Kant už ke konci osmnáctého století vyučoval, že nemůže existovat žádné spojení skutečně transcendentního Boha s fenomenálním světem času a prostoru. Prohlašoval, že historická tvrzení v Písmu umírají spolu s událostmi, které popisují; abychom tedy mohli najít něco, co by mělo trvalou morálně-doktrinní hodnotu, musíme jít „za text“. Tento náhled plně otvírá dveře naturalistickému a kritickému přístupu k Bibli a k jejímu historickému učení (ať už ohledně minulosti nebo budoucnosti). Nuže, když tedy dojdeme do devatenáctého století, najdeme tu vyšší kritiku pod obecným vlivem Kanta a Hegela. Ve 30. letech Strauss předkládá mytologický výklad Písma. Holtzmann později v otázce výkladu biblických autorů staví teologické *učení* do rozporu vůči náboženskému *prožitku*. Wrede vzal všechno o krok dál tím, že zastával, že biblické dokumenty nejsou spolehlivými historickými záznamy, ale *teologizovanými rekonstrukcemi*. Výsledkem bylo diskreditování historické přesnosti Písma a podkopání objektivit jeho teologie. Ernst Troeltsch vysvětlil kritický přístup k Bibli tak, že „každou událost je třeba chápat v kontextu *imanentních* událostí, které jí pravděpodobně historicky předcházely“. Důsledkem je naturalistická autonomie historika v tom, jak rekonstruuje minulost a vykládá budoucnost. Tento přístup zpochybňoval důvěru vůči čemukoliv, co Písmo (jako nadpřirozené, neomylné, bezchybné slovní zjevení) říkalo, včetně jeho filozofie historie. Postmilenialismus kvůli svým výchozím předpokladům svrchovaného Boha, vzkříšeného Spasitele a mocně přítomného Ducha velmi zjevně nevyhovoval předpokladům této kritiky.

Evolucionářský progresivismus

Druhým faktorem, který je třeba si uvědomit, je už výše zmíněný vliv Kanta a Hegela. Kant ve své rané knize *Idea ke všeobecným dějinám (Idea for a Universal History)*⁹ učil, že v přírodě je inherentní „tajný plán“, který člověka nutí budovat racionální, mezinárodní občanský řád. Ještě odvážnější metafyzický výklad nevyhnutelného pokroku historického procesu se objevil v Hegelových *Přednáškách o filozofii dějin (Lectures on the Philosophy of History)* a v jeho dialektické filozofii obecně. Podstatou historie je podle Hegela naplňování či uskutečňování Absolutna v čase; seberozvoj ducha se projevuje v postupně se měnících druzích společenských uspořádání a v životech světově-historických národů. Historie lidské rasy, která se ubírá svým přirozeným, inherentním směrem, jenž spočívá v rozvoji ztělesňování racionálního principu, postupuje k větší a větší svobodě, jejíž nejvyšší formu lze najít v germánském světě, v romantismu a v tom, že tím, kdo udržuje a udává řád a společenská uskupení a rozdělení civilizovaného života, je stát.

Naturalistický, humanistický optimismus ohledně historického pokroku však získal svou největší energii z teorie evoluce Charlese Darwina, kterou předložil jeho bestseller z roku 1859: *O původu druhů (The Origin of Species)*. Přijetí tohoto učení s sebou neslo počáteční nekritické osvojení sekulárního optimismu. Jelikož teologičtí vedoucí souhlasili s vykládáním a hodnocením Písem ve světle autonomního výzkumu a filozofie, bylo jen přirozené, aby se do biblického učení o stvoření a historii začaly *včítat* evolucionářské spekulace. Navíc: Kvůli osekání náboženství a Božího zjevení na otázky morálky (pod vlivem Kanta) mohli vyšší kritici a liberálové kritizovat či zavrhnout ortodoxní *teologii*, ale zároveň si zachovat pochopitelný zájem o osobní *etiku* a sociální reformu poháněnou Písmem.

Kombinace těchto prvků nakonec vedla k *sekularizaci* konzervativního, supernaturalistického, biblického postmilenialismu. Výsledek se velmi zjevně projevil v anglickém hnutí křesťanského socia-

⁹ Pozn. př.: Názvy knih v následující sekci překládám z důvodu lepší čtivosti; nutně to však neznamená, že dané knihy jsou dostupné v češtině.

lismu a v hnutí sociálního evangelia ve Spojených státech. Například Walter Rauschenbusch ve své knize *Teologie sociálního evangelia (A Theology for the Social Gospel)* hovořil o „Miléniu“, které přichází skrze přirozený vývoj, když ideální společnost vyjadřuje komunální bratrství člověka. Shirley Jackson Case ve své knize *Mileniální naděje (The Millennial Hope)* hovořil o dlouhém procesu vývoje lidstva, o jeho vzestupu na stupnici civilizovanosti a dosažených úspěchů; svět se neustále zlepšuje, problémy společnosti se postupně řeší vzděláváním a legislativou, přinést Milénium je zodpovědností člověka – Milénium je něčím, co člověk musí ustanovit svou vlastní silou. Toto modernistické převrácení Boží pravdy, tato antiteze vůči vykupitelskému zjevení a nadpřirozenému spasení, vzbudily aktivní a zbožný odpor ortodoxních křesťanů. Nicméně, mnoho křesťanů ve svém zápalu postavil se proti tomuto liberálnímu přílivu vylilo vaničku i s dítětem. Pohrdání evolucionářským sociálním evangeliem vedlo upřímné věřící k tomu, aby odmítli křesťanskou sociální angažovanost a vyměnili ji za výhradně vnitřní nebo *jinosvětské* náboženství, aby nahradili dřívější víru v postupný triumf Kristova Království na zemi novým *pesimistickým* a katastrofickým náhledem na směřování historie.

Dispenzacionalismus

Církev bývala mohla mít doktrinální sílu nutnou k odvrácení tohoto vpádu vyšší kritiky a modernismu, nebýt *třetího faktoru*, který podkopal její doktrinální a funkční sílu. Tento třetí faktor, jenž hrál významnou roli [mimo jiné i] v úpadku postmilénialismu, spočíval ve vzestupu a v popularizaci dispenzačního, pretribulačního vytrženectví. Ještě v roce 1813 mohl anglický misionářský vůdce David Bogue hovořit o premilénialismu jako o ohromujícím a nepochopitelném „výstřelku“ a o „úchylce“ dřívějších dní. Nicméně, tuto striktně minoritní pozici krátce předtím znovu rozdmýchala celá řada eschatologických předpovědí a domnělých naplněných proroctví v době Francouzské revoluce a vzestupu Napoleona. Když Napoleon pochodoval na Řím, někteří se domnívali, že tím bude sesazen Muž hříchu [2. Te 2]. George Faber viděl Napoleona jako

„krále ze severu“ (z Daniele 11); James Bicheno hlásal, že Šelma (ze Zjevení 13) je Ludvík XIV; Samuel Horsley bral Napoleona jako Antikrista, zatímco Voltaira jako „tajemství bezzákonnosti“ [2. Te 2]. Výmyslům a představitivosti se tehdy opravdu dařilo. William Miller předvídal, že Kristus se vrátí v roce 1843.

Edward Irving, který předtím nějakou dobu působil jako asistent Thomase Chalmerse v Glasgow, začal v roce 1825 kázat, že se *bezprostředně* blíží Kristův premileniální návrat (což sám měl od laika jménem Hatley Frere). Když Manuel Lacunza, jihoamerický římskokatolický kněz, napsal knihu *Příchod Mesiáše ve slávě a majestátu* (*The Coming of the Messiah in Glory and Majesty*) a vydal ji pod pseudonymem domněle obráceného Žida jménem Ben Ezra, Irvinga zaujal premilenialismus, který toto dílo předkládalo. V roce 1826 tedy vydal jeho anglický překlad se svým vlastním dlouhým úvodním esejem. Irving si získal velkou popularitu a v letech 1828 a 1829 přinesl svou eschatologii do Skotska, kde evangelikální kazatelé přijali jeho učení jen velmi chladně. Chalmers charakterizoval Irvingovo učení jako „žalostné, mystické, zhoubné a násilně alegorické“. Irving už na přelomu dekády podporoval „probuzení“ v oblasti charismatických darů a zároveň začal podkopávat učení o Kristově bezhříšné přirozenosti a o Jeho připsané spravedlnosti. Poté, co byl Irving zbaven funkce ve Skotské církvi, založil v roce 1832 *Katolickou apoštolskou církev* (*Catholic Apostolic Church*) a dva roky nato zemřel.

To, co je pro nás momentálně důležité, je uvědomit si, že premilenialismus, který byl ještě v roce 1813 minoritní pozicí, získal do třicátých let mnoho zastánců. O tento nárůst počtu příznivců se postarala i další „prorocká setkání“. V letech 1826 až 1830 Henry Drummond otevřel své sídlo Albury Park pro konference na téma prorocství, kde Irving vyučoval svůj systém. Poté Irving ve svých konferencích pokračoval mezi lety 1831 a 1833 na irském panství Lady Powerscourtové. Na setkání v Powerscourtu byl v roce 1831 přítomen i J. N. Darby, muž, který se později stal vůdcem této eschatologické školy. Už dříve, v roce 1828, se Darby začal setkávat s Bratrským hnutím, protože byl nespokojený

s ustanovenou [anglikánskou] církví. V premilenialismu našel vysvětlení nedostatků, které v Církvi viděl – jmenovitě to, že úpadek je nevyhnutelný a že se bezprostředně blíží soud nad celým světem. Darby ve svém premilenialismu zdědil nosnou kostru a hlavní rysy Irvingova učení. Zároveň však pokračoval tím, že je vyšperkoval 1) striktním rozlišením mezi Izraelem, Církví a mileniálními Židy, a 2) dispenzačním náhledem na historii (kterým je, stručně řečeno, to, že Bůh v různých dobách používá různé plány či způsoby jednání s člověkem; když jeden plán selže, Bůh přijde s plánem novým). Darby navíc předkládal i učení, že Církev bude tajně vytržena před Velkým soužením, které postihne celý svět jako předzvěst Kristova návratu v soudu a ustanovení Milénia na zemi. Toto novátorské učení prvně zaznělo v rámci vyučování na konferencích v Albury. Možná, že ho učil i sám Irving; jiní zastávají, že vyšlo z promluvy v jazycích jednoho z členů Irvingova sboru; a ještě jiní tvrdí, že se jednalo o proročskou vizi Skotky Margaret MacDonaldové. Ať už byl konkrétní zdroj daného učení jakýkoliv, faktem, který je pro nás relevantní, je, že se toto přesvědčení objevilo a zpopularizovalo kolem roku 1830 skrze publikace věnující se Darbyho dispenzačnímu premilenialismu.

Důsledkem učení, jež v těchto letech vzniklo, tedy byl drastický pesimismus, který Božímu lidu bránil odvážně čelit liberálním bludům (naopak, tyto bludy se dokonce považovaly za něco očekávatelného a nevyhnutelného) nebo se podílet na jakýchkoliv dlouhodobějších církevních projektech. Například F. W. Newton hlásal, že bezprostředně se blížící Kristův návrat „naprosto zakazuje pracovat na jakémkoliv časově vzdálenějším pozemském cíli“. Sociální a politické snahy se považovaly za něco nelegitimního. Za pozornost zde stojí například Zahnova kritika Kalvína kvůli tomu, že „považoval za součást svého úkolu zajistit, aby se sekulární autority podřizovaly jeho výkladu Božích přikázání“. Jak o premileniální strategii všímavě poznamenal A. A. Hodge, misijní snahy musely opustit [dílčí] cíl ustanovovat křesťanské instituce; směly se zaměřovat pouze na konverzi jednotlivých duší. Viditelná Církev se podceňovala a znevažovala, úřad jejího pastora se považoval za něco

zbytečného, její učení se přehlíželo jako irelevantní. Darby v Ženevě v roce 1840 prohlásil, že v této dispenzaci je jakákoliv obnova nemožná, že je pošetilé očekávat, že se země před Pánovým příchodem naplní spásným poznáním Boha, že musíme očekávat neustálý postup a nárůst zla. Ze srdce křesťanstva tak byla vyříznuta naděje.¹⁰ Jak by se dalo čekat, tyto pesimistické předpovědi se, co se týče hodnoty práce Církve a jejich celkového dopadu na ni, staly sebenaplňujícími proroctvími.

Darbyho dispenzační pretribulační vytrženectví v Americe velmi nabralo na síle i kvůli snahám D. L. Moodyho. Moody totiž nejen požádal Darbyho, ať Ameriku navštíví, což Darby i udělal; později dokonce založil vysokou školu oddanou Darbyho učení. Velmi ho rozšířilo i značně populární hnutí *Konferencí o proroctví*, zvláště pak v první dekádě dvacátého století. Nicméně, dispenzační premilenialismus se svým zásadním a rozhodným důrazem na vytržení, na ostré rozlišení mezi Izraelem a Církví (a zákonem a milostí) a na nevyhnutelně vyzáblé výsledky snah Církve hlásat světu evangelium získal svou největší hybnou sílu vydáním *Scofieldovy studijní Bible* (*Scofield Reference Bible*) v roce 1909. C. I. Scofield byl velmi výrazně ovlivněn Darbyho spisy; a skrze jeho studijní poznámky se tento systém stal populárním po celém světě. Události, které ve světové historii brzy následovaly, přesvědčily zastánce této teorie o správnosti jejich výkladů, že Písmo učí nárůst a šíření bezzákonnosti a bezprostředně se blížící konec věku.

Vidíme tedy, že na počátku dvacátého století čelilo křesťanstvo společnému tlaku ze tří stran – od *liberalismu*, *evolucionářského progresivismu* a *dispenzacionalismu* – což vedlo k nepopularitě biblického postmilenialismu. Lidé nyní měli sklony nedůvěřovat učení o postupně narůstajících nadějích, pokud byli fundamenta-

---

¹⁰ Pro diskuzi o vzestupu pretribulačního vytrženectví, viz J. D. De Jong, *As the Waters Cover the Sea: Millennial Expectations in the Rise of Anglo-American Missions 1640–1810* (J. H. Kok N. V., Kampen, 1970), s. 163–164, 191–192; Ian H. Murray, *The Puritan Hope: A Study in Revival and the Interpretation of Prophecy* (London: The Banner of Truth Trust, 1971), s. 187–206, 284–287; srov. Dave MacPherson, *The Unbelievable Pre-Trib Origin* (Kansas City: Heart of America Bible Society, 1973), *passim*.

listé, a nebrat v úvahu biblické předpovědi ohledně historie, pokud byli liberálové. Navíc, věřící i nevěřící byli vycvičeni v tom vykládat Bibli ve světle a v kontextu *mimobiblických* úvah (sekulárního bádání v případě modernistů, aktuálních událostí ve světě v případě dispenzacionalistů). Důsledkem této kombinace byl rozhodný skepticismus ohledně možného postupu a úspěchu Církve na zemi před Kristovým druhým příchodem ve slávě, což vedlo jen k o to větším sklonům oddávat se „novinové exegezi“ Písem. Kvůli tomuto kontextu šíření sekularizované teologie, která šla ruku v ruce s pretribulačním pesimismem, byl konzervativní postmilenialismus odsouzen k urážkám, pomluvám a nactiutrhání.

Pomýlené důvody odmítání postmilenialismu

Je třeba si uvědomit, že postmilenialismus mezi konzervativními teology ztratil přízeň (a dodnes ho mnozí nerespektují) ze zcela zjevně neortodoxních a nedostatečných důvodů. Do křesťanských diskuzí o eschatologii totiž proniklo mnoho mimobiblického uvažování a líné a mizerné výzkumné práce.

Novinová exegeze

Alva J. McClain o postmilenialismu říká: „Tato optimistická teorie lidského pokroku si užívala dobu své slávy asi půl století; tu však ukončila první světová válka v roce 1914. Poté se těžce otřásl její samotné základy; opora za oporou se zhroutily a dnes celá tato teorie čelí útokům ze všech stran. Upřímný, věřící postmilenialismus už prakticky zcela zmizel.“¹¹ Masivní *Encyklopedie biblického prorockví* (*Encyclopedia of Biblical Prophecy*) J. Bartona Paynea zmiňuje postmilenialismus pouze jednou, a to jen v poznámce pod čarou, která vsuvkovitě prohlašuje, že „tento optimismus zabily dvě světové války.“¹² Merrill F. Unger rychle zavrhuje postmilenialismus slovy: „Tato teorie, kterou do velké míry vyvrátil historický vývoj, je

¹¹ „Premillennialism as a Philosophy of History“ v: W. Culbertson a H. B. Centz, ed., *Understanding the Times* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1956), s. 22.

¹² *Encyclopedia of Biblical Prophecy* (New York: Harper and Row, 1973), s. 596.

prakticky mrtvou otázkou.¹³ John F. Walvoord nám říká, že „Eschatologický odklon od postmilenialismu se s příchodem druhé světové války stal téměř úprkem,“ jelikož válka křesťanům vnutila „realistické uvědomění úpadku moci a vlivu Církve.“¹⁴ Poté se dozvídáme, že „Vývoj historie, pokrok v biblických studiích a změna filozofie ve dvacátém století zastavily jeho šíření a vedly k jeho praktickému opuštění všemi teologickými školami. Postmilenialismus na poli studování otázky Milénia už není relevantní.“¹⁵ Walvoord obviňuje postmilenialismus, že neodpovídá faktům stávající historie, že je nerealistický, zastaralý a naivní.¹⁶ Jay Adams tvrdí, že postmilenialismus je mezi konzervativními učenci „mrtvou otázkou“, jelikož jako systém předpovídá zlatý věk, zatímco svět každou chvíli čeká zničení; Adams souhlasí s výše zmíněnými autory, že „příchod dvou světových válek ... byl prakticky umíráčkem konzervativního postmilenialismu.“¹⁷ Adams o Boettnerově postmilenialismu s dlouhodobým náhledem na historii prohlašuje, že „je příliš těžké ho přijmout, když křesťané musí čelit faktu vodíkových bomb v rukách zvráceného lidstva.“¹⁸ Hal Lindsey ve své knize *Milá zesnulá planeta Země (The Late Great Planet Earth)* dobře vykresluje postoj předchozích autorů, když říká, že „dříve existovala“ skupina lidí zvaných „postmilenialisté“, kteří kvůli první světové válce velmi zmalomyslně a kvůli druhé světové válce v zásadě vymizeli. Lindseyho závěr (stojící na základě žalostně ubohého výzkumu) zní: „Žádný učenec, který má nějakou sebeúctu, nemůže být ‚postmilenialistou‘, když se podívá na dnešní situaci ve světě a na zrychlující se úpadek křesťanského vlivu.“¹⁹

¹³ „Millennium“, *Unger's Bible Dictionary* (Chicago: Moody Press, rev. 1961), s. 739.

¹⁴ John F. Walvoord, *The Millennial Kingdom* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1959), s. 9.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 18.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 35, 36.

¹⁷ Jay E. Adams, *The Time is at Hand* (Nutley, N. J.: Presbyterian and Reformed Publishing Co., 1970), s. 2.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 4.

¹⁹ Hal Lindsey (a C. C. Carlson), *The Late Great Planet Earth* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1970), s. 176.

Smutným faktem je, že naši výše zmiňovaní křesťanští bratři by se měli stydět za to, co napsali a k jakým závěrům došli; postoje a způsoby uvažování, které se v jejich slovech projevují, jsou tristním způsobem nedostatečné a není možné je považovat za křesťanské bádání či učenost, která by byla hodna respektu. Na základě totožné novinové exegeze by člověk *stejně snadno mohl odmítnout Kristův návrat ve slávě*. Stačilo by se zeptat, „Kde je to zaslíbení Jeho příchodu“ (srov. 2. Pt 3:1–4). Toto *reductio ad absurdum* je něco, s čím je třeba se vypořádat. Fakt, že éra evangelijního blahobytu a světového míru ještě nepřišla, nevyvrací biblické učení, že taková éra přijde (z moci Božího Ducha a skrze věrnost Kristovy Církve v jejím Velkém poslání), o nic více, než fakt, že se Kristus ještě nevrátil, vyvrací biblické učení, že k této události dojde!

Jedinou otázkou tedy je, *jestli Bible* tyto věci skutečně učí. Jestli ano, pak „ať je Bůh pravdivý a každý člověk lhář“ (Ř 3:4). Noviny nemají sebemenší právo zpochybňovat Boží Slovo pravdy. A toto právo nemají ani ti, kdo noviny čtou. Jakožto Kristovi věrní učedníci máme důvěřovat Bohu jako svrchovanému Vládci lidské historie, „který působí všechno podle rady své vlastní vůle“ (Ef 1:11), „od počátku oznamuje konec a od dávných časů věci, které se ještě nestaly; říká: ‚Můj úradek obstojí a Já vykonán celý svůj záměr‘“ (Iz 46:10), takže „nikdo nedokáže bránit Jeho ruce“ (Dan 4:32). Spolu s žalmistou bychom měli hlásat, že „Hospodin činí vše, co chce, a to na nebesích i na zemi“ (Ž 135:6; srov. Ž 115:3). Pokud Bůh říká, že se něco stane, pak se to stane; je pouze k naší hanbě, jestli jsme malověrní a nevěříme Jeho zaslíbením.

Jen si představte následující scénář: zbožný a oddaný Simeon je v Chrámu a očekává útěchu Izraele (srov. L 2), když tu k němu přijde populární židovský teolog a říká: „Simeone, tvá naděje osobního Mesiáše je mrtvou otázkou, je to jen idealistický anachronismus. Tvou nerealistickou teorii vyvrátil historický vývoj a opustily ji všechny školy; je zastaralá a naivní, už není aktuální otázkou. Žádný učenec, který má nějakou sebeúctu, nemůže zastávat tvůj názor, když se podívá na dnešní situaci ve světě a když si uvědomí čtyři sta let Božího mlčení; opora za oporou se zhroutily a události, které

stihly náš národ, zabily optimismus tvé teorie.“ Řekl by snad nějaký konzervativní teolog, že tyto úvahy vyvrátily nebo diskvalifikovaly Simeonovo přesvědčení? Považoval by někdo za oprávněné ho zavrhnout a už k němu nepřistupovat jako k zásadní a životně důležité pozici, která si zaslouží biblické zvážení a uznání? Samozřejmě, že ne. Proto takto nelze odmítnout ani biblický postmilenialismus.

Zkreslování a překrucování

Postmilenialismus byl v tomto století odmítán na velmi jasně neortodoxním základě, ale to není vše. Zároveň se totiž často stávalo, že novodobí obhájci ostatních škol výkladu předkládali jeho převrácenou a nereálnou podobu, kterou mohli snadno smést ze stolu a jít se věnovat jiným otázkám. Znovu a znovu je vidíme, jak svým posluchačům a čtenářům předkládají ty nejhorší možné výklady postmileniálních charakteristik nebo jak prezentují nějaký výstřední aspekt pozice některého postmileniálního spisovatele jako charakteristický pro samotné srdce celého myšlenkového systému. Pro ilustraci si můžeme uvést následující příklady tohoto jednání. Hal Lindsey říká, že postmilenialisté věří ve vrozenou dobrotu člověka,²⁰ a John Walvoord tvrdí, že postmilenialismus jako pozice nedokázal odolat úpadku do liberalismu.²¹ Také ho obviňuje, že nevidí naplnění Království v Kristově druhém příchodu.²² William E. Cox tvrdí, že postmilenialismus se vyznačuje doslovným výkladem Zjevení 20.²³ Jay Adams vykresluje postmilenialistu jako někoho, kdo si není schopen představit, že by Milénium mohlo probíhat zároveň s věkem Církve nebo že by mohlo být nynější realitou,²⁴ je-

²⁰ *Tamtéž.*

²¹ Walvoord, s. 34.

²² *Tamtéž*, s. 31.

²³ William E. Cox, *Amillennialism Today* (Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publishing Col., 1966), s. 64.

²⁴ Adams, s. 9–10. Jak uvidíme níže, takové tvrzení je pouze otázkou terminologie: Označuje slovo „Milénium“ to samé jako spojení „věk Království (/Církve)“, nebo se jedná konkrétněji o nějakou menší část tohoto období? Ať tak nebo tak, Kristova vláda je přítomnou realitou a postmilenialisté *nestaví* Milénium do *kontrastu* vůči věku Církve.

likož postmilenialista (podle Adamse) musí chápat Milénium jako něco výlučně budoucího – jako zlatý věk, který je právě za rohem.²⁵ A nakonec: Mnozí si běžně myslí a vyučují, že postmilenialismus tvrdí, že napříč historií vidíme ničím nepřerušovaný, neustálý růst spravedlnosti, kdy se svět velmi zjevně a neustále více a více zlepšuje, až nakonec dosáhne utopického věku. Geerhardus Vos vykresluje postmilenialistu jako někoho, kdo usiluje o „ideální dokonalost“, kdy bude obrácen „každý jeden člověk“ a někteří se dokonce stanou „bezhríšnými“.²⁶

Všechna tato tvrzení jsou jednoduše nepřesná a nepravdivá. Loraine Boettner, Kalvinista s velkým K, rozhodně nevěří ve vrozenou dobrotu člověka; a B. B. Warfielda lze jen stěží obvinít, že neodporoval liberalismu. Tvrzení, že by A. A. Hodge neviděl druhý Kristův příchod jako velký den naplnění historie, je jednoduše absurdní. J. Marcellus Kik a mnozí další trvali na obrazném výkladu Zjevení 20. Někteří nizozemští teologové šestnáctého a sedmnáctého století, stejně jako třeba Jonathan Edwards a E. W. Hengstenberg, byli postmilenialisté, kteří chápali Milénium jako stávající realitu své vlastní doby. David Brown, J. H. Snowden, B. B. Warfield, Marcellus Kik a mnozí další chápali Milénium jako realitu, která se odehrává současně s věkem mezi Kristovými příchody (během nějž Církev postupně poroste, a to svými počty i mírou svého vlivu). Charles Hodge, James Snowden a Loraine Boettner byli postmilenialisté, kteří svorně vysvětlovali, že růst Kristova Království ve světě pravidelně čelí krizím, a Boettner sám zásadním způsobem zdůrazňoval fakt, že Království roste po nepostřehnutelných krůčcích napříč dlouhými obdobími. A nakonec: Jestli si někdo představuje postmilenialismus jako utopickou pozici, pak nechápe jeden nebo více z jeho historicky zásadních a základních principů. Faktem je, že jedna kapitola v Boettnerově knize *Milénium (The Millennium)* se dokonce jmenuje „Milénium není dokonalým ani bezhríšným stavem“, což je ve značném rozporu vůči Vosovu překrucování a zkreslování. Nikdo nikdy ve jménu evangelikálního post-

²⁵ *Tamtéž*, s. 2, 41.

²⁶ *Outline of Notes on New Testament Biblical Theology*, s. 89, 90.

milenialismu netvrdil to, co říká Vos (a už *vůbec* to netvrdil žádný z nespočtu jeho postmileniálních kolegů nebo předchůdců na Princetonském semináři). Je tedy zjevné, že novodobí odpůrci postmilenialismu nebyli vůči jeho skutečným rysům a principům féroví, ale místo toho ho jako obecnou kategorii výkladu překrucovali a zkreslovali, což rozhodně není dobrý základ pro odmítnutí této pozice.

Dvojsečná kritika

Třetím špatným důvodem, proč byl postmilenialismus odmítán, byly (údajně) kritické úvahy, které se ve skutečnosti týkají *ostatních* eschatologických pozic přinejmenším *do stejné míry* jako postmilenialismu. Jedním z těchto tvrzení je, že mezi konkrétními postmilenialisty existují rozdíly, a tak postmilenialismus není jednotnou teologií. S tímto tvrzením souvisí i další kritika: Postmilenialismu se prý drží extrémně odlišné teologické školy.²⁷ Nicméně, to samé právě tak platí o amilenialismu a premilenialismu. Mezi proponenty těchto pozic existuje celá řada rozdílů (faktem je, že by člověk mohl mít tendenci se domnívat, že jsou mezi nimi rozsáhlejší a významnější rozdíly než mezi postmilenialisty), což však neříká naprosto nic o pravdivosti ústředních rysů těchto škol. A znovu, někteří chtějí tvrdit, že postmilenialismus je nepravdivým systémem, kvůli „vině na základě souvislosti“ – jinými slovy, postmilenialismus je nebiblický, jelikož nějakou jeho formu někdy zastávali někteří unitáři a liberálové. Nicméně, „premilenialismus“ zastávali a zastávají odpadlí Židé a novodobí sektáři;²⁸ a „amilenialismu“ se drží neoortodoxní dialektická teologie. Fakt, že někde existují určité funkční podobnosti mezi některými evangelikálními teology na straně jedné a heretiky na straně druhé, sám o sobě neodpovídá na klíčovou otázku toho, kterou z eschatologických pozic vyučuje Boží Slovo. Ať už je *biblickým* chápáním Milénia *cokoliv*, tak nebo tak tuto pozici zneužívají některá bludná hnutí. Proto skutečnost, že konkrétní přesvědčení zastává nějaký neortodoxní autor, ani v nejmenším nediskredituje pozici jako takovou.

²⁷ Walvoord, s. 23, 34, 36.

²⁸ Pozn. př.: Např.: Svědkové Jehovovi, Adventisté sedmého dne nebo Mormoni.

Další kritikou, kterou nelze vztáhnout pouze na postmilenialismus, je to, že někdy vykládá biblická proroctví obrazně,²⁹ ale jindy doslovně.³⁰ Premilenialisté vidí symbolický výklad téměř jako zbabělost, amilenialisté považují doslovné chápání proroctví za hrubé a necitlivé. Faktem ale zůstává, že žádná z výše zmiňovaných tří škol nevykládá biblická proroctví pouze doslovně nebo pouze obrazně. (A, mimochodem, pravidla „Doslovně tam, kde je to možné,“ se ve skutečnosti nedrží vůbec nikdo, jak je zjevné například z výkladů Šelmy ze Zjevení, která by potenciálně *mohla* být doslovnou obludou, ale velmi zjevně to tak není.) *Všechny tři* školy v různých prorockých pasážích nacházejí *oba* druhy literatury, a je proto neupřímné tvrdit či naznačovat opak. Jestli je zde možné dovozovat vůbec něco, pak by fakt, že postmilenialismus je podle amilenialistů příliš doslovný a podle premilenialistů příliš obrazný, mohl ukazovat na to, že pouze postmilenialismus si ve svém výkladu zachoval náležitou rovnováhu (ač ani to rozhodně nic nedokazuje). Naším závěrem tedy musí být, že nařčení ze subjektivního zduchovňování či naopak přílišné doslovnosti není něčím, co by se dalo řešit *na obecné úrovni*; je třeba, aby se proti sobě oponenti postavili v exegetickém boji muže proti muži ohledně *konkrétních* pasáží a vyjádření.

Ukvapená nařčení

A nakonec: Kromě pomýlených a neúspěšných pokusů odmítnout postmilenialismus na základě (1) novinové exegeze, (2) překrucování, a (3) dvousečné kritiky (která se týká kritika právě tak jako kritizované pozice) v poslední době slyšíme nařčení a obvinění postmileniální pozice, která jsou přinejmenším *ukvapená či nepodložená*. Do této kategorie patří například tvrzení, že postmilenialismus se zakládá na starozákonních pasážích, ne na novozákonním materiálu,³¹ a že Nový zákon neví nic o hlásání jakéhosi (polo-)zla-

²⁹ Walvoord, s. 24–25, 34.

³⁰ Cox, s. 20, 136; Adams, s. 15.

³¹ George L. Murray, *Millennial Studies* (Grand Rapids: Baker Book House, 1960), s. 86–87.

tého věku.³² Taková tvrzení se ale hrouť pod svou vlastní vahou, zvláště pak tváří v tvář postmileniálním apelům na novozákonní pasáže, jako jsou podobenství o růstu Království v Matouši 13, učení apoštola Jana o přemožení Satana a světa (např. J 12:31–32; 16:33; 1. J 2:13–14; 3:8; 4:4, 14; 5:4–5), Petrovo kázání o Letnicích (Sk 2:32–36, 41), Pavlovo hlásání, že bude spasen celý Izrael (Ř 11:25–32), jeho kapitola o vítězství vzkříšení v 1. listu Korintským 15 (především v. 20–26 a 57–58), tvrzení v listu Židům 1–2 o poddání všech nepřátel Kristu v době po Jeho nanebevstoupení (Žd 1:8–9, 13; 2:5–9), nespočetné pasáže ve Zjevení, zvláště pak ty, které popisují nezměrnost zástupu spasených (např. Zj 7:9–10), otevřené dveře pro misionářský triumf a společnou vládu křesťanů s Kristem nad národy (Zj 2:25–27; 3:7–9), poddání království tohoto světa Kristovu Království (Zj 11:15) a naprosté vítězství kázání evangelia (Zj 19:11–21). Odpůrci postmilenialismu třeba mohou chtít zpochybnit jeho výklad těchto pasáží, ale je neopodstatněné, aby bez náležitých vymezení a bez podrobné interakce s postmileniálními spisy tvrdili, že tato pozice nestojí na Novém zákoně jako takovém.

Mezi další příklady ukvapené kritiky patří Walvoordovo obvinění, že postmilenialismus zatemňuje učení o Kristově druhém příchodu tím, že ho zahrnuje do díla Boží prozřetelnosti v historii,³³ a Adamsovo nařčení, že postmilenialismus zaměňuje a spojuje Milénium s věčným stavem, jelikož prý bere starozákonní proroctví o Království pokoje a blahobytu a nesprávně je vztahuje na novozákonní zmínku o Miléniu, a tak končí s dilematem, že buď nejsou potřeba nová nebesa s novou zemí (kterých se starozákonní proroctví týkají ve skutečnosti), nebo je Milénium zmařeno.³⁴

Walvoord nebere dostatečně v potaz postmileniální filozofii historie. Není to tak, že by postmilenialista mezi Boží prozřetelností v historii a naplněním historie nerozlišoval – *naopak*, postmilenia-

---

³² Adams, s. 13.

³³ Walvoord, s. 33.

³⁴ Adams, s. 9, 14, 99. Adams tento svůj komentář míří na „ty, kdo věří v neuskutečněné Milénium“, mezi něž řadí i postmilenialisty.

lista chápe prozřetelnost jako něco, co svým řízením vede ke konečnému cíli naplnění historie. A v tomto kontextu si uvědomuje, že Nový zákon hovoří o Kristově „příchodu“ *různými* způsoby (zatímco Walvoord se velmi zjevně domnívá, že Kristus „přichází“ pouze v jednom jediném smyslu – jmenovitě při svém návratu ve slávě) – například při ustanovení Jeho Království v prvním století (Mt 16:28; srov. L 11:20), v Osobě Jeho Svatého Ducha při Letnicích (J 14:18, 28; srov. 14:16; Sk 2:33; 1. Kor 15:45; 2. Kor 3:17), ve společenství s kajícím a poslušným věřícím (Zj 3:20; J 14:21–23), v historickém soudu nad národy (Mt 24:29–30, 34; Mk 14:61–62) a nad církvemi (Zj 2:5, 16). Tyto Pánovy „příchody“ jsou součástí Božího prozřetelného řízení historie před jejím naplněním a *liší se* od Kristova viditelného a slavného příchodu v posledním soudu (2. Te 1:7–10). Postmilenialista Kristův druhý příchod a Boží prozřetelné působení rozhodně nezaměňuje a nezatemňuje.

A, navzdory Adamsovu nařčení, ani nezaměňuje a nespojuje Milénium s věčným stavem; postmilenialista si je rozdílu mezi nimi dobře vědom. Pointou zde je, že nesouhlasí s Adamsem, že některá starozákonní proroctví se týkají výhradně věčného stavu. *Předtím*, než se amilenialisté a postmilenialisté „utkají“ v čistě exegetické debatě ohledně konkrétních pasáží, by bylo stejně legitimní, aby ze zaměňování a spojování věčného stavu s Miléniem obvinil postmilenialista *Adamse*. Postmilenialista má k tomu, aby propojoval relevantní starozákonní pasáže s novozákonním Miléniem, dobré důvody. Tyto pasáže totiž podle jeho uvažování hovoří o blahobytu Kristova Království *před* naplněním historie, přičemž Milénium *je* právě a přesně formou Království před tímto naplněním. Postmilenialisté tato starozákonní Písma chápou (přínejmenším zčásti) jako předpovědi ohledně stavu věcí před naplněním historie, jelikož hovoří o věcech, které jsou pro věčný stav nepatřičné (např. odpor vůči Království, evangelizace, růst Království, interakce mezi národy, smrt, atd.). Znovu, oponenti postmilenialismu mohou zpochybnit jeho výklady takovýchto pasáží. Nicméně, obviňovat nás, že směšujeme a zaměňujeme dvě velmi jasně a uvědoměle rozdělené entity (Milénium a věčnost), předtím, než naši oponenti nejprve vyvrátí

exegetické uvažování, na němž postmilenialismus stojí, je ukvapené a neopodstatněné. Postmilenialismus není „podezřelý“ *předem* o nic víc než amilenialismus.

Další neopodstatněnou kritikou postmilenialismu jako systému je Adamsovo tvrzení, že postmilenialismus 1) má ještě méně důvodů očekávat nějaký (polo-)zlatý věk v historii než premilenialismus, jelikož neexistuje nic, co by ho mohlo přinést, kromě hříšného, neoslaveného lidstva, a 2) nemá žádné vysvětlení pro náhlou změnu situace ve světě, kterou očekává na konci historie.³⁵ Takováto tvrzení jsou nepodložená a neoprávněná, jelikož postmilenialisté vidí Kristovu mocnou přítomnost skrze Ducha Svatého jako dostatečný důvod, proč očekávat, že Církev ve svém Velkém poslání uspěje (srov. Mt 28:18–20). Zároveň chápou propuštění Satana z jeho spoutání, které přišlo po Kristově vzkříšení a omezovalo jeho schopnost a moc klamat národy, jako adekvátní vysvětlení změn situace ve světě na samém konci věku (tak jako Adams). Tyto rysy postmileniálního učení jsou dobře známé, a proto je Adamsova kritika velmi zjevným opomenutím důležitého prvku pozice, kterou kritizuje.

Podobnou odpověď si žádá i Walvoordův criticismus, že postmilenialismus bere dnešnímu věřícímu naději Kristova bezprostředně se blížícího návratu.³⁶ Faktem je, že postmilenialismus nikdy ani netvrdil, že se snaží zachránit učení o tom, že Kristův návrat už musí nastat každíčným okamžikem. Naopak, jeho charakteristickým rysem je *odmítání* takového učení. Nový zákon rozhodně naznačuje, že Pánův příchod je časově vzdálenou událostí a že křesťané by měli očekávat, že až se bude konečně blížit, uvidí jeho předzvěsti.³⁷ Neměl by na nás totiž přijít jako nečekaný zloděj

³⁵ Adams, s. 12, 87.

³⁶ Walvoord, s. 32–33.

³⁷ Srov.: O. T. Allis, *Prophecy and the Church* (Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publishing Co., 1945), s. 173–174. Tuto skutečnost bychom rozhodně neměli chápat, jako by snad naznačovala, že nějaký křesťan zná přesný den či hodinu Kristova návratu. Takové poznání si nenárokoval ani Kristus sám (Mk 13:32) – a rozhodně není na nás, abychom se snažili poznat Boží tajný úrdek, kdy tato událost nastane (L 12:40; Sk 1:6). Naší

(1. Te 5:4), jelikož my křesťané máme věřit Písmům, že se nejprve musí odehrát konkrétní události (srov. 2. Te 2:1–3, atd.). Faktem samozřejmě je, že chyba poštilých panen spočívala právě v tom, že očekávaly okamžitý a bezprostřední příchod ženicha (Mt 25:1–8). Jen stěží tedy lze vinit postmilenialismus z toho, že se nedrží učení, o kterém je ze samé podstaty své pozice přesvědčený, že by bylo chybou se ho držet (srov. Mt 25:5, 10).

Musíme tedy dojít k závěru, že dnešní autoři nepředložili jediný dobrý *prima facie* důvod, proč postmilenialismus ignorovat nebo odmítat, proč ho nepovažovat za důležitou teologickou alternativu, kterou mohou zastávat upřímně věřící, bibličtí křesťané. Postmilenialismu se v posledních padesáti letech dostalo nenáležitého a nepodloženého odmítání na základě novinové exegeze, zkreslování a překrucování, dvojsečné kritiky a ukvapených nebo nepodložených nařčení. Faktem však je, že postmileniální eschatologie si zasluhuje být brána vážně a zkoumána ve světle Písma. Její ukvapené odmítnutí nebo ignorování v posledních letech nemá žádné dobré ospravedlnění.

Význačné rysy eschatologických škol

V předchozí části této diskuze jsme viděli, že postmilenialismus jako základní eschatologická pozice byl v nedávných dekadách překrucován a zkreslován. To nás vede k otázce, jaké jsou vlastně základní rozdíly mezi premilenialismem, amilenialismem a postmilenialismem. Jinými slovy, co lze označit za charakteristický náhled jednotlivých pozic, co je pro ně základní a ústřední?

V tomto bodě se mnozí nechávají zmást a zamotávají se do problémů, které jsou v otázce *základního dogmatického* náhledu pre-, a postmilenialismu podružné a nerozhodující. Tím chci říct, že se chopí důležitých *exegetických* otázek, které nějak souvisí s tématem milénia, a pokoušejí se tři základní *teologické* pozice *načrtnout* na jejich základě. Tyto konkrétní exegetické otázky však často *nejdou*

---

povinností je prostě se na ni věrně připravovat (Mt 24:46; 25:19–23; Mk 3:35–36).

rozhodující pro *ústřední* a obecná tvrzení jednotlivých škol. Možná zde pomůže několik příkladů.

Když diskutujeme o *význačných, základních rysech* premilenialismu, amilenialismu a postmilenialismu, setkáváme se s mnoha výkladovými otázkami, které se sice biblického učení o Miléniu rozhodně týkají (a je velmi důležité, aby je křesťané zvažovali), ale když dojde na toto *konkrétní* téma, nejsou pro jeho definice nijak kriticky důležité. Důvodem je, že mnozí zastánci *různých* škol se na konkrétních odpovědích na některé z těchto otázek *shodnou*. Můžeme se například zeptat ohledně *charakteru „prvního vzkříšení“* ve Zjevení 20:5. Hovoří tato pasáž o tělesném vzkříšení? O obnovení či znovuzrození věřícího? Nebo o tom, že ve chvíli své smrti vstupuje do přechodného stavu v nebesích? Tato otázka obvykle odděluje premilenialisty od ostatních dvou pozic, jelikož premilenialista trvá na první možnosti; nicméně, je dobře známo, že různí zástupci amilenialismu a postmilenialismu se svorně drželi obou zbývajících možností. Kategorie jednotlivých škol podobným způsobem většinou překračuje i odpověď na otázku *bezprostředního Kristova návratu*. Někteří premilenialisté ho v praxi popírají (post-tribulacionisté), zatímco jiní ho obhajují; stejně se i amilenialisté dělí na ty, kdo ho přijímají, a na ty, kdo ho odmítají. Ani tato otázka nám tedy v naší snaze najít význačné charakteristiky jednotlivých tří eschatologických škol příliš nepomůže. Další podružné nebo teologicky nerozhodující otázky se týkají takových věcí, jako jestli křesťanství mučedníci během Milénia mají jedinečná požehnání, jestli se Milénium vůbec nějak týká přechodného stavu (amilenialisté a postmilenialisté se ohledně odpovědi na tyto otázky různými způsoby shodují), jestli je Církev projevem Kristova Království (což jsou v poslední době ochotni uznat už i premilenialisté), jestli svět a/nebo Církev v budoucnu čeká období nebyvalého soužení a osobního Antikrista (tuto možnost zastávali a mohou zastávat zástupci všech tří pozic), jestli je „tisíc let“ ve Zjevení 20 symbolických nebo doslovných (znovu, všechny tři pozice už odpověděly nebo by mohly odpovědět oběma způsoby). Tyto a podobné otázky mají závažný význam pro víru a praxi křesťanů; já sám zastávám jasné a jedno-

značné přesvědčení ohledně každé jedné z nich. Nicméně, odpovědi na tyto otázky a mnohé jim podobné nejsou *názornými a definujícími* rozdíly mezi třemi *teologickými školami* premilenialismu, amilenialismu a postmilenialismu. Abychom se tedy dostali ke skutečně základním rozdílům mezi těmito třemi pozicemi jako rozlišenými systémy a myšlenkovými směry, můžeme začít tím, že si u každé z nich načrtneme její ústřední tvrzení a rysy.³⁸

Premilenialismus zastává, že (1) Kristus se fyzicky vrátí před Milénium; že (2) Milénium je obdobím spravedlnosti, pokoje a blahobytu pro Kristovo Království na zemi. (3) *Mezi* Kristovým návratem při prvním vzkříšení a soudem hříšníků při druhém vzkříšení těsně před ustanovením věčného stavu bude značný historický odstup. (Tento odstup odpovídá mileniálnímu království pozemské prosperity Božího vyvoleného lidu.) (4) Milénium je tedy odlišené od stávajícího věku Církve, jelikož se jedná o budoucí mezidobí mezi Kristovým návratem a posledním soudem. (5) Specifický charakter mileniálního království se projeví v národní prosperitě obnoveného židovského státu, v rámci něž bude Kristus fyzicky vládnout z Jeruzaléma a vojensky podmaňovat svět mečem. (Nicméně, někteří premilenialisté na tento židovský prvek nekladou

³⁸ Následující popisy rysů jednotlivých škol budou očíslovány způsobem, který umožní snadnější odkazy a srovnání těchto tří pozic.

Až se budeme postupně propracovávat k základní, definující otázce rozdělovací tyto tři školy eschatologie, je třeba, aby čtenář měl na paměti, že jednotlivé nuance různých mileniálních autorů vylučují *rigidní* rozčlenění a rozpracování principů těchto tří směrů. Ani tedy není třeba říkat, že širší shrnutí a obecná tvrzení, která následují, se nutně stále zabývají jen přibližným vymezením. Ne každý zastánce dané perspektivy by podepsal každý jeden výrok, který u následujících perspektiv zmíním. Například otevření premilenialisté John Gill a Charles Spurgeon se drželi (poměrně nekonzistentně a necharakteristicky) důležitých přesvědčení postmilenialismu – především pak velkého úspěchu Církve na zemi před parusí, tedy před Kristovým návratem. Znovu, někteří postmilenialisté neučili a neučí odpadnutí na samém konci historie. Nicméně, v analýze, která následuje, jsem se pokusil předložit přesvědčení, která jsou momentálně rozšířená mezi významnými zástupci těchto tří škol. Tyto souhrny *rozhodně* vystihují obecný konsenzus, ale jsou tím, čím jsou – jsou pouhými souhrny, což s sebou nese všechny nevýhody souhrnů. Neosobní, tematickou studii eschatologických postojů však nelze řešit nijak jinak.

důraz a pouze podotýkají, že Milénium je fází dějin Božího lidu; starozákonní národ Izraele, novozákonní Církev, Milénium a věčný stav jsou v tomto chápání různými fázemi vývoje Království.) A proto (6) je třeba starozákonní proroctví blahobytu brát doslovně, a to jako ukazující na židovský stát (odděleně od Církve), což vyžaduje radikální diskontinuitu mezi Izraelem a Církví. A nakonec, (7) kázání evangelia ze strany Církve napříč světem se před Kristovým návratem ukáže jako kulturně marné a neúčinné; svět se stane beznadějnými troskami, bude neustále horší a horší, což vyústí Soužením na samém konci věku Církve.

Oproti tomu *amilenialismus* říká, že (1) Kristus se vrátí po Miléniu. (2) Nenastane žádné Milénium ve smyslu (polo-)zlaté éry pozemského blahobytu Království; Milénium se místo toho omezuje na požehnání přechodného (nebeského) stavu (někteří vyhrazují jeho požehnání jen na mučedníky v něm) a/nebo čistě vnitřní duchovní triumfy prožívané Církví na zemi (ve smyslu toho, že Kristus vládne v srdci věřících). Amilenialismus tedy v zásadě popírá, že v historii bude existovat nějaké viditelné nebo pozemské vyjádření Kristovy vlády nad celým světem. Jak říká D. H. Kromminga, „Milénium je duchovním či nebeským Miléniem.“ (Podle mnoha amilenialistů je *viditelnou* formou Kristova království na zemi *Církev*; nicméně, Církev *neučiní* Kristovy učedníky ze všech *národů* a nezíská dominantní nebo rozšířený vliv napříč světem, ale vždycky zůstane relativně malým ostatkem věřících, kteří budou roztroušeni po světě, a nebude schopna vypůsobit žádné znatelnější období práva a míru.) (3) Kristův návrat na konci věku Církve přijde zároveň s obecným vzkříšením a s všeobecným soudem všech lidí, věřících i nevěřících. A proto, (4) Milénium je nynějším věkem mezi Kristovými příchody. (5) Kristus během Milénia neobráti ani si nepodmaní svět; svět místo toho uvidí víceméně paralelní rozvoj dobra i zla, přičemž ke konci věku Církve bude sílit zlo. Proto (6) je starozákonní proroctví blahobytu třeba chápat obrazně jako popisy, které ukazují na věčný stav nebo vnitřní duchovní prožitek Církve, což předpokládá či podporuje kontinuitu mezi starozákonním Izraelem a novozákonní Církví. A nakonec, (7) svět se posouvá k době

narůstající bezzákonnosti; kázání evangelia napříč světem nedosáhne významného a proměňujícího vlivu při obracení hříšníků (nedojde k celkovému zučednění národů).

Postmilenialismus, jak už jeho jméno naznačuje, zastává, že (1) Kristus se vrátí po Miléniu, které (2) představuje období, jež bude svědkem růstu a dozrávání spravedlnosti, pokoje a blahobytu Kristova Království na zemi (viditelně představovaného Církví) skrze postupné obrácení světa k evangeliu, a zároveň i období slávy a obhájení svatých v nebesích. (3) Kristův návrat přijde zároveň s obecným vzkříšením a s všeobecným soudem na konci věku Církve. Proto (4) Milénium či Kristovo Království je nynější realitou mezi Kristovými příchody. (Někteří postmilenialisté používali a používají tento konkrétní eschatologický jazyk tak, že „Milénium“ pro ně označuje pozdější, otevřeně a jasně rozpoznatelný blahobytný Království mezi Kristovými příchody.) (5) Specifický charakter mileniálního Království na zemi bude spočívat v celosvětovém blahobytném růstu Církve (nového Izraele), v jejím růstu (skrze konverzi světa mečem Ducha) a vlivu na společnost a kulturu. Proto (6) se starozákonní prorocství blahobytného Království mají vykládat obrazně i doslovně (podle toho, jak vyžaduje kontext, a to jak místní, tak i širší) jako předpovědi požehnání, které sahají ne za věk Církve k obnovenému židovskému království nebo věčnému stavu (což většinou dělá z viditelné Církve na zemi jakousi parentezi), ale k viditelné prosperitě Kristova ustanoveného Království na zemi, které vyvrcholí dovršenou slávou věčného stavu. Existuje zde tedy kontinuita mezi starozákonním Izraelem a novozákonní Církví („novým“ či „obnoveným“ Izraelem), do níž bude začleněna plnost obráceného fyzického Izraele, naroubovaného zpět do Božího lidu. A nakonec, (7) svět v *dlouhodobém hledisku* zažije období mimořádné spravedlnosti a blahobytnosti, které nastane díky tomu, že Církev bude triumfovat v kázání evangelia a učením národů skrze nadpřirozené působení Ducha Svatého; nicméně, propuštění Satana z jeho vězení na konci věku přinese odpadnutí od tohoto požehnaného stavu.

Jádro věci

Ačkoliv výše předložený popis vynechává některé podrobnosti a vymezení, v zásadě shrnuje charakteristický důraz jednotlivých mileniálních možností. Nyní se potřebujeme *blíže zaměřit* na každou ze škol a na její klíčové rysy a charakteristiky (příčemž musíme dovolit, aby v jednotlivých školách byly v některých výkladech odlišnosti, a zároveň si být vědomi, že ohledně některých exegetických bodů může být souhlas napříč školami).

Všechny tři pozice *souhlasí*, že, ačkoliv mezi nimi mohou být terminologické rozdíly (např. ohledně používání slov jako „Království“, „Milénium“, „Soužení“, atd.), nic to nemění na tom, že Církev je v praxi institucí, kterou ustanovil Bůh; že Kristus se vrátí v soudu nad bezzákoným či odpadlým světem; a že *konečnou nadějí* věřících jsou dokonalá nová nebesa a nová země, které budou ustanoveny jako definitivní naplnění Království v rámci věčného stavu. Dále: Žádná z pozic nepopírá, že je nebo bude nějaké Milénium; zároveň žádná nepředpokládá, že se bude jednat o *naprosto dokonalý* věk. Žádná pozice také *zcela* neztotožňuje Království a Milénium jako reality stejného rozsahu, jelikož každý ze systémů souhlasí, že Království má formu či fázi *před naplněním* i formu či fázi *naplnění* – Milénium se nějakým způsobem omezuje na první (nenaplněnou) kategorii. Proto lze klíčové rozdíly mezi pre-, a- a postmilenialismem dále upřesnit následujícím rozbořením formy *Království před jeho naplněním*.

Někteří lidé zastávají, že (I) forma Království před naplněním historie, která je prorokována ve Starém zákoně, se během *věku mezi Kristovými příchody vůbec neuskuteční*, ale týká se výhradně *mileniálního věku blahobytu*, který bude *následovat* po *věku Církve* a začne Kristovým návratem. Do této skupiny obvykle patří dispenzační premilenialisté. Pak jsou tu tací, kteří zastávají, že (II) forma Království před naplněním [historie] se *uskutečňuje* ve věku *mezi Kristovými příchody*; tito lidé spadají do dvou pod-rozdělení. Za prvé, máme zde ty, kdo říkají, (A) že *věk Církve nezahrnuje Milénium*, které je budoucím, odděleným věkem prosperity po Kristově návratu (nicméně, Církev i Milénium jsou vyjádřením či projevem Boží-

ho Království). Sem spadají obhájci historického premilenialismu (nebo post-tribulacionisté). Za druhé zde máme ty, kdo říkají, (B) že *věk Církve zahrnuje Milénium* (nebo je s ním identický), a proto Království před naplněním sahá od Kristova prvního příchodu do Jeho příchodu druhého. Proponenti tohoto názoru v důsledku spadají do dvou skupin. Jsou zde ti, kdo učí, že (1) *mileniální věk* na zemi je časem viditelné prosperity Království; a ti, kdo tvrdí, že (2) slib blahobytu Království se naplní jen na věčnosti. První skupinou jsou postmilenialisté, druhou amilenialisté.

Z tohoto schématu je zřejmé, že mezi evangelikálními konzervativci jsou v eschatologickém učení *dva hlavní předěly*. Prvním je otázka *načasování* či *chronologie* mileniálního království, druhým otázka jeho *charakteru*. První klíčovou otázkou je: Zahrnuje věk Církve Milénium? (Nebo, jinými slovy: Nastanou historické události vzkříšení, soudu a Kristova návratu *společně*?) Tato otázka rozděljuje premilenialisty (jejichž odpovědí je, že *ne*) od amilenialistů a postmilenialistů (kteří odpovídají, že *ano*). Druhou a následnou otázkou je: Bude věk Církve (který zahrnuje *mileniální* Království nebo je s ním identický) časem zjevného blahobytu pro evangelium na zemi, kdy Církev dosáhne celosvětového růstu a vlivu, a křesťanství se tak stane obecným principem, spíše než výjimkou (tak jak tomu dříve na mnoha místech už bylo)? Tato otázka odděluje amilenialisty (kteří odpovídají *ne*) od postmilenialistů (kteří odpovídají *ano*).

Tyto otázky také zároveň ukazují *základní shodu mezi amilenialismem a premilenialismem* v tom, že velkolepý blahobyt Kristova Království, který je zaslibován v Písmu, se podle nich vůbec *nemá* naplnit *před* Kristovým *návratem* ve slávě, což vede k závěru, že *věk Církve naprosto postrádá jakýkoliv zjevný pozemský triumf Církve v jejím poslání a v jejích snahách*. Robert Strong v rámci svého výkladu a obhajoby amilenialismu píše: „Amilenialismus souhlasí s premilenialismem v tom, že Písma nezaslibují obrácení světa skrze kázání evangelia“ (*The Presbyterian Guardian*, vydání z 10. ledna, 1942). Amilenialista William E. Cox dále říká: „Premilenialisté věří, že svět

se zhoršuje a že, až se Ježíš vrátí, svět zrovna bude ve svém nejhorším. Na tom se amilenialisté s premilenialisty shodují.³⁹

Naše předchozí diskuze o eschatologických školách se zaměřovala na koncept Království a na jeho různá vymezení (čas a charakter před naplněním historie). Díky tomu jsme viděli, že nejzákladnější a nejsměrodatnější otázka v určování jedinečného charakteru jednotlivých pozic souvisí s *vývojem historie před Kristovým návratem* (či, jinými slovy, se zjevným úspěchem Velkého poslání). Důraz Jaye Adamse na realizovaný nebo nerealizovaný charakter „Milénia“ tedy *není* tou ústřední otázkou, která by v eschatologii zaujímala centrální a unikátní pozici, jelikož amilenialismus *není* (navzdory Adamsovým tvrzením) jedinou pozicí, která vidí Milénium jako realitu ustanovenou při Kristově prvním příchodu a probíhající souběžně a společně s nynějším věkem Církve. Známy postmilenialista J. Marcellus Kik prohlásil, že „Milénium je obdobím evangelia, obdobím Mesiášova Království... Milénium započalo buď s Kristovým nanebevstoupením – nebo se dnem Letnic – a bude trvat až do Kristova druhého příchodu.“⁴⁰ Mnozí jiní postmilenialisté zde s Kikem souhlasí. A dokonce i dřívější postmilenialisté, kteří chápali Milénium především jako pozdější část období mezi Kristovými příchody, zastávali, že Království Mesiáše bylo ustanoveno během Kristova prvního příchodu; „Království“ tedy bylo přítomnou realitou, zatímco „Milénium“ představovalo budoucí triumfální (a přece nedokonalou) část věku Království (a tedy Církve). Adamsova otázka proto poukazuje na neshodu ohledně *terminologie*, ne ohledně podstaty. (A stojí za povšimnutí, že někteří moderní premilenialisté, např. G. E. Ladd, uznávají, že Království už je v nějakém smyslu ustanoveno.)

Jádrem celé debaty tedy je otázka *budoucích pozemských vyhlídek pro už ustanovené Království*. Přivede Království před Kristovým návratem do své náruče všechny národy, aby tak přišlo období duchovního pozeznání, celosvětového míru a viditelného blahoby-

³⁹ Cox, s. 5.

⁴⁰ J. Marcellus Kik, *An Eschatology of Victory* (Nutley, N. J.: Presbyterian and Reformed Publishing Co., 1971), s. 17. Tento výrok původně zazněl při přednášce na teologickém semináři *Westminster Theological Seminary* v roce 1961.

tu? Bude Církev, jíž byla zaslíbena neustálá přítomnost Toho, který třímá veškerou moc na nebesích i na zemi, úspěšná v učedničení všech národů tak, jak jí přikázal? Na této základní a podstatné otázce – která úspěšně a konkrétně rozděluje všechny tři mileniální školy – se jasně ukazuje, že *základní charakteristikou* postmilenialismu je jeho biblicky podložené a smělé očekávání evangelijního blahobytu pro Církev v *nynějším* věku. Premilenialisté a amilenialisté se *shodnou* na *odmítnutí* této naděje; poté se rozdělují v tom, jak vysvětlují její (*prima facie*) biblické základy. Premilenialista vyhlíží blahobyt Království v historii; toto Království však má výrazně židovský charakter a je oddělené od skutečného Božího Izraele (tedy od Kristovy Církve). Amilenialista neočekává žádný jistý blahobyt Království v historii na zemi a odsouvá biblické učení o věku práva a pokoje výhradně na čas po historii.

Rekapitulace

Naše srovnávání eschatologických škol si tedy můžeme shrnout následovně: Premilenialista věří, že v událostech času konce bude dlouhá mezera, do které bude po Kristově návratu zasazeno Milénium; mileniální Království se bude vyznačovat blahobytem obnoveného židovského státu. Amilenialista tuto mezeru v událostech času konce popírá a očekává, že se Kristus vrátí po mileniálním věku, který bude prakticky zcela postrádat jakýkoliv zjevný blahobyt. Postmilenialista se od předchozích dvou pozic odlišuje svým přesvědčením, že v událostech konce času nebude žádná mezera; Kristus se vrátí po mileniálním věku Církve, který se odehraje mezi Jeho dvěma příchody a během nějž bude mít plnění Velkého poslání Církve zjevný a jasný úspěch. *Stručně řečeno*, postmilenialismus se liší od ostatních dvou systémů svým zásadním a základním *optimismem* pro Království v *nynějším věku*. Tento postoj smělé jistoty a důvěry v moc Kristova Království, v moc Jeho evangelia, v mocnou přítomnost Ducha Svatého, v moc modlitby a v postup Velkého poslání odlišuje postmilenialismus od základního pesimismu amilenialismu a premilenialismu.

Alva J. McClain komentuje amilenialismus následovně:

Eschatologické události v Bibli nenajdeme na konci lidské historie, ale *v ní*. Barthova „eschatologie“ je však zároveň nad historií a mimo historii; nemá vůči historii téměř žádný či vůbec žádný živoucí vztah. Cenné shrnutí a kritické zhodnocení této nové školy „eschatologie“ napsal Dr. Berkhof. ... To, co si však Berkhof sám, jak se mi zdá, neuvědomuje, je fakt, že jeho vlastní amileniální systém do nějaké míry podléhá tomu samému soudu, a to přinejmenším ve svém učení o ustanoveném Božím Království. Podle tohoto náhledu napříč historií lidstva pokračuje rozvoj dobra i zla bok po boku. Poté přijde katastrofa a krize Božího soudu, ne pro ustanovení Božího Království *v* historii, ale *po* konci historie. Naděje spočívá jen v novém světě, který leží *mimo* historii. Proto se historie stává pouze jakousi přípravnou „předsíní“ věčnosti; a to ne zrovna moc racionální předsíní. Je to úzká chodba, stísněná a temná, jakási „čekárna“ vedoucí nikam *v* historickém procesu. Hodí se jen k tomu, aby byla konečně opuštěna ve prospěch ideální existence ve zcela jiné sféře. Takovýto pohled na historii se zdá ve světle biblického zjevení nemístně pesimistický.⁴¹

Pravděpodobně největším problémem McClainova tvrzení je to, že přehlídí, že jeho vlastní premilenialismus „podléhá tomu samému soudu“ jako amilenialismus. Bude na místě si zde uvést Boettnerův výrok o premilenialismu:

Proto, pokud jde o obrácení světa, [historický] premilenialismus a dispenzacionalismus se dívají na kázání evangelia jako na selhání a nevidí v nynější dispenzaci pro svět žádnou naději. Pova-

---

⁴¹ McClain, s. 22–23.

žují Církev za podnik, který je ve své podstatě zkrachovalý a odsouzený k selhání (stejně jako skončilo selháním všech pět předchozích dispensací); a tvrdí, že nemoci světa může vyléčit pouze Druhý Kristův příchod. ... Dalším důsledkem tohoto přesvědčení je domněnka, že různá dobrodiní civilizace, která přišla skrze vliv Církve, jsou pouze iluzorní a že budou při Kristově příchodu smetena a zničena. ... Jelikož logika celého systému je právě taková, je pochopitelné, proč je jeho náhled na nynější věk pesimistický. Jestli se nám zdá, že celý sekulární řád je odsouzený ke zkáze a že Bůh o něj nemá žádný další zájem, proč bychom za něj vůbec měli cítit jakoukoliv sebemenší zodpovědnost? Zastánci těchto systémů si zároveň bezpochyby budou připadat, že čím dříve zlo dosáhne svého vrcholu, tím lépe. Přesvědčení, že kázání evangelia v dispensaci Svatého Ducha nikdy nemůže dosáhnout ničeho většího než velmi omezeného úspěchu, musí nevyhnutelně paralyzovat úsilí Církve, a to jak v domácích sborech, tak i na misijním poli. Takový přílišný důraz na jinosvětскost nemůže znamenat nic jiného než nedostatečný důraz na svět tady a teď; důsledkem je jeho zanedbávání. ... Bylo by těžké si být i jen představit teorii, která by v principu byla pesimističtější, beznadějnější a (při konzistentním uplatňování) lépe vymyšlená k tomu vést k selhání Církve v jejím poslání.⁴²

To, co tedy odlišuje biblického postmilennialistu od amilennialistů a premilennialistů, je jeho přesvědčení, že Písmo učí *úspěch Velkého poslání v tomto věku Církve*. Optimistická jistota, že národy světa se

---

⁴² Loraine Boettner, *The Millennium* (Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publishing Co., 1957), s. 352, 353, 354.

stanou Kristovými učedníky, že Církev poroste a naplní svět, že křesťanství se stane dominantním principem spíše než výjimkou, to vše odlišuje postmilenialismus od ostatních systémů. Těmto věcem věří všichni postmilenialisté a *pouze* postmilenialisté, proto postmileniální školu eschatologického výkladu může podkopat jedině důkladné vyvrácení této jistoty. Tím, co v konečném rozboru charakterizuje postmilenialismus, není uniformní odpověď na jakoukoliv jednu konkrétní exegetickou otázku (např. ohledně „muže bezzákonnosti“, „prvního vzkříšení“, „spásy celého Izraele“ atd.), ale spíše oddanost evangeliu jako Boží moci, která skrze působení Ducha Svatého obrátí drtivou většinu světa ke Kristu a přinese všezahrnující poslušnost vůči vládě Jeho Království. Různí postmilenialisté tuto svou jistotu biblicky podepřou a podloží celou řadou způsobů, tak jako mohou různí „kalvinisté“ na obhajobu Boží vyvolující svrchovanosti ve spasení použít různé soubory pasáží. Postmilenialista se dnes odlišuje svým přesvědčením, že poslání a zdroje, které jsou na straně Kristova Království, povedou k úspěšnému zučednění národů, k jejich poddání Ježíši Kristu před Jeho druhým příchodem; veškerý historický pokles a úpadek v misionářských snahách Církve, v tom, jak křesťané plní (či neplní) své poslání budovat, vyučovat a posvěcovat národy Slovem pravdy, musíme připsat ne něčemu, co by bylo neoddiskutovatelným faktorem vývoje historie lidstva – na vině je nevěrnost Církve.

Reformované dědictví postmilenialismu

Nyní, když jsme si vyjasnili, co je specifickým charakterem postmilenialismu, jenž ho odlišuje od ostatních eschatologických škol, bude náležité posunout se dál a dokázat si, že tato pozice není z hlediska ortodoxní teologie ničím výstředním a odchylným, že rozhodně není nějakým nedávným výmyslem (který by přišel, jak někteří mylně tvrdí, se vzestupem humanistického optimismu devatenáctého století). Naopak, *postmileniální naděje byla neústupně zastávaným přesvědčením většiny reformovaných učenců od šestnáctého století až do začátku století dvacátého*. Ve světle této skutečnosti si postmileniální pozice zaslouží, abychom se dnes znovu pečlivě za-

měřili na její biblické základy; rozhodně totiž není náležité ji jen tak snadno odhodit jako jakousi očividnou teologickou chybu. Neexistuje tedy žádný *prima facie* důvod odmítnout postmilenialismus jako něco, co by bylo cizí těm nejuznávanějším teologickým učitelům, jako jakousi bezděčnou paralelu ke konkrétním sekulárním hnutím. Postmileniální přesvědčení zastávali nejspolehlivější a nejvýjimečnější teologové a komentátoři od reformace až po dnešek.

Jan Kalvín

Reformovaná teologie (v kontrastu vůči evangelikální či luteránské teologii) považuje za svého „otce“ Jana Kalvína, nepopíratelného teologického mistra protestantské reformace. Dědictví postmilenialismu v reformované teologii lze vysledovat už od Kalvínových spisů. J. A. De Jong ve své dizertační práci na *Svobodné amsterdamské univerzitě (Free University of Amsterdam)*, která nese název *Jako vody pokrývají moře (As the Waters Cover the Sea)*, tvrdí, že „komentáře Jana Kalvína vedou některé badatele k závěru, že očekával rozšíření evangelia a pravého náboženství do všech končin země.“⁴³ J. T. McNeill, editor Kalvínovy *Instituce křesťanského náboženství pro Knihovnu křesťanských klasiků (Library of Christian Classics)*, hovoří o „Kalvínově koncepci vítězství Kristova Království a jeho budoucího celosvětového charakteru napříč celým lidstvem, což je téma, které se v jeho *Komentářích* objevuje velmi často.“⁴⁴ Iain H. Murray ve své nedávné studii *Naděje puritánů (The Puritan Hope)* zmiňuje, že „Kalvín věřil, že Kristovo Království je už ustanoveno, a, na rozdíl od Luthera, předpokládal, že ho před naplněním historie čeká ještě mnohem větší triumf.“⁴⁵ Závěry těchto mužů (a sekundárních zdrojů, z nichž čerpají), rozhodně mají v Kalvínových spisech pevný základ.

O názoru, že v budoucnu nastane Kristova doslovná, fyzická, tisíc let trvající vláda na zemi (tedy o premilenialismu), Kalvín pro-

⁴³ De Jong, s. 8.

⁴⁴ *Calvin: Institutes of the Christian Religion*, ed. John T. McNeill, př. Ford Lewis Battles (Philadelphia: Westminster Press, 1960), sv. II, s. 904, pozn. 76.

⁴⁵ Iain Murray, s. 40.

hlásil, že „tato fikce je příliš dětinská, než aby si zasloužila nebo potřebovala vyvrátit.“ Zároveň naznačil svůj implicitní nesouhlas s názorem (předkládaným pozdějšími amilenialisty), že Milénium se týká přechodného stavu svatých (tedy jejich mimotělesného nebeského odpočinku po fyzické smrti a před všeobecným vzkříšením); podle Kalvína se „tisíc let“ Zjevení 20 týká „Církve, zatímco se stále ještě namáhá na zemi.“⁴⁶ Kalvín by nesouhlasil ani s pozicí těch, kdo tvrdí, že mileniální triumf svatých označuje pouze duchovní (neviditelná) vítězství v křesťanově srdci nebo jiná vnitřní požehnání, která prožívá Církev, ale navenek jsou neznatelná (neboli s pozicí jedné školy amileniálního výkladu). Co se týče konkrétní aplikace na Kristovo Království, Kalvín řekl, že „by nestačilo, aby Království vzkvétalo jen v nitru lidí.“⁴⁷ Kalvín chápal žalmistova slova tak, že blahobyt a síla Božího vyvoleného Krále se musí *viditelně zjevit a svět je musí uznat*; musí *být zjevné, že Kristus je Vítězem nad všemi svými nepřáteli v tomto světě*; musí se názorně dokázat, že Jeho Království je imunní vůči otřesům, které momentálně prožívá svět.⁴⁸ Ženevský reformátor ve svém komentáři na 2. list Tesalonickým 2:8 prohlásil:

Pavel nám oznamuje, že Kristus svými paprsky, které z Něj září, *před svým příchodem* zažene veškerou temnotu, v níž vládne Antikrist, tak jako slunce ještě předtím, než ho vidíme, [při svém východu] vyhání temnotu noci rozlíváním svých paprsků.

Toto vítězství Slova se tedy zjeví v tomto světě ... [Bůh] zároveň vybavil Krista právě těmito pažemi, aby tak mohl zahnat své nepřátele na útěk. Právě to je totiž signálem a doporučením pravého a zdravého učení – že se chápe jako dostatečné

⁴⁶ *Instituce*, III. XXV. 5.

⁴⁷ Komentář na Ž 21:9.

⁴⁸ *Tamtéž*, v. 17.

k tomu ukončit veškerou bezbožnost, jako určené
k tomu *nevyhnutelně zvítězit tváří v tvář všem
úkladům a intrikám Satana...*⁴⁹

Kalvín chápal Kristovo Království jako realitu, která byla ustanovena při Jeho prvním příchodu a která pokračuje ve své moci až do Jeho příchodu druhého. Církev je předurčena k tomu mít v tomto období mezi Kristovými příchody celosvětový úspěch; napříč historií totiž poddá všechny národy pod Kristovu svrchovanou a zjevnou vládu. Kalvín vztahoval mnoho slavných prococtví o Mesiášově Království, která vidíme ve Starém zákoně, právě na toto období mezi Kristovými příchody: „Svatí začali vládnout pod nebesy, když Kristus přinesl své Království vyhlásováním svého evangelia.“⁵⁰ Když Kalvín komentuje prococtví o Božím stvoření nových nebes a nové země v Izajáši 65:17, píše: „Těmito metaforami zaslubuje pozoruhodnou a zásadní změnu událostí; ... největší z těchto požehnání, které se mělo zjevit v Kristově příchodu, by však nemohlo být popsáno nijak jinak. Ani tím nemíní pouze první příchod, ale celou vládu, která se musí rozkládat až k Jeho poslednímu příchodu. ... Proto je svět (tak říkájíc) obnovován Kristem ... a i teď postupujeme k němu a k jeho naplňování. ... Prorok hledí na celou Kristovu vládu, až k jejímu úplnému dovršení, které je také nazýváno ‚dnem obnovy a zotavení‘ (Sk 3:21).“ „Boží sláva září ... a nikde nezáří jasněji než v kříži, v němž ... byl celý svět obnoven a všechny věci napraveny k náležitému řádu.“⁵¹ O Izajáši 2:2–4 Kalvín řekl toto: „...ačkoliv plnost dní začala při Kristově příchodu, pokračuje nepřetržitě a postupuje, až dokud se On sám nezjeví podruhé pro naši spásu.“ Během tohoto období „bude Církev, která dříve byla jakoby zatlačena do rohu, nyní svolána ze všech míst ... Prorok zde ukazuje, že hranice Kristova Království se budou šířit a rozrůstat, aby vládl nad různými národy. ... Kristus nebyl poslán pouze k Židům, aby nad nimi vládl; byl poslán vládnout nad celým světem.“

⁴⁹ Komentář na 2. Te 2:8, zdůraznění přidáno.

⁵⁰ Komentář na Dan 7:27.

⁵¹ Komentář na J 13:31.

Triumfální postup Církve, která vládne pod Kristovou nadvládou, bude napříč historií zjevný a očividný; až se všechny národy postupně budou poddávat vládě Spasitele, spásná obnova světa bude stále zřetelnější. Právě taková tedy byla Kalvínova naděje, jeho biblická filozofie dějin.

Žezlem Kristova Království, jímž Kristus vládne, je „pouze a jediné Jeho Slovo“; a Satan ve své moci selhává právě do té míry, do jaké Kristus buduje své Království mocí kázání.⁵² Kalvín směle hlásal, že „dílo Krista a celé Církve bude slavné, a to nejen před Bohem, ale i před lidmi ... Z toho plyne, že bychom měli mít dobré naděje na úspěch.“⁵³ „Nesmíme pochybovat o tom, že náš Pán nakonec přijde, aby prolomil všechny snahy lidí, aby dal svému Slovu volný průchod. Doufejme tedy směle ve více, než dokážeme chápat; On stejně naše představy a naši naděje dalece překoná.“⁵⁴

Reformátorova jistota se jasně projevuje v jeho výkladech modlitby Páně, především pak u druhé prosby („Přijď Království Tvé“): „Nuže, jelikož Boží Slovo je jako královské žezlo, máme zde nařídáno, ať na Pána snažně naléháme, aby dovedl mysl a srdce všech lidí do dobrovolné poslušnosti vůči Němu. ... Bůh tedy ustanovuje své Království tím, že pokořuje celý svět. ... Musíme denně toužit, aby k sobě Bůh shromáždil církev ze všech částí země; aby je rozšířil a dal jim růst v počtech; ... aby srazil všechny nepřátele čistého učení a náboženství; aby roztránil jejich úradky a rozdrtil jejich snahy. Z toho je zjevné, že zápal pro každodenní růst a postup nám není přikázán marně ... Kristus s neustále narůstající nádherou září svým světlem a svou pravdou, jimiž se rozptylují lži a temnota Satanova království, a tak všechny mizí, jsou uhašeny a pomíjejí ... O [Bohu] je řečeno, že *vládne* mezi lidmi, když se dobrovolně zasvěcují a podřizují tomu, aby Jím byli řízeni ... touto modlitbou žádáme, aby Pán odstranil všechny překážky a poddal všechny lidi své nadvládě ... Proto se modlíme, aby Bůh jednal svou mocí skrze své Slovo i svého Ducha, aby se Mu ochotně poddal celý svět. Podsta-

⁵² *Institute*, IV.II.4 a I.XIV.18; srov. komentář na Iz 11:4.

⁵³ Komentář na Iz 49:6.

⁵⁴ Citováno v: Murray, s. xii.

tou této modlitby je, ať Bůh osvítí svět světlem svého Slova – ať formuje srdce lidí vlivy svého Ducha, aby se dotyční díky tomu řídili Jeho spravedlností a právem – a ať obnoví řád všech věcí milostivým konáním své moci tam, kde ve světě existuje nepokoj a chaos ... Znovu, zatímco Boží *Království* neustále roste a postupuje do všech končin světa, musíme se zároveň každý den modlit, *aby přišlo*: protože právě do té míry, do jaké ve světě přebývá nespravedlnost a ničemnost, do té míry *Boží Království*, které s sebou přináší dokonalou spravedlnost, ještě *nepřišlo*.⁵⁵ Tato modlitba za evidentní úspěch Velkého poslání podle Kalvína *nebude marná*; naše *naděje* na úspěch *by měla být smělá*, jelikož *nesmíme pochybovat*, že Kristus tento svůj záměr ve světě uskuteční. Právě taková je postmileniální vize historie před jejím naplněním.

Kalvíново přesvědčení, že národy budou zučedničeny a stanou se poslušnými vůči Kristovu Slovu, se v jeho spisech objevovalo znovu a znovu. „Naše učení musí stát jako povznesené nad veškerou slávu světa; jako neporazitelné ve vši své moci, jelikož není naše, ale živého Boha a Jeho Pomazaného, jehož Otec ustanovil Králem, aby vládl od moře k moři a od řeky až na konec světa; a aby vládl tak, že bude celé zemi a její síle oceli a bronzu, její nádheře zlata a stříbra, vládnout pouhou holí svých úst a bude je rozbíjet jako hrncířovu nádobu; jak nám to líčí velkolepé a nádherné předpovědi proroků ohledně Jeho Království (Dan 2:34; Iz 11:4; Ž 2:9).“⁵⁶ „Bůh [Kristovo Království] nejen chrání a brání, ale také rozšiřuje jeho hranice široko a daleko a zachovává ho a nese ho v nepřerušném postupu k věčnosti. ... Nesmíme posuzovat jeho stabilitu z toho, jak se momentálně věci zdají, ale ze slov zaslíbení, která nás ujišťují o jeho pokračování a o jeho neustálém růstu.“⁵⁷ „Pán zahajuje svou vládu mdlým a jakoby pohrdáníhodným způsobem právě z toho jasně uvedeného důvodu, aby se mohla plněji zjevit Jeho moc skrze její neočekávaný postup a růst.“⁵⁸ Když Kalvín ko-

⁵⁵ *Institute*, III.XX.42, a komentář na Matouše 6:10 (*Harmonie evangelistů*).

⁵⁶ *Institute*, Úvodní řeč pro krále Františka I. Francouzského.

⁵⁷ Komentář na Iz 9:6.

⁵⁸ Komentář na Mt 13:31 (*Harmonie evangelistů*).

mentuje Izajáše 54:1–2, hovoří o „neobyčejné plodnosti Církve“ v rozpínání a zvětšování Království; používá obraz růstu od dětství k dospělosti, a tak vysvětluje, že „Boží dílo bude neobyčejné a zázračné.“ U Žalmu 67 Kalvín poukazuje na nové a nebyvalé pozhnání, které přijde, až budou povoláni pohané a až všechny národy budou mít podíl na spásném poznání Boha; ženevský reformátor v tomto kontextu říká, že jak se bude Slovo spásy šířit po celé zemi, všechny končiny země se poddají Boží vládě. U Žalmu 22:28 („Všechny končiny země se rozpomenou a obrátí se k Pánu“) Kalvín znovu hovoří o tom, jak celý svět bude zaslíbenému Mesiáši vzdávat ochotnou poslušnost právě zbožnosti.

Kalvín zastával, že triumfální vláda Mesiáše nad celým světem se naplní, až národy dojdou spásného poznání Boha. „Poznání Boha se rozšíří celým světem; ... Boží sláva bude známa v každé části světa.“⁵⁹ Ve svých *Kázáních na pastorální epistoly* Kalvín prohlašuje, že „poznání Boha musí zazářit celým světem a každý na něm musí mít podíl“; proto „musíme vynaložit veškeré možné úsilí, abychom přivedli všechny, kdo bloudí z cesty spásy: a nesmíme se k tomu upínat pouze ve své vlastní době, ale i pro dobu po naší smrti.“⁶⁰ Byla to právě Kalvínova jistota a důvěra v zaslíbení Písma, že evangelium bude natolik úspěšné, aby poddalo do poslušnosti vůči Kristu všechny národy, co ho vedlo k tomu, že (pouze on sám) aktivně posílal do světa misionáře – na rozdíl od středověkých křesťanů a ostatních reformátorů, kteří očekávali bezprostředně blízký konec světa (např. Luther očekával, že svět skončí během jeho vlastního života).

Jelikož Kristus svěřil kazatelům „své evangelium, které je žezlem Jeho Království, ... nějakým způsobem tak vykonávají Jeho moc“ – moc, skrze niž poddávají celý svět Kristově nadvládě.⁶¹ Podle Kalvína Žalm 47 „obsahuje ... proroctví o budoucím Kristově Království. Učí, že sláva, která tehdy zářila v podobě fyzické svatyně, rozprostře svou slavnou nádheru široko daleko; tehdy Bůh sám způsobí, aby paprsky Jeho milosti zářily do vzdálených zemí, aby se tak

⁵⁹ Komentář na Iz 66:19.

⁶⁰ Citováno v: Murray, s. 84.

⁶¹ Komentář na Ž 45:17.

králové a s nimi i celé národy mohli sjednotit do společenství s Abrahamovými dětmi.“ „Když je Bůh nazván *hrůzu vzbuzujícím Králem, nejvyšším nad celou zemí*, toto proroctví se týká Kristova Království. ... Když tedy prorok vyhlašuje, že všichni pohané budou podmaněni, takže se neodmítnou podřídit vyvolenému lidu, popisuje tím Království, o němž hovořil již dříve. Nemáme předpokládat, že zde hovoří o té tajné Boží prozřetelnosti, skrze niž Bůh řídí celý svět, ale o oné jedinečné moci, kterou koná skrze své Slovo ... Těmito slovy ukazuje, že Boží Království ... se rozšíří až k nejbližším hranicím země ... aby tak naplnilo celý svět od jednoho konce až na druhý.“⁶² „Církev se nebude omezovat jen na nějakou část světa, ale bude se rozpínat tak daleko a široko, jak jen na světě bude místo.“⁶³

Už tedy musí být zjevné, že *Kalvín se držel ústředního rysu post-milénialismu*, optimistické jistoty, že Kristovo evangelium obrátí drtivou většinu světa k Mesiáši, a to nějakou dobu předtím, než se Pán vrátí v soudu a ve slávě. Když Kalvín učil na Žalm 72, řekl, že „Kristovo Království ... se má rozpínat od východu slunce po jeho západ ... Významem tedy je, že Boží vyvolený Král v Judsku získá naprosté vítězství nad všemi svými nepřáteli široko daleko, takže budou pokorně přicházet a vzdávat Mu hold ... Tento verš [11] předkládá konkrétnější vyjádření pravdy, že celý svět bude poddán Kristově autoritě. ... Národy se dají přesvědčit, že neexistuje nic žádoucnějšího než přijmout Jeho zákony a ustanovení ... David ... propuká v oslavování Boha, jelikož je ujištěn Božím proroctvím, že jeho modlitby nebudou marné. ... David se tedy s dobrým důvodem modlí, ať sláva Božího jména naplní celou zemi, jelikož Království se má rozprostírat až k nejbližším hranicím světa.“

V Kalvínových *Komentářích* najdeme celou řadu míst, která vyjadřují toto jeho přesvědčení. Například: „...Otec Synu nic neodmítne, což je řečeno o šíření Jeho Království do nejmocnějších částí ze-

⁶² Komentář na Ž 47:3, 4, 8, 9; srov. s komentářem na Iz 60:3, kde vidíme podobný obraz světla, které se šíří celým světem, začíná na jednom místě a rozpíná se do každého koutu země: „Církev září tak jasným světlem, že k sobě láká národy a knížata.“

⁶³ Komentář na Iz 60:4.

mě.⁶⁴ Kalvín na stejném místě naznačuje, že chápe Žalm 2 jako předpověď, že Syn si skrže [vykoupené] lidstvo poddá celý svět a bude vládnout nad všemi zeměmi a národy. Když Kalvín uvádí Žalm 110, vysvětluje: „David v tomto žalmu předkládá trvalost Kristovy vlády a věčnost Jeho kněžství; a *především* vyznává, že Bůh Kristu udělil nejvyšší autoritu a vládu, ruku v ruce s neporazitelnou mocí, kterou buď porazí všechny své nepřátele, nebo je donutí se Mu poddat. *Za druhé*, dodává, že Bůh rozšíří hranice tohoto Království široko a daleko. ... Kristus nebude vládnout jako Král pouze na hoře Sijón, jelikož Bůh způsobí, aby Jeho moc sahala do nejvzdálenějších oblastí země.“ Kalvín dodává, že toto Království se i nadále šíří a vzkvétá.

O rozsahu tohoto růstu a blahobytu Kalvín podotýká: „Významem celku je, že Kristus bude vládnout tak široko a daleko, že i nejvzdálenější části světa budou spokojeně žít pod Jeho ochranou a nebudou se snažit odvrhnout Jeho jho.“⁶⁵ „Všude bude vzkvétat uctívání Boha ... Zákon, který byl dán Židům, bude hlásán mezi všemi národy, aby se tak všude mohlo šířit pravé náboženství ... jelikož je nutné, aby se uctívání Boha zakládalo na pravdě, jelikož Bůh vyhláší, že Jeho jméno bude známo a ctěno na všech místech, bezpochyby tím ukazuje, že Jeho zákon bude znám všem národům, aby tak všude mohla být známa Jeho vůle...“⁶⁶ Aby však nebylo sebe-menších pochybností o tom, co má Kalvín na mysli, bude dobré si uvědomit, že ve svém komentáři na Izajáše nadmíru jasně vysvětluje, že tato prorockví blahobytu a celosvětového růstu se *netýkají* pouze *běžného* účinku evangelia na národy; proroci nepředpovídají pouze výskyt Církve na několika málo místech na zemi, ale pozoruhodný – vskutku neuvěřitelný – triumf Království všude napříč světem. Církev pochoduje vpřed, a to ne pouze do bitvy (v níž jednou za čas nebo tu a tam dojde k nějakým těm konverzím), ale

⁶⁴ Komentář na Ž 2:8.

⁶⁵ Komentář na Za 9:10 („Jeho vláda bude ... až do končin země“).

⁶⁶ Komentář na Mal 1:11 („Neboť od východu slunce až po jeho západ bude Mé jméno velké mezi národy a na každém místě bude přinášeno kadidlo Mému jménu a čistá oběť; neboť Mé jméno bude velké mezi národy, praví Hospodin zástupů“).

k *neuvěřitelnému* vítězství (jmenovitě ke zučednění *národů jako takových*). „Ačkoliv tyto věci, které Pán zaslubuje, jsou očím lidí na čas zahaleny, věřící je vidí a chopí se jich vírou. Křesťané tedy pevně věří a v přesvědčení očekávají, že se tyto věci naplní, ač se to jiným třeba může zdát sebeneuvěřitelnější ... Hovoří o rozšiřování a rozpínání Církve, které už zmiňoval dříve; bylo však nesmírně důležité ty samé věci často opakovat, jelikož se zdálo neuvěřitelné, že by Církev ... byla obnovena a rozšířila se napříč celým světem ... k úžasu všech ... že by se rozšířila široko a daleko v každické části světa.“ Kalvín na tom samém místě hovoří o „poslušnosti, kterou bude celý svět v Církvi vzdávat Bohu.“ Jelikož jeho základem a jistotou byla neselhávající pravda Božího Slova, Kalvín vyznával, že „není nic, po čem bychom měli toužit upřímněji a s větším zápalem než po tom, aby se celý svět sklonil před Boží autoritou.“⁶⁷

Další náhled na Kalvínovu optimistickou filozofii dějin před jejich naplněním nám skýtají jeho modlitby. Ukážeme si dva příklady. Z toho, jak se reformátor modlil, je zjevná síla jeho víry: „Říkám: Dej, abychom mohli pozvedat své oči vzhůru a uvědomit si, kolik moci jsi udělil svému jednorozenému Synu. Dej také, aby nám mohl vládnout a řídit nás svým Duchem, aby nás chránil svou věrností a svým strážcovstvím, aby donutil celý svět k tomu napomáhat naší spáse.“ Ve stejné sérii přednášek se Kalvín modlil: „Kéž se nikdy neunavíme, kéž se místo toho naučíme přemáhat celý svět...“⁶⁸ Po 34. přednášce na Ozeáše se reformátor modlí: „Ach, dej, abychom se Ti s plným uvědoměním těchto dobrodiní mohli poddávat a toužit pozvednout náš hlas k tomu, aby se Ti poddal celý svět, aby všichni, kdo se nyní, jak se zdá, bouří proti Tobě, mohli nakonec být dovedeni k poslušnosti vůči Tobě tak jako my, aby Tvůj Syn Kristus mohl být Pánem všech...“ Kalvínova biblicky ukotvená naděje září nádherou i v jeho další modlitbě: „Kéž Tě denně snažně žádáme v našich modlitbách a nikdy nepochybujeme, že můžeš znovu shromáždit celý svět, ač je teď bídně rozptýlený, pod vládu Tvého Krista; dej, abychom vytrvali v tomto boji až do konce, dokud nako-

⁶⁷ Komentář na Iz 60:4, 16.

⁶⁸ Modlitba na konci 9. a 65. přednášky v komentáři na Daniele.

nec neuvídíme, že jsme v Tebe nedoufali marně a že naše modlitby nebyly zbytečné, až Kristus použije moc, která Mu byla dána, pro naši spásu a pro spásu celého světa.⁶⁹

Proto můžeme uzavřít, že reformovaná teologie od svého počátku měla postmileniální perspektivu a srdečnou důvěru v zaslíbení Písma, že Kristus si evangeliem poddá a podmaní celý svět. Kalvínova dogmatika, jeho komentáře a jeho modlitby společně tvoří nádhernou a harmonicky uspořádanou prezentaci eschatologické naděje, která se stala charakteristickým doktrinálním rysem a motivující silou napříč historií reformovaného křesťanství.

Šestnácté a sedmnácté století

Postmilenialismus byl evidentní i u následovníků Zwingliho. Když Zwingli v roce 1531 zemřel, v roli profesora teologie na Curyšské univerzitě ho nahradil Theodor Bibliander, který „předvídal věk, kdy lidstvo bude sjednoceno jako jedno stádo pod jedním Pastyřem ... Bibliander věřil, že tento věk pravé víry, lásky, poznání a svatosti přijde skrze kázání evangelické víry reformace. Tato éra se měla vyznačovat právem, pokojem, lidskostí, moudrostí a rozšířeností vědy.“⁷⁰

Po Zwingliho smrti se vůdcem reformovaných církví v jižním Německu a Švýcarsku stal Martin Bucer. Ten později, za vlády Eduarda VI, v roce 1549 odcestoval do Anglie, aby tam působil jako Královský profesor teologie na univerzitě v Cambridge. Bucer byl přesvědčen, že Pavlovo učení v listu Římanům 11:25–26 zaručuje budoucí obrácení židovského lidu. Totožný optimismus vyjadřoval i štrasburský reformátor a pozdější profesor na curyšské a oxfordské univerzitě Peter Martyr Vermigli, a to například ve svém *Komentáři na list Římanům* z roku 1558, kde trval na tom, že „Izrael“ v Římanům 11 je třeba brát doslovně, a ne obrazně. Heidelberský vykladač David Paraeus zastával stejné přesvědčení jako Bucer a Martyr. Podle těchto mužů čekal Církev v historii velkolepý triumf evangelia, kdy budou dokonce i Židé, kteří ukřižovali Mesiáše a napříč historií Ho odmítali, dovedeni k tomu se Mu podřídit.

⁶⁹ Modlitba na konci 97. přednášky na Menší proroky (po Micheáši 7:15).

⁷⁰ De Jong, s. 8.

Po Kalvínově smrti v roce 1564 se vůdcem švýcarských kalvinistů stal Theodore Beza, renomovaný novozákonní učenec, který vyučoval v Lausanne a na Ženevské akademii. I on učil, že přijde čas, kdy bude *celý svět* znovu obnoven k duchovnímu životu, čas, kdy evangelium budou vyznávat i Židé. Budoucí obrácení Židů vyučovaly i studijní poznámky biblického překladu *Geneva Bible* z roku 1560, který byl dílem skotských a anglických uprchlíků; například poznámka v listu Římanům 11:26 zněla: „[Apoštol] vyučuje, že přijde čas, kdy se celý národ Židů, ačkoliv ne každý jeden konkrétní jednotlivec, připojí ke Kristově Církvi.“ Vidíme tedy, že rané reformátory charakterizoval *optimismus* ohledně úspěchu Velkého poslání Církve.

Očekávání větších, slavnějších dní Církve na zemi měla v reformační tradici hluboké kořeny ... Většina protestantů v šestnáctém století souhlasila s Kalvínovým odmítnutím a odsouzením extrémního chiliasmu [= premilenialismu] ... byli však velmi optimističtí ohledně vývoje historie. Tento optimismus měl řadu forem: očekávání blízkého se pádu římskokatolického a tureckého [= islámského] Antikrista; naděje na obrácení Židů a mnoha pohanů k reformované víře; předvídaní věku pokoje, jednoty mezi křesťany a velkého úpadku Satanovy moci a zla; víru v předurčený blahobyť a světový význam protestantských mocností. Tyto naděje byly k nalezení na kontinentu i v Británii. ... Po úvodních dnech reformace mnoho dědiců tohoto hnutí – luteránských i reformovaných, teologů i vědců – nějakou formou vyjadřovalo svůj optimismus ohledně přicházejícího úsvitu éry růstu, čistoty a jednoty Církve.⁷¹

---

⁷¹ *Tamtéž*, s. 7, 12.

Postmileniální naděje raných reformátorů zasadila semeno, které vyrašilo a vykvetlo v sedmáctém století. V roce 1609 vyšel optimistický výklad knihy *Zjevení Apocalypsis Apocalypseos* z pera Thomase Brightmana. Brightman se v něm snažil Církvi vštěpit odvahu tváří v tvář pronásledováním tehdejší doby tím, že poukazoval na biblická zaslíbení éry triumfu Církve na zemi. Tato éra se podle něj měla vyznačovat obrácením Židů a plnosti pohanů, pádem papežství a Turků, pokojnou a obživenu Církvi a tím, že Kristus bude vládnout národům svým Slovem. Vlivný puritánský a alžbětinský teolog William Perkins, jež vyučoval na univerzitách v Cambridge a St. Andrews, ve svém komentáři na list Galatským (který byl vydán až po jeho smrti, v roce 1617) napsal: „Hospodin řekl, že *„V Abrahamovi budou požehnány všechny národy“*: Proto chápeme, že národ Židů bude povolán a obrácen, aby i on měl účast na tomto požehnání ... před koncem světa, který známe.“⁷² O tři roky později, v roce 1620, vyšel jeden z prvních a nejpoblárnějších puritánských komentářů na list Římanům z pera Elnathana Parra, *Prostý výklad (Plain Exposition)*, který hlásá, že:

Odvržení Židů bylo naším Povoláním; Povolání Židů však nebude naším odvržením, ale naším ještě mnohem větším obohacením v milosti, a to dvěma způsoby. Za prvé, co se týče společenství věřících: až vstoupí tisíce z Izraele, bezpochyby to způsobí, že mnoho pohanů, kteří nyní leží v nevědomosti, bludu a pochybnostech, přijme evangelium a připojí se k nim. Svět poté bude zlatým světem, bohatým na zlaté lidi, jak řekl Ambrož. Za druhé, co se týče milostí: v této době bude na Církev přšet milost ještě hojněji.⁷³

O této puritánské naději svědčí i název knihy Henryho Finche z roku 1621: *Obnova světa: Aneb Povolání Židů a (s nimi) všech ná-*

⁷² Citováno v: Murray, s. 42.

⁷³ Citováno *tamtéž*, s. 46–47.

rodů a království země k víře Kristově (The World's Restauration. Or the Calling of the Iewes, and (with them) of all the Nations and Kingdoms of the Earth, to the Faith of Christ). Podobný náhled předkládali ve svých kázáních parlamentu kazatelé jako William Strong, George Gillespie a Robert Baillie; vyučovala ho dogmatická díla autorů jako John Owen, Thomas Manton, John Flavel a Moses Wall; dýchaly jím biblické komentáře Dicksona, Hutchesona, Greenhilla a Durhama. Postmileniální chápání světové historie tedy bylo v prvních dekádách sedmnáctého století rozšířené a pevně ukotvené.

V roce 1610 se lektorem na Cambridge stal populární puritánský kazatel Richard Sibbes. Dvě jeho citace postačí k tomu, aby nám ukázaly, jakou měl naději pro budoucnost Církve on:

Židé ještě nepřišli pod Kristovu zástavu; ale Bůh, který přesvědčil Jefeta, ať přijde do stanů Šemových, přesvědčí Šema, ať přijde do stanů Jefetových (Gen 9:27). Plnost pohanů ještě nevěšla (Ř 11:25), ale Kristus, jemuž byly dány do vlastnictví i ty nejvzdálenější končiny země (Ž 2:8), shromáždí všechny ovce, které Mu Jeho Otec dal, do jednoho stáda, aby tak bylo jedno stádo ovcí a jeden Pastýř (J 10:16).

Ať si tedy nikdo nezoufá. A, jak už jsem řekl dříve, neztrácejme pevnou naději ani ohledně obrácení divochů v jiných částech světa. Ať už jsou sebesthorší, jsou ze světa, a jestliže jim bude kázáno evangelium, v Krista bude „věřeno ve světě“ [1. Tim 3:16]. Kristova všemohoucí moc jde ruku v ruce s Jeho vlastním ustanovením a dodává mu na účinnosti ... A až vstoupí plnost pohanů, přijde obrácení Židů.⁷⁴

⁷⁴ Citováno *tamtéž*, s. 43, 92.

Pravděpodobně nejslavnějším teologem třicátých a čtyřicátých let 17. století byl bostonský puritánský vůdce John Cotton. Texty stojící na první stránce kázání, jež přednesl na rozloučenou s kolonisty, kteří se v roce 1630 plavili do Nové Anglie na lodi *Arbella* (jmenovitě 2. S 7:10; Ž 22:28, 31–32), jsou ukázkou jeho přesvědčení, že všechny národy světa vyznají živého a pravého Boha; kolonisté měli pamatovat, že jejich úsilí musí sloužit Božím mileniálním záměrům (především pak evangelizaci Indiánů). Cotton brzy dorazil do Nové Anglie sám; a v roce 1642 vydal tři významné mileniální studie. Ve svém *Vylití sedmi misek* (*The Pouring Out of the Seven Vials*) vykládá naději na budoucí ideální Církev, která se po pádu Antikrista (tedy, podle něj, římského katolicismu) bude skládat ze sjednocených Židů a pohanů. Její éra zakusí velmi rozšířené „vzkříšení lidí z duchovní smrti k duchovnímu životu“ a následné obživení Církve (*Vzkříšení Církve aneb Otevření pátého a šestého verše dvacáté kapitoly Zjevení; The Churches Resurrection or the Opening of the 5th and 6th verses of the 20th Chapter of the Revelation*); tento věk přijde po pádu Turků [= islámu] a bude se jednat o období pokoje a spočinutí Církve (*Stručný výklad celé Písni Šalamounovy; A Brief Exposition of the whole Book of Canticles*). Cottonovy spisy se výrazně odrazily na podpoře a šíření postmileniálního výkladu nenaplněných proctví; jeho názory do značné míry ovlivnily řadu dalších autorů. Navíc, z korespondence Olivera Cromwella s Cottonem je zjevné, tak jako z historie kolonií v Nové Anglii obecně, že Cottonův postmilenialismus vedl a motivoval významné společenské a politické vůdce jeho doby.

Postmilenialismus dominoval nejen v Anglii a v Nové Anglii, ale i ve Skotsku. Robert Baillie, skotský vyslanec na Westminsterké synodě,⁷⁵ v roce 1645 napsal:

---

⁷⁵ Pozn. př.: Synoda pracovala v letech 1643–1647 v odpovědi na žádost anglického parlamentu a sepsala, mimo jiné, tzv. *Westminsterské standardy*, neboli *Westminsterské vyznání víry*, *Westminsterský kratší katechismus* a *Westminsterský větší katechismus*, které od té doby sloužily a slouží jako vedlejší doktrinní standardy presbyterničních církví; považují se za vzor zralé „reformované“ doktríny; sloužily jako základ pro další vyznání, jako např. *Savojskou deklaraci víry* (1658) a *Druhé londýnské baptistické vyznání víry* (1689).

Ochotně uznáváme, že národ Židů bude obrácen na Kristovu víru; a že s nimi do křesťanské Církve vstoupí plnost pohanů; a také to, že obživení tohoto mrtvého a shnilého údu bude věcí jedinečné radosti pro celou Církev. Co se však týče představy, že obrácení Židé se vrátí do Kenaánu, aby vybudovali Jeruzalém, a že Kristus se vrátí z nebes, aby mezi nimi tisíc let vládl, nic takového nám Písmo neoznamují.⁷⁶

Westminsterská synoda se sešla a formulovala svá doktrinální prohlášení právě v atmosféře tohoto široce rozšířeného puritánského postmilenialismu. Postmileniální perspektivu zastával i Samuel Rutherford, věhlasný presbyteriánský spisovatel, který působil na univerzitě v St. Andrews a byl jedním ze skotských vyslanců na Westminsterské synodě spolu s Bailliem a Gillespiem (jejichž postmilenialismus jsme zmiňovali výše):

Rád bych byl na vlastní oči svědkem toho, jak se království světa stávají Kristovými. Rád bych ještě mnoho let zůstal mimo nebesa, abych viděl Pánovy vítězné a triumfující skutky, o nichž hovoří ona prococtví vykreslující lásku, která si podmaňuje duše; [toužím vidět] to, až [Pán] vezme do svého Království [naši] starší sestru, církev ze Židů... ; vidět, jak bude [Kristus] vztyčen jako zástava a prapor lásky až na konec světa.

Nemíním tím žádnou takovou viditelnou vládu Krista na zemi, jak si ve svých přeludech představují [premilennialisté].

⁷⁶ *A Dissuasive from the Errors of the Time (Varování před bludy těchto časů)*, k. 11: „The Thousand Years of Christ, His Visible Reign Upon Earth Is Against Scripture“ („Tisíc let Krista: Jeho viditelná vláda na zemi je proti Písmu“), citováno v: Murray, s. 50.

A přece máme věřit, že Kristus ... bude vládnout jako vítězný a podmaňující Král do všech končin země. Ach, kéž by všechny národy, rody, jazyky a všichni lidé Kristova obyvatelného světa obléhali Jeho trůn voláním a slzami, aby kvůli tomu vylil Ducha pokorných proseb na obyvatele Judska.⁷⁷

Mezi anglickými delegáty na Westminsterském synodu byli muži jako William Gouge, Joseph Caryl a Edward Reynolds. Dobře známý presbyterián Gouge nejen vydával postmileniální díla jiných autorů, ale psal i svá vlastní (např.: *Postup Boží prozřetelnosti*; *The Progress of Divine Providence*, 1645) a vyhlašoval tuto naději před Sněmovnou lordů. Gouge odkazoval na „jedinečná zaslíbení ohledně budoucí slávy křesťanské Církve“, která vidíme ve starozákonních proroctvích, slovech Krista a Jeho apoštolů a obzvláště pak v knize Zjevení; podle něj se *netýkají* budoucího světa, ale „slavného stavu“ Církve *před* dnem soudu – stav charakterizovaný povoláním a obrácením Židů a plnosti pohanů do viditelné Církve. Caryl byl předním nezávislým nonkonformistickým kazatelem, velkým propagátorem misie a přítelem Johna Owena. Napsal úvod „Čtenáři“ pro Eliotův (misionářský) traktát z roku 1655 a předmluvu pro traktát z roku 1660, přičemž oba spisy mají značné [post]mileniální důrazy. Caryl v nich hovoří o nárůstu Kristova Království do všech končin země v rámci naplňování biblických proroctví – misionářské snahy jsou krokem k větší a jedinečnější budoucí sklizni Církve. Reynolds napsal úvod „Čtenáři“ pro Eliotův traktát z roku 1659 a volal Angličany k podpoře misí v Nové Anglii, jelikož:

Je vroucí modlitbou všech, kdo upřímně milují Pána Ježíše, aby se Jeho Království rozrůstalo a aby slavné světlo *evangelia* zazářilo do všech národů, aby všechny končiny světa spatřily spasení našeho Boha, aby se *Kámen* vylomený bez rukou

---

⁷⁷ Citováno v: Murray, s. 53–54, 98.

mohl stát obrovskou horou, která naplní celou zemi, aby *modly* byly *zcela opuštěny* a *zničeny* a aby *božstva zemí zemřela hladý* a aby všechny ostrovy pohanů mohly uctívat jediného pravého Boha...⁷⁸

Pravděpodobně také stojí za zmínku, že velmi otevřeným post-milennialistou byl i Thomas Manton, který napsal „Epištolu čtenářů“ pro *Westminsterské vyznání víry*; jeho důvěra v moc Církve nad Satanem se velmi jasně projevuje, když Manton v tomto úvodu k *Vyznání* píše: „Dábel si vůči Kristovu Království drží nesmírnou zášť... Jak sladce a úspěšně však bude Boží dílo pokračovat a postupovat, když se všichni na mnoha místech spojíme a přidáme svou ruku k dílu!“

Ve světle výše zmíněných názorů není těžké náležitě pochopit relevantní tvrzení *Westminsterských standardů* ohledně toho, jakou eschatologickou perspektivu předkládají a podporují. De Jong poznamenává, že raní angličtí kalvinisté zastávali a hájili přesvědčení, že vývoj světové pozemské historie bude korunován obdobím rozkvětu duchovnosti. Podle jeho výzkumu proponenti optimistického náhledu na historii ve čtyřicátých letech sedmnáctého století společně očekávali pád římské církve (kterou považovali za Antikrista), příliv Židů a pohanů do pravé Církve a éru skutečné víry a požehnání mezi všemi národy a lidmi.⁷⁹ Už jsme viděli, jak jasně a otevřeně tuto jistotu vyjadřovali vyslanci na Westminsterské synodě, kterou v roce 1643 svolal parlament. Fakt, že tato perspektiva byla zahrnuta do dokumentů synody, tedy není nijak překvapivý. V *Průručce pro veřejné uctívání Boha* (*The Directory for the Publick Worship of God*), v části, jejímž tématem je „Veřejná modlitba před kázáním“ („Of Publick Prayer before the Sermon“), čteme, že se máme „modlit za šíření evangelia a Kristova království ke všem národům; za obrácení Židů, plnost pohanů, pád Antikrista...“ Ve *Westminsterském vyznání víry* jako takovém je papež označen za Antikrista (*WVV* XXV.6), přičemž o Pánu Ježíši Kristu je řečeno, že

⁷⁸ Citováno v: De Jong, s. 54.

⁷⁹ De Jong, s. 9, 77.

podmaňuje všechny nepřátele vykoupených „svou všemohoucí mocí a moudrostí, a to takovými metodami a způsoby, které jsou nanejvýš v souladu s Jeho podivuhodným a nepostižitelným řízením“ (*WVV* VIII.8); *Vyznání* toto tvrzení dokládá citací Žalmu 110:1; 1. listu Korintským 15:25–26; Koloským 2:15 a Malachiáše 3:19–20, což jsou pasáže, které se týkají doby před naplněním historie (tedy před všeobecným vzkříšením, 1. Kor 15:21, 23), doby mezi Kristovými příchody (tedy doby začínající Kristovým dílem při Jeho prvním příchodu, Ko 2:14–15; srov. J 12:31–32; 1. J 3:8), doby služby nanebevstoupeného Krista (srov. použití Ž 110 ve Sk 2:33–46; Žd 1:2–4, 13), kdy se svatí účastní Spasitelova triumfu nad silami ničemnosti (Mal 3:20; srov. Gen 3:15 s Ř 16:20; J 16:33 s 1. J 5:4). *Westminsterský větší katechismus* toto učení zdůrazňuje i tehdy, když říká, že „Kristus vykonává úřad Krále tím, že si ze světa pro sebe povolává lid a dává mu hodnostáře, zákony a kázeňská opatření, jimiž [tomuto lidu] viditelně vládne; ... omezuje a přemáhá všechny jejich nepřátele a mocně řídí a uspořádává všechny věci ke své vlastní slávě a k jejich dobru“ (ot. 45). Výše citovaná *Příručka* toto učení zdůrazňuje ještě více tím, že předepisuje modlitby „za záchranu utlačovaných a pronásledovaných církví v zahraničí od tyranie protikřesťanských frakcí, ... za Boží požehnání pro reformované církve ... a pro naše osady a sadby ve vzdálených částech světa: konkrétněji za Církev a království, jichž jsme údy, aby v nich Bůh ustanovil pokoj a pravdu, čistotu všech Jeho ustanovení a moc zbožnosti, a aby bránil kacířství, sektářství, schismatům, světskosti, pověřčivosti, falešnému tělesnému bezpečí a neplodnosti služby prostředků milosti a aby je odstranil...“ Přesvědčení, že Církev účinně porazí a podmaní veškerý odpor a zučedníčí všechny národy, je ještě více zdůrazněno dalšími tvrzeními na řadě jiných míst: „Boží prozřetelnost ... tím nejjedinečným způsobem pečuje o Jeho Církev a používá všechny věci pro její dobro“ (*WVV* V.7); Kristus, který vystoupil na nebesa, „shromazďuje a brání svou Církev a přemáhá její nepřátele“ (*WVK*, ot. 54), přičemž v evangelijních ustanoveních je Boží smlouva „plněji, zřetelněji a s větší duchovní účinností zvěstována všem národům, Židům i pohanům“ (*WVV* VII.6).

Právě proto westminsterští teologové vyhlíželi a očekávali pád římského Antikrista, šíření pravé Církve skrze obrácení Židů a plnosti pohanů, věk požehnání Církve skrze Kristovu vládu. Věřili ve viditelný blahobyt Božího Království a evangelia, v budoucí naplnění Velkého poslání. Ohledně modlitby Páně nám *Větší katechismus* říká, že: „V druhé prosbě (kterou je „Přijď Království Tvé“) ... se modlíme, aby bylo království hříchu a Satana zničeno, aby se evangelium šířilo napříč celým světem, aby byli povoláni Židé a aby byla přivedena plnost pohanů; aby Církev byla vystrojena všemi služebníky, úřady a ustanoveními evangelia, [aby byla] očištěna od zkaženosti a podporována a chráněna světskými autoritami; aby mohla být Kristova ustanovení vysluhována s čistotou a aby byla učiněna účinnými k obrácení těch, kdo jsou ještě ve svých hříších ... a aby [Kristus] ráčil spravovat kralování své moci po celém světě tak, aby to nejlépe přispívalo k těmto cílům“ (ot. 191). Biblické texty uváděné na podepření tohoto tvrzení jsou, opět, klasickými texty raně reformační postmileniální literatury (např.: Ž 67; 68:2, 19; Mal 1:11; Ř 10:1; 11:25–26; Zj 12:10–11). Reformovaná teologie *Westminsterských standardů* vyhlíží a očekává celosvětový postup evangelia, který přinese obrácení drtivé většiny lidí (povolání Židů a plnosti pohanů) na celém světě, spolu s blahobytem skutečné Kristovy Církve. Jak říká De Jong, „v kontextu náhledů, které teologové v té době zastávali, musíme westminsterský jazyk chápat jako velmi cílené vyjádření jemných, nesystematizovaných postmileniálních očekávání.“⁸⁰

Vidíme tedy, že v reformovaných kruzích od Kalvína po Westminster se pevně, opakovaně a konzistentně objevuje postmileniální eschatologie. Tato jistota rozhodně nebyla svým charakterem spekulativní, ale vyrůstala z biblických kořenů a projevovala se velmi praktickými způsoby:

Angloamerické misijní snahy byly důsledkem těchto oživených očekávání ... Jejich nejsilnějšími podporovateli, vedoucími, propagátory a me-

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 38.

cenáši byli presbyteriánští a nezávislí [post]milenialisté. ... Mnozí ve Starém i v Novém zákoně nacházeli nespočet záruk těchto slavných dní, které se poté znovu a znovu objevovaly v misionářské literatuře, aby tak zdůraznily jejich [post]mileniální] pochopení a obživily touhy po nich. Toto rané dílo se chápalo jako kvas, jako hořčičné semínko, jako nalomený rákos a dýmající knot, jako den začátku a malých věcí, jako sklizeň prvotin. Všechny tyto obrazy v sobě nesou a zaručují, že po nich budou následovat větší a jedinečnější události. Kristus, Slunce spravedlnosti, byl chápán jako jezdec, který jede na bílém koni k plnému vítězství. Poznání Pána se šířilo do všech národů, od moře k moři, od řeky až do končin země. Kristus si nárokoval národy jako své dědictví. Pole se bělela ke žni. Kázalo se věčné evangelium. Kámen vylomený bez rukou drtil pozemské říše a brzy měl naplnit zemi Kristovým Královstvím. Zcela zjevně se naplňovala první plnost z pohanských národů, po níž mělo následovat ještě rozšířenější obrácení Židů i pohanů.

...mnozí přední puritáni v Anglii i v Americe ve čtyřicátých a padesátých letech sedmnáctého století psali a podporovali misionářskou propagandu. Jejich podpora misijních snah stála na základě pevných přesvědčení, že skrze misii přijde rozbřesk slavného dne evangelia. Je třeba si uvědomit, že tato víra se zakládala na mnohých starozákonních i novozákonních pasážích o naději, ne na hrstce vybraných veršů. K popsání období, které už začalo, se používalo skutečně mnoho biblických obrazů a vyjádření.⁸¹

---

⁸¹ *Tamtéž*, s. 77–78, 55.

Vliv postmilenialismu na anglické misionářské snahy a podniky byl fenomenální.⁸² Mezi lety 1643 a 1671 byla v Londýně vydána celá série jedenácti brožur, které měly vést k podpoře misii. Nesly jméno po jednom ze svých prominentních autorů, a tak se jim společně říkalo „Eliotovy traktáty“ („Eliot Tracts“). Signatáři těchto traktátů zastávali a hájili postmileniální přesvědčení. Editorem traktátu z roku 1648 byl Thomas Shepherd. Čteme v něm:

Ta troška, kterou vidíme, je *něčím*, co už teď držíme v ruce, je pro nás *závdavkem* těch věcí, v něž doufáme; je *něčím*, co *vlastníme*, aby to pro nás bylo ujištěním o zaslíbeném zbytku, kdy všechny končiny země spatří Jeho slávu, kdy se „království světa stanou královstvími Pána a Jeho Krista, kdy Mu bude patřit vláda od moře k moři, kdy se před Ním budou klanět i obyvatelé pustin.“ A jestliže už i jen sám *úsvit rána* je tak plný rozkoší, jaký bude jasný den? Jestliže jsou *prvotiny* tak vzácné a jedinečné, jaká bude *plnost sklizně*? Jestli jsou nějaké *počátky* tak plné radosti, jaké to bude, když Bůh *provede celé své dílo*, když „celá země bude plná poznání Pána tak, jako vody pokrývají moře,“ a východ a západ budou společně zpívat Beránkovu píseň?⁸³

Dvanáct předních puritánů předalo tento traktát parlamentu se slovy: „Nejvzdálenější končiny země se podle [Božího] plánu a zaslíbení v náležitý čas stanou Kristovým vlastnictvím...“⁸⁴ Richard Mather v úvodu traktátu z roku 1653 prohlásil:

⁸² Pro podrobný přehled historie misii v sedmnáctém a osmnáctém století v kontextu mileniálních přesvědčení doporučuji, aby si čtenář prostudoval výše zmiňované práce De Jonga a Murrayho. Velká část informací v této kapitole vychází právě z těchto zdrojů.

⁸³ Citováno v: De Jong, s. 52.

⁸⁴ Citováno v: Murray, s. 94.

Rozsah a velikost Království Ježíše Krista na zemi, kdy „pohané budou Jeho dědictvím a nejvzdálenější končiny země Jeho vlastnictvím; kdy se Mu budou klanět všichni králové a všechny národy Mu budou sloužit; zatímco všechny ostatní říše a mocnosti budou rozbity na kusy a zničeny,“ jsou něčím, co Svatá Písma vyučují, předpovídají a zaslubují jasně a hojně (Ž 2:8 a 22:8 a 72:11 a 86:9; Dan 2:35, 44–45 a 7:26–27; Za 14:9).⁸⁵

John Eliot definoval Kristovo Království jako vítězný stav, „kdy se všechny věci mezi lidmi budou konat podle pokynů slova z Jeho úst“; tento stav se bude týkat jednotlivců, církví, států i věčného nebeského Království. Kristus podle Eliota touží „podřídit celý svět, aby byl ve všem řízen slovem Jeho úst.“ Eliot vyučoval, že Kristovo Království na zemi vyrostě do nebyvalých rozměrů a bude ustanoveno do všech končin země, a to ve věcech státních i církevních. „Evangelium se rozšíří po celé zemi, do všech končin země a od východu do západu slunce; všechny národy se stanou národy a královstvími Pána a Jeho Krista.“⁸⁶ Perspektiva, v jejímž kontextu se chápala misijní práce, je zjevná i z biblických textů citovaných na předních stránkách Eliotových misionářských traktátů, mezi něž patří např. Jb 8:7; Sof 2:11; Za 4:10; Mal 1:11; Mt 13:13, 33.

Kromě toho, že postmileniální naděje stimulovala misii, měla vliv i na literáty (např. Johna Milтона), vědce (např. Sira Roberta Boylea) a politiky (např. Olivera Cromwella). Anglické námořnictvo se začalo chápat jako prostředek, jak přinést světlo pohanům, což je zjevné ze spisů Johna Nordena, Johna Davise a Richarda Hakluyta. Poslední jmenovaný stavěl do totožného světla i kolonizaci, stejně jako Edward Johnson a další. Anglické kolonie se chápaly jako nástroj k šíření Božího Království do světa, což jasně ukazuje např. charta Massachusettské kolonie. Pečeť této kolonie zachycovala Indiána, jenž volá slova Makedonce: „Přijď a pomoz nám!“

⁸⁵ Citováno v: De Jong, s. 55.

⁸⁶ Citováno *tamtéž*, s. 75.

[Sk 16:9]; a například název knihy Johna Oxenbridge zněl *Příhodný návrh na šíření evangelia skrze křesťanské kolonie na kontinentu Guayany* (*A Seasonable Proposition of Propagating the Gospel by Christian Colonies on the Continent of Guaiana*). S evangelizací a kolonizací přišlo zakládání škol, které úzce souviselo s katechetickými zájmy. Formovala se nová občanská společenství; starší komunity (např. Indiánů) se často reorganizovaly podle explicitně křesťanských standardů. Například celkový plán Johna Eliota pro misií usiloval o ustanovení Krista jako Zákodárce, Soudce a Krále Indiánů stejným způsobem, jakým o totožný cíl usiloval John Cotton mezi svým vlastním lidem v Nové Anglii. Obecně tedy lze říct, že postmilenialismus přinesl všezahrnující vizi podmanění světa Ježíši Kristu, vizi, na jejímž počátku stojí mnohá obrácení, po nichž následují reformy a blahobyt v církevních, intelektuálních i sociálních otázkách a oblastech.

Náš přehled postmilenialismu sedmnáctého století můžeme uzavřít tím, že se stručně zaměříme na nejvýznamnější vyjádření této naděje v druhé polovině století. Nejpřednějším nezávislým teologem Anglie té doby byl nepochybně John Owen. Owen v říjnu 1651 kázal před Dolní sněmovnou parlamentu. Název jeho kázání zněl: „Postup Kristova Království při otřásání království světa“ („The Advantage of the Kingdom of Christ in the Shaking of the Kingdoms of the World“). Vysvětlil v něm Boží Království jako duchovní vládu křesťanů a nad křesťany, která vede k poslušné podřízenosti vůči Kristovu slovu. Antikřesťanská království, jimiž tehdy bylo otřásáno, měla podle Owena být nahrazena triumfem Kristovy vlády, jejímž signálem mělo být obrácení Židů. Owen charakterizuje toto období následovně:

Předpokládám, že jste přesvědčeni o tom, že Bůh ve svém určeném čase dovede Království Pána Krista k větší slávě a moci než v dřívějších dnech. [Požehnaní této doby] zajisté bude mnohem větší a širší, ale těchto šest věcí je zaslíbeno jasně:

1. *Plnost pokoje* pro evangelium a jeho vyznavače; Iz 11:6–7; 54:13; 33:20–21; Zj 21:15.
2. *Čistota a krása [dodržování Božích] ustanovení* a evangelijního uctívání; Zj 1:2, 21:3...
3. *Zástupy konvertitů*: mnoho osob, ba celých národů; Iz 60:7–8; 66:8; 49:18–22; Zj 7:9.
4. *Plné odvržení a odmítnutí nebiblického uctívání* a s ním souvisejících ohavností; Zj 11:2.
5. *Vyznávaná poddanost národů* napříč celým světem vůči Pánu Kristu; Dan 2:44; 7:26–27; Iz 60:6–9; – království se stávají královstvími našeho Pána a Jeho Krista (Zj 11:15)...
6. *Nejslavnější a nejstrašlivější rozbití všech, kdo povstávají v odporu vůči Němu*; Iz 60:12 – nikdy podobná zpustošení, Zj 16:17–19.⁸⁷

Owena postmileniální jistota měla své kořeny v pevných a jistých zaslíbeních Písma, nezakládala se na autonomním čtení světové historie, jelikož tento přední nonkonformista i v čase úpadku a zoufalství hlásal, že Boží zaslíbení je pevné a obstojí, jak je zjevné například z jeho kázání „...i kdyby se na nás mělo vrátit papežství“ („...if Popery Should Return Upon Us“) z roku 1680: „I když my jako *jednotlivci* padáme, naše *věc* zvítězí tak pravdivě, jistě a tak neselhávajícím způsobem, jak Kristus sedí na pravici Boží. Evangelium zvítězí. Právě to je mou velkou útěchou a mým velkým občerstvením.“⁸⁸

Před autoritami své doby kázal postmilenialismus i William Strong. Strong byl, tak jako Owen, nezávislým nonkonformistou, přičemž ve svých nejvýznamnějších kázáních (z let 1648, 1653 a 1654) zdůrazňoval triumf Církve nad všemi jejími nepřáteli, „Kristovu nadvládu nad všemi královstvími“ a milénium „pokoje a slávy Církve“, které přijdou ne fyzickou silou, ale „konverzí“. Strong argumentoval, že Kristus v této době nebude osobně vládnout na zemi,

⁸⁷ Citováno v: Murray, s. 38.

Pozn. př.: Zjevně se jedná o Owenovy/zapisovatelovy poznámky k jeho kázání, proto bod 6 není zdaleka tak výstižný či popisný, jak by bylo záhodno.

⁸⁸ Citováno v: Murray, s. xii.

ale že svěří panování svým svatým. Thomas Hall ve své knize *Vyvrácení mileniárních názorů (A Confutation of the Millenarian Opinion; 1657)* argumentoval proti bludu premilenialismu. Fakt, že „v Božím Slově je prorokováno období velkolepého, hmatatelného a viditelného blahobytu Církve na zemi před Posledním dnem Soudu,“⁸⁹ podle něj nedokazuje Kristovu osobní přítomnost na zemi v této době, ale pouze podporuje optimismus v očekávání evangelijní prosperity předkládané puritánskými postmilenialisty.

Nejvýznamnější doktrinní prohlášení nezávislých nonkonformistů sedmnáctého století (které později v letech 1680 a 1706 přejali američtí kongregacionalisté) bylo sepsáno na konferenci, jež se konala v roce 1658 v kapli starého Savojského paláce. Zástupci v Savojském paláci (mezi nimiž byl, mimo jiné, i John Owen) v souhlasu s eschatologií westminsterských teologů prohlásili:

Očekáváme, že v pozdějších dnech, až bude zničen Antikrist, a poté, co budou povoláni Židé a zničení protivníci Království Božího drahého Syna, budou Kristovy církve stále narůstat a budou budovány skrze svobodné a hojné přijímání [Božího] světla a milosti, a svět se tak bude těšit z klidnějšího, pokojnějšího a slavnějšího stavu než kdy dříve.⁹⁰

O dvacet let později jeden z pověřenců savojské konference, John Howe, přednesl sérii kázání na Ezechiele 39:29, která později vyšla tiskem pod výmluvným názvem: *Vzkvétající stav křesťanských zájmů před koncem času skrze hojné vylití Ducha Svatého (The Prosperous State of the Christian Interest Before the End of Time, by a Plentiful Effusion of the Holy Spirit)*. Howe vyučoval, „že nastane trvalý čas pokoje a blahobytu Kristovy Církve na zemi,“ který se bude vyznačovat vnitřním blahem Církve i vnějším mírem a koncem pronásledování. Křesťanství pokvete skrze dílo Ducha Svatého, a to jak

⁸⁹ Citováno *tamtéž*, s. 51.

⁹⁰ Philip Schaff, *The Creeds of Christendom*, 4. vyd. (Grand Rapids: Baker Book House, 1877), sv. III, s. 723.

skrze služebníky státu (kteří „se po celém světě všeobecně shodnou v praktickém vyznávání, že Kristus je Králem králů a Pánem pánů, a ochotně se jakoby vzdají svých žezel či je budou držet pouze v přímé a cílené podřízenosti a služebnosti vůči Němu a vůči Jeho žezlu“), tak i skrze služebníky Církve (kteří „budou schopni hovořit a vést k lepším záměrům, s větším soucitem a rozumností, s větší vážností, s větší autoritou a vábením [ke Kristu], než s jakými se setkáváme nyní“). Tento přímý vliv Ducha na jednotlivce se projeví dvěma velkolepými výsledky: „(1) V nespočetných konverzích; a (2) Ve velkém využívání [evangelijních milostí] a růstu těch, kdo upřímně přijímají náboženství, v jejich význačné svatosti...“ Díky ústupu nepřátelství a válek napříč světem, který přijde ruku v ruce s růstem velikosti, rozsahu vlivu a slávy Církve, „nebude náboženství ve světě vždy neslavnou a pohrdanou věcí.“⁹¹ Dalším důležitým postmilenialistou, jehož bychom mohli alespoň stručně zmínit, je Stephen Charnock (1628–80), proktor na Oxfordu, který byl ze své služby vyloučen v rámci restaurace pod vládou Karla II. a je autorem jednoho z nejklassičtějších reformovaných zpracování teologie Boha, *Boží existence a atributy* (*The Existence and Attributes of God*).

Když se podíváme do Skotska a do Nizozemí, velmi zjevně se ukazuje, že postmilenialismus byl v sedmnáctém století mezinárodně zastávanou pozicí. Jako dobré ilustrace poslouží citace od dvou předních skotských kovenanterů z „Času zabíjení“.⁹² Richard Cameron ve svém kázání na Žalm 46:11 řekl:

Vy, kdo jste v nebezpečí kvůli pravdě, netrapte se: náš Pán bude vyvýšen mezi pohany. Ale mnozí řeknou: „Víme, že bude vyvýšen v ten poslední a velký den, kdy budou všichni ničemní po Jeho levé ruce.“ To ano, ale On sám říká: „Budu vyvýšen na zemi.“ Náš Pán už byl vyvýšen na zemi,

⁹¹ Howeho citace pocházejí z Murrayho výše zmiňované knihy, kde se výňatky z Howeho práce objevují jako Dodatek I.

⁹² Pozn. př.: Označení pro období konfliktu mezi skotským presbyterním kovenanterským hnutím a anglikánskými vládními silami králů Karla II. a Jakuba VII.

ale nejjedinečnejší vyvýšení Jeho skutků ještě nebylo zjeveno... Kristova Církev bude natolik povznesena, že její údové budou jezdit po výšinách země. Ať nás však nikdo neposuzuje, jako bychom zastávali názor, který někteří lidé v Anglii nazvali „Pátou monarchií“; zastánci tohoto učení tvrdí, že před tím velkým dnem se Kristus osobně vrátí z nebes se všemi svatými a mučedníky a budou tisíc let vládnout na zemi. My jsme však přesvědčeni, že Církev bude ještě výše, že bude ještě slavnější, jak je zjevné z knihy Zjevení, a že Církev bude mít více moci, než kolik jí měla kdy dříve.⁹³

Cameronova naděje stála na Písmu, ne na událostech jeho doby, což je velmi zjevné z faktu, že tato slova kázal tři dny před svou smrtí na Arysoských slatinách. Dalším kovenanterským vůdcem, který se stal mučedníkem, byl James Renwick, jehož smrt přišla v roce 1688, pouhé dva roky před znovuustanovením presbyteriální církve. Renwick hlásal: „V této zemi už jsme zažili velkolepé a slavné dny evangelia; ve srovnání s tím, co teprve přijde, však byly jen maličké.“⁹⁴

Stejný optimismus charakterizoval nizozemskou teologii; post-milénialismus byl v Nizozemsku populární, a to především mezi vedoucími takzvané „Druhé reformace“, a měl značný vliv na rané nizozemské misijní snahy. Berkhof říká:

V šestnáctém a sedmnáctém století řada reformovaných teologů v Nizozemsku vyučovala formu chiliasmu, která by nyní byla nazvána postmilénialismem. Patřili k nim tak známí muži jako Coccejus, Alting, [Campegius a Campeius] Vitringové, d'Outrein, Witsius, Hoornbeek, Koolman a Brakel ... Převládajícím náhledem bylo,

⁹³ Citováno v: Murray, s. 54–55.

⁹⁴ Citováno *tamtéž*, s. xiii.

že evangelium, které se postupně rozšíří po celém světě, se nakonec ukáže nezměrně účinnějším, než je nyní, a přinese období bohatého duchovního požehnání pro Církev Ježíše Krista; ustanoví jakýsi zlatý věk, kdy i Židé budou mít nebyvalým způsobem podíl na požehnáních evangelia.⁹⁵

Za pozornost stojí především práce Jacoba Koelmana z roku 1689, v níž je zjevná jeho obeznámenost s anglickými [post]mileniálními spisovateli. Na komentátory a misijní vůdce měl velký vliv i Koelmanův současník Herman Witsius (který zemřel v roce 1708). Witsius vyučoval, že:

...až bude přivedena plnost pohanů, *bude zachráněn celý Izrael*, to znamená, jak správně poznamenávají naši nizozemští komentátoři, ne jen hrstka Židů, ale velmi mnoho Židů, v určitém slova smyslu celý židovský národ ve své plnosti ... K této obnově Izraele bude připojeno bohatství celé Církve, jakoby život z mrtvých (Ř 11:12). Apoštol ukazuje, že z plnosti a obnovy Židů vzejdou křesťanské Círкви ještě mnohem větší a rozsáhlejší dobrodiní... ; větší, říkám, co se týče *intenzity*, či co se týče stupňů, a větší, co se týče *rozsahu*... Protože je určitá plnost pohanů, která má být shromážděna postupným kázáním evangelia; vejítí této plnosti předchází obnově Izraele a hovoří o ní verš 25. Jiná je pak plnost pohanů, která přijde po obnově Izraele.⁹⁶

Nelze se tedy vyhnout závěru, že kalvinismus napříč národy první dvě staletí své historie očekával éru míru a blahobytu, která

---

⁹⁵ Louis Berkof, *Systematic Theology*, 4. vyd. (Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co., 1939), s. 716.

⁹⁶ *Economy of the Covenants*, cituje Kik, s. 8.

měla následovat po úspěchu evangelia v obrácení všech národů světa. Reformovaná teologie všude šla ruku v ruce s postmileniální nadějí, přičemž toto jejich spojení zastávala a obhajovala široká škála dogmatiků a vykladačů a kazatelů a politiků na celé řadě míst a v celé řadě situací, kontextů a okolností, přičemž tato naděje měla své kořeny v bezpočtu různých biblických pasáží ze Starého i Nového zákona. A její důsledky byly znát v církevní, intelektuální a politické sféře i v celé řadě sociálních oblastí.

Osmnácté století

Samuel Willard ve svém kázání *Otevřený pramen*⁹⁷ v roce 1700 volal své posluchače k přičinlivosti v modlitbě a ve vyučování a výchově jejich dětí, aby je tak připravili na dny duchovního blahobytu, které přijdou ruku v ruce s povoláním Židů, plností pohanů a zničením Antikrista. Jak už jsme viděli, tato témata byla v celém předchozím století naprosto běžná. A stejně jako dříve, i v osmnáctém století tuto postmileniální naději hájili a vyzdvihovali nej přednější teologové a intelektuálové své doby. Slavný kalvinistický komentátor Matthew Henry ve svém novoročním kázání v roce 1707 hlásal, že:

Rok obrození prvotního křesťanství ve vsi jeho moci bude rokem vykoupných. To je něco, co si přejeme, v co doufáme a co toužíme vidět u nás i v zahraničí... Hranice Církve budou rozšířeny obrácením pohanských a machometánských národů na víru Kristovu a postupem evangelia i ve vzdálených končinách země...⁹⁸

⁹⁷ Pozn. př.: Samuel Willard (1640–1707) byl pastorem, teologem a ředitelem Harvardovy univerzity. Celý název zmiňovaného kázání zněl: „*Otevřený pramen: či Velká evangelijní výsada předkládání a ukazování Krista hříšným lidem; kde je také dokázáno, že nastane národní povolání Židů; ze Zachariáše 13:1.*“ („*The Fountain Opened: or, The Great Gospel Priviledge of Having Christ Exhibited to Sinfull Men. Wherein Also Is Proved That There Shall Be a National Calling of the Jews: From Zech. XIII. 1.*“)

⁹⁸ Citováno v: Murray, s. 113.

Henry ve svých komentářích napsal o Izajáši 2:2–4, Malachiáši 1:11 a Žalmu 72:8–11 následující:

Nuže, zde je zaslíbeno ... že křesťanství bude otevřeně kázáno a vyznáváno ... že bude pevně zakotveno a zakořeněno ... že nejen překoná veškerý odpor, ale dokonce dalece převýší všechny své soupeře ... Duchovní uctívání, které přinese, potlačí a odstraní všechna modlářství pohanů ... Zástupy se chopí křesťanské víry. Budou do ní proudit jako potoky a řeky vody, což ukazuje na velké množství konvertitů, které evangelium přinese...

Místo toho, aby Bůh byl uctíván a aby Mu bylo slouženo pouze mezi Židy, mezi malým národem v koutě světa, bude Mu slouženo a bude uctíván na všech místech, *od východu slunce po jeho západ, na každém jednom místě*, v každé jedné části světa se *bude Jeho jménu předkládat kadidlo*; národy budou zučedničeny a budou hovořit o podivuhodných Božích skutcích...

Náboženství pod Kristovou vládou pokvete ... Spravedlnost bude hojně přetékat a bude ctěna, bude řídit a vládnout ... Kristovo Království se rozšíří velmi daleko a ohromně se zvětší; zvláště, když zvážíme: 1) rozsah Kristova území ...; 2) hodnost těch, kdo Mu odvádějí tribut.

Tyto citace jsou pouhým reprezentativním vzorkem eschatologických přesvědčení Matthewa Henryho o světové historii. Podobná vyjádření najdeme i u mužů, jako byli Thomas Boston, renomovaný autor knihy *Lidská přirozenost v jejích čtyřech stavech* (*Human Nature in Its Fourfold State*), nebo kazatel Eliphalet Adams z New London v Connecticutu. Boston v roce 1716 kázal, že „se

blíží den, kdy přijde národní obrácení Židů ... bude to čas plný života, čas velkého vylití Ducha, který přinese reformaci výš a dál, než kam zatím dosáhla.“ Adams v roce 1721 kázal: „Ach, kéž by Pán povstal a projevil Sijónu milosrdenství a dal čas laskavosti, aby tak mohla přijít ona ustanovená doba, kdy bude celá země naplněna poznáním Pánovy slávy, jako vody pokrývají moře!“⁹⁹

To, do jaké míry byl postmilenialismus zakořeněný v uvažování začátku osmnáctého století, lze dobře vidět i v komentářích, modlitbách a církevních písních z tohoto období. Postmileniální komentáře vydali například Daniel Whitby v roce 1703 (na Nový zákon, se speciálním pojednáním na téma Milénia), William Lowth v letech 1714 až 1725 (na knihy Proroků) a Charles Daubuz v roce 1720 (na knihu Zjevení). Často vidíme, že modlitby z tohoto období, které pro nás máme zaznamenané,¹⁰⁰ žádají Pána o zjevení slávy Církve pozdějších dní, o triumf evangelia napříč světem, o obrácení Židů a přivedení plnosti pohanů. Walter Smith v roce 1679 sepsal pravidla pro modlitební společnosti a prohlásil, že „všichni, kdo upřímně milují našeho Pána Ježíše Krista ... budou toužit a modlit se za naplnění evangelijních zaslíbení Jeho Církvi v pozdějších dnech, aby Král Kristus vyjel na bílém koni evangelia, vítězíci a aby vítězil, a aby vydobyl ovoce námahy své duše, aby mohlo zaznít, že království světa se stala Jeho královstvími a aby Jeho jméno bylo vzýváno od východu slunce po jeho západ.“ Ke konci Smith pokračuje k přímé modlitbě za naroubování Židů, osvícení pohanského světa a napravení veškerého kacířství.

Reformovaná zbožnost dýchala postmileniální nadějí i ve svých *církevních písních* (a v písních, které inspirovala mimo reformované kruhy), jak nám ukazují materiály z osmnáctého a devatenáctého století. Isaac Watts, nástupce Johna Owena za kazatelnou v londýnské Mark Lane, byl zodpovědný za financování a předmluvy děl Jonathana Edwardse; zároveň sloužil jako jakýsi spojující most mezi největšími anglickými a americkými teology své doby. V roce 1719 vedl Církev ve zpěvu: „Ježíš vládne všude tam, kde září slunce, Jeho Království sahá od pobřeží k pobřeží, dokud měsíc nepřestane dorůstat

⁹⁹ Předchozí dvě citace jsou uvedeny *tamtéž*, s. 113, 114.

¹⁰⁰ Příklady z druhé poloviny sedmnáctého století uvádí Murray, s. 100–103.

a ubývat“; a také: „Toto je den, který učinil Hospodin; hodiny svými nazývá; ať se nebesa radují a země ať je šťastna a trůn ať obklopí chvála. Dnes vstal z mrtvých a opustil smrt; dnes padla Satanova říše; dnes svatí šíří Jeho triumf a vypráví o všech Jeho divcích.“ O té samé jistotě v roce 1746 svědčil dokonce i Charles Wesley: „Jeho Království nemůže selhat, On vládne zemi i nebesům ... Sedí po Boží pravici, dokud se Mu nepoddají všichni nepřátelé a neskloní se před Jeho příkazy a nepadnou u Jeho nohou: Pozvedněte svá srdce, pozvedněte svůj hlas; radujte se; znovu říkám, radujte se.“ Benjamin Beddome v roce 1769 napsal: „Hlaholte, vždyť vládne požehnaný Ježíš; vzdálenými zeměmi šíří se Jeho triumfy ... Pohané a Židé jsou Jeho zákonů poslušni; daleké národy oběti své přinášejí, bez ostychu vzdávají Mu hold, svému vyvýšenému Bohu a Králi. Ach, kéž Jeho svatá Církev roste a Jeho Slovo a Duch stále vítězí, zatímco andělé slaví Jeho chválu a svatí zdraví neustálý nárůst Jeho sláv.“ Překrásný chvalozpěv Williama Williamse z roku 1772 si zaslouží ocitovat v plnosti:

Přes ponuré kopce temnoty,
které neobveseluje jediný nebeský paprsek,
Ty, Slunce spravedlnosti, které vycházíš,
přines ten jasný, ten slavný den;
pošli evangelium do nejvzdálenějších krajín země.

Královstvím rozlehlým, která přebývají v temnotách,
Pane, dej jim to slavné světlo;
a od východního pobřeží až k tomu západnímu,
ať ráno vyžene noc;
a nezasloužené vykoupení ať získá vítězství.

Leť do dálky, ty mocné evangelium,
vítěz a podmaňuj a neustaň nikdy;
kéž tvé trvalé, rozlehlé říše
množí se a stále rostou;
vládni žezlem svým,
Spasiteli, všude po celém světě.

Populární církevní píseň Edwarda Perroneta z roku 1779, „Všichni chvalte moc Ježíšova jména!“ („All Hail the Power of Jesus' Name!“) v jedné ze svých slok říká: „Ať každý rod a každý kmen na celé zemi Mu slávu provolává a korunuje Ho králem všech.“ John Morrison v roce 1781 zpíval: „Nám se dítě narodilo, nám Syn je dán, Jeho budou kmeny země poslouchat, tak jako nebes zástupy ... Nárůst Jeho moci bude se šířit dál, Jeho vláda nepozná konce, právo bude střežit Jeho trůn v nebesích, na zemi hojnost pokoje.“ V roce 1795 rozšířil pokladnici hudební teologie o tento krátký, ale jedinečný kousek William Shrubsole:

Paže Pánova, povstaň, povstaň!
 Obleč se silou svou, národy ať se otrásají,
 a dopřej světu v uctívání spatřit
 triumfy milosrdenství tebou způsobené.

Řekni pohanům ze svého trůnu:
 „Já jsem Hospodin, Bůh jediný.“
 Tvůj hlas zmaří všechny jejich modly
 a svrhne oltáře jejich k zemi.

Ať nadejde čas laskavosti pro Sijón;
 ach, přiveď kmeny Izraele domů:
 dej, ať naše oči s úžasem hledí
 na pohany i Židy ve stádě Ježíšově.

Všemohoucí Bože, vyhlas svou milost
 v každém kraji každého jména;
 ať před Tebou padají nepřátelské síly,
 a korunuj svého Spasitele Pánem nade vším.

Krátce po přelomu devatenáctého století napsal celou řadu post-mileniálních hymnů Thomas Kelly; mezi známější z nich patří třeba „Král Sijónu bude vládnout vítězný“, „Hleďte, svatí, jak slavný je to pohled“, „Slyšte! Deset tisíc harf a hlasů“ a „Sijón stojí kopci

obklopen“ („Zion's King Shall Reign Victorious“, „Look, Ye Saints, the Sight Is Glorious“, „Hark! Ten Thousand Harps and Voices“ a „Zion Stands by Hills Surrounded“). V těchto písních zpíváme vyjádření jako „Rozšíř slávu Vítěze široko a daleko,“ „Ježíš samojediný světu vládne,“ a „Všichni nepřátelé Sijónu budou zničeni.“ Jistota Církve byla znovu vyzdvížena v hymnu Williama Hurna z roku 1813:

Povstaň, ó Bože, a zazař
ve vsí své spásné moci,
dopřej zdaru každé snaze
šířit Tvé slavné světlo:
Kéž proudí uzdravující řeky milosrdenství,
aby celá země poznala Tvou pravdu.

Přived' vzdálené národy,
ať zpívají Tvou slavnou chválu;
ať každý lid slyší
a učí se Tvé svaté cesty:
Vládni, mocný Bože, a prosad' svou při
a panuj svými spravedlivými zákony.

Vyšli vpřed svou slavnou moc,
aby všichni pohané viděli,
aby země předložila své poklady
v obrácených, v Tobě narozených;
Bože, náš vlastní Bože, svou Církev
požehnej a naplň svět spravedlností.

Bohu, Jedinému moudrému,
Jedinému nesmrtelnému Králi,
ať *haleluja* zní
od každého stvoření:
ať vše, co dýchá, na každém pobřeží,
chválí Otce, Syna a Ducha Svatého.

O pět let později se v hymnu Jamese Montgomeryho objevila tato slova: „Pohleďte, Hospodinova bojová zástava svinutá, Jeho meč zasunutý v pochvě; říká: ‚Je dokonáno,‘ a království světa jsou královstvími Jeho Syna. Bude vládnout od pólu k pólu mocí svou neomezenou...“ Reginald Heber v roce 1819 dal Církvi jeden z jejích největších misionářských hymnů, „Od ledových hor Grónska“ („From Greenland’s Icy Mountains“), v němž zpíváme: „Spása! Och, spása! To slovo radostné hlásejte, dokud nejvzdálenější národ nebude znát Mesiášovo Jméno. Dujte, dujte, vy větry, Jeho příběh. A vy, vody, se jím vlněte, dokud jako moře slávy nepokryje zemi od pólu k pólu.“ V dobře známém hymnu, jehož autorem je Sabine Baring-Gould, „Vpřed, křesťanští vojáci“ („Onward, Christian Soldiers“; 1875), Církev písní vyhlašuje: „Při znamení triumfu Satanův zástup prchá; vpřed tedy, křesťanští vojáci, vpřed k vítězství. Základy pekel se třesou při provolání chval, bratři, pozvedněte své hlasy, ať se vaše hymny nesou vysoko, daleko.“¹⁰¹ Podobné příklady bychom mohli hromadit prakticky donekonečna. Mohli bychom se zaměřit i na význam zhudebnění některých konkrétních žalmů (např. Ž 67 nebo 72). Ale už jsme řekli dost na to, abychom si víc než přesvědčivě dokázali čistokrevný a nekompromisní evangelijní optimismus, jímž Církev v té době jasně překypovala a který se projevoval v jejích kázáních, v jejích výkladech Písma i v jejích modlitbách a který zcela prostupoval její písně.

Plnější éra evangelia, kterou prorokuje Starý i Nový zákon, se často hlásala, aby pobízela a motivovala *Společnost pro šíření evangelia v zahraničních částech* [světa] (*Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts*; S.P.G.); byla povzbuzením a nadějí prvních pětatřiceti let osmnáctého století. V té době se běžně předkládaly celé soubory textů, které ukazovaly, že přijde doba, kdy Církev poroste a bude se jí dařit, až nakonec naplní celý svět. Kázání tohoto duchu zaznívala i od celé řady anglikánských vůdců (např. Stanhope, Ash, Chandler, Waddington, Pearce). Misijní práci ve

¹⁰¹ Výše zmiňované písně lze najít v hymnáři *Trinity Hymnal* (Philadelphia: Orthodox Presbyterian Church, 1961), čísla (podle pořadí, v němž jsou zde písně uvedeny) 374, 326, 149, 226, 298, 373, 218, 163, 372, 217, 225, 275, 386, 300, 383, 490.

stejném kontextu mileniálního optimismu předložil i vlivný bostonský soudce Samuel Sewall ve své knize *Phaenomena quaedam Apocalyptica* (2. vyd., 1727). Postmileniální naděje vedla nejen k misijnímu úsilí, ale podnítila i slavná „probuzení“ počátku osmnáctého století, která v důsledku vedla k ještě širšímu přijetí postmilenialismu, jelikož lidé se upínali k tomu, že evangelium a Duch skutečně mohou na zemi ustanovit zcela novou éru. Tuto jistotu prakticky zároveň vykládali a objasňovali muži jako Jonathan Edwards v Americe; Robert Millar a John Willison ve Skotsku; John Erskine, George Whitefield a John Wesley v Anglii; a Johannes Bengel v Německu.¹⁰² „Kalvinistický [post]milenialismus ‚ovládal mysl tohoto období,‘“ říká De Jong.¹⁰³ Byl společnou nadějí amerických presbyteriánů Starého světla (např.: Sergeant, Chauncy, Appleton) i Nového světla (např.: Bellamy, Hopkins, J. Sewall, Prince, Pemberton, Buell).

Když se podíváme na některá tvrzení předních vůdců tohoto období, předkládají nám velmi dobrý obraz eschatologie počátku osmnáctého století. Když Američan Benjamin Coleman v roce 1727 kázal sérii kázání na Agea 2:7, řekl: „Vyhlížíme dny, kdy požehnaný Spasitel lidí bude *ještě větší* touhou národů, než byl doteď,“ kdy se Církev rozroste skrze rozsáhlá obrácení mezi Židy i pohany. Solomon Stoddard v roce 1723 citoval Žalmy 2:8 a 72:7 jako povolání k misijní práci mezi Indiány. Jeho vnuk, Jonathan Edwards, se stal klíčovou osobností Velkého probuzení a jedním z nejvýznamnějších teologů a filozofů celé americké historie. Jednou řekl: „Radostí a potěchou mé mysli byla a stále jsou biblická zaslíbení a proroctví, která se týkají budoucího slavného postupu Kristova Království na zemi.“¹⁰⁴ Edwards ve své knize *Záznam o díle vykoupení (A History of the Work of Redemption)* zastává, že Kristovo Království musí v období mezi Kristovým vzkříšením a naplněním všech věcí postupně vytlačit a nahradit království Satanovo. Toto vítězství nastane skrze kázání a dílo Ducha Svatého. Celosvětový rozsah Kristovy vlády je

¹⁰² Srov. De Jong, s. 120nn.; viz také Murrayho citát Bengela, s. 132.

¹⁰³ *Tamtéž*, s. 119.

¹⁰⁴ Citováno *tamtéž*, s. 125.

podle Edwardových slov zaručen „mnoha pasážemi Písma, které nelze pochopit žádným jiným způsobem.“ Toto nadcházející období bude znamenat nárůst a postup pokoje, svatosti a materiální prosperity. Kristovo Království bude celosvětové a všezahrnující:

Viditelné Satanovo království bude poraženo, přičemž Kristovo Království bude vybudováno na jeho ruinách, a to všude na celé obyvatelné zemi. Tehdy se naplní zaslíbení dané Abrahamovi, že „v něm a v jeho semeni budou požehnány všechny rodiny země“; a Kristus se (v souladu s Ageem 2:7) stane touhou všech národů. Nuže, Kristovo Království se v tom nejstriktnějším a nejdoslovnějším smyslu rozšíří ke všem národům a po celé zemi ... Co by mohlo být více všezahrnující než slova, která čteme v Izajáši 11:9, tedy že „Země bude naplněna poznáním Pána tak, jako vody pokrývají moře“? ... A stejně tak [čteme] v Izajáši 45:22, že všechny končiny země se upnou ke Kristu a budou zachráněny. A aby bylo zjevné, že tato slova je třeba chápat v tom nejcelosvětovějším smyslu, je v dalším verši řečeno: „Při sobě jsem přísahal, Slovo vyšlo z Mých úst ve spravedlnosti a nevrátí se s prázdnou, že se přede Mnou skloní každé koleno a každý jazyk bude přísahat.“ Zaznívají zde tedy nanejvýš všeobjímající vyjádření. A Daniel 7:27, „panství a vláda i velikost všech království pod celým nebem bude dána lidu svatých Nejvyššího.“ Vidíte, že prorokova slova hovoří o *všem pod celými nebesy*.¹⁰⁵

Na Edwardse hluboce zapůsobila i neumírající naděje Davida Brainerda, že Kristova zástava bude rozvinuta po celém světě a že radostně přitáhne všechny národy do Církve a přinese evangelijní

¹⁰⁵ Citováno v: Kik, s. 7.

blahobyt. Charles Chauncy (v roce 1742) vyhlásoval, že Písma zaslíbují, že Kristovo Království se rozšíří ke všem národům na zemi, a Nathaniel Appleton hlásal, že „poznání Pravdy se rozhojní a naplní zemi, jako vody naplňují moře.“¹⁰⁶ V roce 1740 Thomas Prince přednesl kázání nazvané „Nekonečný nárůst Kristovy vlády“ („The Endless Increase of Christ’s Government“); a Samuel Buell, blízký přítel Davida Brainerda, hovořil o „mnohých zaslíbeních, která se týkají jedinečného a nádherného růstu, světla, čistoty, slávy a blaženosti Božského Vykupitelova Království v těchto posledních dnech.“¹⁰⁷ Američtí kalvinisté tedy byli oddanými a horlivými zastánci biblického optimismu ohledně historie Kristova Království na zemi.

Skotský spisovatel Robert Fleming Sr. ve své knize *Naplnění Písma* (*The Fulfilling of the Scripture*), která ještě před rokem 1726 prošla pěti dotisky, obhajoval naději na obrácení Židů, na rozkvétající a sjednocenou Církev a na postupné zajištění jejího vítězství. Robert Millar ve své knize z roku 1723, *Historie šíření křesťanství* (*The History of the Propagation of Christianity*), vyhlížel evangelizaci celého světa, v rámci níž bude všude po celé zemi ustanoveno křesťanství. Zastával názor, že zatímco se království světa budou sklánět před Kristem, zároveň postupně vymizí doktrinální bludy a rozštěpení Církve na denominace. John Willison napsal knihu *Balzám Gileádu ... A biblické proroctví o nárůstu Kristova Království a zničení Antikrista*,¹⁰⁸ která se do roku 1786 dočkala osmi vydání, v níž vyjádřil svá přesvědčení, že ačkoliv Kristovo Království občas slábně nebo ho ubývá, „růst Kristova Království a slávy je ve světě naprosto jistý a nutný. Neomylně tomu tak musí být, jelikož právě

---

¹⁰⁶ Citováno v: De Jong, s. 139.

¹⁰⁷ Citováno v: De Jong, s. 141.

¹⁰⁸ Pozn. př.: Celým názvem „Balzám Gileádu na uzdravení nemocné země: Se slávou a službou Ducha: A biblické proroctví o nárůstu Kristova Království a zničení Antikrista – Otevřený a použitý ve dvanácti kázáních Johna Willisona na řadu textů“ („The Balm of Gilead, for Healing a Diseased Land: With the Glory of the Ministration of the Spirit: And a Scripture Prophecy of the Increase of Christ’s Kingdom, And the Destruction of Antichrist / Opened And Applied in Twelve Sermons Upon Several Texts by John Willison“).

tak to Bůh řekl...“ Willison ve své knize volal ostatní skotské kazatele, ať odstraní všechny „překážky Kristova Království, aby se Jeho nadvláda mohla šířit od moře k moři, napříč všemi národy země.“¹⁰⁹ John Erskine doufal, že skotské probuzení urychluje den, kdy zemi naplní poznání Krista.

Podobné smýšlení a podobná prohlášení bychom mohli předložit i od vedoucích *Skotské společnosti pro šíření křesťanského poznání* (*Society in Scotland for Propagating Christian Knowledge* – S.S.P.C.K.), jako byli Alexander Webster, John Gillies, John Gibson a James Brown; mohli bychom je doplnit podobnými tvrzeními od vůdců jiných misionářských organizací, například *Církevní misionářské společnosti* (*Church Missionary Society*; Henry Venn, John Newton, Richard Cecil, Thomas Scott, Charles Simeon), *Londýnské misionářské společnosti* (*London Missionary Society*; Henry Hunter, George Burder, John Eyre, Melville Horne, David Bogue), *Baptistické misionářské společnosti* (*Baptist Missionary Society*; William Carey, Andrew Fuller), ani nemluvě o *Newyorské misionářské společnosti* (*New York Missionary Society*) a *Glasgowské misionářské společnosti* (*Glasgow Missionary Society*) nebo o neustálém přívalu postmileniálního uvažování ze strany pozdější *Společnosti pro šíření evangelia* (S.P.G.; např.: Shute Barrington, Richard Terrick, Martin Benson, Thomas Hayter, Robert Drummond, William George, Edward Cresset, atd.) a *Skotské společnosti pro šíření křesťanského poznání* (S.S.P.C.K.).¹¹⁰ Jejich zprávy a texty kázání, tak jako názvy knih, ukazují postmileniální jistotu. Jako dobrý příklad poslouží např.: Gibson, *Neomezený rozsah a konečná požehnanost Božího duchovního Království* (*The Unlimited Extent and Final Blessedness of God's Spiritual Kingdom*), 1768; Brown, *Rozsáhlý vliv náboženského poznání* (*The Extensive Influence of Religious Knowledge*), 1769; Hunter, „Všesvětový rozsah a věčné trvání Vykupitelova Království“ („The Universal Extent, and Everlasting Duration of the Redeemer's Kingdom“) 1780; Toller, *Příchod a rozšiřování Božího Království* (*The Coming and Enlargement of the Kingdom of God*), 1779;

¹⁰⁹ Citováno v: De Jong, s. 144.

¹¹⁰ Pro diskuzi o výše zmíněných, viz De Jong, s. 148–155, 165–193.

Winter, *Radostný trend a rozsáhlý vliv křesťanského období* (*The Happy Tendency and Extensive Influence of the Christian Dispensation*), 1788; Snodgrass, *Vyhlídky prozřetelnosti ohledně obrácení světa ke Kristu* (*Prospects of Providence Respecting the Conversion of the World to Christ*), 1796; atd.

Ducha postmilenialismu, který tou dobou převládal, dobře reprezentují následující výroky Davida Boguea a George Whitefielda. Bogue tvrdil, že důvodem, proč svět nezná Krista, je nedbalost a lhostejnost křesťanů v tom, jak přistupují k šíření své víry:

Jedním z prostředků, a vskutku tím největším a nejúčinnějším prostředkem k příchodu slávy pozdějších dní, je kázání evangelia ... Připomeňme si, že pokaždé, když Svaté Písmo hovoří o obrácení světa ke Kristu a upřesňuje prostředek, jímž ho bude dosaženo, tím prostředkem je vždycky kázání evangelia. ... Aby Bůh ustanovil Milénium, dá povstat mnoha tisícům služebníků a kazatelů jako oni [např. Knox a Whitefield] a pošle je sklízet a korunuje jejich úsilí výjimečným úspěchem. Jestli v každém století přijde celý zástup takových dělníků, není nic, co bychom nemohli očekávat!¹¹¹

O Whitefieldovi je dobře známo, že toužil po dni, kdy bude spasen celý Izrael, a bylo jeho zvykem se modlit: „Naplň svá starobylá zaslíbení a dopřej, aby Tvůj Syn měl pohany za své dědictví a aby nejuvdálenější konce země byly Jeho vlastnictvím.“¹¹² Whitefield v roce 1763 napsal o křesťanově povinnosti očekávat velká probuzení, že:

Písma mají velmi daleko k tomu, aby nás vybízela očekávat ústup božského vlivu v těchto posledních dnech evangelia; místo toho jsme po-

---

¹¹¹ Citováno v: Murray, s. 234.

¹¹² Citováno v: De Jong, s. 153.

vzbuzování, ať očekáváme větší a rozšířenější li-
jáky božského vlivu, než jaké kdy zažil jakýkoliv
dřívější věk – právě v ty máme doufat, máme po
nich toužit a máme se za ně modlit. Ostatně, ne-
máme se snad modlit, abychom „byli naplněni až
do vsí plnosti Boží“ [Ef 3,19], a očekávat slavnou
epochu, kdy „země bude naplněna poznáním
Pána, jako vody pokrývají moře“¹¹³

Je tedy velmi jasné a zjevné, že eschatologická naděje
křesťanských vůdců Anglie a Skotska osmnáctého století se nijak
nelišila od naděje amerických kalvinistů, jako byl Jonathan Ed-
wards. Proto De Jong rozhodně právem hovoří o „vizi sedmnác-
tého a osmnáctého století, která očekávala celosvětové šíření
křesťanského poznání,“ a o „očekávání éry, kdy poznání Krista
a víra v Něj budou věcí celého světa.“¹¹⁴

Když se stručně vrátíme do Ameriky, je třeba si uvědomit, že
stejná postmileniální jistota, která charakterizovala první část
osmnáctého století, byla dominantním vlivem i na jeho konci; ší-
řili ji, mimo jiné, i studenti a následovníci Jonathana Edwardse.
Jeden z nejpřednějších mužů mezi nimi, Joseph Bellamy, v roce
1758 hlásal slavné kázání na téma Milénia, které znovu vyšlo tis-
kem v roce 1794; argumentoval v něm na základě zvýšené
plodnosti dlouhého mileniálního období, že nakonec bude
mnohem více lidí spaseno než ztraceno. Další edwardsovský vůd-
ce, Timothy Dwight, od roku 1795 sloužil jako prezident
univerzity Yale, kde vedl apologetickou bitvu proti nevěře. Zá-
roveň hlásal a podporoval probuzení, kázal o mileniálních téma-
tech a zastával, že obrácení Židů je podmíněné celosvětově rozší-
řeným obrácením pohanů. V kázání z roku 1798 vyhlížel kapi-
tulaci muslimů a Židů a jejich poddání se Kristu, stejně jako slávu
Církve pozdějších dní. V roce 1800 složil dobře známý hymnus
„Miluji Tvé Království, Pane“ („I Love Thy Kingdom, Lord“),

¹¹³ Citováno v: Murray, s. 150.

¹¹⁴ Citováno v: De Jong, s. 1.

v němž učil Církev zpívat: „Tak jistě, jako trvá Tvá pravda, budou Sijónu dány nejzářnější slávy, kterým země dá se zrodit, a ještě zářnější blaženost nebes.“ Avšak zřejmě nejdůležitějším mileniálním autorem tohoto období byl Samuel Hopkins, který je dobře známý pro své intenzivní zapojení do misijních projektů. Hopkins viděl zásadně důležité propojení mezi probuzením, misiemi a Miléniem. V roce 1793 vydal svou dvousvazkovou systematickou teologii s dodatkem nazvaným „Pojednání o Miléniu“. Dokazoval a předkládal v něm z Písma, že Kristova Církev musí v tomto světě dojít stavu blahobytu – což je učení každé větší části Bible, a obzvláště pak Zjevení 19. Hopkins vykládal Zjevení 20 obrazně a tvrdil, že Milénium bude charakterizované pokojem, svatostí, laskavostí, poznáním a radostí. Zároveň se budou pozoruhodně rozvíjet oblasti vědy a technologií a bude vzkvétat obchod. Přejde rozmach finanční prosperity a všeobecného zdraví. Sféry zemědělství, techniky, řemesel a průmyslu dosáhnou zásadního pokroku a zlepšení. Více volného času umožní lidem usilovat o důkladnější vzdělávání, poznání a porozumění; díky tomu bude rychle přibývat knih, které se budou číst a šířit. Lidstvo bude žít jako sjednocené pod Božím požehnáním a Církev se zbaví rozkolů. Její život a kázeň bude přetékat dobročinností, šlechetností a čistotou. Celosvětové obrácení lidstva s sebou tedy přinese široce rozšířenou kulturní proměnu. Základem pro to vše bude, že většina lidí uslyší evangelium v kající víře a povede život charakterizovaný radikální duchovní proměnou. Hopkins v roce 1801 napsal kázání, které jasně tvrdilo, že Kristus bude vládnout, dokud Mu nebudou poddáni všichni Jeho nepřátelé a dokud všechna pozemská království nebudou Jeho. Proto misijní úsilí Církve „bude nějakým způsobem, i kdyby pro nás neznámým, sloužit k podepření a urychlení toho šťastného dne, kdy pohané budou dáni Kristu do dědictví a končiny země se stanou Jeho vlastnictvím.“¹¹⁵

---

¹¹⁵ Citováno *tamtéž*, s. 212. Hopkinsovo *Pojednání* později v New Yorku znovu vydal Arno Preso.

Kalvinistický postmilenialismus v osmnáctém století, tak jako v tom sedmnáctém, vedl nejen k zájmu o probuzení a misie, ale také o *proměnu všech oblastí života, aby sloužily k Boží slávě a k šíření Jeho vlády ve světě*. Skot Neil Douglas v roce 1797 předložil známé kázání „Mesiášovo slavné spočinutí v pozdějších dnech“ („Messiah’s Glorious Rest in the Latter Days“), kde definoval Kristovu vládu jako obrácení národů skrze modlitbu, misie a potírání modlářství na straně jedné a Boží historické soudy nad vinnými národy na straně druhé. Douglas byl společenským reformátorem a zasadil svou sociální reformu do postmileniálního kontextu. Kazatelé jako John Love, David Bogue a Robert Winter zdůrazňovali, že až se poznání Pána rozšíří po celém světě, „bude se projevovat jako kvas, který promění celý život i kulturu jako takovou.“¹¹⁶ Díky tomu mezi lidmi a celými národy převládne odpor vůči válce a nahradí ho vzájemný soucit a volání po tom, aby křesťané, kteří se budou namáhat pro Boží Království, podporovali a vytvářeli vzdělávací, zemědělské a průmyslové programy. Tyto programy nikdy nebyly ústřední podstatou kázání, ale vždycky byly spojené s živoucí vírou v Krista. De Jong komentuje: „Miléniu bude dominovat právě takové všeobjímající křesťanství. Winter považoval komplexní přístup společnosti k celému člověku za zcela konzistentní s charakterem pozdějších dní.“ V našich vlastních dnech vidíme obrodu tohoto zájmu o posvěcení všech oblastí života Kristu; vidíme obrodu křesťanství, které přesahuje úzkou sféru našeho uctívání a evangelistického svědectví. Ti, kdo se zabývají podobnými otázkami, by určitě udělali dobře, kdyby si prostudovali své postmileniální kořeny. Jeden se zároveň může ptát, jestli by premilenialismus a amilenialismus kdy mohly upřímně a konzistentně podporovat nebo vytvořit toto „všeobjímající křesťanství“ a „komplexní přístup k celému člověku“. Pesimistická filozofie historie, která jde ruku v ruce s přehnanou jinovsvětstostí, je pro evangelisticky informované uplatňování

---

¹¹⁶ Citováno *tamtéž*, s. 171.

kulturního mandátu¹¹⁷ nevyhnutelně zhoubná, pokud ne přímo smrtící. Církevní historik Kenneth Scott Latourette o křesťanství, které vzešlo z probuzení sedmnáctého a osmnáctého století, poznamenává:

Toto protestantství se vyznačovalo přetékajícím životem a smělostí, jimž se v celé křesťanské historii nic nevyrovná. Právě ono vůbec poprvé přišlo s vážnými a promyšlenými plány, jak přinést křesťanské poselství všem lidem a jak poddat život celého lidstva do souladu s křesťanskými ideály.¹¹⁸

Toto aktivní a vítězné protestantství bylo prodchnuté postmileniální eschatologií: „Před rokem 1810 ... byl populární prostý chiliasmus [neboli postmilenialismus] se svým silným důrazem na postupný příchod zaslíbeného Království skrze kázání a obrácení ... prostý chiliasmus už touto dobou byl v anglo-amerických církvích univerzálně rozšířený.“¹¹⁹

Devatenácté století

Prakticky všichni uznávají, že postmilenialismus byl v devatenáctém století silnou pozicí – a to dokonce do takové míry, že někteří tento náhled chybně charakterizovali a charakterizují jako vybledlý odraz humanistického optimismu své doby. Práce prominentních postmilenialistů z tohoto století jsou obecně dostupné v dotiscích. Z těchto dvou důvodů není nutné se na díla z této doby zaměřovat nijak podrobně, tak jako není třeba obsáhle dokazovat, že reformovaní křesťané zůstali oddaní postmileniální eschatologii. Nicméně, i tak bude dobré udělat si krátký přehled a ukázat si alespoň to, že postmileniální přesvědčení zastávali nejznámější badatelé v oblastech biblických studií a teologie.

¹¹⁷ Pozn. př.: „Kulturní mandát“ je označením pro úkol kultivovat svět, který Bůh člověku dal v Gen 1:28.

¹¹⁸ *A History of the Expansion of Christianity* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1945), sv. IV, s. 65.

¹¹⁹ De Jong, s. 164, 166.

Přesvědčení, že Židé budou obráćeni, což povede k dalšímu požehnání pro pohany, v Anglii a Skotsku zastávali muži jako kazatel Walter Tait (1811), populární kazatel William Cooper (1896) a misionáři Robert Johnston (*Obráćení Židů a jeho důsledky na obráćení pohanů; The Conversion of the Jews; and Its Bearing on the Conversion of the Gentiles*, 1853) a Claudius Buchanan (1808). Ve svých komentářích toto učení šířili učenci jako Robert Haldane a Thomas Chalmers; to samé platí o spisech mužů, jako byli Robert Murray M'Cheyne, Henry Hunter (*Vzestup, pád a budoucí obnova Židů; The Rise, Fall, and Future Restoration of the Jews*, 1806) a Archibald Mason (*Šestnáct pojednání z Římanům 11:25–27; Sixteen Discourses from Romans 11:25–27*, 1825; a *Obráćení Židů; The Conversion of the Jews*, 1839). Toto přesvědčení bylo hojně a široce přijímané – a Církev podle něj žila. William McBean ve Valném shromáždění Skotské církve důrazně obhajoval misií tím, že by „mělo být naším úsilím urychlovat čas, kdy poznání Pána pokryje zemi, jako vody pokrývají moře.“¹²⁰ Známy skotský misionář Alexander Duff v roce 1840 prohlásil, že: „Nikdy ani na chvílku nesmíme ztratit ze zřetele ten velkolepý konečný cíl, pro který byla Církev původně ustanovena a kvůli němuž od Boha dostala duchovní práva a výsady. Jmenovitě: Obráćení celého světa.“¹²¹ Podobná tvrzení bychom mohli předložit i od mužů jako John Love, David Livingstone a John G. Paton.¹²²

Postmilenialismus byl velkou pobídkou i pro americké misie. Joseph Eckley v roce 1805 povzbuzoval *Společnost pro šíření evangelia mezi Indiány a dalšími v Severní Americe (Society for Propagating the Gospel among the Indians and Others in North America)* tím, že hovořil o dni, kdy poznání pravého Boha naplní celou zemi. Významná kázání na to samé téma kázal Joseph Baker v roce 1806 (na Ž 67:8) a Abiel Holmes v roce 1808 (na Ž 72:17); za pozornost stojí i kázání, které v roce 1804 přednesl John Livingstone před *Newyorskou misionářskou společností (New York Missionary Society)*.

¹²⁰ Citováno v: Murray, s. 161.

¹²¹ Citováno *tamtěž*, s. 178.

¹²² Srov. *tamtěž*, s. 179–183.

Jonathan Pomeroy v roce 1806 připomněl *Hampshireské misionářské společnosti* (*Hampshire Missionary Society*), že křesťanské poznání musí pokrýt celý svět a že musí dojít k reformě bohoslužeb, jelikož Boha budou společně uctívat lidé z celého světa. S. E. Dwight v roce 1820 vykládá pro *Bostonskou společnost pro zahraniční misii* (*Foreign Missionary Society of Boston*) druhou prosbu modlitby Páně, která podle něj hovoří o vládě pokoje, míru, radosti a spravedlnosti, jež se v budoucnu zjeví skrze práci Církve. William Collins v roce 1806 zpracoval pro *Baptistickou misionářskou společnost* (*Baptist Missionary Society*) tři témata – obrácení Židů, shromáždění pohanů a pokřesťanštění světa – jako nezpochybnitelná učení Božího Slova. To, co vedlo ke zformování *Americké rady pověřenců pro zahraniční misie* (*American Board of Commissioners for Foreign Missions; A.B.C.F.M.*), byla velmi explicitně postmileniální eschatologie. V roce 1812 bylo ordinováno prvních pět misionářů *Rady*; Leonard Woods, profesor teologie na *Andoverském semináři*, při té příležitosti kázal, že Boží prorocství zaručuje éru mileniální slávy, kdy všechny národy a všichni lidé budou chválit Boha a bát se Ho; Woods hlásal, že našim nezměnitelným cílem je to, aby celý svět znal Krista. Zatímco lidská království a impéria se otřásají a rozpadají, Boží Království poroste a bude se šířit a pokryje celou zemi. Rozšíření Kristova Království po celém světě (s nímž přijde éra slávy), které stojí na pevném základě biblických zaslíbení a prorocství, bylo tématem, které učili a hlásali i další vedoucí A.B.C.F.M., jako například Samuel Worcester (*Království Mesiáše; The Kingdom of the Messiah*, 1813), Jedidiah Morse (*Sklizeň evangelia; The Gospel Harvest*, 1815), Alexander Proudfit (*Celosvětové rozšíření Mesiášova Království; The Universal Extension of Messiah's Kingdom*, 1822) a nejvýznamnější americký misionářský vůdce minulého století, Rufus Anderson.

Vidíme tedy, že jestli chceme někde v Církvi před dvacátým stoletím najít postmilenialismus, stačí se podívat na její velkolepá misionářská hnutí. Není možné náležitě pochopit růst a šíření křesťanských misí, pokud nevezmeme v potaz eschatologii, která k nim vedla. Rozšířený a bohatý důraz na postmilenialismus však

najdeme i mezi biblickými badateli a teology této doby. Nejlepší systematickou teologií začátku devatenáctého století napsal Dr. John Dick; tiskem vyšla ve Skotsku v roce 1834. Dick v ní píše:

At' se třeba může zdát sebenepřavděpodobnější, že celý svět bude pokřesťanštěn, víme, že Bůh je schopen vykonat to, co zaslíbil. Ihned po nanebevstoupení našeho Spasitele nastala obrovská revoluce ... Budoucí generace budou svědky rychlosti jeho postupu; a ještě dlouho před koncem času „poznání Pána pokryje zemi tak, jak vody pokrývají moře.“ Křesťanství dosáhne naprostého triumfu nad všemi falešnými náboženstvími; a viditelné Satanovo království bude zničeno či téměř zcela potlačeno v tom radostném období, které obrazný jazyk Apokalypsy označuje jako jeho spoutání.¹²³

V roce 1850 John A. James napsal svou knihu *Církev jako závdavek* (*The Church in Earnest*), v níž říká, že „kdyby svět nikdy neměl být obrácen ke Kristu ... pak by triumfovala nevíra, která by s jásáním vyhlásila, že Boží Syn *nezničil* ďáblovu skutky [srov. 1. J 3:8] – že evangelium bylo částečně, a to z velké části, selháním, a proto nebylo ničím jiným než pouhou povídačkou.“ James se však nedomníval, že by Církev musela čelit takovému závěru: „Osudem Církve je příchod zářnější éry; stojíme na úsvitu zlatého věku, kdy se naplní předpovědi proroků a tvrzení apoštolů a země bude plná poznání Pána.“¹²⁴ J. A. W. Neander ve své knize *Historie křesťanského náboženství a Církve* (*History of the Christian Religion and Church*) z roku 1851 napsal: „Silné a jisté bylo to přesvědčení křesťanů, že Církev vzejde ze svých konfliktů vítězná; že, jelikož jejím osudem je být nástrojem proměny světa, dosáhne nadvlády nad

¹²³ Citováno v: Kik, s. 11.

¹²⁴ Citováno *tamtéž*, s. 9–10.

světem.¹²⁵ Nonkonformistický vedoucí William Jay (který zemřel v roce 1853) jednou řekl:

V Písmech máme mnoho otevřených ujištění o obecném a celosvětovém rozšíření a prosazení křesťanství, která nemohou být zrušena, ale ještě se nenaplnila. V dějinách Boží milosti se ještě neodehrálo nic, co by bylo dostatečně široké svým rozsahem, dostatečně trvalé svým průběhem, dostatečně mocné svou silou, dostatečně pozeňnané svým požitkem a dostatečně nádherné svou slávou, aby to učinilo zadost těmto předpovědím a zaslíbením. Proto nás čekají lepší dny, bez ohledu na zlověstné věštby mnohých.¹²⁶

Podobnou postmileniální eschatologii vyučuje i slavný německý exegeta E. W. Hengstenberg (1802–1869), který byl profesorem na Berlínské univerzitě a oponentem Schleiermacherova liberalismu. V našem kontextu bychom si měli povšimnout především Hengstenbergovy práce na Žalmy a Zjevení. Tyto spisy přeložil do angličtiny další velký biblický učenec posledního století, Patrick Fairbairn (1805–1874). Fairbairn psal na téma biblického výkladu skutečně velmi obsáhle, přičemž jeho kniha *Proroctví (Prophecy)* je stále klasickým dílem. Vyučuje v ní, že „Kristus bude vládnout, dokud se Jeho nepřátelé nestanou Jeho podnoží; Bůh způsobí, že poznání Pána pokryje zemi, jako vody pokrývají moře. Slovo proroctví nemůže nikdy dosáhnout svého úplného naplnění, dokud nebude dosaženo tohoto výsledku.“¹²⁷ Fairbairn ve svém rozboru Zjevení 20 hovoří o čase, kdy „křesťanů bude tolik a jejich vliv bude tak mocný, že každá sféra života bude prostoupena jejich činnostmi a každá oblast země bude ochotně poslušná jejich vládě.“ Fairbairn si uvědomoval, že věk, který prožije celosvětové obrácení,

¹²⁵ Citováno v: Murray, s. xii.

¹²⁶ Citováno *tamtéž*, s. xiv.

¹²⁷ Citováno v: Kik, s. 11.

nutně uvidí posvěcení celé vnější kultury: „Ach, jakou představu politického a společenského tkaniva to s sebou nutně přinese!“¹²⁸ Radu let se za standardní dílo na téma eschatologie považovala kniha *Druhý příchod (The Second Advent)* skotského presbyteriána Davida Browna. Brown tuto knihu napsal v roce 1846 (v roce 1849 byla revidována a poté vyšla v mnoha dotiscích) a předložil v ní důraznou a silnou obhajobu postmilenialismu a zároveň i zaútočil na premilenialismus. Jako příklad Brownova náhledu si můžeme uvést jeho zpracování podobenství v Matouši 13: „*Rostoucí* charakter Království (vyučovaný ‚hořčičným semínkem‘), spolu s jeho charakterem *prostupujícím a proměňujícím* (jenž je ilustrován ‚kvasem‘), trvá a bude pokračovat, ‚dokud to [celou zemi] nezkvasiló‘, tedy dokud nebude celý svět přiveden, aby ‚hnízdil ve větvích‘ mocného Stromu života.“¹²⁹

Učenci „Starého Princetonu“ rozhodně patří mezi muže, kteří jsou dodnes s velkou úctou oceňováni pro svůj exegetický a teologický ostrovtip; jejich spisy jsou stále v tisku, jelikož jsou při zkoumání toho, co Boží Slovo říká, cennými studijními nástroji a spolehlivými průvodci. Ačkoliv názory těchto mužů rozhodně nejsou neomylné, není snadné je jen tak shodit ze stolu. A právě princetonské teologové v devatenáctém století předložili jedno z nejjasnějších svědectví o biblickém základě postmilenialismu. Archibald Alexander, který *Princetonský teologický seminář (Princeton Theological Seminary)* v roce 1812 založil, byl postmilenialista. Jeho syn, Joseph Addison Alexander, byl jedním z nejlepších biblických komentátorů a učenců všech dob. Eschatologická jistota J. A. Alexandra ohledně vítězství Církve na zemi se opakovaně ukazuje, mimo jiné, v jeho komentáři na Izajáše z roku 1846; například o Izajáši 2:2–4 říká: „Prorok vidí Církev v jakési vzdálené době, jak je vyvýšená, jak jasně vyniká a jak se k ní uchylují národy, aby je vyučovala v pravém náboženství, v důsledku čehož vidí, jak končí válčení

¹²⁸ Pro dva předchozí citáty, viz: *The Interpretation of Prophecy* (London: The Banner of Truth Trust, 1964), s. 474, 461–462.

¹²⁹ Citováno v: Walvoord, s. 28–29.

a vládne celosvětový mír.¹³⁰ Mezi zastánce postmileniální naděje patřil i věhlasný dogmatik Charles Hodge, jeho syn (A. A. Hodge) a jeho vnuk (C. W. Hodge). Charles Hodge ve svém výjimečném díle *Systematická teologie* (*Systematic Theology*) napsal: „Biblické učení je tedy konzistentní s uznávaným faktem, že různé národy, stejně jako lidská rasa jako celek, učinily velké pokroky ve všech oblastech poznání i ve všech sférách života. Není nekonzistentní ani s přesvědčením, že svět se pod vlivem křesťanství neustále zlepšuje a nakonec pod Kristovou vládou dosáhne mileniální dokonalosti a slávy.“ Čteme zde i to, že: „Výše uvedeným společným a obvyklým učením Církve je, že Kristovu druhému příchodu bude předcházet obrácení světa, obnovení Židů a zničení Antikrista.“¹³¹ A. A. Hodge ve svých *Nástinech teologie* (*Outlines of Theology*) říká: „Písma Starého i Nového zákona jasně zjevují, že evangelium bude mít vliv na všechny větve lidské rodiny, a to vliv nezměrně rozsáhlejší a důkladněji a důsledněji proměňující, než jak tomu bylo kdykoliv v minulosti. Tohoto cíle bude postupně dosaženo skrze Kristovu duchovní přítomnost v obvyklých skutcích Prozřetelnosti a ve službách Jeho Církve.“¹³² A na závěr si můžeme poukázat na silná a výrazná postmileniální přesvědčení Benjamina Breckinridge Warfielda (1851–1921). Jeho komentář na Zjevení 19 je jedinečný:

Tato sekce se otevírá vizí vítězství Božího Slova, Krále králů a Pána pánů, nad všemi Jeho nepřáteli. Vidíme, jak [Pán] přichází z nebe oblečen a vstrojen, aby válčil, a následují Ho armády nebes ... To, co je zde symbolizováno, je zcela zjevně kompletní vítězství Syna Božího nad všemi zástupy ničemnosti ... Toto dobytelské vítězství přichází skrze promlouvané Slovo – jinými slovy,

¹³⁰ *Commentary on the Prophecies of Isaiah* (Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1971), s. 96.

¹³¹ Charles Hodge, *Systematic Theology* (Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co., 1968), sv. II, s. 94; sv. III, s. 861.

¹³² A. A. Hodge, *Outlines of Theology* (Grand Rapids, Zondervan Publishing House, [1860] 1972), s. 568.

přichází skrze kázání evangelia ... V důsledku zde máme obraz celého období mezi prvním a druhým příchodem, a to z pohledu nebes. Jedná se o období postupujícího vítězství Božího Syna napříč světem ... Jan učí stejně důrazně jako Pavel, že pozemská historie Církve není pouze historií konfliktu se zlem, ale historií vítězství nad zlem, a Jan ještě bohatěji než Pavel učí, že toto dobytelské vítězství bude rozhodující a úplné. Celým významem vidění ve Zjevení 19:11–21 je to, že Kristus Ježíš vychází nejen do války, ale k vítězství; a každá podrobnost celého obrazu je uvedena právě tak, aby zdůraznila důslednost a úplnost tohoto vítězství. Kristovo evangelium, jehož je Jan svědkem, si zcela podmaní svět ... Postupně se rozšiřující dobývání světa Kristovým evangeliem ukazuje k přicházející době, která si zaslouží přínejmenším relativní označení „zlatý věk“.¹³³

Reformované eschatologické dědictví, jak je představují teologové starého *Princetonského semináře*, je bezpochyby pevně a nekompromisně postmileniální.

Toto dědictví se však neomezovalo jen na *Princeton* nebo na denominaci *Presbyterní církev v USA* (*Presbyterian Church in the USA*, neboli na Severní presbyteriány). Postmileniální perspektivu zastával například i kalvinistický dogmatik W. G. T. Shedd (1820–1894), který ji vyučoval na *Unijním teologickém semináři* (*Union Theological Seminary*). Shedd ve své *Historii křesťanské doktríny* (*History of Christian Doctrine*) říká, že univerzálně zastávaným učením Církve bylo, že druhý Kristusův příchod nastane před obrácením plnosti pohanů a povolání Židů – neboli bez vítězného kázání evangelia všem národům.¹³⁴ A právě přesně

¹³³ B. B. Warfield, „The Millennium and the Apocalypse“, *Biblical Doctrines* (New York: Oxford University Press, 1929), s. 647–648, 662.

¹³⁴ Srov. Kik, s. 10.

to bylo přesvědčením i těch největších teologů Jižní presbyterní církve (*Presbyterian Church in the United States, P.C.U.S.*), J. H. Thornwella a Roberta L. Dabneyho. Když Thornwell psal proti premilenialismu, prohlásil, že:

kdyby Církev mohla být roznícena k hlubšímu uvědomění a prožitku slávy, jež ji očekává, s vřelejším duchem by vstoupila do bojů, které před ní leží. Naděje by vyvolala horlivost a vášně ... To, co brzdí válečný vůz našeho Vykupitele, jsou naše nízké a tělesné cíle, naše nevěrnost, naše lhostejnost a nevíra. Ženich nemůže přijít, dokud se Jeho Nevěsta náležitým způsobem nepřipraví. Ať tedy Církev upřímně usiluje o větší svatost svých údů a ve víře a lásce usiluje o podmanění světa Kristu – a brzy dostane odpověď na otázku, jestli jsou její zdroje dostatečné k tomu proměnit tvář celé země.¹³⁵

Dabneyho *Lekce v systematické teologii* (*Lectures in Systematic Theology*) ukazují, že vyučoval, že před Kristovým návratem musí přijít svržení a zničení papežství, „všeobecný triumf křesťanství nad všemi falešnými náboženstvími, a to ve všech národech,“ a obrácení Židů.¹³⁶ Dabney velmi vnímavě poznamenává, že premilenialismus

znevažuje přítomnost a působení Svatého Ducha a prostředky svěřené Církvi k obrácení hříšníků. Odrazuje tedy od víry a od misionářských snah. Oproti tomu Kristus označuje přítomnost Ducha Svatého a Jeho působení za tak žádoucí, že bylo prospěšné, aby On sám odešel, aby tak mohl přijít Paraklét (Jan 16:7). Pre-adventismus [= premilenialismus] je však považuje za tak nežádoucí, že

¹³⁵ Citováno v: Kik, s. 6.

¹³⁶ (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, dot. 1972), s. 838.

by se každý věřící měl okamžitě modlit za jejich okamžité ukončení. [Premilenialisté svou] nevíru ohledně obrácení světa skrze „prostředky milosti“¹³⁷ ukvapeně (ba dokonce i pohrdavě) čerpají z [pro ně] viditelných výsledků a zkušeností, a to v duchu, o němž musíme vyznat, že se podle našeho mínění nijak neliší od ducha nevěřících ve 2. listu Petrově 3:4.¹³⁸

A na závěr bude dobré si povšimnout, že postmilenialismus charakterizoval nejen Severní a Jižní americkou presbyterní církev, ale zastávala ho i *Reformovaná presbyterní církev* (*Reformed Presbyterian Church*), jak je zjevné z jejího prohlášení „Reformované presbyteriánské svědectví“ („Reformed Presbyterian Testimony“) z Belfastu v roce 1901:

[Biblické] Proroctví ukazuje, že se blíží čas, kdy Kristovo Království bude triumfovát nad veškerým odporem a zvítězí na celém světě. Papeženský Antikrist bude zcela zničen. Židé budou obráceni na křesťanství. Plnost pohanů bude přivedena a celé lidstvo bude mít poznání Pána. Všude bude pocítěna pravda ve své osvěčující, obnovující a posvěčující moci a účinnosti, aby zástupy všech národů sloužily Pánu. Poznání, láska, svatost a pokoj budou vládnout skrze oplývající a požehnané vylití Ducha Svatého. Umění, řemesla, vědy, literatura a vlastnictví budou posvěceny k šíření a postupu Kristova Království. Společenské instituce lidstva se budou řídit principy evangelia, národy jako takové zasvěťí svou silou Pánu. Útlak a tyranie skončí. Národy místo toho, aby se zabývaly válkami, bu-

¹³⁷ Pozn. př.: Podle *Westminsterských standardů*, kterých se Dabney držel, jsou těmito „prostředky milosti“ svátosti, kázání Slova a modlitba (*Westminsterský větší katechismus*, ot. 154; *Westminsterský kratší katechismus*, ot. 88).

¹³⁸ *Tamtéž*, s. 839–840.

dou sjednoceny v míru. Obyvatelé světa se neobyčejně rozmnoží a nad jejich srdci a životy bude svrchovaně vládnout čisté a neposkvřené náboženství, takže celý svět bude přetékat plností radosti. Toto požehnané období bude mít dlouhého trvání. Po něm bude následovat čas obecného odvrácení od pravdy a svatosti, kdy převládne bezbožnost a zločin. Poté okamžitě nastane druhý příchod Syna člověka z nebes.¹³⁹

Tento stručný přehled předních křesťanských myslitelů devatenáctého století nám tedy ukazuje, že postmilenialismus, který charakterizoval Jana Kalvína, reformátory druhé generace, rané anglické puritány, Westminsterskou synodu, presbyteriány a nezávislé nonkonformisty v Anglii, americké a skotské kalvinisty, německé a nizozemské učence, největší misijní hnutí a probuzení, rané americké presbyteriány (ať už Starého nebo Nového světla) a řadu sociálních a intelektuálních hnutí, pokračoval jako hybná síla mezi misiónářskými vedoucími, církevními vůdci a křesťanskými spisovateli v Anglii, Skotsku, Německu i Americe, mezi předními presbyteriány v Severních, Jižních i Reformovaných presbyteriálních církvích a i mezi velkými princetonskými teology. Nelze se vyhnout závěru, že *postmileniální eschatologie je v dědictví reformované teologie naprosto ústřední*; optimismus pro úsilí Církve na zemi má v historickém mezinárodním kalvinismu skutečně velmi hluboké kořeny. Předchází přehled nám tedy, mimo jiné, ukazuje neopodstatněnost a nepodloženost Berkhofova tvrzení, že amilenialismus je „jediným pohledem“ vyjádřeným nebo naznačeným v historických vyznáních Církve a že „vždy byl převládajícím pohledem reformovaných kruhů.“¹⁴⁰ Takové tvrzení totiž nemůže obstát tváří v tvář pevnému a všeprostupujícímu svědectví původních zdrojů. A stejně tak ztrácí na uvěřitelnosti i tvrzení, že postmilenialismus vznikl v roce 1703

¹³⁹ Citováno v: Kik, s. 8–9.

¹⁴⁰ Louis Berkof, *Systematic Theology*, s. 708. Stejnou neopodstatněnou domněnku cituje jako *fakt* George Murray, s. 87.

v myslí Daniela Whitbyho či že vzešel z prostředí humanistického optimismu devatenáctého století. Postmileniální eschatologií je *prostoupená* a *protkaná* celá reformovaná tradice. Tento fakt samozřejmě nedokazuje, že postmileniální přesvědčení je správné; nicméně, rozhodně tuto pozici doporučuje naší pozornosti a vyžaduje, abychom její učení (přínejmenším) přezkoumali ve světle Bible. Zaměst mávnutím ruky pod koberec svědectví tolika výjimečných, důvěryhodných a věhlasných teologů je přínejmenším velmi pochybné. Naše teologická tradice se může mýlit, ale není možné ji jen tak ignorovat. Proto by všichni, kdo zastávají pravdy reformované teologie, měli pečlivě zvážit a přezkoumat učení postmilenialismu – nemají právo ho bezmyšlenkovitě či ukvapeně odmítnout – a to vždycky, samozřejmě, v reformačním duchu *Sola Scriptura!*

Závěr

Tato esej se nepokoušela dokázat pravdu postmilenialismu; v tom může uspět (a nebo selhat) jen zodpovědná biblická exegeze. Nicméně, *pročistili jsme cestu* k upřímnému zvážení a možnému dokázání pravdivosti postmileniální pozice. Pokoušel jsem se zde jen stručně vyjasnit, co postmilenialismus ve svém základě učí, aby se tak čtenáři mohli zaměřit na pozici jako takovou, ne na její vedlejší otázky. Dále jsem se snažil vyvrátit obvyklé předsudky a překrucování, a také poukázat na nedostatečné důvody k odmítnutí postmilenialismu. Nedávný odklon od postmileniální eschatologie nepramení z pokroků v biblickém bádání ani ze silného textového vyvrácení této pozice, ale spíše z náporů autonomního racionalismu, sekularizace, selhávající víry, nových výkladů (založených přínejlepším na chybné a mylné hermeneutice, v horším případě na nových „vizích“) a novinové exegeze. Obvinění, která dnes zaznívají proti postmilenialismu, stojí na překrucování jeho přesvědčení; argumenty proti němu jsou nicneřikající (jelikož je lze použít proti všem třem eschatologickým školám a jsou irelevantní pro určení pravdivosti pozice); postmilenialismus byl chybně odmítnut na základě nepodložených nebo unáhlených obvinění. Stručně řečeno, v posledních letech nebyl přednesen žádný dobrý důvod odložit

postmileniální přesvědčení. Navíc, postmileniální pozice má velmi daleko k tomu, aby byla něčím výstředním, něčím, co zastává jen malá hrstka lidí – může si nárokovat podporu nejprřednějších reformovaných učenců uplynulých čtyř staletí. Právě taková je tedy momentálně naše situace. Neexistuje žádný *prima facie* důvod postmilenialismus ignorovat nebo s ním nesouhlasit. Je tomu právě naopak – jeho „pověřovací listiny“ vypadají skutečně velice dobře. Když odložíme moderní a nepodložené předsudky, postmilenialismus má silný a vážný nárok na to, aby se mu věnoval každý věrný student Bible. A ve světle historie křesťanského uvažování by bylo absurdní zastávat, že otázka [zatím nenaplněného biblického] proroctví je natolik nepodstatná, že si nezaslouží naši pozornost. Faktem je, že zde stojíme tváří v tvář vůbec *nejpraktičtější* ze všech otázek, ani nemluvě o tom, že zároveň hovoříme o tom vůbec *nejústřednějším* biblickém tématu – o Božím Království. Jelikož *veškeré* Písmo je vdechnuté Bohem a *užitečné* k učení, k usvědčování, k napravování, k vyučování ve spravedlnosti, aby Boží lid byl dokonale vstrojený ke každému dobrému skutku, musíme se na eschatologickou lhostejnost a nevědomou, nevzdělanou opovážlivost dívat jako na praktické odvrácení se od plné autority, prospěšnosti a posvěcující moci Božího Slova.

Kapitola 5

OSOBA, DÍLO A MOMENTÁLNÍ SITUACE SATANA

Intelektuální ironií předchozí dekády¹⁴¹ je fakt, že zatímco sekulární a post-radikální teologové se sdružovali ve snaze popřít nadpřirozeného Boha Písma, zároveň přišla přívalová vlna publikací a dotisků na téma Satana a okultismu. Bůh zjevně může být nesmyslný, bezvýznamný či mrtvý, ale Satan žije a dobře se mu na zemi daří (nebo se to alespoň říká).¹⁴² Celá řada křesťanských i sekulárních knihkupectví musela zřídit oddělené sekce vyhrazené literatuře o okultismu a démonologii; s literaturou a společenským vývojem v těchto oblastech by dokázal držet krok pouze někdo, kdo by se věnoval výlučně satanologii.

Starověká církev v Thyatirech žila ve společnosti, kterou z ekonomického hlediska ovládaly obchodní cechy, z politického nemorální pohané, z kulturního prostopášnost a z náboženského modlářství a mysticismus. Tak jako Církev v naší době, i církev v Thyatirech si potřebovala připomenout, že *veškerá* moc a autorita v nebesích *i na zemi* patří vzkríšenému Mesiáši (srov. Mt 28:18) a že On zaslí-

¹⁴¹ Pozn. př.: Kapitola původně vyšla ve formě článku v roce 1974.

¹⁴² Pozn. př.: Odkaz na název knihy *Satan Is Alive and Well on Planet Earth* z pera Hala Lindseyho, který byl společně s Timem LaHayem zdaleka nejvýznamnějším moderním proponentem a popularizátorem dispenzacionalismu. Tato kniha patří k Lindseyho nejpopulárnějším dílům a prodalo se jí přes milion kopií.

bil, že vládne nad národy skrze svůj lid (Zj 2:26–27). Potřebovala si připomenout, že tím, co zvítězí, je Boží Království, ne to Satanovo. Nicméně, v thyatirské církvi byla kacířská a mystická sekta, jejíž členové se pyšili domnělým doktrinálním pochopením „hlubokých věcí Satana“ (jak to sami nazývali), jako by ústřední moc nad historií měl Satan. Tito sektáři se ve svých důrazech zaměřovali na knížete temnot, ne na Světlo světa; a přece, dotyční „jezabelité“ se pomýleně domnívali, že skrze soustředěné zkoumání Satanových věcí zlepšují svůj křesťanský život!

Na Satana a na jeho moci a mocnosti zaměřila svou pesimistickou pozornost i velká část dnešní Církve. Společně se záplavou literatury na výše zmiňovaná témata totiž přišla i řada případů, kdy si někteří autoři nárokují, že domněle odhalují „hluboké věci Satanovy“, a mnozí další tvrdí, že Satan je klíčovým faktorem fungování tohoto věku. Tak jako kdysi křesťané v Thyatirech, i novodobá Církev zapomněla na fakt, že temnota nedokáže přemoci světlo (J 1:5); v důsledku se tedy před skutky temnoty krčí a choulí, místo toho, aby je konfrontovala (Ef 5:11). Dnešní Církev popisuje celé stohy papíru svým zoufalstvím, které odevzdává svět Satanu a Antikristu. Oproti tomu téma *vítězství*, které hraje tak kriticky důležitou roli například v dopisech sedmi církvím ve Zjevení 2–3, se buď vypouští nebo odivterpretovává. Satan se ujal ústředního místa až do doby někdy po „tajném vytržení“ (což je vrcholně poráženecké učení); zdá se, že Církev zapomněla na pevné přesvědčení Martina Luthera:

Byť svět i plný ďáblů byl,
chtějících nás zhltni,
však žádný by z nás nebyl,
musejí ustoupiti.
Ďábel i svět musí jistě ustoupit slovu Jeho,
neb s námi jest v každém místě Pán s dary Ducha svého.
Ďábel co chce, nic nespraví,
soud Boží ho dáví,
slovíčko jej porazí.¹⁴³

¹⁴³ Pozn. př.: Používám (zpréházené) verše českého textu, které nejlépe odpovídají

Ve světle „informací“ o Satanovi, které dnes běžně vycházejí tiskem, si věřící potřebují o to více uvědomovat perspektivu, kterou ohledně Satana předkládají novozákonní Písma. Jedině toto Bohem zjevené učení nám poskytuje náležitý standard, vůči němuž můžeme poměřovat nově publikované studie, jejich přesnost, ortodoxii a etickou hodnotu. Následující strany se tedy pokusí shrnout to, co ohledně Satana a jeho díla zjevuje Nový zákon. Na novozákonní zjevení se zaměříme především kvůli omezené délce této studie (která byla původně pouze článkem), ale – a to je důležitější – i kvůli tomu, že v období mezi Kristovými příchody vidíme zásadní, významnou a velmi relevantní změnu Satanovy situace. Naše závěry si uspořádáme podle osmi důležitých označení, která Nový zákon pro Satana používá; tato označení totiž zároveň sama o sobě příhodně shrnují různé faktory biblického učení o Satanovi a chrání nás před thyatirskými bludy a svody.

Ničemný, Nehodný, Nicotný (Beliar)

Dobrym místem, kam se podívat, pokud hledáme obecnou charakterizaci Satana, je 2. list Korintským 6:15. Pavel zde křesťany napomíná, ať se vyhnou kompromisům s nevěřícím světem hříchu, a tak předkládá celou řadu antitetických kontrastů. Spravedlnost nemá žádné společenství s bezzákonností (2. Kor 6:14; srov. Ř 6:19; Žd 1:9), tak jako je světlo neslučitelné s temnotou (srov. Ř 13:12; Ef 5:8; 1. Pt 2:9; 1. J 1:5). Síly spravedlnosti a světla nad sebou mají velitele, tak jako mají velitele i síly bezzákonnosti a temnoty, a Pavel proto celý kontrast bere na osobnější úroveň. Postupuje od abstraktnějších etických termínů ke kontrastu mezi dvěma jednotlivci, které otevřeně jmenuje, a staví před nás kontrast mezi Kristem a Beliařem (jednou z variací na jméno „Belial“). Antitezi mezi těmito dvěma postavami ještě více zesiluje a zdůrazňuje fakt, že v apokryfech a pseudoepigrafech je „Beliar“ označením nejen pro

---

autorem použité anglické verzi. Autorův anglický překlad říká: „A kdyby tento svět, ďáblů plný, nás zničit se snažil, nebudeme se bát, neboť vůlí Boží je, aby pravda Jeho skrze nás zvítězila. Kníže temnot krutý, před ním nebudeme se trást, jeho hněv dokážeme snést, však zkáza jeho je jistá, jediné slovíčko ho porazí.“

prvního padlého anděla a žalobce Božího lidu (neboli Satana), ale také pro *Antikrista*.

Na jedné straně tedy máme „Krista“, Božího „Pomazaného“. Je zde Boží Vyvolený a Milovaný; Ten, který má nejvyšší hodnotu a význam; Ten, který si zaslouží tu nejvyšší chválu; Ten, kterého Bůh pomazává a který je naplněn Duchem Svatým (srov. Iz 61:1); Ten, který je vzorem života spravedlnosti: „*Ty jsi miloval spravedlnost a nenáviděl ničemnost: Proto Tě, Bože, Tvůj Bůh pomazal olejem radosti nad tvé druby*“ (Ž 45:8). Ve srovnání s hodnotou Krista jsou všechny ostatní věci jen ztráta, odpad a hnůj (Fp 3:8). Boží Pomazaný, Mesiáš, je tedy ztělesněním života poslušnosti vůči Zákonu, má nejvyšší hodnotu, je nanejvýš vzácný. Ale proti „Kristu“ stojí „Beliar“. Ve starozákonních Písmech se slovo „*belial*“ používalo jako popisné přídavné jméno pro ničemy, zvláště pak pro ty, kdo se provinili ohavnými nemorálnostmi a vzpourou proti autoritě. Mělo obecný význam bezcennosti („bez prospěchu, bez užitku, k ničemu“). Rabínská tradice skrze malé pozměnění odvozeného slova vykládala pojem „*belial*“ jako „ten bez jha“, to znamená někdo, kdo je vzpurný, nevázaný či bezzákonný. Koncept toho, že *belial* je někdo, kdo odmítl jho Božího zákona, je potvrzen a zdůrazněn faktem, že Septuaginta překládá výraz „*belial*“ jako „bezzákonnost“, a to v obecném slova smyslu i v kontextu jednotlivých lidí. Mezizákonní literatura definitivně označila Satana jako „Beliaara“. Pavel podobně v 2. listu Korintským 6:15 používá výraz „Beliar“ jako titul pro Satana, a tak ho označuje za vzor bezzákonnosti a bezcennosti. Beliar a Kristus stojí v neusmířitelném rozporu a nepřátelství; není mezi nimi žádná „harmonie“ (ze zde použitého řeckého slova se odvozuje náš výraz „symfonie“).

Máme zde tedy základní charakterizaci, s níž můžeme začít rozbor toho, co nám novozákonní Písma říkají o Satanovi. Pavel Satana popisuje ne prostě jako princip, symbol nebo neosobní sílu, ale jako osobu s řadou vlastností, kterou kontrastuje s osobou Krista. Satan je *osoba*. Nelze ho odracionalizovat jako předvědecký mýtus nebo literární personifikaci. Satan se pohybuje (1. Pt 5:8), působí (Ef 2:2), ví (Zj 12:12), hovoří (Mt 4:3), sprádá intriky (2. Kor 2:11),

chce (L 22:31), pře se (Ju 1:9), svádí (2. Kor 11:3), má emoce (Zj 12:12; 1. Tim 3:6; Jk 2:19), pokouší (1. Te 3:5), dává sliby (Mt 4:9), hřeší (1. J 3:8) a věnuje se mnoha dalším aktivitám osobního charakteru.

Samozřejmě, Satan podle Pavlových slov ve 2. listu Korintským 6:15 není jen obecná „osoba“. Satan je osobou bezcennou a bezzákonnou, je osobním ztělesněním a představitelem temnoty a nespravedlnosti. Z toho, co nás učí Nový zákon, je Satanův pád třeba připsat jeho zavrženíhodné pýše (1. Tim 3:6) a jeho odpadnutí od pravdy (J 8:44). Satan si osoboval výsady, které mu nenáležely, a nestál pevně v pravdě, a proto si nezachoval svůj původní stav, hodnost či pozici (srov. Ju 1:6). Když Satan padl, svedl s sebou část andělského zástupu, jak naznačuje šestý verš Judova listu, když zmiňuje větší množství odpadlých andělů. Faktem je, že pokud zmínka o třetině hvězd svržených na zemi ve Zjevení 12:4 není pouze ilustrací vyjadřující rozsah vlivu rudého draka v rámci obrazu dané pasáže, zdá se náležité dojít k závěru, že *významná menšina* andělů (symbolizovaných hvězdami; srov. Zj 9:1, kde je Satan vykreslen jako hvězda) padla s ním (a jsou spolu s ním připraveni o nějakou část své moci; srov. Zj 12:9). Jelikož Satan se nespokojil s těmito následovníky, upnul se k tomu získat si pro sebe věrnost neposlušného a proti Bohu vzbouřeného člověka. Z historického hlediska platí, že Satan byl zodpovědný za Evino svedení (2. Kor 11:3), a tak skrze své lži přivodil duchovní smrt lidské rasy (srov. J 8:44). Odpor, který vůči Satanovi cítili inspirovaní autoři, se projevuje i v tom, že ho označují jako *[toho] Zlého* (Mt 6:13; 13:19, 38; J 17:15; Ef 6:16; 1. J 2:13–14; 3:12; 5:18–19), *pomlouváče* (Mt 4:1, 11; L 4:2, 5–6; 1. Tim 3:6–7; 2. Tim 2:26; 1. Pt 5:8; Zj 12:9, 20:2), *protivníka* (1. Pt 5:8), *nepřítele* (Mt 13:28–29), *žalobce* (Zj 12:10), *Zhoubce* či *Ničitele* (1. Kor 10:10) a *světovládce temnoty* (Ef 6:12); odtahují a odvracejí se od něj jako od *lháře a vraha* (J 8:44), *anděla bezedné propasti* (Zj 9:11), *řvoucího lva* (1. Pt 5:8), *rudého draka* (Zj 13:3–17; 20:2) a *dávného hada* (Zj 12:9; 20:2; 2. Kor 11:3). Satan tedy nepředstavuje nic konstruktivního, prospěšného ani dobrého.

A nakonec, 2. list Korintským 6:15 představuje Satana jako naprostý opak Kristovy osoby a všeho, co Kristus představuje. Neexistuje naprosto nic, v čem by Satan a Beliar mohl být v souladu s Kristem. Satan se oddává tomu hatit a ničit Boží Království (ať už to je nebo není realistický cíl). V rámci těchto snah se zjevuje nejen jako pokušitel prvního Adama, ale také jako pokušitel Ježíše Krista, Druhého Adama. Ježíš okamžitě po svém křtu odešel do pustiny, aby byl pokoušen ďáblem, jenž tam na všech frontách zaútočil na Otcovo utvrzení, které Ježíš obdržel při svém křtu. Satan si v tomto kontextu zároveň nárokoval autoritu nad všemi královstvími světa (Mt 4:1–11); snažil se přimět Ježíše, ať zradí své povolání, ať se podřídí království temnoty, ať tak opustí své poslání ustanovit Boží Království. Satan bojoval o svůj život – a Ježíš tváří v tvář jeho ďábelskému útoku obstál, aby i díky tomu vykoupil, znovu získal a přetvořil životy svých vyvolených. Konfrontace v pustině byla smrtelně vážnou bitvou mezi dvěma královstvími. A Kristus vyhrál bitvu, v níž Satan i Adam selhali, a to ne skrze autonomní sílu a moc, ale skrze naprostou poslušnost vůči Boží vůli. Na rozdíl od Satana, Ježíš byl ochotný se pokořit (srov. Fp 2:7–8) a setrvat v pravdě (srov. J 1:14, 17).

Kromě toho, že nám tento záznam ukazuje zásadní a základní porážku Satana, nám zároveň zjevuje i jeho charakter jakožto hořkého protivníka a odpůrce Božího Pomazaného a Mesiášova Království. Satan toto své nepřátelství jasně ukazuje tím, jak jedná v *jednotlivcích* (Ef 2:2), v jejich *tělech* (L 13:16) a *myslích* (L 22:3); skrze *přirozený svět* (L 8:23–24, kde Ježíš *pobrožil* vlnám tak, jako *pobrožil* démonům např. v Mk 9:25); v *(a)sociálním chování* (L 8:27) a *vztazích* (2. Kor 2:5–11); v *intelektuálních záležitostech* (1. Tim 4:1); v *politických* událostech (Zj 12–13); v oblasti *náboženství*, a to ať už ve *lživých* sektách (2. Kor 11:14–15) nebo dokonce i tam, kde je *pravda* – a to tím, že převrací evangelium (Ga 4:8–9) a soupeří s jeho kázáním (Mt 13:39). Neexistuje žádná oblast života, jíž by se Satan ve svých snahách bránit Kristovu Království vyhýbal. Satan je ničemnou, bezcennou osobou, která nikde a nikdy není v souladu s Kristem. Stručně řečeno, je „Beliar“.

Kníže démonů

Podle Písma existují nejen Boží andělé (Mt 22:30; L 12:8; 15:10; J 1:51), ale v kontrastu vůči nim i „andělé Satanovi“ (Mt 25:41; 2. Kor 12:7; Zj 12:7, 9). Ti jsou označováni jako „démoni“. Ačkoliv v Bibli je zmíněno mnoho *daimonia* (démonů), je v ní pouze jeden *diabolos* (dábel). Významná menšina stvořených andělů zhřešila společně se Satanem a společně s ním byli vyvrženi z nebes (2. Pt 2:4; Zj 12:4), a tak se stali demony pod ďáblovým vedením. Proto je Satan v Matouši 9:34 nazýván „knížetem“ či „vládcem“ démonů. Pavel ho označuje jako „knížete mocností vzduchu“ (Ef 2:2), přičemž ve Zjevení 9:11 je označován za „krále“ nad rojem kobylek z bezedné propasti. Tak jako je Kristus hlavou své Církve a královským Vládcem nad svými učedníky, stejně je i Satan vůdcem démonického zástupu; má pod svým velením armádu vzbouřených duchů. Tito démoni jsou ničemní, nečistí a zvrácení (Mt 8:28; 10:1; Mk 5:2–5; 9:20; Sk 19:15). Zároveň vidíme, že jsou mezi nimi různé stupně ničemnosti (Mt 12:45) a že některé je těžší vymítat než jiné (Mt 17:21). Některá Písma nám předkládají různé kategorie andělů a démonů (Ef 1:21; 3:10; 6:12; Ko 1:16; 2:10, 15), což naznačuje, že mezi demony může existovat hierarchie; různé kombinace označení nám však znemožňují pevně ustanovit, jaké by mezi nimi mohlo být „odstupňování“. Tolik je jisté: Satan je knížetem či vládcem, který svou autoritou, ničemností i mocí přesahuje všechny ostatní demony.

Nemálo lidí zastávalo a stále zastává, že Matouš 12:43–45 a Marek 5:12 nás učí, že démoni se snaží obsazovat fyzická těla a že právě to je jejich primární *modus operandi*. Nicméně, první z těchto pasáží je, jak se zdá, *podobestvím*, které hovoří ne pouze o jednotlivcích, ale o celých kulturách nebo společnostech, jež se pokoušejí být vůči Kristu „neutrální“. Druhá z těchto pasáží popisuje pouze (neúspěšnou) snahu démonů o *odvrácení pozornosti*. Ale ať už posednutí fyzických těl (především lidí) je nebo není standardním přístupem démonů, novozákonních záznamů o démonickém posednutí máme víc než dost (jen v evangeliích vidíme alespoň padesát dva případů posednutí, přičemž slovo „démonický“ se objevuje pětapadesátkrát

a spojení „nečistý duch“, „zlý duch“ či „duchové“ se objevuje osmdvacetkrát; mezi klasické případy démonické posedlosti patří posednutí dvou mužů v kraji Gadarenských (Mt 8:28–34 a paralelní pasáže), němého muže (Mt 9:32–33), slepého a němého muže (Mt 12:22 a paralelní pasáže), dcery Syrofeničanky (Mt 15:22–29 a paralelní pasáže), náměsíčního dítěte (Mt 17:14–18 a paralelní pasáže), muže v synagoze (Mk 1:23–26 a paralelní pasáže) a Marie Magdalské (Mk 16:9 a paralelní pasáže).

Bible rozhodně chce, abychom démonická posednutí chápali jako skutečný jev, ne jako pouhý metaforický popis. Evangelijní záznamy jasně rozlišují mezi nemocí a démonickým posednutím – někdy je předkládají jako oddělené fenomény, někdy jako důsledek a příčinu (Mt 4:24; 8:16; Mk 1:32). Stojí za pozornost, že Lukáš, lékař své doby, je zmiňuje odděleně (L 4:33–36, 40–41; 6:17–18; 9:1–2). Navíc, Pán hovoří k démonům jako k jasně rozlišeným od posednuté osoby (Mt 17:18; 8:32; Mk 1:25, 34; 9:25). A nakonec: Bylo možné, aby někdo byl posednut více démony (Mk 5:9; 16:9; L 11:26) a aby tím „někým“ byla dokonce i prasata, přičemž obě z těchto skutečností by bývaly byly zbytečným příkrášlováním, pokud by posednutí démony bylo pouze mytologickým způsobem, jak hovořit o psychické nemoci. (Ironicky, pokud je něco mýtem, je to domnělý fenomén psychické nemoci – ne posednutí démony!). Démonické posednutí mohlo mít hluboký a dominantní vliv na *tělo* člověka (Mk 9:17–26), na jeho *vůli* (J 13:27), *slova* (Mk 1:23) a *mysl* (Mk 5:1–18). Démonizovaný nad sebou mohl ztrácet kontrolu, a to zcela proti své vůli (srov. L 9:39). Otázku posednutí démony v naší době stručně probereme níže.

Bible nám dává o démonech i další informace. Pavel v listu Efezským 2:2 popisuje Satana jako „knížete mocnosti vzduchu“, což je označení, které nás učí přinejmenším tři věci. Za prvé, démoničtí vůdci hříšně vzpoury (temnoty), nad nimiž vládne Satan, jsou *netělesnými* mocnostmi temnoty (srov. Ef 6:12). Za druhé, tyto duchovní bytosti naplňují „vzduch“ (srov. Ef 3:10–12), neboli obývají atmosféru kolem země; to znamená, že Pavel je vykresluje jako tvory, kteří obývají náš svět, jako duchovní síly *v naší bezpro-*

střední blízkosti, s nimiž se utkááme (srov. Ef 6:12). A za třetí, na přič světem působí nemateriální zlé mocnosti, které vytvářejí jeho „etickou atmosféru“, neboli *všeprorstupující náhled dané kultury* (všimněte si, jak je „mocnost vzduchu“ paralelou k „věku“ – či „duchu, vývoji, postupu“ – „tohoto světa“ v Ef 2:2); jelikož v synech neposlušnosti působí kníže mocnosti vzduchu, žijí v marnosti své mysli (Ef 4:17). Konkrétní společnost nebo kultura může dospět k intelektuálnímu přístupu a uvažování, které lze právem označit jako „démonické“; může se v nich vytvořit atmosféra uvažování, která je bezcenná, bezzákonná a destruktivní jako Beliar sám.

Nicméně, nesmíme si myslet, že Satan a jeho démonická armáda jsou v konečném smyslu nezávislí na Bohu, že ve vesmíru tvoří jakousi skutečně soupeřící mocnost. Ve Zjevení 9:1–11 čteme, že Satan, anděl bezedné propasti, vypouští na zem své demony (symbolizované strašlivými a mocnými kobyilkami). Všimněte si však, že podléhají Boží *vládě* (Zj 9:1 – Satan, padlá hvězda, musel svou autoritu k tomu otevřít propast nejprve dostat od Boha) a Božímu *omezování* (Zj 9:5 – moc, kterou demoni mají, je něčím, co jim dává a co zároveň omezuje Bůh sám). Tato morová rána kobylek, společně s krupobitím (Zj 8:7) a temnotou (Zj 8:12), má odkazovat na deset ran, které Bůh seslal na Egypt. Zjevení 9 vykresluje Boha, jak trestá nový „Egypt“ (Jeruzalém, kde byl ukřižován Kristus, srov. Zj 11:8) tím, že kvůli jeho nevěře a vzpouře rozpoutává teror démonů ve formě historických muk, strastí a soudu. Ačkoliv Satan může být knížetem démonů, nic to nemění na tom, že svou sílu a moc přijímá pouze od Boha samotného; celý démonický zástup je v konečném důsledku pod Božím velením, naplňuje Jeho svrchované plány a slouží Jeho božským záměrům. Ať už demoni ve světě dělají jakékoliv strašlivé dílo, jejich skutky se dějí pod vládou Pána Boha Všemohoucího a podle Jeho moudrého plánu. Když v nějaké společnosti bují démonická aktivita, měli bychom v tom vidět Boží trest za odmítnutí evangelia či za odpadnutí od něj – neboli soud nad démonickou atmosférou uvažování, která v dané kultuře vznikla.

Písmo nás učí nejen to, že Bůh sám je nejvyšším Svrchovaným Vládcem, a proto jsou demoni pod Jeho kontrolou, omezováním

a směřováním; předkládá nám i fakt, že démoni už i teď jsou v Božích řetězech. Bůh neušetřil anděly, kteří zhřešili, ale uvrhl je do Tartaru (nejodpornější oblasti pekla), do *řetězů* (spíše než „jeskyní“; nejstarší a nejspolehlivější dochované verze této pasáže uvádějí „řetězy“) temnoty, kde očekávají soud (2. Pt 2:4, viz BK). Juda potvrzuje, že andělé, kteří si nezachovali své postavení, ale opustili svá určená místa (tedy místa a úlohy, které jim Bůh pod svou vládou přidělil), jsou spoutáni věčnými okovy či pouty (jedná se o stejné slovo, které se používá pro *řetězy* např. v L 8:29 nebo Sk 16:26 a 22:30) pod temnotou k soudu velikého dne (Ju 1:6). Démoni byli „pod zámkem“ od chvíle svého odpadnutí; nikdy nebylo pochyb o tom, že jejich skutky jsou pod dozorem a vládou Boha, který pouze čeká na to, až je nakonec zničí. Konání démonů tedy musíme chápat jako neustále spoutané v řetězech, které demony omezují a svazují. Jejich zkáza je jistá. Jak učí Zjevení 20:10 a Matouš 25:41, pro věčnou zkázu Satana a jeho démonů bylo připraveno ohnivé jezero – právě ono je jejich „domovinou“ a cílem. Tyto pasáže nám zároveň poukazují na to, že fakt, že démoni jsou v řetězech, *neznamená*, že by na světě neměli žádnou moc nebo žádný vliv. Démoni jsou v řetězech od doby, kdy upadli do hříchu, a přece nám evangelijní záznamy ukazují, že v Ježíšově době byli velmi aktivní, tak jako nás Zjevení 9 učí, že Bůh je nutí sloužit Jeho záměrům v historii. To, že démoni jsou v řetězech, tedy *neznamená*, že jsou zničeni nebo že se nemohou hnout; znamená to, že jsou striktně pod Boží kontrolou a že jsou omezováni v tom, co mohou dělat. Ať už udělají cokoli, nikdy se nemohou vyhnout konci, který jim Boží řetězy určily. Bůh zde uplatňuje jakýsi *lex talionis*: andělé, kteří si *nezachovali* svou pozici, jsou nyní *zachováváni* Bohem – k věčnému zatracení.

Ničitel (Abaddon, Apollyon)

Nyní se zaměříme na podstatu a dopady Satanova díla ve světě. Když se stručně podíváme zpět do Zjevení 9, kde je Satan vykreslen jako vůdce zástupu démonů, kteří jsou vypuštěni v soudu nad Jeruzalémem, můžeme si všimnout, že dílo těchto démonů je popsáno jako strašlivé ničení, jako temnota (Zj 9:2), teror, děs a zoufalství

(Zj 9:6). Obecně řečeno, démoni vytvářejí temnotu a ničemnost (srov. Ef 6:12). Když jsou tedy vypuštěni v historickém soudu (jako byli při soužení Jeruzaléma v roce 70), situace je často tak strašlivá a beznadějná, že lidé si volí raději smrt než život (srov. L 23:27–30). Vliv Satanova zástupu je tedy hrozivý a vzbuzuje děs, je temnotou, zoufalstvím, smrtí a destrukcí. Satanovo dílo není konstruktivní; jeho cílem je připravit člověka a svět o dobrotu stvoření a života skrze negativní síly neposlušnosti, chaosu, klamu a nákazy. Zjevení 9:11 proto připisuje Satanovi deskriptivní jméno, které vystihuje důsledky jeho působení, přičemž toto jméno je zmíněno nejprve v hebrejštině a poté v řečtině, aby nemohlo být pochyb o jeho významu. Satan je „Abaddon“, což je starozákonní označení pro *Hádes*¹⁴⁴ (Jb 26:5; 28:22; 31:12; Př 15:11; 27:20; Ž 88:13) a znamená „destrukce“. Jeho personifikaci vidíme v Jóbovi 28:22, což jen dále ukazuje, že odkaz ve Zjevení 9:11 je obzvláště náležitý, jelikož Jan tam označuje Satana za anděla bezedné propasti. Satan ztělesňuje oblast, z níž koná, a přináší tak (jak se říká) „peklo na zemi“. Personifikace pekla v Satanovi je zjevná i z řecké formy jeho jména, „Apollyon“; jedná se o přechodník slova, které znamená „ničit“, a proto se překládá jako „Ničitel“. Satan je „Destrukce“, je „Ničitel“ sám (srov. 1. Kor 10:10; Žd 2:14). Jeho cíle jsou výhradně negativní; nepůsobí nic krásného, pravdivého ani dobrého.

Satan může způsobit nemoci a tělesné obtíže, jako jsou *křeče* (Mk 9:18, 20, 26), *sebepoškozování* (L 4:35; Mk 9:18, 22) nebo *bluchota* a *němota* (Mk 9:17–27). Lékař Lukáš hovoří o ženě, která měla „ducha nemoci“ či „duchem způsobenou nemoc“, byla „spoutána Satanem“, a proto osmnáct let trpěla deformitou páteře (L 13:11, 16). Když jsou démoni z člověka vyhnáni, Písmo o něm říká, že je „uzdraven“ (L 8:36). Pavlův „trn v těle“ je označován za „Satanova posla“ (2. Kor 12:7 srov. Pavlík).¹⁴⁵ A Petr shrnuje Ježíšovu službu tak, že Ježíš „procházel zemí ... a uzdravoval všechny,

¹⁴⁴ Pozn. př.: Podsvětí/hrob/říše mrtvých.

¹⁴⁵ Pozn. př.: Řecké slovo ἀγγέλου, *angelous*, se překládá jako anděl či jako posel, a to podle kontextu, srov. např. Mt 24:31, L 9:52, Jk 2:25.

kteří byli souženi Ďáblem“ (Sk 10:38). Satan ve fyzickém světě působí rozklad, bídu a utrpení.

Satan zároveň dokáže ovládat některé okolnosti. Skrze skutky městské rady zabránil Pavlovi vrátit se do Tesaloniky (1. Te 2:18); dokáže skrze politické pronásledování uvrhnout křesťany do vězení (Zj 2:10). Zjevení 13 nám zároveň ukazuje, že Satan je tím, kdo pohání politickou „šelmou“; Pavel rozpoznal, že příchod (politické figury) „Bezzákonného“ či „muže bezzákonnosti“ byl „podle působení Satana“ (2. Te 2:9). Pergamum bylo centrem uctívání císaře v celé okolní provincii; věřícím v této oblasti bylo prikazováno, ať vyznávají, že „Císař je pán.“ Satan tam byl aktivní i v tom, že pronásledoval Církev a způsobil mučednické smrti některých věřících, mezi něž patřil Antipas. Proto bylo řečeno, že se tam nachází „Satanův trůn“, neboli místo jeho „přebývání“ (Zj 2:13). Satan tedy způsobuje *korupci a bezzákonnost politických řádů*, a tak podněcuje odpor vůči Božímu Království.

Satan se snaží *pokoušet* zbožné k hříchu (Mt 4:1; 1. Kor 7:5; 1. Te 3:5), a proto je nazýván „pokušitel“. Podněcuje, mimo jiné, k odpadlictví a reptání (1. Kor 10:10). Duch Svätý dává Božímu lidu nová srdce, a proto Písmo říká, že Bůh působí ve věřících chtění i činění podle své dobré vůle (Fp 2:13; srov. 1. Kor 12:6; Ef 3:20; Ko 1:29). Oproti tomu Satan se zaměřuje na staré srdce hříšníka a mocně a neúnavně v něm působí; a jelikož Satan pracuje v dětech neposlušnosti, tito lidé kráčejí podle jeho vůle (Ef 2:1–2), a tak žijí podle žádostí své hříšné přirozenosti (Ef 2:3). Nevěřící jsou z biblického pohledu dílem nepřítele (Mt 13:28); jsou „synové toho Zlého“, jsou plevel, který Satan zasévá do Božího pole, do světa (Mt 13:38). Bylo by mu potěšením zahltit a svrhnout Boží Království, zničit ho lidmi, jejichž životy už duchovně zničil. Satan však nejen pokouší lidi k hříchu, hraje na jejich hříšnou přirozenost a šíří ve světě vzpuru proti evangeliu; zároveň i vkládá hřích do srdcí zaržených. Satan vložil do Jidášova srdce, ať zradí Ježíše Krista (J 13:2; srov. L 22:3), a poté při poslední večeři do Jidáše dokonce vstoupil a vedl ho k tomu vykonat jeho ničemný skutek zrady (J 13:27). Satan zároveň například vložil hřích lhaní do Ananiášova

srdce (Sk 5:3); neustále totiž spřádá plány, jak v člověku pobízet, provokovat a vytvářet hříchy, a tak způsobovat duchovní smrt. Satan jakožto *autor a původce neposlušnosti* vládl mocí jejího důsledku – smrti – avšak ne v případě Božího lidu a ne bez Božího povolení (Ex 12:13; Jb 1:12–2:6). List Židům 2:14 ho označuje jako „toho, který měl vládu nad smrtí, totiž Dávla“. Tak jako temnota a destrukce, ani smrt není součástí Božího řádu, ale je ve sféře – v etické doméně – Satana. Satan se pokouší používat smrt k naplnění svých cílů, snaží se svést lidi k tomu, aby šli po jeho cestách smrti, ne Cestou Pravdy a Života [J 14,6]. Je ničitelem etické integrity a duchovního života přirozeného člověka.

Satan zároveň působí zkázu a chaos i ve *sféře uvažování*, což vysvětluje, proč ho Písmo označuje za „lháře“ (J 8:44). Pracuje na převrácení Božího Slova (Ga 4:8–9), snaží se ho uchvátit při jeho kázání (Mt 13:19) a nahradit ho „učněním démonů“ (1. Tim 4:1). Nevěřící nemají skutečné poznání pravdy, jelikož jsou chyceni do „Dávlovy léčky“ (2. Tim 2:26). Jednou z ústředních Satanových snah je svádět svět, a proto je označován jako „svůdce celého světa“ (Zj 12:9; např. 1. J 2:22; 4:1–2). Z tohoto důvodu *porušuje* mysl lidí (2. Kor 11:3), a tak je naklání k tomu nechat se svést; zároveň „oslepil mysl nevěřících, aby jim nevzešlo světlo evangelia slávy Krista, jenž je obrazem Božím“ (2. Kor 4:4). Důsledkem je, že neznovuzrození lidé slouží Satanovi, jako by byl jejich bohem (srov. Ř 1:18–25). Tím, že Satan podněcuje lidi k hříchu, se stává zodpovědným za jeho důsledky: v tomto případě za to, že nejsou schopni uvědomit si nádheru evangelia, což nemůže znamenat nic menšího než jejich konečné zatracení. Satan se tím, že lže, tedy zároveň stává i vrahem (srov. J 8:44). Ničivé dílo, které Satan ve světě uvažování koná, je obzvláště nebezpečné, jelikož dokáže způsobit, aby se vzpoura a lži zdály přijatelné a správné. Jelikož Satanova sféra je sférou temnoty (L 22:53; Sk 26:18; Ef 6:12; Ko 1:13), nemá vůbec nic společného se sférou světla (2. Kor 6:14). Nicméně, Satan přesto pokračuje v napodobování Boha tím, že se přestrojuje za „anděla světla“ (2. Kor 11:14). Jeho lstivosti se nic nevyrovná; bludná učení se nikdy nejeví jako to, čím jsou, jako výmysl zvrácené mysli; Satan je

přestrojuje za zdravé a rozumné možnosti. Jelikož Satan sám nezůstal v pravdě, ze všech sil se snaží překazit a zničit to, jak lidé v pravdě stojí, a použije jakoukoliv nástrahu, jakou může, aby oklamal, porušil a oslepil uvažování člověka.

Další ústřední aktivitou Satana je *pomlouvat Boží lid* (Zj 12:10). Satan přináší falešná obvinění proti křesťanům, aby tak nakonec způsobil jejich duchovní smrt. I proto je nazýván vrahem (J 8:44). Jeho vražedné plány však sahají i mimo duchovní sféru, do fyzického světa. Dábel svaté nejen pomlouvá, ale také spřádá intriky a pronásledování proti nim. Když se Židé snažili zabít Ježíše (J 8:40–41), náš Pán řekl, že chtějí činit žádosti svého otce, ďábla, který byl „vrahem od počátku“ (J 8:44) – což nás odkazuje na ďábelský původ Kaina, který zavraždil svého bratra (1. J 3:12). Satan rozněcuje pronásledování proti křesťanům a osnuje jejich mučednictví (Zj 2:9–10). Jelikož ví, že jeho čas je krátký, jedná na zemi s o to větším hněvem (Zj 12:12). Křesťané tedy musí brát Satana vážně a mít se na pozoru (1. Pt 5:8), protože jejich „protivník obchází jako řvoucí lev a hledá, koho by mohl pohltit“. Satan prochází zemí a má k nám přístup (srov. Jb 2:2). Mnozí křesťané však překroutili a špatně vložili slova v 1. listu Petrově 5:8, jelikož přehlédli fakt, že to, co je přirovnáváno ke lvovi, je Satanovo *obcházení* (ne on sám osobně), a jelikož si neuvědomili, že Petr Satanovo obcházení přirovnává ke *řvoucímu* lvovi (ne ke lvovi tiše lovicímu). Satan není sám lvem, ale jeho chůzi či chování v tomto světě lze přirovnat ke řvoucímu lvovi. Řvoucí lev byl starozákonním symbolem pro surový odpor a nepřátele člověka (Ž 22:14–15; Př 28:15; Iz 5:29; Sof 3:3); být „zachráněn ze lví tlamy“ bylo obrazem pro záchranu před pronásledovateli (Ž 22:22; 2. Tim 4:17). Když se lev plíží ke své kořisti, (z velmi zjevných důvodů) neřve; lvi řvou, když se snaží vyvolat strach a dát najevo svou divokost (např. Sd 14:5) nebo když vztekle útočí na veštelce (např. Dan 6:23). Proto byl *lví řev* metaforou pro hněv a hrozby *monarchů* (Př 19:12; 20:2). Slova v 1. listu Petrově 5:8 tedy nevysvětlují Satana při jeho tajných a lstivých snahách odporovat Božímu lidu, ale jako zuřivé nebezpečí způsobené *pronásledovateli* věřících (zvláště pak tyranskými politiky). Petr v dalším verši vysvětluje,

že nebezpečím, které hrozí od tohoto řvoucího lva, je „utrpení“; už dříve, v 1. listu Petrově 4:12, své čtenáře varoval ohledně „ohnivých zkoušek“, které na ně měly brzy přijít. Tak jako lev, který hledá, koho by pohltil, Satan prochází zemí a vyvolává fyzické pronásledování proti křesťanům. Tímto násilným útlakem se je snaží dohnat k nevěrnosti, nevíře a odpadnutí. V krátkém čase, který mu zbývá, Satan velmi zuří a bouří proti Božímu lidu. Jestli ho nemůže zničit klamem, snaží se ho zničit (duchovně) skrze strach nebo (fyzicky) skrze mučednickou smrt.

Viděli jsme tedy Satanův ničivý vliv na fyzický svět (např. nemoci), na politický svět (např. bezzákonnost), na duchovní svět (např. pokušení, hřích, smrt), na intelektuální svět (např. převrácení pravdy, klam, oslepení), na eticko-soudní sféru (např. pomlouvání před Bohem) a na sféru celospolečenskou (např. násilné pronásledování). Satan kazí a ničí vše, s čím se dostane do styku. Krátce před Kristovým návratem v posledním soudu nad světem bude Satan propuštěn z okovů, které ho nyní poutají, a jeho destruktivní snahy tedy budou o to intenzivnější a usilovnější (Zj 20:7–10). Znovu bude svádět se stejnou úspěšností jako ve starozákonní éře. Přinese na svět mor a nemoci. Obrátí národy a krále celé země proti Mesiášovi a proti Jeho Církvi. Vyprovokuje období krutého pronásledování, bezzákonnosti a odpadlictví. Nicméně, ve srovnání s dlouhou érou evangelijní prosperity, která bude této době předcházet, bude toto odpadnutí jen velmi krátké. I tak to však bude doba, která nám zaryje do mysli charakter a dopady Satanových snah; bude dobrou ilustrací jeho označení „Zkáza a Ničitel“.

Hnějbůh či Pán much (Belzebul)

Fakt, že Satan bude na konci naší éry propuštěn, aby spáchal své poslední skutky temnoty na zemi, z nějakého důvodu pomýlil řadu teologů k tomu vykládat jeho tituly „bůh tohoto věku“ [2. Kor 4:4] a „kníže tohoto světa“ [J 12:31] v tom smyslu, jako by Satan *momentálně* byl dominantní silou světové historie. Tito teologové vidí podobná označení jako něco, co učí, že Satan má v tomto věku veškerou moc a autoritu na celé planetě Zemi. Jinými slovy, Satanovo

ničivé dílo na samém konci tohoto věku se chybně chápe, jako by vysvětlovalo Satanův nynější statut. Jelikož předpokladem zde je, že svět *de facto* je pod Satanovou nadvládou až do bitvy na Armageddonu, předpokládá se, že spojení „kníže tohoto světa“ a „bůh tohoto věku“ vyjadřují, že časoprostorová sféra, která nyní existuje, je pod Satanovou nadvládou. To je však vážným překrucováním (pokud ne úplným převrácením) významu těchto označení. Zároveň to nutně znamená přehlížet fakt, že Satan bude na konci věku *propuštěn*, aby vykonával svůj ničivější vliv, což znamená, že nyní, *dokud* ho Bůh nepropustí z jeho stávajících pout, žádný takový rozsáhlý vliv *nemá*. Jinými slovy, míra vlivu, který Satan momentálně má ve světové historii, *neodpovídá* vlivu, jenž bude mít na krátkou dobu na konci historie. Tehdejší krátká doba bude výjimečná. Satan v ní totiž bude *rozvázán*, a tak jeho vliv přesáhne moc, kterou má běžně nyní. Výše zmiňovaná označení tedy musíme chápat v kontextu Satanova *momentálně omezeného* statutu, a nemůžeme je vykládat ve světle jeho budoucího krátkodobého výjimečného vlivu na svět.

Co tedy znamená, že Satan je „knížetem tohoto světa“ a „bohem tohoto věku“? Jestliže tato označení neznamenaají, že Satan má hlavní slovo ve směřování světových událostí, v určování důsledků evangelizace, v klamání uvažování lidí a v zasévání svárů do každé oblasti života, jak bychom je měli chápat? Já tvrdím, že je nemůžeme správně pochopit a vyložit, dokud nepochopíme, jaký význam mají slova „svět“ a „tento věk“ v kontextu, v jakém je používají autoři, kteří pro nás tato označení Satana zaznamenávají.

Napříč Písmem je dost běžné, že se výraz „svět“ používá ne v geografickém smyslu, ale ve smyslu *etickém*; označuje *nemorální sféru neposlušnosti*, nikoliv stvoření se vším, co zahrnuje. „Svět“ představuje život člověka bez Boha, život člověka ztročeného jeho hříšnými impulzy. Když tedy bibličtí autoři hovoří o „světě“, často tím míní svět *do té míry*, do jaké je eticky oddělený od Boha. Pavel kontrastuje *zbožný* zármutek vůči zármutku *světa*; první z nich vede ke spasení, zatímco druhý vede ke smrti (2. Kor 7:10). Kdyby zde „svět“ měl označovat celou geografickou sféru stvoření (která zahrnuje všechny lidi a věci), pak by „zármutek světa“ znamenal zármutek každého

jednoho člověka, který momentálně na světě žije – což by vylučovalo možnost, aby kdokoliv na světě činil pokání se zbožným zármutkem, a tak došel spásy. Navíc, vzájemné srovnávání a kontrastování „zbožného“ se „světským“, v němž by „svět“ označoval místo, a ne etický stav, by vyžadovalo, aby výraz „zbožný“ také označoval fyzickou sféru či fyzické místo, jinak by Pavlův kontrast nebyl kategorický a vzájemně se vylučující (jinými slovy, bylo by možné, aby nějaký zármutek byl zároveň zbožný i situovaný ve světě). Pavel jasně používá slovo „svět“ pro neetický stav hříšné vzpoury, a proto ho může kontrastovat vůči etickému stavu zbožnosti. V listu Koloským 2:8 Pavel v rámci své obhajoby víry vysvětluje, že „základní principy *světa*“ jsou filozofií, která „*není podle Krista*“. Proto živly „světa“ (srov. Ga 4:3) stojí v přímé antitezi proti Kristu. Svět je zde neetickou sférou odporu vůči Kristu. V listu Filipským 2:15 jsou křesťané nazýváni „světla ve světě“, neboli „Boží děti bez poskvrny uprostřed *pokřiveného a zvráceného pokolení*“. „Svět“ zde neoznačuje každého jednoho člověka, ale *pokolení*, které je pokřivené a zvrácené; jinými slovy, vyjádření „svět“ zde označuje *charakter*, ne množství. Má etický, ne geografický důraz. Svět ve své moudrosti nezná Boha, a Bůh proto činí moudrost světa bláznovstvím (1. Kor 1:20, 21; srov. 3:19). Svět je sférou, která je pod Božím prokletím (1. Kor 11:32), jelikož žít „podle věku tohoto světa“ znamená následovat Satana a být „synem neposlušnosti“, a proto i „dítětem hněvu“ (Ef 2:2–3). Z těchto veršů je zjevné, že „svět“ označuje etickou sféru hříšné vzpoury.

Tento výraz však nepoužívá jen Pavel. Jakub říká, že „přátelství se světem je nepřátelství s Bohem“ (Jk 4:4); a proto „pravým náboženstvím je ... zachovávat se neposkvrněným od světa“ (Jk 1:27). Znovu tedy vidíme, že i zde je toto slovo velmi zjevně použito v etickém smyslu jako označení pro hříšné poskvrnění a odpor vůči Bohu. Petr hovoří o „porušení, které je ve světě“ (2. Pt 1:4 srov. BK), a o „poskvrnách světa“ (2. Pt 2:20), a proto je zjevné, že používá výraz „svět“ ve stejném smyslu jako Pavel a Jakub. Především je však třeba si povšimnout, že světě je říší neposlušnosti, nevíry a temnoty v uvažování apoštola Jana. Svět je v hříchu, a proto potřebuje být

spasen (J 1:29; 3:17; 4:42; 12:47; 16:8). Svět je, eticky vzato, místem temnoty, do něž v Ježíši Kristu, Božím svatém Synu, zasvítilo světlo (J 3:19; 8:12; 9:5; 12:46). Svět je *duchovně mrtvý*, a proto potřebuje, aby mu Bůh dal život (J 6:33, 51). To nám jasně ukazuje, že „svět“ není možné brát v přirozeném smyslu, jelikož svět (jako deskriptivní označení stvořeného řádu) je „živý“, je naživu. Svět postrádá a potřebuje život v etickém či duchovním smyslu. Být „zdola“ (tedy „z vašeho otce, ďábla“ – J 8:44) znamená být „z tohoto světa“ (J 8:23); Ježíš v důsledku kategoricky tvrdil, že ačkoliv se narodil z lidské matky na zemi, není „z tohoto světa“ (J 8:23). Ačkoliv Ježíš mocně seslal Ducha Svatého v den Letnic, svět Ho nemohl přijmout, spatřit ani poznat (J 14:17; srov. 1. Kor 2:14). *Svět* je tím *aspektem lidství*, který se bouří proti pravdě a je neobnovený a neznovuzrozený; v důsledku tedy Boží vyvolení nejsou z tohoto světa (J 15:19; 17:14, 16), ačkoliv jsou z něj vybráni (J 17:6, 9).

Janovo etické použití slova „svět“ pro sféru hříchu asi není nikde tak jasné jako v 1. listu Janově 2:15–17, kde čteme:

Nemilujte svět ani věci, které jsou ve světě. Jestliže někdo miluje svět, není v něm Otcova láska. Neboť všechno, co je ve světě – žádost těla, žádost očí a prázdná chloubka života – není z Otce, ale ze světa. A svět pomíjí, tak jako jeho žádost; kdo však koná vůli Boží, zůstává na věčnost.

Svět nezná Boha (1. J 3:1), a proto nenávidí křesťany (1. J 3:13) – což ukazuje, že „svět“ označuje konkrétní *část lidstva*, a to část určenou svým chováním či svou etikou. Ti, kdo jsou svěťští, nasloučají těm, kdo jsou také svěťští, a ne z Boha (1. J 4:5–6). Jan shrnuje tento kontrast mezi spasenými a ztracenými, mezi říší světla a života na straně jedné a říší temnoty a smrti na straně druhé, mezi sférou spravedlnosti a sférou ničemnosti, tím, že říká: „Víme, že jsme z Boha, ale celý svět leží v tom Zlém“ (1. J 5:19). „Svět“ neoznačuje geografický, stvořený řád; neoznačuje ani celé lidstvo. Jedná se o konkrétní *aspekt* reality a o konkrétní *část* lidstva, které jsou v Sa-

tanově sevření, které v tomto smyslu nejsou z Boha. Svět se nachází ve Zlém a nemá svůj pramen v Bohu; svět je sférou, které vládne Satan se svými standardy. Je proto nanejvýš náležité, aby Jan Satana označoval jako „toho, který je ve světě“ (1. J 4:4). Svět je v Satanovi a Satan je ve světě, což jen potvrzuje etické chápání výrazu „svět“, které jsme probírali výše, jelikož stvořená sféra rozhodně *má* svůj původ v Bohu a Bůh *je* vůči ní imanentní. Proto „svět“ (který není z Boha, ale jeho charakteristikou je, že je v Satanovi a že je řízen Satanem) nelze ztotožnit s celou stvořenou realitou nebo s celým lidstvem. „Svět“ je tedy (ve výše uvedených pasážích) třeba vykládat jako neetickou duchovní sféru, jako království temnoty, jako město bezbožníků a zavržených.

Z faktu, že „tento svět“ je zaměnitelný či prakticky synonymní s „tímto věkem“ (např. 1. Kor 1:20nn; 2:16; 3:19), odvozujeme, že vyjádření „tento věk“ lze chápat i jako odkaz na etickou nebo duchovní sféru, ne výhradně na konkrétní časové období. V perspektivě novozákonní teologie se „budoucí věk“ prolomil do „tohoto věku“; ti, kdo jsou spaseni, nyní zakoušejí přítomnost budoucího věku. S prvním Kristovým příchodem přišel Boží určený čas (Ga 4:4), Království se přiblížilo (Mt 3:2; 4:17; 10:7; Mk 1:15; L 10:9, 11), přišlo velké Milostivé léto (L 4:16–21), naplnily se dobré zprávy o Království (L 16:16; Mt 11:2–15), naplnila se starozákonní proroctví (Ř 1:2; 16:25–26), Mesiášova svatební večeře se přiblížila (Mk 2:18–22). S příchodem Ducha o Letnicích přišly „poslední dny“ Jóelova proroctví a Boží Pomazaný byl vyhlášen jako věčný Král usazený na trůnu Davidova království (Sk 2); tento Duch je naším závdavkem (či „zálohou“) budoucího dědictví (2. Kor 1:22; 5:5; Ef 1:14) a je prvotinou vzkříšeného řádu (Ř 8:23; srov. Ko 1:18). Boží Království a budoucí věk *už byly* ustanoveny. Po dlouhém období očekávání k nám Bůh „na konci těchto dnů“ promluvil ve svém Synu (Žd 1:2). Kristus byl zjeven „při skončení věků“ (Žd 9:26), „v posledních časech“ (1. Pt 1:20). V důsledku tedy „dorazilo dokonání věků“ (1. Kor 10:11). Eschatologický věk již začal, což znamená, že „tento věk“ a „budoucí věk“ momentálně existují společně. Někteří již zažívají Boží Království spásy, ale jiní ho

odmítají. „Budoucí věk“ a „tento věk“ po nějakou dobu poplynou bok po boku. Vykupitelské dílo Krista nás zachránilo z moci temnoty (Ko 1:13), neboli z *tohoto přítomného zlého věku* (Ga 1:4). Být „v Kristu“ (v kontrastu oproti bytí „v tom Zlém“, 1. J 5:19) znamená, že už přišlo „nové stvoření“, které činí staré věci novými (2. Kor 5:17; srov. 6:2). Proto je nyní možné, aby lidé „okusili moci budoucího věku“ (Žd 6:5). *Momentálně tedy* [ve stvoření] *působí dva řády* (staré stvoření v kontrastu s novým stvořením; duchovní smrt v kontrastu se znovuzrozením; zatracení v kontrastu se spasením) a Bible tento fakt vyjadřuje i tak, že učí, že momentálně existují dva souběžné věky, „tento věk“ a „budoucí věk“.

Z toho, co už bylo řečeno, by tedy mělo být jasné, že „tento věk“ označuje spíše *etickou* sféru než časové období. „Tento věk“ je sférou zla, která stojí v diametrickém kontrastu vůči vykoupení (Ga 1:4). Je opakem obnovené mysli a svatého života (Ř 12:2). Všechno bylo poddáno Kristu a „všechny věci“, nad nimiž náš Pán vládne a na které sesílá svá požehnání či své kletby, jsou „rozloženy“ mezi „tento věk“ a „budoucí věk“ (Ef 1:21–22). Kráčet podle „věku tohoto světa“ tedy znamená být dítětem hněvu a následovníkem Satana, což je kontrastem vůči zakoušení požehnání „budoucího věku“ (Ef 2:2–7). Znamená to být součástí království temnoty, které je nepřátelské a protichůdné vůči Království Božího drahého Syna. Moudrost „tohoto věku“ je opakem Boží a zbožné moudrosti (1. Kor 1:20; 2:6; 3:18), což však *neznamená*, že křesťanská filozofie je v *této éře* nemožná, ale že zbožné uvažování je protichůdné proti pomýlené „moudrosti“ *nevěřících*. Fakt, že „tento věk“ je označením pro sféru vzpoury proti Bohu, je dobře vidět z 2. listu Timoteovi 4:10, kde se dozvídáme, že milovat „nynější věk“ (2. Tim 4:10) znamená opustit a zavrhnout Boží Království. Starosti „tohoto věku“ jsou svody a žádosti, které dusí Boží Slovo (Mk 4:19). V důsledku je „tento věk“ nebo „přítomný věk“ ve svém základě sférou hříchu; žít v „tomto věku“ znamená žít obklopen bezbožností (Ti 2:12).

Proto musíme dojít k závěru, že spojení jako „tento svět“ a „tento věk“ označují nemorální sféru neposlušnosti vůči Bohu, sféru života bez Boha; označují *etickou* sféru, která je nepřátelská vůči Bohu, spí-

še než sféru geografickou a časovou. Ačkoliv „tento věk“ a „tento svět“ se nacházejí v prostoru a v čase, nejsou ze své podstaty časoprostorovými realitami. Jsou výrazem pro duchovní království temnoty. Když si uvědomíme tuto realitu, pomůže nám to náležitě pochopit označení Satana jako „knížete tohoto světa“ (J 12:31; 14:30; 16:11) a „boha tohoto věku“ (2. Kor 4:4). Tato označení totiž znamenají něco velmi jiného, než jaké výklady se jim v naší době připisují. *Nejedná* se o oznámení, že Satanova moc v tomto stávajícím věku a na planetě Zemi je nezměrná a rozhodující; nečteme zde ani to, že Boží Království musí z podstaty věci (toho, že Satan je „kníže“ či „vládce“ a „bůh“) být z velké části neúspěšné a že musí postrádat vliv, dokud nepřijde jakési (domnělé) budoucí spoutání Satana. Nynější éra ve stvořeném světě *není* v Satanově vládcovském sevření – a snažit se podepřít tuto představu z toho, že Satan je nazýván „knížetem tohoto světa“ a „bohem tohoto věku“, je velkou chybou. Tato přízviska znamenají prostě to, že Satan panuje neetické říši neposlušnosti; je velitelem bezbožníků a nevěřících, je vládcem temnoty. Tím, že ho Písmo označuje „knížetem tohoto světa“, mu ani v nejmenším nepřipisuje jakoukoliv autoritu nad celým stvořeným světem. Místo toho cíleně rozděluje stvořený řád [do dvou sfér] a říká, že jeho bezbožná část (neboli „svět“) je vedena „tím Zlým“, Satanem. Tím, že Písmo Satana označuje za „boha tohoto věku“, mu nepřipisuje vládnoucí a dominantní vliv ve světové historii až po bitvu na Armageddonu; místo toho cíleně rozlišuje mezi Božím Královstvím („budoucí věk“) a nespravedlivými silami historie („tento věk“), přičemž za hlavu nespravedlivých sil označuje Satana, „toho bezcenného a bezzákonného“. Tato označení tedy pouze poukazují na fakt, že Satan vládne nad těmi, kdo mají stejný ničemný charakter jako on. Satan vede jedno království, zatímco Kristus vládne Království druhému. Skrovný fakt toho, že Satan je vládcem bezbožníků (což je to jediné, co označení „kníže tohoto světa“ a „bůh tohoto věku“ znamenají), nám neříká nic o jeho síle a vlivu ve stvořeném řádu jako celku (včetně lidské společnosti) v nynějším věku.

Faktem je, že jestli něco, tato označení jsou spíše *vyšmýchem* Satanově moci a situaci. Zatímco živý a pravý Bůh jasně zjevuje své božství všem lidem (Ř 1:19–20), Satan si dokáže zajistit nějaké následovníky jen tím, že své vazaly *oslepí* (2. Kor 4:4). „Bůh tohoto věku“ ve skutečnosti ani v nejmenším není bohem (1. Kor 10:20; Ga 4:8; srov. Ž 96:5; Dt 32:17), jelikož Bůh jediný je „Králem věků“ (1. Tim 1:17). Označení „kníže tohoto světa“ se poprvé objevuje ihned po Ježíšových slovech, že „nyní je *soud* nad tímto světem,“ a těsně předtím, než náš Pán prohlásí, že *přítáhne všechny lidi k sobě* (J 12:31–32). Když tedy Ježíš nazývá Satana „knížetem tohoto světa“, rozhodně tím nedělá nic víc, než že mu skládá sarkastický kompliment. Satan vládne nad *odsouzenou* říší, v níž si nedokáže *udržet* poslušnost svých poddaných! Ježíš zde naznačuje, že ačkoliv se kříž může (oslepeným očím) jevit jako Satanovo vítězství, ve skutečnosti je jeho porážkou.

Už jsme tedy viděli, že přízviska „bůh tohoto věku“ a „kníže tohoto světa“ znamenají, že Satan je vůdcem či vládcem bezbožných. Bude proto náležité si shrnout, co Nový zákon říká o jeho *vlivu na nevěřící*. Nezměněné srdce je pod satanskou kontrolou; být ve stavu nevíry znamená být pod Satanovou mocí; konverze je v podstatě trvalým odvrácením se od temnoty ke světlu, „od moci Satanovy k Bohu“ (Sk 26:18). Na rozdíl od věřících, kteří jsou „v Kristu“ (1. J 3:24; 4:15), se *celý nevěřící svět* vyznačuje tím, že leží „v tom Zlém“ (1. J 5:19). Tak jako ve věřících působí Bůh (srov. Fp 2:13), v dětech neposlušnosti působí Satan (Ef 2:1–2), který je obluzuje a zajímá zaživa, aby mu sloužili. Proto také Písmo říká, že nevěřící je třeba nejprve vysvobodit z ďáblovy pasti (2. Tim 2:26; srov. 1. Tim 3:7). Jelikož nevíra je Satanovým dílem, nevěřící jsou označováni a považováni za jeho syny (Mt 13:28, 38; J 8:44). Satanovy děti konají jeho skutky (J 8:41), mají podíl na jeho žádostech (J 8:44), odmítají Boží Slovo (J 8:43, 46, 47), převracejí Pánovy cesty, odvracejí lidi od pravdy a jsou nepřáteli veškeré spravedlnosti (Sk 13:10). *Není zde žádná prostřední kategorie*; všichni lidé spadají do jednoho ze dvou lidí: buď jsou narozeni z Boha (srov. J 1:12–13), a nebo jsou dětmi toho Zlého, jsou zdola a ze světa (srov. J 8:23;

17:16). Jan nám říká, jak můžeme rozpoznat ďáblovly děti: „Ten, kdo činí hřích, je z ďábla ... Podle toho se ukazují děti Boží a děti ďáblovly; nikdo, kdo nečiní spravedlnost, není z Boha, tak jako nikdo, kdo nemiluje svého bratra“ (1. J 3:8, 10). Jan pokračuje a předkládá ilustraci: Kain, který zavraždil svého bratra, ukázal, do které rodiny patřil, tím, že se morálně podobal hlavě své rodiny. Ti, jejichž životy se nevyznačují spravedlností a bratrskou láskou, jasně ukazují známky svého neobnoveného, neznovuzrozeného, satanského charakteru. Nesmíme se nechat oklamat: duchovní rodokmen člověka lze poznat podle toho, jak se svou *etikou podobá hlavě své rodiny* – buď Ježíši Kristu Spravedlivému, a nebo ďáblu (1. J 3:7, 12).

Ačkoliv Satanův vliv na nevěřící se běžně projevuje v jejich ničemných skutcích, Satan má ještě větší zájem z nich udělat „náboženské lidi“. Nic není ošidnější a klamnější než náboženský hříšník. Místo toho, abychom se zaměřovali na „špinavé“ oblasti života a hledali výsledky satanské práce tam, měli bychom odhlédnout od hospod a klubů a podívat se za *kazatelnu!* Právě zde se projevuje Satanova genialita, právě zde oklamává lidi, aby si mysleli, že ho nenásledují, ač je tomu přesně naopak. Kvůli slepotě a duchovní tuposti nevíry se nevěřící snadno nechají svést k uctívání démonů (Zj 9:20), k zastávání démonských doktrín (1. Tim 4:1) a k následování falešných a satanských „Božích“ služebníků (2. Kor 11:13–15). Takoví lidé si o sobě budou myslet, že se drží pravého náboženství a že jsou Božím lidem – ale často to nebude nic víc než sebeklam. Shromáždění těch, kdo si falešně nárokují, že jsou Božím lidem (srov. Ř 2:25, 28–29), jsou ve skutečnosti „Satanovými synagogami“ (Zj 2:9).¹⁴⁶ Uctívání démonů se projevuje především dvěma způsoby. Prvním je účast na *pohanských rituálech*, které nás přivádí do kontaktu s démonickými silami (1. Kor 10:20). Fakt, že modly jsou nebohové, z nich nedělá nic neutrálního nebo neškodného; když se totiž zapojíme do společenství s těmi, kdo praktikují falešné uctívání, stáváme se tím „účastníky společenství démonů“ (1. Kor 10:20). Druhou formou uctívání démonů je *satanismus*. Ti,

¹⁴⁶ Pozn. př.: Neškodí připomenout, že označení „synagoga Satanova“ (Zj 2:9; 3:9) používá sám Pán Ježíš Kristus, narozený z židovské matky, a zapisuje ho Žid, evangelista Jan; a že slovo „synagoga“ znamená doslovněji prostě „shromáždění“.

kdo v knize Zjevení uctívají „šelmu“ (neboli jsou implicitně poslušní vůči bezbožnému Římu a jsou ohromeni jeho hroznou mocí), také zároveň uctívají *draka*, Satana (Zj 13:4). Nahrazují Boží zákon a Boží vládu nad sebou nároky a ustanoveními bezzákonného státu (Zj 13:16; srov. Dt 6:6, 8; Zj 14:1, 9). S uctíváním démonů se tedy můžeme setkat na úrovni církve i na úrovni státu.

Nesmíme si však myslet, že ty, kdo svádějí lidi, aby seděli v Satanově synagoze a uctívali demony, je snadné odhalit, jako by se otevřeně označovali za Satanovy kněží a uctívače okultních mocností. Lidé, kteří se otevřeně a nestydatě označují za ďáblové zasvěcence, jsou ve skutečnosti podstatně méně nebezpeční než ti, kdo jsou Satanovými služebníky v přestrojení. Takové vlky v ovčím rouše (Mt 7:15) lze najít v etablovaných denominacích, kde si hrdě nárokují označení „křesťané“ a zůstávají v mezích církevních tradic. Tváří se jako služebníci spravedlnosti a pracují v církevních strukturách a skrze ně. Po vzoru svého pána se přestrojují za anděly světla. Díky svým úskočným převlekům, které často zahrnují i uhlazené obleky a kolárky, klamou mysl lidí heterodoxním učením a bezzákonnou etikou. Pavel říká, že *Satanovi* služebníci se přestrojují za „služebníky spravedlnosti“ (2. Kor 11:13–15). Ti, kdo klamou Kristovu Nevěstu Církve jiným evangeliem nebo spasitelem, jsou (navzdory svým úskokům a předstíráním) právě takovými emisary Satana jako had, který oklamal Adamovu nevěstu Evu (2. Kor 11:3). Satan se ve svém přestrojení za anděla světla chopil neortodoxních, liberálních a neo-ortodoxních církví, stejně jako „křesťanských“ sekt nebo kultů, a zcela je ovládl; infiltroval i sbory, které jsou „konfesijně ortodoxní“ a v nichž jsou k vidění kazatelé, kteří předstírají, že jsou téměř samotným ztělesněním světla (ať už doktrinálně nebo eticky), ale ve skutečnosti šíří skutky a myšlenky temnoty.

Tito pseudoslužebníci spravedlnosti a světla s sebou přinášejí „učení démonů“ (1. Tim 4:1). Pavel varoval Timotea, že „v posledních časech“ budou lidé svedeni duchy, aby následovali démonická učení, přičemž „poslední časy“ byly už Timoteovou vlastní dobou, jelikož Pavel považoval za důležité, aby si Timoteus byl vědom těchto *démonických učení* a toho, jaké nebezpečí představují

(srov. 1. Tim 4:6nn). V době sepsání zmiňované Pavlovy epištoly Timoteus pracoval v církvi v Efezu, tedy v církvi, kterou i sám apoštol Pavel varoval, že do ní brzy vstoupí draví vlci (Sk 20:29). Dotyční falešní učitelé, kteří se přestrojovali za služebníky spravedlnosti, s sebou přinesli kacírskou verzi asketismu (1. Tim 4:3; srov. Ko 2:16–23). Pobízeli křesťany, ať si vytvoří odstup od Božího stvoření, ať se stanou jinovětškými nějakým platonickým či gnostickým způsobem. Jinými slovy, démoni šířili učení, které vedlo právě k *vydání fyzického světa v historii Satanovi a jeho zástupu!* A když lidé opouštějí Velké poslání učedničit národy a přivést celou společnost do poslušnosti vůči vzoru Božího zákona (srov. Mt 28:18–20; Ř 1:5, 16:26), neboli když se odvracejí od plné konfrontace se *skutečným nepřítelem*, jejich démonické učení je vede k tomu raději bojovat *uvnitř* Církve. Jakubův list 3:15–16 nám říká, že démonská moudrost je *zdola* a nese s sebou závist, rozdělení a ničemné skutky. Na rozdíl od postoje, který by rozdrtil Satana, démonické učení *není pokojné* (Jk 3:17; srov. Ř 16:20).

„Kníže tohoto světa“ a „bůh tohoto věku“ proto „oslepuje myšlení nevěřícím“ (2. Kor 4:4), čímž je uvrhuje do říše neobrácené temnoty, chytá je do pasti, je původcem jejich vzpurných myšlenek a skutků, přičemž je dokonce ve jménu světla a spravedlnosti vede k poslušnosti vůči synagogám, uctívání a učení Satana a jeho démonů. Proměňuje Boží dobré stvoření a Božího dobrého člověka, který byl stvořen k Božímu obrazu, v odpad; z celého nevěřícího světa dělá trosky. Satan tedy v tomto věku *není* mocnou autoritou nad stvořeným světem (navzdory tomu, jak se označení „kníže tohoto světa“ a „bůh tohoto věku“ často chápou); je pouze *vládcem zničeného lidstva*, bezbožného pokolení, *království neetické temnoty* a duchovní smrti. Stručně řečeno, je „Belzebub“ (srov. Mt 12:24; Mk 3:22; L 11:15 BK). Židé Kristovy doby v rámci slovní hříčky změnili „Belzebub“ (označení pro Satana, které je odvozené od pelištejského boha tohoto jména, „Pána much“; srov. 2. Kr 1:2nn) na „Belzebul“, což znamená „Baal zebel“, neboli „Pán hnoje“. V naprostém pohrdání Satanovým dílem ho tedy nazývali „Hnějbůh“. Zatímco Bůh stvořil všechny věci jako dobré a proto, aby působily

potěšení, Satan se snaží změnit stvoření v něco ničemného a ohavného. Odpovídajícím označením toho, čemu je Satan bohem, je tedy hnůj. Je vládcem temnoty, zoufalství, klamu a smrti. Jeho ničivé dílo v dětech neposlušnosti je základem pro to, aby skutečně mohl být nazýván „knížetem tohoto světa“ a „bohem tohoto věku“. Tato označení je však nejsmysluplnější vyložit tak, že Satan je prostě Belzebul, Hnůjbůh. Je legitimním vládcem pouze odpadu, šuntu a bezcennosti. Když byl Pavel zachráněn z moci temnoty a přenesen do Království Božího drahého Syna (Ko 1:13), začal považovat všechny věci, které jsou mimo Krista a Jeho nadvládu, za ztrátu a hnůj (Fp 3:8). Vše, co je mimo Krista, je „tento svět“ či „tento věk“ – a vládcem této sféry odpornosti a nepřístojnosti je Satan.

Náš nepřítel (Satan)

Nyní, když jsme si podrobněji rozebrali dílo Satana v nevěřících, bychom se měli ve světle Písma zaměřit i na jeho ničivé působení, které se týká věřících. Svým odporem a nepřátelstvím vůči nim si zasluhuje označení „Satan“ neboli „protivník“ či „odpůrce“. Toto jediné označení dobře shrnuje jeden celý aspekt Satanova díla ve světě. „Satan“ v podstatě znamená „protivník“ (tento výraz se objevuje např. v Mt 4:10; J 13:27; Sk 5:3; 26:18; Ř 16:20; 1. Tim 5:15; Zj 12:9), a proto je Satan v 1. listu Petrově 5:8 označen jako „nás protivník“. Satan je ničemný anděl, který dělá vše, co je v jeho silách, aby odporoval Božímu lidu.

Vždy je třeba pamatovat na to, že ať už Satan odporuje Božímu lidu jakkoliv, v každém jednom případě to může udělat jen na Boží svolení. Tuto skutečnost dobře ilustruje právě případ Šimona Petra. Satan chtěl prosévat apoštoly jako pšenici, jelikož doufal, že se ukáže, že Petr je pouhou plevou; aby tak však mohl učinit, musel si vyžádat Boží svolení (L 22:31). Slyšíme zde tedy velmi jasnou ozvěnu starozákonní knihy Jób. Satanovým záměrem je zdiskreditovat ty, kdo jsou součástí Božího Království, a ukázat (ve skutečnosti *promlouvačně*), že nemají nárok mít podíl na Božím požehnání. Nicméně, Satan ve svých snahách způsobit odpadnutí křesťanů nemá svobodu na nás útočit, jak se mu zlíbí; a nemůže použít, ja-

koukoliv moc se mu zachce. Jelikož Satan potřebuje Boží svolení, jsme ujištěni, že nikdy nebudeme pokoušeni nesnesitelným způsobem nebo bez možnosti uniknout a obstát (1. Kor 10:13). Satan u skutečných věřících neuspěje, a proto bude jeho zlé dílo, navzdory jeho přáním, obráceno k dobrému cíli: protříbí a zesílí víru věřícího, namísto toho, aby ji oslabilo a zničilo (např. Petr je nakonec proset jako *zrno*, ne jako pleva). Nesmíme zapomínat, že i když je Satanovi dovoleno „pracovat“ na křesťanech, Ježíš se za ně přimlouvá, aby jejich víra neselhala (L 22:32).

Z tohoto příkladu se tedy dozvídáme, že Satan *se pokouší* zničit Boží znovuzrozkující, obnovující a posvěcující dílo ve věřících. Pavel se obával, aby Pokušitel tesalonické křesťany v čase zkoušky nesvedl, a tak nezhatil apoštolovu námahu pro ně (1. Te 3:5). Satan si přeje odhalit a zostudit pochybnou víru, a proto lidi nadále pokouší a působí na ně i poté, co se zdánlivě obrátili a vyznali svou víru v Krista. V 1. listu Timoteovi 5:15 čteme o jistých vdovách, které se „odvrátily za Satanem“, poddaly se nemorálnímu chování, a tak dávají nepříteli příležitost dělat to, co chce dělat ze všeho nejvíc: pomlouvat a tupit ty, kdo nosí Kristovo jméno (1. Tim 5:14). Satan k tomuto cíli zneužívá i zbožné aktivity (např. sexuální abstinenci za účelem modlitby) a převrací je v příležitosti pokoušet k hříchu (například k tomu upírat partnerovi to, co mu náleží, nebo k cizoložství) (1. Kor 7:5). Dokonce i ti, kdo zdánlivě mají milosti, jež jsou nutné pro vedení Církve, mohou skrze pýchu padnout do ďáblem působeného a sdíleného odsouzení (1. Tim 3:6–7).

Boží svrchovanost se však projevuje i ve faktu, že Bůh Satanovo ničivé dílo používá k tomu, aby skrze ně naplňoval své vlastní dobré záměry. Pavlovi byl poslán Satanův posel, trn v těle, aby ho soužil a aby mu tak *zabránil* se povyšovat (2. Kor 12:7). Tento „kůl pro tělo“ mohl být nějakým nefyzickým břemenem, které Pavel nesl, ale pravděpodobněji se jednalo o fyzickou slabost (srov. Ga 4:13–14). Možná bychom očekávali, že satanský posel bude svým duchovním působením v Pavlovi pýchu množit, ne ji omezovat (srov. 1. Tim 3:6; Jk 4:6–7); oproti tomu nevyhnutelné, nepříjemné a obtěžující fyzické utrpení se zdá jako velmi efektivní způsob, jak držet pýchu na uzdě.

Ať už ale tento Satanův posel představoval jakékoliv srážení či soužení Pavla, Bůh ho použil (tak jako v případě Jóba) pro dobro svého služebníka (srov. Žd 12:10). Navzdory tomu, že Satan původně jistě měl úplně jiné plány, Bůh použil jeho dílo k Pavlovu posvěcování. Další ilustraci totožného principu vidíme u církevní kázně v případě exkomunikace. Když se jistý člověk v Korintu provinil nekajícími sexuální nemorálností, Pavel přikázal, aby byl dotyčný „vydán Satanu“ (1. Kor 5:5), neboli „přesunut do Satanovy sféry“, čili exkomunikován z Církve (srov. 1. Kor 5:2, 13). Měl být považován za nespaseného a pod mocí temnoty. Nicméně, důvod, proč byl vydán ďáblu, zároveň vymezoval či zadržoval Satanovo dílo – nebylo to kvůli konečnému trestu, ale kvůli naději na jeho pozdější obnovení, „aby duch mohl být zachráněn v den Pána Ježíše“. Účelem tohoto vydání Satanu tedy bylo napravení hříšné situace, která se objevila v životě daného exkomunikovaného člověka (1. Tim 1:20). Ať už je projevem tohoto Satanem konaného „ničení těla“ v podobných případech cokoli (ať už vede k *zošklivení* chuti hříchu, jako např. v L 15:13–19, nebo k *fyzické újmě*, jakou vidíme např. ve Sk 5:1–11; 13:9–11; 2. Kor 10:8; 12:7; 13:10; zvl. 1. Kor 11:30), znovu vidíme, že Bůh používá Satanovo dílo k tomu, aby šířil a podporoval věci svého Království, místo toho, aby jimi Jeho Království bylo ničeno.

Křesťané však nejsou neobeznámeni se Satanovými nástrahami, a proto by Satan nikdy neměl být schopen věřícího oklamat (2. Kor 2:11). Zmiňovaná pasáž ve 2. listu Korintským nám ukazuje, že neochota odpouštět znamená dopřávat Satanovi prostor, na který nemá právo, umožňuje mu chopit se něčeho, co mu nepatří, uchvátit něco, co mu nenáleží. V případě, že se člověk provinil ohavnou a ohromnou nemorálností (srov. 1. Kor 5), je možné Satanovi dát právo působit záhubu jeho „těla“ (což je pravděpodobně označením pro jeho hříšnou přirozenost). Ve výše zmiňované situaci ve 2. listu Korintským se však Satan snaží získat více; snaží se využít *neodpouštějícího ducha* církve tváří v tvář hříšníkovo pokání, aby tak zničil hříšníka i celou místní církev. Křesťané by si neměli být nevědomi takovýchto záměrů či intrik („nástrah“) a toho, jak je Satan lstivě

používá. Satan s radostí bude podporovat snahy dosáhnout legitimních cílů (jako třeba čistoty Církve) bezbožnými způsoby (jako třeba skrze nelitostného ducha). Jedná se jen o další příklad jeho klamného a lstivého díla, jímž Satan zatahuje lidi do něčeho, co se může zdát jako správné úsilí, ale co on sám ve skutečnosti využívá k šíření ničemnosti. Ve 2. listu Korintským 2:11 však Pavel zdůrazňuje, že Satan nesmí u křesťanů dostat takovýto prostor, který by fungoval jen jako klín, díky němuž by poté získával prostoru více a více; křesťané vědí a mají vědět, co se Satan snaží dělat.

Křesťanovou strategií proti Satanovu ničivému dílu v jeho vlastním životě i v životě Církve tedy *v první řadě je odolávat* d'áblu, *postavit se proti* němu (Jk 4:7). Jelikož Satan se rychle chytí jakékoli příležitosti obrátit dobré skutky a postoje ve skutky zlé (např. tím, že změni spravedlivý hněv v hříšný vztek), křesťan nesmí dělat kompromisy, ale musí mu odporovat. Proto Pavel přikazuje: „Nedávejte místo d'áblu“ (Ef 4:27). Věřící jsou ujištěni, že v tomto boji proti svému nepříteli nakonec zvítězí. Ale jelikož Satanovy metody jsou lstivé, úskočné a klamně, křesťan musí využít Boží zbroj – a to celou. Pavel do Efezu, do města plného démonologie, píše, že *křesťanský boj není proti tělu a krvi, ale proti démonickým vlivům*. Ačkoliv Satan má mnoho ohnivých šípů, které na nás může střítet, a ačkoliv jeho metody jsou lstivé a úskočné, věřícího před nimi chrání štít *víry* (Ef 6:11–12, 16). *Druhým* prvkem křesťanovy strategie je tedy použít štít víry. Petr, který sám byl v minulosti sveden Satanem k tomu zapřít Pána, nám přikazuje, ať se *postavíme proti* Satanu, „pevně ve *víře*“ (1. Pt 5:9). Zjevení 12:9–11 ukazuje, že d'ábel je přemožen *věrným* svědectvím, a to i kdyby mělo zahrnovat naši smrt. *Třetím* prvkem křesťanovy strategie proti osobním útokům Satana je *modlitba*. Kristus nám dal způsob, jak uniknout, tím, že nás naučil, že bychom se měli modlit za Boží ochranu, která nemůže selhat. V modlitbě Páně se učíme modlit: „Neuved' nás v pokušení, ale zbav nás od toho Zlého“ (Mt 6:13).

Vidíme tedy, že Satan je křesťanovým protivníkem, který ho vždycky pokouší k odpadlictví a k morální nekonzistentnosti. Satan ze všech sil usiluje o to převrátit spravedlnost v ničemnost, a tak vě-

řícího celou řadou způsobů svádí a klame. Nicméně, i když Satan pomlouvá a obviňuje Boží lid a snaží se, aby svatí klopýтали a padali, v důsledku sám slouží Pánovým záměrům tím, že Jeho vyvolený lid pročišťuje, posvěcuje a navrácí v pokání. Křesťan není neobeznámený se Satanovými nástrahami, a proto nad ním může získat osobní vítězství skrze to, že mu bude odporovat, skrze víru a skrze modlitbu. Ačkoliv ďábel nás nenechá na pokoji, *perspektivou věřícího* by mělo být to, že *triumfuje nad Satanem* a nad jeho nástrahami. Satan je pod Boží nadvládou; je na Bohu plně závislý; potřebuje Jeho svolení, aby mohl konat jakékoliv své dílo; slouží cílům Božího Království; a je porážen Božím lidem, který nosí celou Boží zbroj. Našeho Protivníka je třeba brát vážně – ale není třeba se ho bát.

Vyvrženec z nebes

Pro křesťany by v jejich střetech s královstvím Satana měl být jedinečným ujištěním a jedinečnou útěchou fakt, že Písmo o jejich úhlavním nepříteli prohlašuje, že byl zbaven síly a moci, které měl před Kristovým příchodem. Satan ve starozákonní době měl moc nad národy a neustále je sváděl do pověrčivosti a modlářství. Přinášel chaos a zkázu dokonce i do Božího Království; napříč historií sváděl Izrael do heterodoxie a do modlářského odpadlictví (od uctívání zlatého telete u Sínaje po vraždu Mesiáše na Kalvárii). Poté, co Satan přesvědčil Adama a Evu, ať se vzbouří proti Bohu, pokračoval ve své nadvládě nad Adamovými potomky, a tak zde vždy byl mezi národy jen malý spravedlivý ostatek, který chodil s Bohem – a často ještě menší spravedlivý ostatek v Izraeli. Ve světě bujela bezbožnost, a to natolik, že Bůh ve svém hněvu dokonce zničil celé lidstvo (s výjimkou osmi lidí) velkou Potopou. Mezi Noemovými syny však nadále vládla bezbožnost; jako ilustrace vzpoury lidstva proti Bohu po potopě samozřejmě vyvstávají události Bábelu a Sodomy. Po Exodu přišla „svatá válka“, která potrestala některé národy za jejich ohavnou nemorálnost a modlářství. Nicméně, i sám národ, který tuto válku vedl, brzy (v době Soudců) také upadl do celých cyklů odpadlictví. Izrael si o něco později vyžádal krále, a to zdánlivě jen proto, aby upadl do občanské války a rozdělení. Později, když už se

Židé skrze trest vyhnanství naučili vyhýbat modlářství, odvrátili se k hříchům sekularismu (saducejství) a samospravedlnosti (farizejství). Jestli tedy Satan byl tak vlivný v Božím vyvoleném národě, ničemnost, kterou rozdmýchával v pohanských národech, si stěžii můžeme být i jen představit. Svět před příchodem Ježíše Krista ležel v klamu, v temnotě a v duchovní smrti, jelikož Satan v něm působil mocnou rukou a téměř nic ho neomezovalo. Nicméně, *Mesiášův příchod* znamenal *radikální změnu Satanova statutu* – zásadním způsobem ho připravil o moc a vliv nad celým lidstvem.

Příchod Ježíše Krista, Světla světa, spustil výbuch satanské aktivity; Satan použil vše, co bylo v jeho silách, aby zhasil Kristovo světlo temnotou hříchu, vzpoury a démonického posednutí. Záznamy o vymítání v evangeliích tedy rozhodně nejsou nahodilé, nejsou něčím, co by nesouviselo s dobrou zprávou o ustanovení Božího Království. Zesílení Satanovy aktivity bylo jakýmsi kontrastním pozadím, proti němuž bylo Kristovo vítězství nad jeho mocí o to zřetelnější a pozoruhodnější. *Vymítání* prováděná Kristem byla vnějším zjevením a projevem velkolepé konfrontace, která probíhala mezi Satanovým královstvím a Královstvím Božím, mezi tímto věkem a věkem budoucím. Evangelia nejsou ničím menším než záznamem o kosmickém zápasu mezi Božím mesiášským Synem na straně jedné a Satanem na straně druhé.

Zachariáš 13:2 prorokoval, že ustanovení Božího vykupujícího Království bude znamenat odstranění „nečistých duchů“. Petr retrospektivně popsal Kristovu službu jako „uzdravování všech, kteří byli souženi ďáblem“ (Sk 10:38; je třeba si uvědomit, že Petrova zmínka o Satanově utlačující či soužící moci má *shrnout* různé Satanovy vlivy, ne představit nějakou *novou* kategorii jeho působení). Jelikož Kristus měl moc vymítat nečisté duchy (např. Mk 1:27), Jeho služba byla znamením ustanovení zaslíbeného Božího Království; Jeho uzdravování posednutých bylo naplněním starozákonního zaslíbení ohledně trpícího Hospodinova služebníka (Mt 8:16–17). Démoni, které Ježíš vymítal, svědčili o Jeho božství (např. Mk 3:11) a uvědomovali si, že příchod Božího Syna znamená jejich soužení a utrpení (Mt 8:29), jejich uvržení do propasti (L 8:31), jejich *zkázu*

(Mk 1:23–25). Ježíšovým vlastním výkladem Jeho moci vymítat demony bylo to, že Boží *Království již přišlo* a přináší s sebou *vyloupení* Satanova domu (Mt 12:28–29). Bůh Otec potvrdil z nebes, že Ježíš přišel proto, aby konal Jeho vůli – konkrétně proto, aby svou smrtí svrhl Satana, připravil ho o jeho moc a jednou provždy ho porazil (J 12:23–33). Kristova moc vymítat demony byla svrchovaně dosvědčena tím, že vypudil a vyhnal knížete tohoto světa z jeho říše, z jeho pozice síly ve stvořeném řádu; místo toho, aby lidstvo bylo nadále pod vlivem Satanových klamů, bude přitaženo *ke Kristu*. Satanova nadvláda byla zničena.

Toto přemožení a poražení Satanovy síly, spolu s pádem jeho království, živě popisuje sám Pán Ježíš Kristus v Lukáši 10:18. Když se sedmdesát vyslaných učedníků vrátilo ke Kristu, hlásili, že se jim v Kristově jménu podřizují i démoni (L 10:17). Ježíš poté zjevuje, co leží za tímto podrobením a podmaněním démonů – naprosté zhroucení Satanovy autority. Říká: „Viděl jsem, jak Satan spadl z nebe jako blesk.“ Satanova (do té doby velká) moc byla zlomena; jeho síla vyčerpána jako blesk. Byl svržen dolů z nebes. To vysvětluje moc učedníků nad demony: Kristus svrhl a porazil *hlavu* celého démonického zástupu. Kristovo tvrzení je *metaforické* a neoznačuje žádné historické, *prostorové* svržení Satanovy osoby na zemský povrch. Spíše je tomu tak, že jelikož Satan nedokázal porazit Ježíše při pokušení v pustině a jelikož Ježíš začal drancovat Satanovo království, konec Satanovy vlády je zde symbolicky vykreslen jako dramatický pád. Satanovo království utrpělo smrtelnou ránu inkarnací, neúspěšným pokoušením Krista a Jeho vymítající mocí.

Stejný obraz se objevuje i ve Zjevení 12, kde opět symbolizuje porážku Satana. Satan je zde symbolizován jako velký rudý drak, podobně jako jsou nepřátelé Božího království ve Starém zákoně často popisováni jako obludy (Zj 12:3; srov. Jb 26:13; Ž 74:13–14; Iz 27:1; 51:9; Ez 32:2). Tento drak je vykreslen jako mocný (má deset rohů) a je těžké ho zabít (má sedm hlav). Jeho odpor vůči Božímu lidu má kosmické rozměry; drak je totiž vidět na nebi a je tak velký, že jeho ocas sám o sobě dokáže smést třetinu hvězd (Zj 12:4). Velí významné menšině stvořených andělů (označených

jako hvězdy; srov. Zj 9:1). Žena, proti níž se Satan staví, je symbolizována prvky z Josefova starozákonního snu (Zj 12:1; srov. Gen 37:9). Je matkou pracující k porodu, což je běžný starozákonní literární obraz Izraele (Iz 26:17; 66:7–9; Mi 4:10; 5:3). Dvanáct hvězd v její koruně tedy zjevně představuje dvanáct kmenů Izraele (srov. Ex 28:17–20; Zj 21:19–20). Ženou je tedy Boží lid, zde ve starozákonní formě Izraele. Ten, koho se chystá porodit, je Ježíš Kristus Boží (Gen 12:5; srov. Iz 9:5–6; Ž 2:9). Tento obraz je podepřen i faktem, že pokud jde o tělesnou stránku, Mesiáše porodil Izrael (Ř 9:5). Když se Kristus narodil, rudý drak se Ho pokusil sežrat (Zj 12:4–5). Satan se Krista pokusil zničit především při Jeho narození (Mt 2:13, 16) a při Jeho ukřižování (J 14:30; L 22:53). Nicméně, Jan se soustředí na fakt, že Ježíš unikl před Satanovými útoky nezraněn; je to, jako by Kristus pokračoval od svého vtělení přímo ke svému nanebevstoupení (Zj 12:5; srov. Fp 2:9). Zcela a naprosto Satana porazil.

Aby Jan vyjádřil velkolepý duchovní konflikt, k němuž došlo při ustanovení Božího Království během Kristova života a Jeho služby, popisuje válku v nebesích mezi Satanem a jeho anděly na straně jedné a Michaelem a jeho anděly na straně druhé. Sřet Kristova Království se Satanovým královstvím byl kosmickým bojem; zahrnoval v sobě bitvu dobrých andělů proti andělům padlým. Zvláště bychom si měli povšimnout místa a role Božích andělů v Kristově pokušení v pustině (Mt 4:11). Ve Zjevení 12 Michael (strážný anděl Božího lidu, srov. Dan 10:13, 21; 12:1; Ju 1:9) vedl anděly ve válce proti satanskému zástupu a zcela tyto padlé anděly vyhnal z jejich míst (Zj 12:7–8). To znamená, že Satan byl svržen ze svého místa moci: on a jeho andělé byli *svrženi na zem* (Zj 12:9). Ten, který se staví na odpor proti Božímu lidu a pomlouvá ho („ten nazývaný Dábel a Satan“), *ztratil veškerou svou sílu*; jeho obvinění už po Kristově zástupné oběti nemají moc. „Byl svržen žalobce našich bratří, který je obviňoval před naším Bohem dnem i nocí. Oni nad ním zvítězili *pro krev Beránkovu*“ (Zj 12:10–11). Kristus skrze svou smrt zmařil veškerou Satanovu moc nad smrtí (Žd 2:14), a proto Pavel může zvolat: „Kdo by mohl z čehokoliv obvinít Boží vyvolené?“

(Ř 8:33). Satan byl svržen z nebes – a toto jeho sesazení a svržení se odehrálo během Kristovy služby. Lze ho vidět při poslání Sedmdesáti (srov. L 10:18) i při Kristově obětní smrti, při níž byl kníže světa vyvržen ven (J 12:31).

Satan nebyl schopen zničit Krista při Jeho narození ani při Jeho smrti, nebyl schopen Ho donutit zhřešit při Jeho pokušení, nebyl schopen Kristu a Jeho učedníkům zabránit v drancování své říše, jeho zástupy nedokázaly odolat útoku dobrých andělů, Kristova usmiřující oběť mu sebrala jeho moc nad smrtí, jeho obvinění už nemají žádnou moc. Stručně řečeno, přišla Boží spása, přišla Boží moc, přišlo Boží Království (Zj 12:10) – a Satan byl svržen a poražen. Byl svržen jako blesk z nebes; jeho nadvláda a říše je zničena.

Zjevení 12 dále vysvětluje, že jelikož Satanova moc byla zlomena, po krátkou dobu velmi zuřil a pronásledoval Církev (jako řvoucí lev, jak to nazývá Petr) – a to s nesmírným vztekem (Zj 12:12–13). Jelikož Satan prohrál duchovní bitvu, obrátil se k fyzickému pronásledování ženy, tedy k pronásledování Božího lidu. Především se v roce 70 snažil zničit židovskou Církev. Nicméně, žena utekla do divočiny, kde ji Bůh chránil čtyřicet dva měsíců (Zj 12:6, 14) – právě tak dlouho trvala válka v Izraeli a s ní spojené obléhání Jeruzaléma (srov. Zj 11:2, 8; Dan 7:25; 12:7; Mt 24:15–28), kdy křesťané (jak nám říká církevní tradice) podle Kristových pokynů utekli do města jménem Pella (srov. Mt 24:16; L 21:20–21). Jan používá obraz Exodu z Egypta (Ex 15:12; 19:4; srov. Dt 32:11; Iz 40:31) a říká, že Boží lid, jímž je Církev, bude při svém exodu z Jeruzaléma starostlivě ochráněn před Satanovým pronásledováním (Zj 12:14–16). Satan se domníval, že tím, že pošle proti Jeruzalému římskou armádu, zničí Boží lid, ale místo toho znovu byl (jak už jsme viděli dříve) prostě nástrojem v Božím svrchovaném plánu; Bůh použil Satanův hněv k historickému soudu a pomstě vůči městu, které odmítlo a zavraždilo Mesiáše (srov. J 1:11; L 19:41–44; 23:27–31). Poté, co byly Satanovy plány znovu zmařeny, jen vzrostl jeho hněv, a tak se obrátil k pronásledování zbytku sítě ženy (to znamená ostatních věřících; srov. Ga 4:26, kde je Horní Jeruzalém nazván „naší matkou“); nepřátelství, které Bůh sám položil mezi hada a símě

ženy (srov. Gen 3:15), je zaryté a neúprosné. Satan obrátil svou rozlícenou pozornost proti *Církvi z pohanů*, neboli proti těm, kdo dodržují Boží příkázání a drží Ježíšovo svědectví (Zj 12:17). Nicméně, i zde je znovu *přemožen slovem jejich svědectví*; i jestli pro víru, kterou vyznávají, budou muset zemřít, *slavně tím zvítězí skrze Krista* (Zj 12:11; srov. Ř 8:35–37).

Zjevení 12 tedy popisuje nepopiratelný pád Satanova království a zánik jeho moci. Zjevuje nám duchovní kontext Satanova odporu vůči Mesiáši a vůči Mesiášově Církvi; ukazuje nám válku v nebesích. Ujišťuje nás tak, že Satan *byl přemožen* Kristem, že jeho království *bylo přemoženo* vyvolenými anděly a že *věřící ho mohou přemoci* svým svědectvím. Po Kristově příchodu a po ustanovení Jeho vykupujícího Království už Satan není nikým jiným než tím, který byl svržen z nebes.

Rozdrcený had

Z dřívější diskuze je zjevné, že Satanova moc zeslábla a byla zlomena. Nejen, že ubylo *jeho moci* a vlivu, ale *on sám* byl při střetu s Božím Mesiášem zcela poražen. Boží zaslíbení v Genesis 3:15 zahrnovalo rozdrcení Satana a současné poranění Kristovy paty. Malé zranění Mesiáše mělo znamenat velkou zkázu Satana. Novozákonním svědectvím je, že zranění Mesiáše a rozdrcení Nepřítele se odehrálo při Kristově prvním příchodu, a především pak na kříži. Když tedy my křesťané v důsledku přemýšlíme o Satanově díle a charakteru, nesmíme ztrácet ze zřetele fakt, že Satan je dnes rozdrceným hadem, poraženým nepřítelem. Kristus, náš Pán, je Ten, kdo přišel, aby ho porazil.

Satan se pokusil odvrátit Krista od cesty poslušnosti, stejně jako k sejítí z této cesty pokoušel Adama a Evu. Krista Satan pokoušel, ať si k vítězství nad národy zvolí ničemnou cestu: uctívání Satana. Kristus si měl podmanit národy, aniž by si zároveň podmanil i Dábla. Satan si přál svést Krista od Boží vůle, odvést Ho od kříže jakožto cesty k vítězství. Pokoušel se o to přímo (Mt 4) i nepřímo (skrze Petra; Mt 16:23), ale ani v jednom případě si na Druhého Adama nepřišel. Ježíš ukázal, že ďábel nad Ním nemá a ani nemůže mít

žádnou moc. Když tedy Ježíš končil svou pozemskou službu a viděl v příchodu vojáků příchod Satana, prohlásil, že Jeho záměrem je střetnout se s nepřítelem s duchovní rozhodností a s dobrovolnou poslušností vůči Božím směřování. Žádný člověk neměl moc vzít Ježíši život; On sám se svrchovaně uráčil ho položit (J 10:18). I proto řekl svým následovníkům, že Satan na Něj nemá žádný nárok (J 14:30). V Kristu nebylo nic, co by spadalo do Satanovy říše či sféry; proto Kristovo ukřižování ani v nejmenším neznamenal Jeho porážku. Místo toho znamenalo rozdrčení či přemožení Satana (srov. Zj 12:11). Vyzdvižení Ježíše znamenalo soud nad Satanovou říší („světem“) a vyvržení samotného ďábla (J 12:31–33). Od této chvíle měli všichni lidé být taženi už ne k Beliarovi, ale k Ježíši Kristu, což jen dále ukazuje na rozklad celé Satanovy moci. Ukřižování se nakonec ukázalo jako ďáblova zhouba.

Kristus skrze svou zástupnou usmiřující oběť za hříchy vyvolených osvobodil svůj lid ze Satanových pout a léček (srov. 2 Kor 4:4; 2. Tim 2:26). Tyto léčky a s nimi spojená slepota by nakonec vedly k jejich věčnému zatracení, neboli k druhé smrti. Ježíš však měl účast na těle a krvi, „aby skrze smrt zmařil toho, který měl vládu nad smrtí, totiž ďábla“ (Žd 2:14). Kristova smrt osvobozuje Jeho lid od *trestu zákona* – od smrti – a proto i od Satanovy moci vykonat tento trest. Záchrana z kletby zákona (srov. Ga 3:13) v sobě zahrnuje naši záchranu z moci temnoty a přenáší nás do Království Božího milovaného Syna (Ko 1:13). Smrt již pro nás není nebezpečím, které by nám mělo nahánět strach (srov. Ř 8:15, 21), jelikož Kristus použil Satanovu nejmocnější zbraň, smrt, jako *nástroj jeho vlastní porážky!* Jelikož Kristus šel na smrt, a tak přemohl Satana, nyní je Tím, kdo má autoritu nad smrtí, *Kristus*. „Byl jsem mrtvý, a hle, žiji na věky věků. A mám klíče smrti i podsvětí“ (Zj 1:18). Skrze Jeho vykupující krev křesťané přecházejí ze smrti do života (1. J 3:14). Skrze Něj je osudem nejen Satana (který míval moc nad smrtí), ale i samotné smrti, aby byla zničena (1. Kor 15:26). Ježíš Kristus tedy svým příchodem a dílem naplnil Boží odvěký slib rozdrtit Satanovu hlavu, jelikož „zničil smrt a skrze evangelium vyvedl na světlo život a nesmrtelnost“ (2. Tim 1:10). Ježíš, náš Spasitel, při-

bil na svůj kříž obvinění vznesená proti nám, a tak „oloupil vlády a mocnosti“; svým vzkříšeným vítězstvím nad hrobem „je zjevně vystavil na odiv a triumfoval nad nimi“ (Ko 2:15). Celý Kristův život a celou Jeho službu – od Jeho inkarnace, přes Jeho poslušný život a mocná slova a skutky až po Jeho smrt, vzkříšení a nanebevstoupení – lze zahrnout do záměru či cíle rozdrtit hada, Satana. Jan tedy vhodně prohlašuje, že „Proto se zjevil Syn Boží, aby zničil skutky ďáblovy“ (1. J 3:8). Toto poslání zničit Satana a důsledky jeho díla bylo podivuhodně a mocně naplněno.

Spoutaný drak

Na základě předchozích studií můžeme dojít k závěru, že je náležité poukázat na fakt, že Satan *není broživým a impozantním* nepřitelem křesťanů a jejich Velkého poslání, a to bez ohledu na to, kolik dnešních autorů se ho tak snaží vykreslit. Samozřejmě, Satanův odpor stále musíme brát vážně. Nicméně, ještě důležitější je, abychom ho nenechali nás porazit v našem posvěcování, evangelizaci a aplikaci Božích standardů do každé oblasti života. Jelikož Ježíš Kristus porazil a přemohl Satana, stejně tak získá vítězství nad Satanem i *Kristův lid*. Satanovo dílo není pro postup Božího Království žádným skutečným rizikem. Kristus Satana spoutal a nyní vylupuje jeho dům.

Nejprve je třeba si uvědomit, že Ježíš dal moc nad démony i svým učedníkům (Mt 10:1; Mk 6:7; 9:38; L 10:17; Sk 5:16; 8:7; 16:16–18; 19:12). Nikdy neměl v plánu, aby vítězství bylo pouze Jeho; náš Pán sdílí svou sílu a moc s věřícími, aby i oni mohli porážet ďábla a ničit jeho skutky. Druh moci, kterou Ježíš dává svému lidu, není něčím, na čem by mohl mít podíl nevěřící svět. Dokonce ani profesionální čarodějové nemají moc, kterou Pán udělil svým apoštolům (Sk 8:9, 19), a když se ji pokoušeli napodobit, mělo to pro ně děsivé důsledky (např. Sk 19:13–17; vymítání v Ježíšově jménu není něco, s čím by bylo radno si zahrávat!). Tato *výjimečná moc nad démony*, kterou Ježíš delegoval svým následovníkům, znamená dvě věci. *Za prvé*, věřící nemohou být posednuti démony. Mezi Duchem Svatým a nečistým duchem je naprostý rozpor (Mk 3:29–30), jak naznačuje

už i jen jejich samotné označení. Je nemožné, aby ve vás zároveň přebývali oba dva, a jelikož „Ten, který je ve vás [neboli Duch Svátý], je větší než ten, který je ve světě“ (1. J 4:4), křesťan nemůže být posednut démonem. *Za druhé*, kvůli moci, která doprovází kázání evangelia, se tam, kde konkrétní společnost prostoupily dobré zprávy Kristova Království a kde pevně zakořenily, rozptyluje temnota, díky čemuž se následně i snižuje výskyt démonických posednutí. Fakt, že mnozí dnešní autoři selhali a neprostudovali si to, co Bible učí o Satanovi a o jeho vztahu vůči eschatologickému Božím Království, je vedl a vede k tomu vymýšlet si rozličné možnosti dnešních náhodných výbuchů démonického posednutí. Satan nemůže žádnou takovou spoušť způsobit tam, kde je Boží Království silné a kde se mu lidé široce podřizují. Samozřejmě, kultury, které odpadnou od pravdy evangelia nebo které se snaží být vůči Kristu „neutrální“, vždy čelí riziku návratu démonické aktivity (srov. Mt 12:43–45).

Za druhé, vidíme, že Nový zákon je plný ukazatelů, že křesťané mají ve svých střetech se Satanem *jistotu etického vítězství*. Ježíš Kristus, Vítěz nad ďáblem, se modlí za svůj lid, aby byl ochráněn od toho Zlého (J 17:15). Jeho přímluva jistě znamená opravdu hodně (srov. Jk 5:16). V důsledku tedy můžeme snadno obrátit ďábla na útěk už jen tím, že se mu postavíme (Jk 4:7). Křesťané, uschopnění Pánovou mocnou nadvládou a oblečení do plné Boží zbroje, mohou Satanovi schopně odolat a porazit ho (Ef 6:10–18). Jelikož Duch Svátý v nás je větší než náš nepřítel ve světě (Satan), při přemáhání těch, kdo se ve světě staví proti Kristu, nečelíme žádným nepřekonatelným obtížím (1. J 4:3–4). Ten samý Duch Svátý v rámci svého díla ve světě předkládá ve skutečném světle fakt, že se Satanem bylo naloženo po právu. Duch v úloze Žalobce světa, jež je pravým opakem role, kterou hraje jako *naš* Zastávce, usvědčuje (žaluje, konfrontuje) svět ohledně soudu, jelikož kníže tohoto světa *již byl odsouzen* (J 16:8, 11; např. Sk 2:36–37; 1. Kor 14:24). Duch Svátý jasně zjevuje Satanovu definitivní porážku, a stejně tak postupně poráží Satana v životě věřícího. Navíc, tak jako se Ježíš postavil proti Satanovi Božím Slovem (srov. Mt 4), stejně i ti, kdo jsou silní skrze

Slovo Boží, které v nich přebývá, mají tu výsadu přemáhat toho Zlého a vítězit nad ním (1. J 2:13–14). Jsou silnější než sám „silák“ (srov. Mt 12:29); a jako takoví se mohou úspěšně postavit jakémukoliv protikřesťanskému učení (1. J 4:1–4). Je tedy zjevné, že věřící, za něž se přimlouvá Ježíš Kristus a v němž žije Duch Svatý, může skrze Slovo a Ducha snadno vzdorovat Satanovým skutkům. Tak jako Satan nemá nic v Kristu (J 14:30), „Ten, kdo byl zplozen z Boha, stráží sebe samého a *ten Zlý se ho nedotýká*“ (1. J 5:18). Křesťan je ve svém osobním životě *ujistěn o vítězství* nad Satanovým vlivem. Tváří v tvář zdrojům, které má k dispozici Boží znovuzrozený lid, je Satanova moc zneškodněna.

Za třetí, *věřící ve své bitvě* se Satanem *vítězí* dokonce i tváří v tvář *fyzickému pronásledování*. Petrova slova o ohnivých zkouškách, které přicházejí na Církev skrze to, že Satan obchází jako řvoucí lev, jsou „orámována“ odkazy na Kristovu mocnou vládu (1. Pt 4:11; 5:11). Satanovy útoky je třeba vidět v tomto kontextu. Zatímco Satan po úpadku své nadvlády rozpoutává své zuřivé a ničivé běsnění na zemi (Zj 9:1–11), Kristovým učedníkům je zaslíbeno „pravomoc šlapat po hadech a štírech, i nad veškerou silou nepřítele; a vůbec nic vám neublíží“ (L 10:19). Až přijde Satanovo pronásledování, tím, po kom se bude šlapat a kdo bude poražen, je Satan, ne věřící. Ani mučednictví totiž nedokáže oloupit křesťana o jeho vítězství; věrný Kristův svědek je více než dokonalým vítězem a vždycky přemůže toho Zlého (srov. Ř 8:35–37; Zj 12:10–11). Jsme ujistěni o vítězství nad hříchem a o ochraně před jeho mocí a smrtícími účinky. Satan nad námi tedy nedokáže získat převahu ani skrze fyzické ohrožování.

Porážka Satana se tedy v kontextu věřících projevuje jasně a zjevně, zvláště pak v souvislosti s otázkami *posednutí, pokušení* a *pronásledování*, avšak nejen to: velmi jasně se projevuje i skrze *evangelistický úspěch*. Pán Ježíš v Matouši 12:28–29 jasně učil, že Jeho schopnost vymítat demony je nezvratným důkazem, že „už k vám přišlo Boží Království“. Zároveň prohlásil, že tato Jeho moc zničit Satanovo království by byla nemožná, kdyby Satan *nebyl už spoután*. Z této pasáže vidíme, že *při prvním Kristově příchodu*: (1)

bylo ustanoveno Boží Království, a to s tím důsledkem, že (2) Satan *byl* spoután dílem Ježíše Krista. Spoutání Satana není budoucí událostí o nic víc, než je výlučně budoucí událostí příchod Božího Království. Moc budoucího věku se již projevila a Kristus jako součást svého mesiášského díla ustanovil Boží vykupující Království. Všechny tyto skutečnosti už jsme si ilustrovali výše. Také už jsme dříve viděli, že obraz spoutání v řetězech nepředstavuje naprosté znehybnění nebo ustání aktivity (srov. 2. Pt 2:4; Ju 1:6). Být spoután řetězy znamená být omezován v nějakém konkrétním ohledu.

Způsob, jakým je Satan momentálně svázán, je vysvětlen ve Zjevení 20:2–3. Ježíš Kristus, Anděl z nebes s klíčem k propasti (srov. Zj 1:18), přišel na zem a spoutal Satana (srov. Zj 20:1–2 s Mt 12:28–29; L 10:17–20) a uvrhl ho do propasti (srov. L 8:31; J 12:31; Zj 12:9). Důsledky tohoto spoutání jsou neomylně vysvětleny slovy „*aby již nesváděl národy*“. Když Písmo samo vykládá spoutání Satana, dále nejde. To, že Satan je spoután, znamená, že už nemůže svádět národy tak jako před Kristovým příchodem. Moc kázaného evangelia dokáže roztržít každý Satanův pokus vést lidi od pravdy. Proto je Církev ujištěna o velké moci a o velkém úspěchu věrného kázání celé Boží vůle (srov. Zj 19:11–21). Jelikož *Kristus již nyní vládne* národům (Ž 2:8–9; Zj 12:5; 19:15–16), *Satan není schopen národy klamat*. Otevřely se misionářské dveře kázání Slova k poslušnosti víry národů – a tyto dveře nikdo nedokáže zavřít (Zj 3:7–8; Sk 14:27; Ko 4:3). Velké poslání Církve bude úspěšně naplněno a všechny národy budou učiněny Kristovými učedníky (Mt 28:1–20; srov. Zj 7:9; 11:15; 15:4). Našemu Pánu totiž byla dána *veškerá* moc v nebesích a na zemi a On je s touto mocí vždy přítomen ve své Církvi. Proto je evangelium Boží *mocí* ke spasení (Ř 1:16). Evangelizace a doktrinnální budování Církve jsou činnostmi, do nichž se věřící může *důrazně* a *úspěšně* zapojovat – a Bůh skrze to povede všechny národy k tomu sloužit Jeho Synu (srov. Sk 2:34–36; Ž 72; srov. Ř 1:5; 15:11; 16:26; 1. Kor 15:25–26; Ko 1:27–28; 2. Tim 4:17).

Vítězství věřícího nad Satanem je tedy zjevné i z faktu, že Satan nedokáže zabránit úspěchu kázání evangelia v tomto věku. Jestli národy momentálně nejsou učedničeny, *není* to proto, že by historii

vládl Satan. Je to proto, že křesťané, tak jako církev v Thyatirech (srov. Zj 2:18–29), považují Satana za důležitějšího, než si zaslouží, a selhali v tom, aby ve světě (skrže hlásání Božího Království), uplatňovali moc, kterou jim Bůh dal. Věřící dostali moc skrže evangelium obrátit lidi *od moci Satanovy* k Bohu, od temnoty ke světlu (Sk 26:18). Když se káže Kristovo Slovo, jeho všepřevyšující moc přivádí k obrácení, mimo jiné, i *mnoho kouzelníků*, a to do té míry, že se zříkají svých tajných zaklínadel a pálí své drahé svitky (Sk 19:19–20). I ti ze *Satanovy synagogy* budou (v rámci naplňování Izajáše 60:14; 49:23 a Ezechiele 37:28) přivedeni k tomu poddat se Božímu Království (Zj 3:9), ačkoliv třeba jiným způsobem, než jaký sami očekávali. Právě Církvě se nakonec poddají i falešná náboženství! Proto, na rozdíl od tvrzení rozvracečů, kteří balamutí lidi kacírskými doktrínami a slouží svým vlastním břichům, postup evangelia a Božího Království ustanoví mír. Nejen, že *Kristus* rozdrtil hada v naplnění Genesis 3:15, ale Jeho mocným zaslíbením Církvě je, že „Bůh pokoje brzy rozdrť Satana pod *vašima nohama!*“ (Ř 16:20). Církev má podíl na triumfu svého Spasitele nad Beliarem, knížetem démonů, Apollyonem a Belzebulem, nad jejím Protivníkem Ďáblem. Tváří v tvář Božímu Království a jeho postupu je ten, který byl svržen z nebes, pouze hadem, jež rozdrtil Mesiáš; není ničím větším než spoutaným drakem.

Proto bychom se z této analýzy osoby, díla a momentální situace Satana v době Nové smlouvy měli naučit být vůči jeho dílu ve světě *strážliví*, ale také vítězní *v jeho přemáhání*. Církev nesmí ztrácet ze zřetele řadu rovin biblické pravdy ohledně Satana – když na ně totiž zapomíná, nevyhnutelně tím převrací svůj pohled, postoj a celý způsob života. Právě takové převrácení dnes vychází z populárního pohledu, že „Satan žije a na Zemi se mu dobře daří“. Satan se snaží oklamat Církev touto polopravdou, a tak překazit její ucedničí snahy ve světě, zastrašit a odradit ji v jejích souženích, vyděsit ji ohledně démonického posednutí a oslabit ji v jejích pokušeních. Faktem je, že ačkoliv Satan je naživu, *rozhodně se mu nedaří dobře!* Jeho moc a království padly, a on se proto horečně snaží vydobýt co nejvíc ze svého krátkého zbývajícího času. Kristus ho sesadil, rozdr-

til a spoutal; Kristovi následovníci teď dále vylupují jeho dům. Jediné panství, jež mu zbývá, je nad opovrženými a mrzkými stránkami života, které symbolizuje hnůj.

Naše závěrečná myšlenka by se však neměla zabývat naší osobní výsadou toho, že máme moc a vítězství nad Satanem a nad jeho skutky. Důvodem je, mimo jiné, i to, že tato rovina ani zdaleka není nejdůležitějším aspektem našeho vztahu vůči království temnoty. Mnohem důležitějším faktem je to, že je možné, aby někdo zakusil moc budoucího věku (Žd 6:5) a dokonce i vymítal démony v Kristově jménu (Mt 7:22), a přesto byl nakonec zatracen, jelikož ho Kristus nikdy [spásně] neznal (Žd 6:6; Mt 7:23). Moc nad Satanem mohou dočasně získat i nevěřící a rádobykřesťané, ale tato moc, pokud ji mají lidé [žijící] v neetickém stavu, má jen zanedbatelnou věčnou hodnotu. To, co je životně důležité, je *podíl* či poddanství v Kristově Království, ne jen projevy či důsledky tohoto Království. Proto nám Kristus říká: „Neradujte se však z toho, že se vám podávají duchové; ale radujte se, že vaše jména jsou zapsána v nebesích“ (L 10:20). To, co by mělo rozechvět a nadchnout naše srdce, není jen antropocentrické (člověkostředné) požehnání moci nad Satanem, ale *teocentrická* (bohostředná) myšlenka, že jsme byli zachráněni ze Satanova království temnoty, klamu a duchovní smrti. Přemítat o tom, jak si stojíme vůči Satanu, nás povzbudí chválit Boží *milost* a poté použít *moc*, kterou v sobě tato milost nese, k tomu, abychom poddali svět Kristovu vykupujícímu Království. Jestli však máte podíl pouze na vnějších dobrodiních tohoto Království (v tom, jak se utkává se Satanovou říší a ničí ji), ale nemáte podíl na jeho *ústředním požehnání*, nakonec se se Satanem setkáte – a to zcela *novým způsobem* – až s ním budete trávit věčnost (Mt 7:23; Zj 20:10).

